

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Tamás Tölgyesi

Lexikální germanismy v dnešní češtině

Studie kontaktovělingvistická

2009

Vedoucí disertační práce: prof. PhDr. Antonín Vašek, CSc.

© Tamás Tölgyesi, 2009

Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-963-9206-90-8

Obsah

Předmluva.....	5
1 Úvod.....	7
2 Přejímání cizího lexikálního výraziva do češtiny	9
3 Zkoumané sémantické okruhy německých přejatých slov.....	10
3.1 Náboženské výrazy přejaté z němčiny	11
3.2 Vojenské výrazy přejaté z němčiny.....	14
3.3 Kuchyňské výrazy přejaté z němčiny.....	18
4 Vztah mezi hláskovou podobou a citovou zabarveností lexikálních germanismů v češtině	23
5 Lexikální germanismy v dnešní psané češtině	26
5.1 Korpusová lingvistika a Český národní korpus.....	26
5.2 Metodika korpusové analýzy	27
5.3 Korpusová analýza lexikálních germanismů.....	28
6 Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině	331
6.1 Metodika terénního výzkumu.....	331
6.2 Osobní údaje respondentů	332
6.3 Terénní výzkumy v letech 2004 a 2007	336
6.4 Generační stratifikace lexikálních germanismů v dnešní mluvené češtině.....	349
7 Závěr.....	351
Zkratky a značky	355
Zkratky jazyků a dialektů	355
Jiné zkratky	356
Značky	356
Literatura	357
Slovníky a jazykové korpusy	357
Monografie, studie, články a příspěvky	359
Resumé.....	377

Předmluva

Vystudoval jsem obory bohemistika a germanistika na Filozofické fakultě Katolické univerzity Petra Pázmánye (KUPP) v Maďarsku. Na bohemistice jsem poslouchal lingvistické přednášky profesora Antonína Vaška, vedoucího katedry (např. Vznik a vývoj spisovné češtiny a Historickou mluvnici češtiny); v jeho odborných seminářích věnovaných uvádění do kontaktové lingvistiky jsem se seznámil s podstatou kontaktovělingvistické práce a její badatelskou metodologií. Na germanistice jsem mj. navštěvoval přednášky profesora Imre Szigetiho, které položily základ mé pozdější závěrečné oborové práci o pádovém systému němčiny a češtiny.¹

Letní semestr roku 2002 jsem strávil na Karlově univerzitě v Praze. V srpnu 2003 jsem si na Letní škole slovanských studií Masarykovy univerzity v Brně vyslechl přednášku profesorky Marie Krčmové o charakteristických jevech brněnské hantýrky. Od začátku října do konce listopadu 2003 jsem studoval na Vídeňské univerzitě. Chodil jsem na semináře profesora Petra Wiesingera pro diplomandy a doktorandy a měl jsem komplexní referát na téma Vývoj pádového systému češtiny a němčiny od jejich společného indoevropského stavu až dodnes. V roce 2004 a 2005 jsem se zúčastnil Letní školy slovanských studií na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde jsem poslouchal přednášky doktorky Boženy Bednaříkové (*Jak se tvoří nová slova v češtině?*) a profesora Edvarda Lotka o trendech ve slovní zásobě současné češtiny.

Od roku 2005 pravidelně referuji na Mezinárodních setkáních mladých lingvistů v Olomouci a na Kolokviích mladých jazykovedců, která organizuje každý rok jiná slovenská univerzita. V červnu 2005 jsem úspěšně obhájil svou diplomovou práci o německých výrazech v soudobém českém tisku na FF KUPP. Práci kladně posoudila i externí česká oponentka, doktorka Božena Bednaříková, vedoucí jazykovědné sekce a zástupkyně vedoucího katedry bohemistiky FF UP v Olomouci. Po absolvování magisterského studia jsem se rozhodl pokračovat ve svém odborném růstu a prohloubit své znalosti ve zvoleném tématu. Po usilovném studiu a intenzivní práci odborné jsem byl komisionálně vybrán pro místo stipendijně zajištěného interního bohemistického doktoranda Ústavu slavistiky a středoevropských studií, který vede literární historik a stylistik, profesor Tibor Žilka. Profesor István Käfer, slovákista, filolog a znalec uherské literatury, mě pozval mezi členy Středoevropské badatelské skupiny svatého Vojtěcha, založené ostřihomským arcibiskupem,

¹ Přepřacovaná diplomová práce nedávno vyšla v podobě samostatné publikace v Německu: Tölgyesi T.: *Das Kasussystem im Deutschen und Tschechischen. Eine sprachhistorische Untersuchung*. Verlag Dr. Müller, Saarbrücken 2009.

nyňjším kardinálem a maďarským primasem, Dr. Petrem Erdő. Činnost našeho vědeckého týmu se zaměřuje na zkoumání vzájemných kulturních, historických a jazykových vztahů středoevropských národů.

Na podzim 2005 jsem získal dvouměsíční doktorandské stipendium na FF UP v Olomouci. Poslouchal jsem přednášky o funkční stratifikaci češtiny docenta Josefa Jodase, který mi při konzultacích laskavě poskytl své odborné články zabývající se německými přejímkami v českém jazyce (Jodas 1996, s. 113-118; Jodas 1999, s. 111-116; Jodas 2000, s. 161-165).

V akademickém roce 2006/2007 jsem byl na stáži v Brně. Navštěvoval jsem přednášky z Historické mluvnice češtiny profesorky Jany Pleskalové, vedoucí katedry bohemistiky na FF MU. V bytových seminářích profesora Antonína Vaška v Brně jsme pak v letech 2006-2008 mj. rozebírali staročeské texty – Dalimilovu kroniku, Alexandreis, Legendu o svaté Kateřině aj.

V květnu 2007 jsem se svým článkem a přednáškou o německé vojenské terminologii v českém, slovenském a maďarském jazyce zúčastnil celostátní vědecké soutěže maďarských doktorandů v Budapešti a získal diplom za dosažené druhé místo. Můj školitel, profesor Antonín Vašek, byl odborným kuratorem zvlášť oceněn.

V současné době vyučuji jako interní asistent na katedře bohemistiky FF KUPP – pod vedením literárního historika, bohemisty a básníka, docenta Istvána Vöröse – synchronní Českou fonetiku a fonologii, Morfologii, Lexikologii a Syntax i diachronní Vznik a vývoj spisovné češtiny a Historickou mluvnici češtiny. Svou práci konám s opravdovým zaujetím a oddaností.

1 Úvod

Tradičně se rozlišuje trojí hlavní vztah mezi jazykovými systémy: genetický, typologický a areální. Historickosrovnávací jazykověda srovnává jazyky geneticky příbuzné z aspektu diachronního, zatímco kontrastivní neboli konfrontační jazykověda porovnává jazyky (geneticky příbuzné i nepříbuzné) z hlediska synchronního. „*Studium jazykových kontaktů vytváří [...] osobitý směr jazykovědného bádání, který označujeme kontakto- lingvistika: zkoumá okolnosti, povahu a následky vzájemného kontaktu mezi dvěma nebo více jazykovými systémy, studuje všechny jazykové kontakty, bez ohledu na funkční platnost zúčastněných jazykových systémů, a poznává tak jazyk (jazykový systém) v jeho vývoji*” (op. cit. Vašek 1996-97, s. 16). Mezijazykové kontakty vznikají především za soužití anebo sousedství národů v určitém areálu. Vzájemné působení kontakto- vých jazyků probíhá v různých jazykových plánech, tj. v plánu fonologickém, morfologickém, syntaktickém a lexikálně- sémantickém (viz k tomu Skalička 1935; Haarmann 1976, s. 97-105) různě, přitom posledně jmenovaný z nich bývá nejflexibilnější.

O česko-německých jazykových kontaktech (Havránek 1965, s. 15-19; Lamprecht 1965, s. 29-33; Povejšil 1994, s. 101-108; Šlosar 2002, s. 105-109), o česko-německém bilingvistu (Trost 1965, s. 21-28; Skála 1977, s. 197-207; Nekula 2002, s. 152-158) a o německých přejatých slovech v češtině byla zatím napsána českými i zahraničními autory řada odborných prací. Studie *Die deutschen Lehnwörter im Tschechischen* od Antona Mayera (1927) uvádí v češtině více než 900 germanismů. Obecně známé jsou etymologické slovníky J. Holuba – F. Kopečného (1952), V. Machka (1971), J. Holuba – S. Lyera (1978) a J. Rejzka (2001), které zachycují pochopitelně pouze zlomek německých přejímek v češtině. Ze slovníku V. Machka jsem vyexcerpoval na 1200 germanismů. Bohatý materiál německých výpůjček v různých nespisovných útvarech češtiny obsahují *Náčrt slovníku obecné češtiny* v knize *Čeština bez příkras* P. Sgalla a J. Hronka (1992), *Šmírbuch jazyka českého, slovník nekonvenční češtiny* P. Ouředníka (2005) a *Slovník nespisovné češtiny* autorského kolektivu pod vedením J. Huga (2006).

V roce 2004 vyšel slovník *Sprachkontakte Deutsch-Tschechisch-Slowakisch* vídeňského slavisty profesora S. M. Newerkly. Toto rozsáhlé dílo představuje přes 3500 hesel. U každého slova najdeme východisko a cestu přejímání, etymologicky příbuzné ekvivalenty a výklady jiných etymologů. Mimořádně cenná jsou uváděná první doložení daných výrazů. Celkově zde možno říci, že se autorovi dařilo postihovat původ a historický vývoj zkoumaných přejímek. Poučení o jejich fungování v dnešních jazycích je naproti tomu místy nevěrohodné.

Tak např. označuje slova jako č. *kšeft* (z bav. *kšeft*, nhn. *Geschäft*) ‘obchod’ nebo slc. *komando* (z nhn. *Kommando*) ‘skupina vojáků plnících speciální úkol’ či maď. *szóda* (z nhn. *Soda*) ‘sodovka’ za výrazy zastaralé, ač jsou nyní v našich jazycích naopak zcela běžné a frekventované. Naproti tomu nijak zvlášť neoznačuje v těchto jazycích dnes už zřejmě více či méně archaizované přejaté výrazy (především vojenské), jako např. č. *profous* (z raně nhn. *profos*) ‘vězeňský dozorce’, slc. *regrút* (z nhn. *Rekrut*) ‘odvedenec’ a maď. *oficér* (z nhn. *Offizier*) ‘důstojník’ (Tölgyesi 2007a, s. 175-179).

Ze zmíněných slovníků jsem po kritické analýze sestavil soupis více než 2000 lexikálních germanismů v českém jazyce. Lexikální germanismy chápu jako všechna slova v češtině, která byla v minulosti přejata z národního jazyka německého. Zabývám se tedy nejen výrazy, které mají německé etymon, jako např. *machr* z nhn. *Macher*, ale i těmi, které byly přejaty do češtiny prostřednictvím němčiny z jiných jazyků, např. *kádr* přes nhn. *Kader*, fr. *cadre* a šp. *quadro* z lat. *quadrus*, nebo třeba i zmíněné *profous* z raně nhn. *profos* původu románského (srov. Holub – Kopečný 1952, s. 295; Machek 1971, s. 484). Uvádím též v češtině plně zdomácnělé výrazy, jako např. *hejtman* z raně nhn. *heuptman*, *hauptman*; *knedlík* z raně nhn. *knödel*; *policajt* z nhn. *Polizei*, protože z historického hlediska jsou to také přejímky z němčiny.²

Existenci, doloženou frekvenci, kontextovou zakotvenost a zachycené eventuální významové změny zkoumaných germanismů v psané češtině jsem zjišťoval s pomocí korpusu SYN2005, jejich generačně stratifikované fungování v běžně mluvené češtině jsem prověřoval u rodilých Čechů přímým terénním výzkumem v Praze, Brně, Olomouci, dále v severomoravském Rýmařově, v hanáckém Šumvaldě, ve Valašském Meziříčí a v Kyjově na jižní Moravě.³

Cílem této disertační práce je zjistit, jak fungují lexikální germanismy v dnešním českém jazykovém prostředí, a pokusit se o stanovení budoucího vývojového trendu přejímání v nové evropské situaci.

² Za germanismus zde považuji jazykový prvek přejatý z němčiny do jiného jazyka nebo podle němčiny v něm vytvořený (srov. Lotko 2003, s. 41).

³ Užité postup od jazyka k jeho nositeli, např. od jazykového projevu k jeho původci, mluvčímu nebo pisateli, z hlediska aktu komunikace „regresivní“, možno z hlediska sociolingvisty označit jako **induktivní** (Vašek 1969c).

2 Přejímání cizího lexikálního výraziva do češtiny

Moudré přísloví řeckého Herakleita *pantha rhei*, tj. ‘vše plyne’, platí i pro všechny přirozené jazyky, ty jsou ve stálém vývojovém pohybu. Každý jazykový systém na jedné straně ztrácí zastaralá slova, na straně druhé však získává výrazy nové. Slovní zásoba se obohacuje novými prvky ze zdrojů domácích i cizích. Nová slova a slovní spojení se tvoří derivací, kompozicí, abreviací aj., nebo se přejímají z cizích jazyků. Přejímání je důsledkem jazykových kontaktů.⁴

Podle stupně zdomácnění můžeme rozlišit několik typů slov cizího původu:

- 1 Slova citátová, tj. lexikální jednotky cizích jazyků přenesené do jiného jazyka a užívané v něm zvláště v jistém sociálním, profesním a kulturním okruhu (Filipec – Čermák 1985, s. 121). Pro ně je typické, že si zachovávají původní pravopis, občas i výslovnost, např. č. *biedermeier*⁵ ‘měšťanský sloh 1. pol. 19. stol.’ z nhn. *Biedermeier*; č. *minnesänger* ‘středověký skladatel a pěvec rytířské milostné poezie’ z nhn. *Minnesänger*.
- 2.1 Slova přejatá, pocitovaná běžným rodilým mluvčím českého jazyka jako výrazy cizí. Např. *aušus* ‘zmetek’ < nhn. *Ausschuss*; č. *štamgast* ‘stálý host’ < nhn. *Stammgast*. Důvodem zde může být, že se diftong *au* nevyskytuje v domácích slovech (výjimku tvoří několik interjekcí a onomatopoických slov). Fonémová skupina /št/ je v češtině nezvyklá. V českém jazyce změnila hláska [g] v [h] v 12.-13. stol. Do českého fonetického systému se dostává zpět spolu s cizími výrazy, jako např. č. *grunt*⁶ ‘statek’, ‘základ’ z raně nhn. popř. stíh. *grunt*, dnes *Grund*.
- 2.2 Slova přejatá plně zdomácnělá, např. č. *dort* přes raně nhn. *torte* (dnes *Torte*) a it. *torta* ze stílat. *torta*; č. *kuchyň*, *kuchyně* přes sthn. *chuhhina* (dnes *Küche*) z lat. *coquina*, *cocina*. Běžný mluvčí bez jazykovědného vzdělání si obvykle neuvědomuje, že ty výrazy nejsou původem domácí.
- 3 Kalky jsou kompozita, deriváty nebo víceslovná pojmenování vytvořená z domácích prvků podle cizího modelu, např. č. *časopis* podle něm. *Zeitschrift*, č. *zvěrolékař* podle něm. *Tierarzt*.

⁴ V současné době výrazně sílí vliv jazykových kontaktů nepřímých, distančních (o těch např. A. Vašek 1969c); ty působí, že různé národy nebo jedinci nemusejí žít pospolu, aby u nich docházelo k jazykovým kontaktům. Dnes například, zejména díky televizi a internetu, má obrovský kontaktní vliv na mnoho jazyků angličtina.

⁵ Německá substantiva tohoto typu se pší v češtině takovým hybridním pravopisem, který neodpovídá ani českému, ba ani německému pravopisu, podle kterého se musí psát všechna podstatná jména s počátečním písmenem velkým.

⁶ „...dořtali šme še Božjm řizenjm do koruny Poljké, pod Wrchnořt / kteráž nám Náboženřtwj čířtého wedlé Slova Božjho prowozowánj / y bytu / y žiwnořti / na **grunttech** řwých přála, y nad námi ruku Ochranau držela...” Jan Amos Komenský: Zpráva kratičká o morním nakažení (z roku 1632).

Ve své disertační práci věnuji pozornost především bodu 2.1, tedy výrazům přejatým, pocíťovaným dnešními Čechy jako cizí. Uvádím také slova citátová a plně zdomácnělá. Kalky se v rámci tohoto výzkumu nezabývám.

3 Zkoumané sémantické okruhy německých přejatých slov

V rámci své disertační práce zkoumám lexikální germanismy historicky dané a jejich vývoj v češtině. Svůj výzkum konám v souladu se zákonitostmi jazykového vývoje, jak nám je předkládá kontaktní lingvistika. Protože ta nám mj. ukazuje, že každý studovaný jinojazyčný útvar badatel (nezřídka bezděčně) lingvisticky poznává a hodnotí na pozadí svého vlastního jazyka či idiolektu (srov. Vašek 1976b, s. 96; týž 1996-97 s. 16), tu jako badatel, jehož mateřským jazykem je maďarština, hodlám si všímat také osudů stejných výrazů německých (tj. fungujících jako zmíněné germanizmy české) v jazyce maďarském.

Jako základ pro svůj průzkum jsem vzal lexikální germanizmy ze slovníku *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch* od současného vídeňského slavisty profesora S. M. Newerkly (2004a) a z etymologického slovníku *Deutsche Ortsnamen und Lehnwoerter des ungarischen Sprachschatzes* autorské dvojice V. Lumtzer – J. Melich (1900). Ve zmíněných pracích jsem našel více než 500 pojmově shodných germanizmů, které se kdysi vyskytovaly v českém, slovenském a maďarském jazyce.

Soužití našich národů ve střední Evropě vedlo k vzájemnému mezijazykovému přejímání slov. Hlavními sémantickými okruhy daných přejímek byla řemesla, vojsko, náboženství a kuchařství (srov. Rippl 1944, s. 11-17).

3.1 Náboženské výrazy přejaté z němčiny⁷

Je známo, že pro naše středoevropské národy sloužila němčina nejen jako bohatý pramen přejímání slov, ale i jako zprostředkovatel výrazů z románských jazyků (především francouzštiny a italštiny) nebo přímo z latiny. Ve této kapitole hodlám nastínit historický vývoj daných náboženských výrazů, které jsou v dnešní češtině, slovenštině a maďarštině zpravidla dávnými přejímkami ze staré horní němčiny (z let 750 – 1050, např. č. *oltář*, slk. a maď. *oltár* < sthn. *altāri* (dnes *Altar*) < lat. *altare*) nebo ze střední horní němčiny (z let 1050 – 1350, např. č. *kaplan*, slk. *kaplán*, maď. *káplán* < střhn. *kaplān*, *kap(p)el(l)ān* (dnes *Kaplan*) < lat. *capellanus*).

Č. a slk. *almužna* ‘nepatrný peněžní dar člověku chudému či potřebnému, milodar (žebrákovi)’ je přes sthn. *almuosan* aj. (dnes *Almosen*) z lat. *eleemosyna* a to z ř. *ἐλεημοσύνη* ‘smilování’. Maď. *alamizsna* je z jazyků sousedících slovanských národů. Stejný řecko-latinský etymon jako *alamizsna* má i maď. *elemózsia* ‘jídlo (na cestu)’.

Č. *biřmovat*, slk. *birmovat* ‘udělovat svatost biřmování’ je přes střhn. *firmen* (dnes *firmen*) z lat. *(con)firmare* ‘utvrzovat (totiž ve víře)’. Maď. *bérmál* je pravděpodobně přes sln. *birmati* (popř. chor. dial. *bermati*) ze střhn. *firmen*.

Č., slk. a maď. *dóm* ‘hlavní chrám v biskupském sídle, katedrála’ je přes nhn. *Dom*, fr. *dôme* a it. *duomo* z lat. *domus ecclesiae* ‘dům církve’, popř. *domus Dei* ‘dům Boží’.

Č. a slk. *fara* ‘správní úřad’, ‘jeho budova’ je přes střhn. *pfarre* (dnes *Pfarre*), sthn. *pfarra* z lat. *parochia* (dř. *paroecia*) a to z ř. *παροικία*. Maď. *parókia* ‘fara’ je přímo z lat. *parochia*.

Č. *jeptiška* ‘členka římskokatolického řádu, řeholnice, řádová sestra’ je přes střhn. *eppetisse* aj. (dnes *Äbtissin*) z lat. *abbatissa*. Maď. *apáca* je buď ze střhn. *eppetisse* nebo ze sln., srb. a chor. *opatica*. Č. *abatyše*, slk. *abatiša* ‘představená ženského kláštera římskokatolické církve’ jsou přímo z lat. *abbatissa* (viz níže příbuzné lat. *abbas*). Ženský protějšek slk. *mníška* ‘jeptiška’ byl utvořen přechylováním k slk. *mních* ‘řeholník’, které bylo přejato přes sthn. *munih* (dnes *Mönch*), střlat. *monicus* a lat. *monachus* z ř. *μοναχός*.⁸

Maď. *kehely*, č. a slk. *kalich* 1. círk. ‘bohoslužebná nádoba na víno’, ‘symbol kališnického vyznání’; 2. bás. ‘číše’; 3. bot. ‘vnější, zprav. zelený obal květní, skládající se z kališních lístků,’ jsou přes střhn. *kel(i)ch* (dnes *Kelch*), sthn. *kelich* aj. z lat. substantiva *calix*.

⁷ Příspěvek byl přednesen dne 9. listopadu 2007 na XVII. kolokviu mladých jazykovedců organizovaném Katolickou univerzitou v Ružomberku a 23. května 2008 na XI. konferenci maďarských doktorandů konané na Reformované univerzitě Gáspára Karoliho v Budapešti (Tölgyesi 2008c, s. 129-133).

⁸ Č. *mníška* ve významu ‘jeptiška’ je už funkčně zastaralé, zachovává se však jako označení škodlivého motýla (*bekyně*) *mníška* (lat. *lymantria monacha*).

Č. *kaplan*, slk. *kaplán* a maď. *káplán* ‘římskokatolický kněz pomáhající faráři v duchovní správě’ je přes střhn. *kaplān*, *kap(p)el(l)ān* (dnes *Kaplan*) z lat. *capellanus*.

Č. *kaple* 1. ‘(zprav. menší) křesťanská stavba bez farních práv’; 2. ‘oddělená část chrámu pro samostatné bohoslužby’ je přes střhn. *kap(p)elle* (dnes *Kapelle*) a sthn. *kapella* z lat. *cap(p)ella*, které znamenalo původně ‘plášť’. Význam kaple se vyvozuje od svatyně francouzských králů, v níž byl chován plášť sv. Martina (viz Machek 1971, s. 240). Podle V. Machka je slk. *kapln(k)a* ‘kaple’ z maď. *kápolna* ‘totéž’.

Č. *klášter*, slk. *kláštor* a maď. *kolostor* ‘sídlo řehole, jeho budova’, ‘jednotka církevního řádu, řehole’ jsou přes střhn. *klōster* (dnes *Kloster*), sthn. *klōstar* z vlat. *clostrum* a to z lat. *claustrum*. Synonymní maď. *klastrom* je přímo z latiny.

Č. *křesťan*, slk. *kresťan* ‘vyznavač Kristova učení’, ‘člen některé křesťanské církve’ je přes sthn. *kristāni* (dnes *Christ*⁹) z lat. *christianus* a to z ř. *χριστιανός*. Maď. *keresztény* bylo přejato ze slovanských jazyků (srov. slk. *kresťan*, sln. *kristjan*, srb. a chor. *kršćanin* ap.). Od 18. století byl užíván výraz *keresztény* pro označení katolíků, zatímco slovo *keresztýén* pro pojmenování protestantů.

Č. *oltář*, slk. a maď. *oltár* ‘stůl nebo místo k náboženské oběti’ je přes sthn. *altāri* (dnes *Altar*; srov. také it. *altare*) z lat. *altare*.

Č. *opat*, slk. *opát* a maď. *apát* ‘představený mužského kláštera římskokatolické církve’ jsou přes bav. *appāt* (ke sthn. *abbat*, dnes *Abt*) z lat. *abbas* (gen. *abbatis*), ř. *אַבבאַס* a to z aram. *abba* ‘otec’, což je slovo z dětské řeči, jako ie. *atta*, *papa*, maď. *apa* ‘otec’.

Č. *papež* a slk. *pápež* ‘hlava římskokatolické církve’ je přes stbav. *pāpes* (ke sthn. *bābes*, dnes *Papst*) z pozdě lat. *papes* a to z lat. *papa*, ř. *πάπ(π)α* (vok. od *πάπ(π)ας* ‘otec’), které bylo jako čestný titul dáváno patriarchům, biskupům i nižším kněžím, nakonec pouze papežům (srov. Machek 1971, s. 433). Z latiny pocházejí maď. *pápa* ‘Svatý otec’ i maď. *papa* ‘dědeček’, ‘tatínek’.

Slk. *prepošt*, maď. *prépost* a č. *probošt* ‘představený kapituly nebo řeholní chórové společnosti’ jsou přes sthn. *probost* aj. (dnes *Propst*) z lat. *propositus* od *praepositus*.

Č. a slk. *žalm* ‘náboženský zpěv a modlitba (původně Starého zákona) projevující Bohu chválu, díky, prosby’ je přes sthn. *(p)salm(o)* (dnes *Psalm*) z lat. *psalmus* a to z ř. *ψαλμός*.

⁹ Sthn. *kristāni* nemá pokračování v dnešní němčině, zato má nhn. *Christ* dvojí význam: 1. ‘Kristus’; 2. ‘vyznavač Kristova učení’.

V maďarštině toto latinské slovo ani graficky, ba ani zvukově nezdomácnělo a dodnes se užívá *psalmus*.¹⁰

Č. *žaltář*, slk. *žaltár* a maď. *zsoltár* 1. ‘kniha Starého zákona obsahující žalmy’; 2. ‘zpěv žalmů’ jsou přes střhn. *saltāre*, popř. sthn. *saltāri*, (*p*)*salteri* aj. (dnes *Psalter*) z lat. *psalterium* a to z ř. starého *ψαλτήριον*, původně ‘píseň s doprovodem lry’, v Bibli písně Davidovy (viz Machek 1971, s. 721).

český	slovenský	maďarský	německý	latinský	řecký
<i>almužna</i>	<i>almužna</i>	<i>alamizsna</i>	<i>Almosen</i>	<i>eleemosyna</i>	<i>ἐλεημοσύνη</i>
<i>biřmovat</i>	<i>birmovať</i>	<i>bérmál</i>	<i>firmen</i>	<i>firmare</i>	
<i>dóm</i>	<i>dóm</i>	<i>dóm</i>	<i>Dom</i>	<i>domus</i>	
<i>fara</i>	<i>fara</i>	<i>parókia</i>	<i>Pfarre</i>	<i>parochia</i>	<i>παροικία</i>
<i>jeptiška, abatyše</i>	(<i>mníška</i>) <i>abatiša</i>	<i>apáca</i>	<i>Äbtissin</i>	<i>abbatissa</i>	
<i>kalich</i>	<i>kalich</i>	<i>kehely</i>	<i>Kelch</i>	<i>calix</i>	
<i>kaplan</i>	<i>kaplán</i>	<i>káplán</i>	<i>Kaplan</i>	<i>capellanus</i>	
<i>kaple</i>	<i>kapln(k)a</i>	<i>kápolna</i>	<i>Kapelle</i>	<i>cap(p)ella</i>	
<i>klášter</i>	<i>kláštor</i>	<i>kolostor, klastrom</i>	<i>Kloster</i>	<i>claustrum</i>	
<i>křesťan</i>	<i>kresťan</i>	<i>keresztény</i>	<i>Christ</i>	<i>christianus</i>	<i>χριστιανός</i>
<i>oltář</i>	<i>oltár</i>	<i>oltár</i>	<i>Altar</i>	<i>altare</i>	
<i>opat</i>	<i>opát</i>	<i>apát</i>	<i>Abt</i>	<i>abbas</i>	<i>αββας</i>
<i>papež</i>	<i>pápež</i>	<i>pápa</i>	<i>Papst</i>	<i>papa</i>	<i>πάπ(π)α</i>
<i>probošt</i>	<i>prepošt</i>	<i>prépost</i>	<i>Propst</i>	<i>propositus</i>	
<i>žalm</i>	<i>žalm</i>	<i>psalmus</i>	<i>Psalms</i>	<i>psalmus</i>	<i>ψαλμός</i>
<i>žaltář</i>	<i>žaltár</i>	<i>zsoltár</i>	<i>Psalter</i>	<i>psalterium</i>	<i>ψαλτήριον</i>

Kromě společných dějin a vzájemných kulturních vztahů naše středoevropské národy spojuje také křesťanství. V této kapitolce jsem chtěl alespoň stručně ukázat, že nejen naše náboženství samo, ale i jeho jazykové výrazivo má stejné kořeny.

¹⁰ V 19. století zhudebňovali A. Dvořák, F. Liszt, J. Brahms a F. Schubert žalmy zejména jako sbor, kantátu a oratorium.

3.2 Vojenské výrazy přejaté z němčiny¹¹

Velení rakouské armády bylo v německém jazyce, proto není divu, že starší vojenská terminologie česká, slovenská i maďarská obsahovala nemálo výrazů přejatých z němčiny (srov. Titz 1933, s. 3-5).

Dějiny německého jazyka se již tradičně člení na tyto vývojové etapy:

- 1) stará horní němčina¹² (něm. *Althochdeutsch*) – od roku 750 do roku 1050,
- 2) střední horní němčina (něm. *Mittelhochdeutsch*) – od roku 1050 do roku 1350,
- 3) raná nová horní němčina (něm. *Frühneuhochdeutsch*) – od roku 1350 do roku 1650,
- 4) nová horní němčina (něm. *Neuhochdeutsch*) – od roku 1650 do našich dnů.

Ad 1) Z tohoto období nejsou doloženy vojenské výrazy přejaté z němčiny v českém, slovenském a maďarském jazyce.

Ad 2) V tomto období byly přejaty č. a slk. *žold*, maď. *zsold* ‘mzda vojáka’ ze střhn. *solt* (gen. *soldes*). Posledním pramenem je lat. *solidus* ‘druh zlaté mince’ (viz Machek 1971, s. 730; Rejzek 2001, s. 751; Mollay 1982, s. 573). Č. *žoldněř* a slk. *žoldnier* ‘námezdní voják’ jsou ze střhn. *soldnaere* (nyní *Söldner*). Č. hanl. *žoldák* a maď. spis. *zsoldos* téhož významu jsou utvořeny ze základu *žold*, resp. *zsold* domácími příponami.

Č. a slk. *varta*, maď. *várta* ‘hlídka, stráž (zvl. vojenská)’ jsou ze střhn. *warte* (nyní *Warte*). Některé slovníky považují č. *varta* za zastaralé (srov. Newerkla 2004a, s. 241; Rejzek 2001, s. 700). Pokud jde o užití tohoto slova samotného, je to pravda. Naproti tomu je frazeologizovaný výraz *ztracená varta* ve významu ‘odlehle místo’ zcela běžný, jak to přesvědčivě dokazuje jeho výskyt v synchronní databázi (*SYN2005*) *Českého národního korpusu*.

Ad 3) V tomto období bylo přejato např. č. *fasovat*, slk. *fasovat’* a maď. *faszolni* ‘dostávat jako přiděl (zvl. na vojně)’ z raně nhn. *fassen*; č. † *profous*, slk. † *prófus*, maď. † *profosz* ‘vězeňský (voj.) dozorce’ z raně nhn. *profos*.

¹¹ Příspěvek byl přednesen dne 9. listopadu 2006 na XVI. kolokviu mladých jazykovedců organizovaném Jazykovedným ústavem L. Štúra SAV v Časté-Papierničce a 18. května 2007 na X. konferenci maďarských doktorandů konané na Univerzitě obrany Miklóse Zrínyiho v Budapešti (Tölgyesi 2007a, s. 175-179).

¹² Termínem *horní němčina* (něm. *Hochdeutsch*) je označována spisovná němčina. Naproti tomu označuje *dolní němčina* (něm. *Niederdeutsch* neboli *Plattdeutsch*) dialekty severních oblastí Německa, kde nebylo provedeno tzv. druhé posouvání hlásek (něm. *Lautverschiebung*).

Č. † *šance*, slk. † *šanec* a maď. *sánc* ve významu ‘hradby’ jsou z raně nhn. *schanze* (nyní *Schanze*). České homonymum *šance* ‘naděje na úspěch’ je přes nhn. *Schanze*, *Chance* z fr. *chance* ‘(šťastná) náhoda, štěstí’ a to z vlat. *cadentia* ‘padnutí’, v zúženém významu ‘padnutí hracích kostek’ (srov. Rejzek 2001, s. 624).

Č. *verbovat* a slk. *verbovať* jsou z raně nhn. *werben*. Původně znamenalo ‘najímat vojáky’, např. *verbovat na vojnu, do cizinecké légie* ap. Dnes se užívá ve smyslu ‘lákat za člena nějaké organizace’. Maď. *verbuválni* je přes slk. *verbovať* z téhož německého slovesa (srov. Lumtzer 1900, s. 260). Jeho řidší podoba *verbunkolni* je utvořena od *verbunk*. Č. *verbuňk*, slk. a maď. *verbunk* (z nhn. *Werbung*) je slovácký lidový mužský tanec demonstrující sílu a obratnost, původem z 18. stol. jako součást verbování (viz NASCS 2005, s. 849).¹³

Ad 4) V období po bělohorské bitvě roku 1620 byly přejaty četné vojenské výrazy z němčiny do jazyků národů Habsburské monarchie, např. č. † *obšíd*, *obšit*, slk. † *obšit*, maď. † *obsit* ‘průkaz o propuštění z vojska’ z nhn. *Abschied* ‘rozloučení’.

Č. *barák*, slk. *barak* a maď. *barakk* jsou přes nhn. *Baracke* ‘bouda pro vojáky’, ‘vesnická chalupa’ z fr. *baraque* a to ze šp. *baracca*. Význam ‘dům (i velký a pěkný)’ je už při fr. *baraque* (Machek 1971, s. 46.). V češtině a slovenštině ztratil *barák*, resp. *barak* svou expresivnost a dnes se v běžně mluveném jazyce užívá mj. i ve významu ‘dům vůbec’.

Č. *bunkr*, slk. a maď. *bunker* jsou přes nhn. *Bunker* z angl. *bunker* ‘skladiště uhlí ap.’. Ve významu ‘vojenská pevnůstka’ se výrazu užívá od 1. světové války (viz Rejzek 2001, s. 98; NASCS 2005, s. 124).

Č. *fronta*, slk. a maď. *front* jsou přes nhn. *Front* z fr. *front*, popř. z it. *fronte* a to z lat. *frons* ‘přední strana’ (viz Rejzek 2001, s. 179). Polysémické slovo má ve všech třech citovaných jazycích přejímajících z němčiny tyto významy: 1. ‘bojiště’, 2. ‘rozhraní dvou vzduchových hmot lišících se teplotou, vlhkostí ap.’, např. *studená fronta*, 3. ‘seskupení politických stran, organizací, osob ap. se společným zaměřením, cílem’, např. *Národní fronta Čechů a Slováků* (viz SSČ 2003, s. 86). Význam ‘řada čekajících lidí’ má zmíněné slovo jen v češtině. Tentýž pojem vyjadřuje něm. *Schlange stehen*, slk. *stát v rade* a maď. *sorban állni*.¹⁴

Č., slk. a maď. † *hapták* ‘postoj v pozoru’ je z nhn. *Habtacht(stellung)* podle povelu *habt Acht!* ‘pozor!’, doslova ‘(mějte) pozor’.

¹³ Dne 25. listopadu 2005 zaznamenala česká kultura mimořádný úspěch. Na seznam nehmotného světového kulturního dědictví UNESCO byl zapsán mužský tanec *verbuňk* z Moravského Slovácka.

¹⁴ Český ekvivalent pro něm. *Schlange* je *had*, pro maď. *sor* je *řada*. Slovesa něm. *stehen* a maď. *állni* znamenají ‘stát’. Slovní spojení *Schlange stehen* by se dalo přeložit jako *stát ve frontě ve tvaru hada*.

Č. *kasárna*, -ren neutr. pomn., *kasárny*, -ren fem. pomn., slk. *kasáreň*, maď. *kaszárnya* ‘budova určená k delšímu ubytování vojenských jednotek’ jsou přes nhn. *Kaserne* z fr. *caserne* ‘strážní místnost v pevnosti’, z prov. *cazerna* ‘místnost pro čtyři strážné’ a to z vlat. *quaderna* ‘čtveřice’ (srov. Machek 1971, s. 244; Newerkla 2004a, s. 451; Rejzek 2001, s. 267).

Č. a slk. *komando*, maď. *kommando* jsou přes nhn. *Kommando* z fr. *commando*, popř. z it. *comando*. Původně znamenalo ‘rozkaz’. Newerkla (2004a, s. 527) zaznamenává slk. *komando* ještě jako výraz archaický. V dnešním českém, slovenském a maďarském tisku se však nezdá vyskytovat jako označení bojůvky se speciálními úkoly. V hovorovém jazyce českém i slovenském se běžně užívá expr. *komandovat*, resp. *komandovať* ‘rozkazovat’, např. *muž komanduje svou ženu*.

Č. † *kompanie*, *kumpanie*, slk. a maď. † *kompánia* ‘vojenská jednotka’, ‘společnost’ jsou přes nhn. *Kompanie*, *Kompagnie* z it. *compagnia*, popř. fr. *compagnie*.

Č. a slk. *marš*, maď. *mars* ‘pochod vojska’, ‘pochod(ová skladba)’ jsou přes nhn. *Marsch* z fr. *marche*. Č. a slk. *marš*, maď. *mars* (přes nhn. *marsch* z fr. *marche*) ve funkci citoslovce vyjadřují pobídku k pochodu, kupředu nebo vybídnutí k odchodu.

Č. *mašírovat*, slk. *mašírovať* a maď. *masírozni* jsou přes nhn. *marschieren* z fr. *marcher*. Podle SSČ (2003, s. 174) a NASCS (2005, s. 507) *mašírovat* znamená obecně česky ‘pochodovat’ a expr. ‘(rychle) jít’.

Č. † *obrst*, *obršť*, slk. † *oberst* a maď. † *óbester* ‘plukovník (v bývalé rakousko-uherské armádě)’ jsou z nhn. *Oberst*, † *Obrist*, † *Oberster*.

Č. *ofenzíva*, *ofenzíva*, slk. *ofenzíva* a maď. *offenzíva* jsou přes nhn. *Offensive* z románských jazyků. Dnes, když vojenské velmoci zahajují den co den rozsáhlé útočné akce, tedy novodobé války proti různým zemím, je slovo *of(f)enzíva* v hromadných sdělovacích prostředcích užíváno velmi často.

Č. † *oficír*, slk. † *oficier* a maď. † *oficér* ‘důstojník’ jsou přes nhn. *Offizier* z fr. *officier* ‘vysoký úředník, důstojník’ a to z lat. *officiarius* ‘úředník, služebník’.

Č. a slk. *post*, maď. *poszt* jsou přes nhn. *Post(en)* z it. *posto* a to z lat. *positus* ‘místo, postavení’. Sém ‘stanoviště stráže’ něm. *Post(en)* mělo i stč. *post*, které je dnes frekventovaným označením pro vysoké postavení v jazyce publicistiky (např. *manažerský post*) a pro umístění hráčů ve sportovním slangu (např. *brankářský post*).

Č. † *rekrut*, slk. † *regrút* a maď. † *regruta* ‘odvedenec’ jsou přes nhn. *Rekrut* z fr. *recrute*, *recrue* ‘dorost’. Č. *rekrutovat* znamenalo získávat nové členy do vojska. Reflexivní varianta

téhož slovesa se jako slangismus hojně vyskytuje v dnešním českém tisku ve významu ‘pocházet’, např. *vystavující autoři se rekrutují z různých zemí světa*.

Č. a slk. *šrapnel*, maď. *srapnel* jsou přes nhn. *Schrapnell* z angl. *shrapnel* ‘dělová střela, která se před dopadem roztrhne’ podle vynálezce anglického generála Henryho Shrapnela (1761 – 1842).

německý	český	slovenský	maďarský
Abschied	obšíd, obšit	obšit	obsit
Baracke	barák	barak	barakk
Bunker	bunkr	bunker	bunker
fassen	fasovat	fasovať	faszolni
Front	fronta	front	front
Habtacht(stellung)	hapták	hapták	hapták
Kaserne	kasárny, kasárna	kasáreň	kaszárnya
Kommando	komando	komando	kommandó
Kompanie	kompanie, kumpanie	kompánia	kompánia
Marsch, marsch	marš	marš	mars
marschieren	maširovat	maširovať	masírozni
Oberst	obrst, obršt	oberst	óbester
Offensive	ofenzíva, ofenzíva	ofenzíva	offenzíva
Offizier	oficír	oficier	of(f)icér
Post(en)	post	post	poszt
Profos(s)	profous	prófus	profosz
Rekrut	rekrut	regrút	regruta
rekrutieren	rekrutovat	rekrutovať	rekrutálni
Schanze	šance	šanec	sánc
Schrapnell	šrapnel	šrapnel	srapnel
Sold	žold	žold	zsold
Söldner	žoldněř	žoldnier	zsoldos
Warte	varta	varta	várta
werben	verbovat	verbovať	verbuválni, verbunkolni
Werbung	verbuňk	verbunk	verbunk

Závěrem je možno konstatovat, že slova, kterými označovali čeští, slovenští a maďarští vojáci v armádě důstojníky cizího (především rakouského) původu, nemají aktuální funkci v našich jazycích, a proto časem spějí k zániku, např. † *obrst, obršt*, slk. † *oberst*, maď. † *óbester*; č. † *oficír*, slk. † *oficier*, maď. † *oficér*. Některá slova mají naopak kvůli dnešní situaci světové politiky vysokou frekvenci v médiích, např. č. *žoldněř* a *žoldák*, slk. *žoldnier*, maď. *zsoldos*; č. *ofenzíva, ofenzíva*, slk. *ofenzíva*, maď. *offenzíva*. Jiné výrazy týkající se původně výlučně vojenského života jsou dnes užívány v různých kontextech běžně mluvených monologických a dialogických projevů povahy nevojenské, např. výše uváděné č. *rekrutovat (se)*, slk. *rekrutovať (sa)*, maď. *rekrutálni* nebo č. *verbovat*, slk. *verbovať*, maď. *verbuválni*.

3.3 Kuchyňské výrazy přejaté z němčiny¹⁵

V této kapitole bych chtěl věnovat pozornost přejatým výrazům z oblasti gastronomie, které se dají rozčlenit do těchto větších skupin: 1) pečivo, moučníky; 2) jídla a výrobky z masa; 3) ovoce, zelenina; 4) nápoje; 5) místnosti a jejich vybavení.

1) Pečivo, moučníky

Maď. *keks*, č. a slk. *keks* bylo přejato v letech 1870-1920 přes nhn. *Keks* z angl. *cakes*.

Č. *knedlík*, slk. *knedľa* a maď. *knédli* jsou přes raně nhn. *knödel* (dnes *Knödel*) ze střhn. dem. *knödel* od *knode*, *knote* ‘uzel’. Od přerovské rodiny jsem se dozvěděl, že knedlík měl dřív (ve 30. letech minulého století) skutečně podobu uzlu. Knedlík je národní jídlo v Česku, naproti tomu v Maďarsku nepatří mezi hlavní pokrmy: Maďaři jedí mastná jídla především s hranolky nebo brambory.

Rak.-něm. *Langosch* (nhn. *Flammkuchen*), č. a slk. *langoš* je z maď. *lángos* od *láng* ‘plamen’. Langoš se v Maďarsku tradičně jí s česnekovou šťávou nebo se zakysanou smetanou a strouhaným sýrem.

Č. *nudle*, slk. *nudľa* a maď. *nudli* bylo přejato v letech 1770-1820 z nhn. *Nudel*.

Rak.-něm. *Palatschinke*, č. *palačinka* a slk. *palacinka* pocházejí přes maď. *palacsinta* a rum. *plăcintă* z lat. *placenta* ‘koláč’ (Zaic 2006, s. 608).

Č. *piškot*, slk. *piškóta* a maď. *piskóta* jsou přes raně nhn. *biscott* (dnes *Biskotte*) a it. *biscotto* z lat. *biscoctus* ‘dvakrát pečený’.

Č. *preclík*, slk. *praclík* a maď. *perec* jsou ze střhn. *prēzel*, *brēzel* aj. (dnes *Brezel*). Srov. též *brezle* pomn. ‘strouhanka’ v běžně mluvené češtině u starých mluvčích na Moravě.

Č. *štrúdl*, *štrúdl*, slk. *štrúdl’a* a maď. † *strudli* jsou z rak.-něm. *Strudel*. V českém hovorovém jazyce je *štrúdl* proti slovnímu spojení *jablkový závin* užíváno hojněji. V maďarštině se místo funkčně zastaralého *strudli* říká *almás rétes* ‘jablkový závin’.

Č. *veka*, slk. † *vekňa*, † *vekl’a* a maď. *vekni* ‘podlouhlý chleb’ jsou z něm. *Wecke(n)*. České slovo je spisovné, zatímco se maďarského výrazu užívá v obecně maďarském substandardu. Slovenská slova jsou archaická.

Č. *žemle*, slk. *žemľa* a maď. *zsemle* jsou přes střhn. *semel(e)*, *simel* (dnes rak.-něm. *Semmel*; nhn. *Brötchen*) z lat. *simila* ‘jemná pšeničná mouka’ (Mollay 1982, s. 570). V češtině je *houska* frekventovanější než *žemle*.

¹⁵ Příspěvek byl přednesen dne 13. května 2008 na IX. mezinárodním setkání mladých lingvistů konaném na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

2) Jídla a výrobky z masa

Maď. *fasírt*, č. a slk. *fašírka* ‘sekaná, karbanátek’ je z rak.-něm. *Faschiertes* (nhn. *Hackfleisch*).

Něm. *Gulasch*, č. *guláš* a slk. *guláš*, *guláš* bylo přejato v 19. stol. z maď. *gulyás(hús)* ‘gulášové (maso)’ od *gulya* ‘stádo hovězího dobytka’. Maďarský guláš je polévka. Českému guláši se nejvíce podobá maďarský pörkölt, který však Maďaři jedí s noky, těstovinami nebo brambory, nikoli s knedlíkem. Segedínský a debrecínský guláš znají pouze ti místní obyvatelé maďarských velkoměst Segedín (maď. Szeged) a Debrecín (maď. Debrecen), kteří tyto české speciality ochutnali při svých zahraničních pobytech v České republice nebo ještě v někdejší Československu.

Č. *paštika*, slk. *paštéta* a maď. *pástétom* jsou z raně nhn. *pastēte* (dnes *Pastete*).

Maď. † *spék*, č. a slk. *špek* je z raně nhn. *speck*, popř. střhn. *spec* (dnes *Speck*). V běžně mluvené češtině funguje *špek* jako synonymum pro slaninu. *Spék* během historického vývoje zmizelo ze slovní zásoby maďarštiny, ale dodnes se užívá jeho odvozeniny *spékel* ‘špikovat, protahovat špekem (maso)’.

Č. *šnycl*, slk. *šnicl’a* a maď. *snicli* ‘řízek’ jsou z rak.-něm. (*Wiener*) *Schnitzel*.

Maď. *sonka*, č. a slk. *šunka* bylo přejato v období mezi roky 1620 a 1770 z něm. dial. *schunke* (nhn. *Schinken*).

Původ rak.-něm. *Klobasse*, *Klobassi*, maď. *kolbász*, č. a slk. *klobása* je nejasný (viz Machek 1971, s. 258), jejich etymologická příbuznost je však patrná.

Č. † *virtle*, slk. † *viršľa*, † *virštľa* a maď. *viršli* ‘(vídeňský) párek’ jsou z rak.-něm. dem. *Würstel*, *Würschtel* od nhn. *Wurst*. Maď. *viršli* je slovo spisovné, které nemá domácí synonymum.

Č. *vuřt*, *buřt*, slk. *vršťa* a maď. † *vurst* jsou z nhn. *Wurst*. Podle německého frazému *Es ist mir Wurst* se v češtině užívá kalku *Je mi to buřt* ‘Mně je to jedno’.

3) Ovoce, zelenina

Č. *celer*, slk. *zeler* a maď. *zeller* jsou přes rak.-něm. *Zeller*. Nhn. *Sellerie* je ze severoitalského *selleri*.

Maď. *káposzta* je ze slk. *kapusta*. Maď. *kelkáposzta* odpovídá č. *kapusta*, zatímco maď. (*fejes*) *káposzta* je ekvivalent pro č. (*hlávkové*) *zelí*.

Č., slk. a maď. *karfiol* je přes rak.-něm. *Karfiol* (nhn. *Bluhmenkohl*) z it. *cavolfiore*. V češtině je *květák* mnohem frekventovanější než *karfiol*, jak to přesvědčivě dokazuje současný počítačový korpus SYN2005.

Něm. *Paprika*, č. a slk. *paprika* je přes maď. *paprika* ze srb. a chor. *pàprika* od *pàpar* ‘pepř’.

Č. *rybíz*, slk. *říbezle* a maď. *ribizli* jsou z rak.-něm. *Ribisel* (nhn. *Johannisbeere*).

Č. *ryngle*, slk. *ringlota* a maď. *ringló* jsou přes rak.-něm. *Ringlotte*, nhn. *Reneklode*, *Reineclaude* z fr. *reineclaude* od (*prune de*) *reine Claude*, doslova ‘(slíva) královny Claude’. Toto ovoce bylo pojmenováno na počest manželky francouzského krále Františka I. v 16. stol. (srov. Rejzek 2001, s. 552).

Č. *šnytlik*, *šnytlich*, slk. † *šnitlink* a maď. *snidling* ‘pažitka’ jsou z rak.-něm. *Schnittling* (nhn. *Schnittlauch*). Maďarského spisovného výrazu *metélőhagyma* pro lat. *Allium schoenoprasum* se užívá v botanických příručkách a kuchařkách. V běžně mluveném jazyce se říká převážně *snidling*.

Č. *špenát* (dř. *špinát*), slk. *špenát* a maď. *spenót* jsou z nhn. *Spinat*.

4) Nápoje

Maď. *limonádé*, č. a slk. *limonáda* jsou přes nhn. *Limonade* z fr. *limonade*, popř. it. *limonata*.

Č. *mošt*, slk. *mušt* a maď. *must* bylo přejato v letech 1770-1820 přes bav.-rak. *mošt* (nhn. *Most*) z lat. (*vinum*) *mostum* ‘nové víno’.

Maď. *pálinka* je ze slk. *pálenka* od *pálit* (srov. také č. *pálenka*).

Maď. *puncs*, č. a slk. *punč* je přes nhn. *Punsch* a angl. *punch* z ind. *pāñč*, což znamená ‘pět’, protože se tento nápoj připravoval z pěti ingrediencí: araku (případně rumu), citrónové šťávy, cukru, koření a vody (viz Rejzek 2001, s. 519).

Č., slk. a maď. *rum* ‘alkoholický nápoj’ je přes něm. *Rum* z angl. *rum*. Maďarský ekvivalent pro české homonymum *rum* ‘rumišť’ je *rom*.

Č. *šnaps*, *šňaps*, slk. *šnaps* a maď. *snapsz* jsou z nhn. *Schnaps*.

Č. † *špric*, slk. † *špricer* a maď. † *spriccer* ‘(vinný) střík’ jsou z rak.-něm. *Spritzer*.

5) Místnosti a jejich vybavení

Maď. † *kredenc*, č. a slk. *kredenc* je přes něm. *Kredenz* (nhn. *Anrichte*) a it. *credenza* z vlat. *credentia* od lat. *crēdere* ‘věřit’. Stč. *kredencovati* znamenalo ochutnávku pokrmu nebo nápoje na důkaz, že není otráven, před podáním hostovi (viz Machek 1971, s. 291).

Č. *kuchyň*, *kuchyně* a slk. *kuchyňa* jsou přes sthn. *chuhhina* (dnes *Küche*) z lat. *coquina*, *cocina*. Maď. *konyha* bylo vypůjčeno ze slovanských jazyků.

Č. (*h*)*moždír* je přes střhn. *morsaere*, *morser* (dnes *Mörser*) a ahd. *morsāri*, *mortāri* z lat. *mortarium* (Kluge 2002, s. 633). Slk. *mažiar* je z maď. *mozsár*.

Maď. *rost*, č. a slk. *rošt* je ze střhn. *rōst* (dnes *Rost*).

Č. a slk. † *šparhert*, † *šporhert*, † *šporhelt* a maď. † *sparhert*, † *sparhelt*, † *spórhert* ap. (srov. Lumtzer – Melich 1900, s. 241) jsou z bav. *šporhert*, popř. rak.-něm. *Sparherd*. V dnešní češtině a slovenštině žijící výraz *sporák* (lid. *šporák*) má tentýž německý etymon jako výše jmenovaná zastaralá slova.

Č. *špajz(ka)*, slk. *špajza*, maď. *spájz* jsou z rak.-něm. *Speis* (nhn. *Speisekammer*).

Č. *štamprle*, slk. *stamp(e)rlík* a maď. *stampedli* ‘sklenička, panák’ jsou z bav.-rak. *Stamperl*.

Vídeňský slavista Stefan Michael Newerkla a Josef Jodas, lingvista působící na Univerzitě Palackého v Olomouci, ve svých pracích upozornili na užší lexikální shody mezi češtinou, slovenštinou, maďarštinou a rakouskou němčinou (viz Newerkla 2002, s. 211-236; Newerkla 2002-2003, s. 61-69; Newerkla 2004a, s. 79-89; Newerkla 2004b, s. 11-42; Jodas 1999, s. 111-116; Jodas 2000, s. 161-165). Díky dalšímu zkoumání této problematiky jsem zjistil, že jednu z nejbohatších skupin tzv. *austriacizmů* tvoří kuchyňské výrazy, které ad illustrandum uvádím v následující tabulce.

čeština	slovenština	maďarština	rakouská němčina	horní němčina
<i>celer</i>	<i>zeler</i>	<i>zeller</i>	<i>Zeller</i>	<i>Sellerie</i>
<i>fašírka</i>	<i>fašírka</i>	<i>fasírt</i>	<i>Faschiertes</i>	<i>Hackfleisch</i>
<i>karfiol</i>	<i>karfiol</i>	<i>karfiol</i>	<i>Karfiol</i>	<i>Blumenkohl</i>
<i>klobása</i>	<i>klobása</i>	<i>kolbász</i>	<i>Klobasse, Klobassi</i>	<i>(Dauer)wurst</i>
<i>kredenc</i>	<i>kredenc</i>	† <i>kredenc</i>	<i>Kredenz</i>	<i>Anrichte</i>
<i>langoš</i>	<i>langoš</i>	<i>lángos</i>	<i>Langosch</i>	<i>Flammkuchen</i>
<i>palačinka</i>	<i>palacinka</i>	<i>palacsinta</i>	<i>Palatschinke</i>	<i>Pfannkuchen</i>
<i>rybíz</i>	<i>ríbezle</i>	<i>ribizli</i>	<i>Ribisel</i>	<i>Johannisbeere</i>
<i>ryngle</i>	<i>ringlota</i>	<i>ringló</i>	<i>Ringlotte</i>	<i>Reneklode, Reineclaude</i>
<i>šnytlik, šnytlich</i>	† <i>šnitlink</i>	<i>snidling</i>	<i>Schnittling</i>	<i>Schnittlauch</i>
<i>špajz ap.</i>	<i>špajza</i>	<i>spájz</i>	<i>Speis</i>	<i>Speisekammer</i>
† <i>špric</i>	† <i>špricer</i>	† <i>spricer</i>	<i>Spritzer</i>	<i>Schorle</i>
<i>štamprle</i>	<i>štampr(e)rlík</i>	<i>stampedli</i>	<i>Stamperl</i>	<i>Schnapsglas</i>
<i>štrúdl, štrúdl</i>	<i>štrúdl’a</i>	† <i>strudli</i>	<i>Strudel</i>	<i>Mehlspeise</i>
† <i>virtle</i>	† <i>viršl’a, † virštl’a</i>	<i>viršli</i>	<i>Würstel, Würschtel</i>	<i>Würstchen</i>
<i>žemle</i>	<i>žeml’a</i>	<i>zsemle</i>	<i>Semmel</i>	<i>Brötchen</i>

Přejímky v našich jazycích mají občas osudy navzájem odlišné, tedy v dnešním jazykovém prostředí nefungují vždy stejně, např. maď. *strudli* je archaické, zatímco č. *štrúdl*, *štrůdl* je zcela běžné a frekventované. Naproti zastaralému č. *viřtle* je maď. *virslí* ‘párek’ slovo každodenního života.

Jazykový konflikt mezi domácími výrazy a s nimi konkurujícími přejatými slovy nevedl vždycky ke zmizení jednoho z obou (nebo více) slov, proto existují vedle sebe dubletní tvary v dnešní češtině – ovšem s různou frekvencí a stylistickou hodnotou – jako např. *houska* vs. *žemle*, *slanina* vs. *špek*, *květák* vs. *karfiol*, *pažitka* vs. *šnytlík* ap.

4 Vztah mezi hláskovou podobou a citovou zabarveností lexikálních germanismů v češtině¹⁶

Při komunikačním procesu si každý mluvčí zvolí rejstřík neboli funkční styl vhodný pro danou jazykovou situaci. Ve veřejných projevech je tak očekávána především spisovná čeština, naproti tomu v jazykových promluvách povahy neformální se obvykle setkáváme s přebohatou škálou útvarů substandardních, tj. (inter)dialektických, s velmi různě bohatou příměsí prvků profesionální mluvy, slangu, argotu, resp. mluvy mládežnické, jejichž společným (kromě profesionální mluvy) charakteristickým rysem je *vyšší frekvence slov a slovních spojení* způsobujících emocionalitu vyjádření.

Značná část německých přejatých slov v češtině funguje jako citově zabarvená. Tato lexikální expresiva člením v souladu s J. Zimou (1961) na výrazy s expresivitou 1) inherentní, 2) adherentní a 3) kontextovou (srov. také Žilka 2008, s. 55-60).

Ad 1) Inherentní expresivita je neoddělitelně spjata s významem nebo hláskovou či slovotvornou podobou určitého výrazu. Formálním znakem této expresivity bývá taková skupina hlásek, která se v citově neutrálních výrazech pravidlem nevyskytuje: /šp/, /št/, /šk/, /šm/ (Vachek 1978); /ks/, /kš/, /kf/ (Daneš 1996, s. 127); /ajs//ajz/ (Němec 1960); /unk//uňk/ (Skála 1968, s. 136) aj.¹⁷

Ad 2) Adherentní expresivita se u jistého slova ustálila teprve postupně, rozčleněním a přenesením základního významu, např. č. pomn. *hadry* 'šaty' od *hadr* 'kus látky k mytí, utírání', 'roztrhaný předmět z tkaniny' < střhn. *hader* (dnes *Hader*).

Ad 3) Kontextová expresivita se projevuje při spojování jazykově (sémanticky nebo gramaticky¹⁸) nesourodých výrazových prostředků, např. *bydlí v takové nudli*, č. *nudle* zde 'úzká místnost', jinak 'těstovina tvaru úzkých proužků zavařovaná do polévky nebo vařená jako samostatné jídlo' < nhn. *Nudel*.

Tuto kapitolku věnuji především problematice lexikálních germanismů s expresivitou *inherentní*.

¹⁶ Příspěvek byl přednesen dne 15. května 2007 na VIII. mezinárodním setkání mladých lingvistů konaném na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (Tölgyesi 2009b, 259-262).

¹⁷ Srov. Mathesiovu stať O výrazové platnosti některých českých skupin hláskových (Naše řeč, 15, 1931, s. 38-40).

¹⁸ Spojení gramaticky nesourodých slov, např. *chlap mizerná*, způsobuje větší expresivitu než kombinace rodově shodných výrazů: spis. *chlap mizerný* nebo ob. *chlap mizernej*.

Podle profesora J. Vachka se výrazy s počátečními fonémovými skupinami /šp/, /št/, /šk/ vyskytují v obecné češtině, především ve slovech přejatých (hlavně řecko-latinského původu) a ve spisovné češtině odpovídají těmto skupinám zpravidla fonémové skupiny /sp/, /st/, /sk/, např. *špecialista* – *specialista*, *študovat* – *studovat*, *škica* – *skica* (Vachek 1978, s. 224). Dodal bych, že některé germanismy řecko-latinského původu nemají dubletní tvary v češtině, např. č. spis. *škapulír* ‘část mnišského roucha některých řádů v podobě širokého pruhu látky s otvorem pro hlavu splývající vpředu i vzadu přes hábit až ke kotníkům’ (viz NASCS 2006, s. 771) < střhn. *schapelaere* (dnes *Skapulier*) < střlat. *scapulare* od *scapula*, č. spis. *šskorpion*, *šskorpión* < nhn. *Skorpion* < raně nhn. *skorpion* < střhn. *sc(h)orpiōn* < sthn. *scorpiōn* (ak.) < lat. *scorpio* (gen. *scorpionis*) < ř. *σκορπίος*. Kromě toho bych zdůraznil, že řada expresivních germanismů s počáteční hláskovou skupinou /šp/ nebo /št/ nemá ve spisovné češtině neutrální variantu se skupením hlásek /sp/, /st/, např. vedle č. *špás* ‘žert’ (< nhn. *Spaß*, dř. *Spasso* < it. *spasso*) a č. *štampilka* ‘razítko’ (< rak.-něm. *Stampiglie* < it. *stampiglia*) neexistují podoby **spás* nebo **stampilka*. Expresivní germanismy s hláskovou skupinou /šm/ jsou např. č. *šmak* ‘chuť’ < raně nhn. *schmack*; č. *šmirgl(papír)* ‘smirkový papír’ < nhn. *Schmirgel(papier)* < raně nhn. *smirgel*, *smergel* < it. *smeriglio* ap.

Profesor F. Daneš tvrdí, že na počátku domácích slov nenajdeme souhláskové kombinace /ks/, /kš/, /kf/ (Daneš 1996, s. 127). Expresivní slova s počátečními hláskovými skupinami /ks/, /kš/ jsou většinou přejatá z německých dialektů, např. č. *ksicht* ‘obličej’ < bav. /ksicht/, nhn. *Gesicht*; č. *ksindl* ‘sebranka’ < bav. /ksindl/, nhn. *Gesinde(l)*; č. *kšeft* ‘obchod’ < bav. /kšeft/, nhn. *Geschäft*. Souhlásková kombinace /kf/ se i v přejatých výrazech české slovní zásoby vyskytuje pouze výjimečně. V moravskoslezských neboli lašských dialektech se vyslovuje počáteční fonémová skupina /kv/ jako [kf] ve slovech přejatých, např. *kvalt* [kfalt] ‘spěch’ < raně nhn. *g(e)walt* (dnes *Gewalt*) < střhn. *gewalt* < sthn. *(gi)walt*, ale i domácích, např. *kvítek* [k’f’otek] (viz Kellner 1949, s. 192).¹⁹

Starší vrstvu výrazů s hláskovou skupinou /ajs/, /ajz/ reprezentují původně neexpresivní výpůjčky z němčiny, označující především různé reálie řemeslnického života, např. č. *fedrvajz* ‘klouzek, mletý mastek’ < nhn. *Federweiß*, č. *majzlík* ‘sekáč’ < nhn. *Meißel*, č. *špajz* ‘špíže’ < rak.-něm. *Speis*. Slovo *plavajs*, *plavajz* bylo ještě v prvních desetiletích národního obrození běžným, citově nezabarveným pojmenováním předmětu, kterému dnes říkáme *tužka*. Vytvořením a rozšířením nových českých slov citově nepříznakových se tyto germanismy postupně stávaly jejich citově příznakovými protějšky a později i „modelem pro tvoření

¹⁹ Za cennou poznámku vděčím profesoru A. Vaškovi, který mě upozornil i na citovanou Kellnerovu monografii.

nových expresivních výrazů z domácích základů” (op. cit., Němec 1960, s. 24), např. *trpaslík* > *trpajzlík*.

K nejčastějším expresivům můžeme řadit, ve shodě s profesorem E. Skálou, germanismy, které mají původní německý sufix *-ung* v podobě *-unk*, *-uňk* v češtině, např. č. *mišuňk* ‘míchance, zmatek’²⁰ < nhn. *Mischung* (srov. Skála 1968, s. 136). Nutno poznamenat, že značná část germanismů této skupiny patří mezi zastaralé vojenské výrazy slangového rázu, např. č. *lénunk* ‘žold’ < nhn. *Löhnung*, č. *meldunk*, *melduňk* ‘hlášení’ < nhn. *Meldung*, č. *štelunk* ‘(opevněné) postavení’ < nhn. *Stellung*.

V této kapitole jsem se pokusil ukázat, že *hranice mezi různými rovinami českého jazyka nejsou ostré*; např. lexém *švunk* ‘rychlost’ (< nhn. *Schwung*) má v češtině nezvyklou fonémovou skupinu /unk/, a proto je pociťován jako cizí (zvl. německý) a posunut do oblasti výrazů expresivních. Tento jev je pak možno zkoumat pomocí lexikologie, fonologie a pragmatiky.

Závěrem je možno konstatovat trojí hlavní trend u fonologicky příznakových lexikálních germanismů v češtině:

- I. Četné germanismy byly během historického vývoje češtiny postupně vytlačovány svými nově tvořenými českými ekvivalenty na periférii české slovní zásoby, např. č. † *plavajs*, *plavajz* ‘tužka’ < bav. /plaivais/, nhn. *Bleiweiß*; č. † *kšaft* ‘závěť’ < něm. dial. /kšaft/, nhn. *Geschäft* (viz k tomu Utěšený 1977).
- II. Nejvíce českých germanismů tvoří expresivní (citově zabarvenou) variantu pro neutrální (citově nezabarvené) domácí slovo, např. *kšeft* vs. *obchod*. Pro dlouhodobé působení purismu proti germanismům mají tato lexikální expresiva pevné postavení v různých substandardních útvarech češtiny. Svou citovou zabarveností obohacují každodenní, neformální komunikaci českých mluvčích.
- III. Některé přejímky z němčiny v češtině svou expresivitu následkem hojného užívání ztrácejí, srov. např. č. *špek* < raně nhn. *speck*, popř. střhn. *spec*; č. *šperk*²¹ < střhn. *sparke*. Tyto výrazy náleží pak do centra české slovní zásoby a fungují jako citově neutrální výrazové prostředky spisovně české komunikace.

²⁰ Slovo má v profesionální mluvě stavebníků (citově neutrální) význam ‘čerstvě zamíchaná betonová směs’.

²¹ Opačný směr k trendu naznačenému v bodě I. představuje výraz *šperk*, který byl schopen vytlačit domácí slova *klenot* a *skvost* do knižních sfér spisovně české komunikace.

5 Lexikální germanismy v dnešní psané češtině

5.1 Korpusová lingvistika a Český národní korpus

Korpusová lingvistika je nová jazykovědná disciplína zkoumající jazyk pomocí elektronických jazykových korpusů a zabývající se i výstavbou těchto korpusů, jejich zpracováním a příslušnou metodologií. Jako obor se začala výrazněji vyhranovat a rozvíjet teprve v posledních dvou desetiletích 20. století, a to v souvislosti s rychlým rozvojem výpočetní techniky, který umožnil vznik rozsáhlých souborů jazykových dat v elektronické podobě a nevyhnutelně vedl k interdisciplinární spolupráci lingvistů s dalšími obory, především matematikou a informatikou (viz Koček – Kopřivová – Kučera 2000, s. 4).

Jazykový korpus je soubor počítačově uložených textů (v případě mluveného jazyka – přepisů záznamu mluvy), který slouží k jazykovému výzkumu. K práci s tímto korpusem slouží speciální vyhledávací program, který se jmenuje *Bonito*. S jeho pomocí je možné vyhledávat slova a slovní spojení v kontextu a zjistit jejich frekvenci v korpusu i původní textový zdroj.

Český národní korpus (ČNK) je akademický projekt zaměřený na budování rozsáhlého počítačového korpusu především psané češtiny. Pracuje na něm Ústav Českého národního korpusu (ÚČNK) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od svého založení roku 1994 má ÚČNK na starosti budování ČNK, jeho rozvoj a rovněž činnosti návazné, konané zvláště v oblasti výuky a pěstování oboru korpusová lingvistika.

Základní členění dělí korpusy jednak na psané a mluvené, jednak na synchronní a diachronní. Převažujícím typem korpusu je dnes synchronní korpus psaný, tj. korpus založený na současných psaných textech. Diachronní korpus naproti tomu pokrývá několik vývojových stadií daného jazyka, popř. celý jeho dosavadní vývoj.

	psaný	mluvený
synchronní	SYN2006PUB, SYN2005, SYN2000, FSC2000, KSK-DOPIŠY, ORWELL	ORAL2008, ORAL2006, PMK, BMK ²²
diachronní	DIACORP	Z pochopitelných důvodů neexistují.

²² PMK a BMK jsou zkratky pro Pražský, resp. Brněnský mluvený korpus.

SYN2005 je synchronní reprezentativní korpus současné psané češtiny, obsahující 100 milionů textových slov. Složení korpusu: 40% beletrie, 33% publicistika, 27% odborná literatura. Publicistické texty jsou z let 2000-2004, odborná literatura pochází z let 1990-2004, beletrie může být dokonce i starší.

5.2 Metodika korpusové analýzy

S pomocí korpusu SYN2005 jsem zjistil existenci, frekvenci, kontextovou zakotvenost a eventuální významové změny všech německých přejímek, které jsem našel ve slovnících V. Machka (1971) a S. M. Newerkly (2004a). V korpusu jsem vyhledal pouze výrazy s malým začátečním písmenem, aby v celkovém počtu výskytů nebyla propria, jako např. pražské divadlo *Archa*, brněnské nakladatelství *Blok*, příjmení *Flek* a *Hambálek* ap. Z obrovského množství korpusových textů jsem ke každému nalezenému germanismu pečlivě vybral takovou větu, která nejlíp zrcadlí jeho význam. Po citátech je uveden pramen, identifikační číslo dokumentu podle korpusu, počet výskytů, popř. odvozené adjektivum. Uvádím základní tvary substantiv, deminutiva pouze v tom případě, když v češtině již neexistuje původní přejímka z němčiny, např. *flaška* ‘láhev’ od † *flaše* ze střhn. *vlasche*, dnes *Flasche*; *šlofik* ‘krátký spánek’ od † *šlof* z něm. dial. *šlof*, *šlōf*, nhn. *Schlaf*. Nejsou uvedeny ženské protějšky mužských jmen, případy moce, např. *makléřka* od *makléř* ‘zprostředkovatel obchodů’ z nhn. *Makler*. Polysémické výrazy je možno nalézt v různých jejich významech. Substantiva, u nichž překáží určení přesného počtu výskytů jejich tvarová homonymie (např. *los* ‘savec příbuzný jelenu’ vs. *los* ‘prostředek k náhodnému určení někoho/něčeho’, ‘poukázka loterie’ ze střhn. *lōz*, dnes *Los*), jsou doložena jen v minimálním počtu.

5.3 Korpusová analýza lexikálních germanismů

A

č. *abgébovat se* < nhn. *sich abgeben*

„Voni ti to u brigády vytmavějí, ale já **se** s tebou **abgébovat** nebudu.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 3

č. *abnormální* < rak.-něm. *abnormal*, nhn. *abnorm* < lat. *abnormis*

„A když jste se vrátili, nepovšimla jste si ničeho nezvyklého, ničeho **abnormálního**?”

Christie, Agatha: Není kouře bez ohýnku. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi3:1; počet výskytů: 255

č. *abonent* < nhn. *Abonnent*, *Abonnement* < fr. *abonnement*

„Podle něj jsou plzeňští **abonent**i také náročnější než v jiných regionech.”

Hospodářské noviny, 28. 2. 2003

doc.id. = hn030228:54; počet výskytů: 67; odvozené adjektivum: abonentní

„Na závěr ceremoniálu pak sbor starých bučarů (mohou doň vstoupit všichni, kteří mají **abonentku** do Národního děle než čtyřicet let) vybučel slavnostní fanfáru.”

Reflex, č. 23/2001

doc.id. = refl0123:53; počet výskytů: 6

č. *abštajgl* < nhn. *Absteige*

„Alespoň myslím: může totiž shánět **abštajgl** pro svoji stydlivou sestru nebo nejlepší přítelkyni.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol, Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 3

č. *admirál* < raně nhn. *admiral* (dnes *Admiral*) < fr. *a(d)miral* < arab. *amīr*

„President se obrátil na **admirála** Neumana.”

Garen, Jean Pierre: Planeta lykantů. Najáda, Praha 1992.

doc.id. = garen3:6; počet výskytů: 981; odvozené adjektivum: admirálský

č. *ajnclík* < něm. *Einzel(zimmer)*

„Na to, aby mohli člověka strčit do **ajnclíku**, nebyl žádný důkaz zapotřebí.”

Block, Lawrence: Každý musí zemřít. Vyšehrad. Praha 2001.

doc.id. = block3:1; počet výskytů: 22

č. *ajncvaj* < nhn. *eins, zwei*

„To se pak oholíme **ajncvaj**, že, Schmeede?”

Allen, Woody: Vyřídít si účty. Argo, Praha 1997.

doc.id. = allen3:4; počet výskytů: 2

č. *ajznboňák* < bav. *āizpōn*, nhn. *Eisenbahn*

„On je už čtvrtá generace **ajznboňáků** v rodině.”

Mladá fronta DNES, 2. 10. 2000

doc.id. = mf001002:300; počet výskytů: 20; odvozené adjektivum: ajznboňácký

č. *akcíz* < nhn. *Akzise* < fr. *accise*

„U nepřímých daní šel vývoj od **akcízů** a obrátových daní jednorázového nebo kaskádovitého typu k dani z přidané hodnoty.”

Strečková, Yvonne – Malý, Ivan (et al.): Veřejná ekonomie pro školu a praxi. Computer Press, Brno 1998.

doc.id. = verekon:1; počet výskytů: 1

č. *akorát* < nhn. *akkurat* < lat. *accuratus*

„New York miluju, **akorát** tebe s mámou nemůžu vystát.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:3; počet výskytů: 1459

„Znám například **akoráta**, který zavěšuje obrazy s vodováhou; viděl jsem na vlastní oči dámu, která s čelem u podlahy jako v mešitě srovnávala položený koberec úhelníkem; kdysi dávno jsem byl také zaměstnán s mužem, který omdlíval nad užížlanými špičkami mých tužek, zatímco svými mohl látat ponožky.”

Mertl, Věroslav: Přemítání o věcech vezdejších. Host, Brno 1997.

doc.id. = vmertlpr:1

č. *akvavit* < nhn. *Aquavit* < lat. *aqua vitae*

„Vedle ležela láhev **akvavitu** a krabice na kost zmrzlých čokoládových tyčinek, na kterých si člověk musel nutně vylámat zuby.”

Grafton, Sue: *E jako exploze*. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:2; počet výskytů: 4

č. *alaš* < nhn. *Allasch*

„Nechceme-li však číst jen slavné značky a chceme-li blíže označit obsah, nevyhneme se i tak celému regimentu názvů, při kterých se labužníkovi zajiskří v očích a seběhnou sliny v ústech: vodka, **alaš**, curacao, whisky, pastis, pernod, slivovice, campari, vermut, saké, borovička, absint, višňovka, mastika, arrak, cuika.”

Janek, Miroslav: *Hobby na každý týden*. Merkur, Praha 1971.

doc.id. = hobby:1; počet výskytů: 1

č. *alej* < nhn. *Allee* < fr. *allée*

„Pod stromy **aleje** ve vedlejší ulici byly lavičky.”

Polák, Jiří: *Závody*. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 771; odvozené adjektivum: alejský

č. *alkovna* < nhn. *Alkoven*, dř. *Alcove* < fr. *alcôve* < šp. *alcoba* < arab. *al-qubba*^h

„V malé **alkovně** stál stůl, který byl krásně prostřený pro tři osoby.”

Grahamová, Caroline: *Psáno krví*. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = psankrv:4; počet výskytů: 35

č. *almužna* < sthn. *almuosan*, *alamousa(n)* aj. (dnes *Almosen*) < lat. *eleemosyna* < ř. *ἐλεημοσύνη*

„Po celý svůj život jsem rozdával **almužny**, přispíval jsem na různé dobročinné účely a dával milodary klášterům.”

Lechleitner, Norbert: *Slunce pro duši*. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = sluncedu:1; počet výskytů: 223; odvozené adjektivum: almužnický

„Můj otec, prosím, jemnostpane, jest **almužníkem** a chodí po domech žebrat, jelikož má dřevěnou nohu a jinak je také špatný.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 9

č. *alod* < nhn. *Allod*

„Tento c. a k. komoří a nejvyšší kuchmistr Království českého, držitel fideikomisu Dírná a Zálší a **alodu** Myslkovice a Roudné, měřil přes dva metry, měl postavu řeckořímského zápasníka a byl to po všech stránkách zajímavý člověk – hezky kreslil, hrál na několik hudebních nástrojů, vynikal i jako zručný řemeslník.”

Votýpka, Vladimír: Příběhy české šlechty. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = slechta:1; počet výskytů: 1

č. *alpaka* < nhn. *Alpaka*, *Alpacca*[®] < šp. *alpaca* < keč. *(al)paco*

„Výběr majetku rodinného stříbra i **alpaky** Thun-Hohensteinů zaujímá v expozici celý jeden sál.”

Právo, 15. 10. 2002

doc.id. = pr021015:164; počet výskytů: 6; odvozené adjektivum: alpakový

„Amerika vlastnila jen lamy a **alpaky**.”

Koukolík, František – Koubský, Pavel: Sova a vesmír. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = sova:1; počet výskytů: 8

č. *altán* < raně nhn. *altan(e)* (dnes *Altan(e)*) < it. *altana* od *alto* < lat. *altus*

„Nachystala do zahradního **altánu** punč a notový papír.”

Story, č. 26/2000

doc.id. = stor0026:26; počet výskytů: 129

č. *ančovička* < nhn. *An(s)chovis* < hol. *ansjovis* < šp. *anchoa*

„Zdobíme olivami, směsí bylinek, **ančovičkami**, drcenými mandlemi nebo půlkami vlašských ořechů.”

Vergne, Blanche: Obložené stoly z celého světa. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = oblstoly:1; počet výskytů: 80

č. *ánung*, *ánunk* < něm. *Ahnung*

„O tom nemáš ani **ánung**!”

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:1; počet výskytů: 20 (ánung) + 2 (ánunk)

č. *apartní* < nhn. *apart* < fr. *à part*

„Jen mě trochu překvapil ten **apartní** dvojlůžkový pokoj.”

Kratochvíl, Jiří: Brno nostalgické i ironické. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = brno:1; počet výskytů: 48

„Václav se nebojí mluvit vážně a demonstrovat kulturní náročnost, i když riskuje, že v Čechách může být lehce ztotožněna se snobstvím a **apartností**.”

Respekt, č. 11/2001

doc.id. = resp0111:13; počet výskytů: 4

č. *apretura* < nhn. *Appretur*

„Byli oblečeni v nových džínách a sakách z džínoviny, vše ještě tuhé **apreturou** a s nablýskanými mosaznými knoflíčky.”

Steinbeck, John: Hrozny hněvu. Melantrich, Praha 1987.

doc.id. = hrozny:1; počet výskytů: 3

č. *aprovizace* < rak.-něm. *Approvisation*

„Hlavně tam jezdili pro sudy s lihem a **aprovizaci**.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = oheldnut:3; počet výskytů: 10

č. *arabeska* < nhn. *Arabeske* < fr. *arabesque* < it. *arabesco*

„V bludišti listů, oblouků, záclon ozdobených **arabeskami** jinovatky se otevíral vstup do lesa.”

Hardellet, André: Na prahu ráje. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hardelle:1; počet výskytů: 56; odvozené adjektivum: arabeskový

č. *arest* < raně nhn. *arrest* (dnes *Arrest*) < střlat. *arrestum*

„A mohou být rádi, že je chrání celý **arestu**.”

Blesk, 7. 9. 2004

doc.id. = bl040907:101; počet výskytů: 55

č. *archa* < střhn. *arche*, *arke* (dnes *Arche*) < sthn. *archa*, *arka* < lat. *arca*

„Jedinou památkou na vybavení původního chrámu je gotická oltářní **archa**, dnes součást hradní expozice.”

Čáka, Jan: Podbrdskem od městečka k městu. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1; počet výskytů: min. 83

č. *architekt* < nhn. *Architekt* < lat. *architectus* < ř. *ἀρχιτέκτων*

„Za přítele má bytového **architekta**, který nám původně měl navrhnout interiér bytu, ale otec byl proti.”

Blobel, Brigitte: Jeho matka mě nemá ráda. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = mama:1; počet výskytů: 3730

č. *arkebuza* < raně nhn. *arkebuse* (dnes *Arkebuse*) < fr. *arquebuse* < it. *archibuso*

„Portugalské hákovnice (**arkebuzy**) byly prvními střelnými zbraněmi, se kterými se Japonci setkali, a okamžitě pochopili jejich hodnotu.”

Reischauer, Edwin – Craig, Albert M.: Dějiny Japonska. NLN, Praha 2000.

doc.id. = japon:1; počet výskytů: 8

„Kulky z těchto zbraní prorážely, sice na krátkou vzdálenost, zato poměrně spolehlivě, všechnu ochrannou zbroj, jež u mušketýrů zmizela úplně a u pikenýrů a jízdních **arkebuzírů** se redukovala na minimum.”

Reflex, č. 33/2000

doc.id. = refl0033:62; počet výskytů: 3

č. *arkýř* < střhn. *arkēre*, *ärker*, *erker(e)* aj. (dnes *Erker*) < stfr. *arquière*

„Zámek s cimbuřím a rovnými střechami, **arkýři**, přechýlujícím středním traktem a věží bylo vidět již zdaleka.”

Sobková, Helena: Kateřina Zaháňská. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zahanska:1; počet výskytů: 116; odvozené adjektivum: arkýřový

č. *artikl* < raně nhn. *artikel* (dnes *Artikel*) < lat. *articulus*

„Dobré balzové dřevo je v současné době dost vzácný **artikl**, pane plukovníku.”

Heller, Joseph: Hlava XXII. Naše vojsko, Praha 1985.

doc.id. = heller:1; počet výskytů: 317

č. *asanovat* < nhn. *assanieren*

„Zděnou studnu můžeme **asanovat** například použitím betonových skruží na cihelném podkladě s obnovením násypu štěrku a štěrkopísku na dně studny.”

Chatař a chalupář, č. 6/2000

doc.id. = chch0006:26; počet výskytů: 9

„Podíl renovací, **asanačí** a údržby na dokončenosti vykazoval mírný nárůst až do roku 1999 a od té doby se stabilizuje na 53 %.”

Stavitel, č. 9/2000

doc.id. = stav0009:12; počet výskytů: 78; odvozené adjektivum: asanační

č. *aspirin* < nhn. *Aspirin*[®]

„Čekárna byla nabitá, mohl se věnovat jednotlivým pacientům sotva pět minut; předpisoval jim **aspiriny**, psal pro zaměstnavatele potvrzení o jejich nemoci a posílal je na odborná vyšetření.”

Kundera, Milan: Nesnesitelná lehkost bytí. Sixty-Eight Publishers, Toronto 1985.

doc.id. = lehkost:1; počet výskytů: 344; odvozené adjektivum: aspirinový

č. *aušus* < nhn. *Ausschuss*

„Navzdory vysoké ceně však nešlo o žádné luxusní značkové zboží, nýbrž **aušus**’ pochybné kvality i původu.”

Blesk, 10. 7. 2002

doc.id. = bl020710:91; počet výskytů: 11; odvozené adjektivum: aušusový

B

č. *pakatel* < nhn. *Bagatelle* < fr. *bagatelle* < it. *bagatella*

„I když 60 miliard není **pakatel**, financování bude rozloženo do dlouhého časového horizontu.”

Blesk, 10. 5. 2002

doc.id. = bl020510:6; počet výskytů: 99

„Ale ona, místo aby svou otázku opakovala, se snaží problém **bagatelizovat**.“

Scottová, Joanna: Manekýn. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = manekyn:2; počet výskytů: 145

č. *bagr* < nhn. *Bagger*

„Lidi, věřte tomu, technika se blíží, spoustu (sic) jeřábů a **bagrů**.“

Štětina, Jaromír: Století zázraků. NLN, Praha 2000.

doc.id. = stolzazr:1; počet výskytů: 291

„Následky nedělní havárie stále likviduje specializovaná firma, která **bagruje** kontaminovanou půdu.“

Blesk, 26. 6. 2002

doc.id. = bl020626:26; počet výskytů: 9

„Své známé, bývalé studenty i jejich profesory, novináře i politické pracovníky s obrovskými schopnostmi, kteří dnes pracují jako zedníci, **bagristé**, šoféři a prodavači, mohu počítat na tucty.“

Kosatík, Pavel: Fenomén Kohout. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = fnkohout:1; počet výskytů: 31

č. *bál* < nhn. *Ball* < fr. *bal*

„Velkým muzikantským **bálem** zde vyvrcholí setkání cimbálových muzik Valašského království.“

Mladá fronta DNES, 4. 5. 2000

doc.id. = mf000504:172; počet výskytů: min. 71; odvozené adjektivum: bálový

č. *balada* < nhn. *Ballade* < fr. *ballade* < prov. *ballada*

„Přes dvůr zanotoval slepý mládenec ke své fiduli milostnou **baladu**.“

Herbert, Frank: Spasitel duny. Svoboda, Praha 1993.

doc.id. = duna:6; počet výskytů: 471; odvozené adjektivum: baladický

č. *balast* < nhn. *Ballast*

„Jeho noční mozek byl zaplaven **balastem** zbytečných termínů, které ho i přes svou zbytečnost donutily k reálným úvahám.”

Zapletal, Zdeněk: Půlnoční běžci. Československý spisovatel, Praha 1986.

doc.id. = pulnocni:1; počet výskytů: 95; odvozené adjektivum: balastní

č. *baldachýn* < něm. *Baldachin* < it. *baldacchino*

„Zavedl nás k secesní hrobce s kamenným **baldachýnem**.”

Zábrana, Jan: Vražda v zastoupení. Mladá fronta, Praha 1967.

doc.id. = zabrana1:1; počet výskytů: 239; odvozené adjektivum: baldachýnový

č. *baldrián* < střhn. *baldr(i)ān*, *paldr(i)ān* (dnes *Baldrian*) < lat. *valeriana*

„Těm zvědavým hned prozradím, že se jedná o čertikus, paldrán, kočičí kořen, kozelec, **baldrián**, což je všechno dohromady jediná bylina zvaná odolén, tak ji nazývali po věřčiví (sic) lidé, kteří ji nosili na těle jako účinný škapulíř proti nečistým silám, děvčatům zase pomáhala odolávat před dotěrnými nápadníky a jejich rafinovanými útoky na citlivá srdce a panenskou čest, což taky vysvětluje, proč tahle čarovná bylina jménem kozlík lékařský dnes již není příliš v módě a naopak, proč tak rychle upadla u něžného pohlaví do všeobecného zapomnění.”

Schwarz, Jan: Už vím, kde bydlí Jeduděs. Blahoslav, Praha 2000.

doc.id. = jedudes:1; počet výskytů: 1; odvozené adjektivum: baldriánový

č. *balík* < raně nhn. *ballen* (dnes *Ballen*) < střhn. *balle* < sthn. *ballo*

„Lerner přinesl zezdola **balík** starých novin.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 2552; odvozené adjektivum: balíkový

„Shromažďoval jsem určitý **balík** informací, neměl jsem však vůbec tušení, k čemu mi budou.”

Block, Lawrence: Zavírací hodina. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block2:1

„Vypadáme takhle jako nějací venkovští **balíci**.”

Gardner, Erle Stanley: Mrtvola v rokli. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = mrtvola:1

č. *banda* < nhn. *Bande* < fr. *bande* < prov. *banda*

„Je pravděpodobné, že je za těmi posledními padělky nějaká **banda**?“

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 1196

č. *bandalír* < nhn. † *Bandelier* < fr. *bandoulière*

„Samozřejmě všechno bylo tiptop do posledního knoflíku skvělé uniformy s ohnivým **bandalírem** přes prsa, neboť věc se udála těsně předtím, než se celý svět jako jeden muž navlékl do stejnokrojů v barvách bláta a hlíny.“

Chesterton, Gilbert Keith: Povídky otce Browna. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = chester:1; počet výskytů: 15

č. *banket* < nhn. *Bankett* < fr. *banquet* < it. *banchetto*

„Rychle seběhl dolů, tak jak byl na odchodu na slavnostní **banket**, cylindr posunut do týla, plášť ledabyly přehozen přes ramena.“

Sayersová, Dorothy L.: Nepříjemnost v klubu Bellona. NLN, Praha 1999.

doc.id. = bellona:1; počet výskytů: 236; odvozené adjektivum: banketní

č. *bankrot* < nhn. *Bankrott* < it. *bancarotta*

„Jeho smrt je to jediné, co může podnik zachránit před naprostým **bankrotem**.“

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: 801

„Americký průmysl **bankrotářů** by letos mohl mít tržby ve výši 6 bilionů dolarů.“

Moderní řízení, č. 11/2002

doc.id. = mori0211:7; počet výskytů: 29; odvozené adjektivum: bankrotářský

č. *baraba* < rak.-něm. *Baraber*

„Devětadvacátého ledna dorazila první parta **barabů**, aby začala stavět lanovku, takže poslední z našich nesnází by záhy měly skončit.“

Harrod-Eagles, Cynthia: Dynastie Morlandů – 20. díl, Údolí smrti. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = udolismr:6; počet výskytů: 55

č. *barák* < nhn. *Baracke* < fr. *baraque* < šp. *baracca*

„Když přijedeme ke starým vojenským **barákům**, druhá část konvoje na nás už čeká.”

Reflex, č. 1/2000

doc.id. = refl0001:6; počet výskytů: 2096

„Bylo to množství dřevěných **baráků** a pozemek byl dokonce i tady v té pustině oplocen.”

McClure, Ken: Jak bodá štír. Columbus, Praha 1996.

doc.id. = mcclure:1

„Kde to najít v tomhle procovském, milionářském **baráku**?”

Zábrana, Jan: Vražda v zastoupení. Mladá fronta, Praha 1967.

doc.id. = zabrana1:1

č. *barbír* < raně nhn. *barbier* (dnes *Barbier*) < fr. *barbier* < střlat. *barbarius*

„Pomineme-li zcela nejběžnější praxi ošetřování nemocných příbuznými či sousedy (na ošetřování nemocných a péči o opuštěné děti se specializovala i společenství tzv. bekyní), sahala tato škála od lázeňských, **barbírů** a bradýřů, mastičkářů a bylinkářů přes vyučené chirurgy, porodní báby a lékárníky až po univerzitně vzdělané lékaře.”

Svobodný, Petr – Hlaváčková, Ludmila: Pražské špitály a nemocnice. NLN, Praha 1999.

doc.id. = spitally:1; počet výskytů: 1

č. *bard* < nhn. *Barde* < fr. *barde* < lat. *bardus* < kelt. *bard*

„V rozhlase pracovali polští kolegové, neměli žádného **barda** a potřebovali nějaké nové písničky.”

Kryl, Karel: Krylogie. Půlkacíř. Torst, Praha 2000.

doc.id. = kryl3:1; počet výskytů: 160

č. *barchet* < střhn. *barchet*, *barchan(t)* aj. (dnes *Barchent*) < střlat. *barchanus*, *barracanus* < stfr. *barracan*, popř. šp. *barragán* < arab. *barrakān*

„Od druhé poloviny 19. století se objevují speciální plenkové kalhotky, šité z **barchetu**, flanelu, pletené nebo háčkové.”

Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = lender:1; počet výskytů: 10; odvozené adjektivum: barchetový

č. *barikáda* < nhn. *Barrikade* < fr. *barricade*

„Jako třeba hned teď, když se z Jindřišské ulice blížil k jejich **barikádě** tank.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:1; počet výskytů: 422

„Mareš přece jenom přišel z druhé strany **barikády**.”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1

„Evropa nás vede k rychlé a úsporné komunikaci Opakovaně slyším, jak se někteří naši politici **barikádují** před nejširší veřejností používáním výrazů obvyklých v EU.”

Hospodářské noviny, 20. 3. 2000

doc.id. = hn000320:39; počet výskytů: 5

č. *barva* < střhn. *varwe* (dnes *Farbe*) < sthn. *farawa*

„Měla na sobě jen krátké kalhoty tmavomodré **barvy**, které jí nádherně padly.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: 17832; odvozené adjektivum: barevný

„Taky jsem si mohla vlasy **barvit**.”

Saroyan, William: Kluci a holky, když jsou spolu. Argo, Praha 1998.

doc.id. = saroy:2; počet výskytů: 340

č. *barvínek* < něm. dial. *barwinke(l)*, *bērwinck*, střhn. *berwinke* < lat. *pervinca*

„Alpínium, sestavené z ohnivě žíhaných slitků, prorůstaly šedivé polštářky rožce, modře v něm kvetl **barvínek** a zelenal se rozchodník.”

Smetanová, Jindřiška: Pozor, vyletí ptáček. Československý spisovatel, Praha 1970.

doc.id. = ptacek:1; počet výskytů: 18

č. *bastard* < raně nhn. popř. střhn. *bast(h)art* (dnes *Bastard*) < stfr. *bastard*

„Pak byl ještě nucen asistovat, když mí rodiče převáděli své veškeré movitosti i nemovitosti na mne, přičemž jsem další případné mrzké plány vykutálených příbuzných i známých zkřížil tím, že tatínek s maminkou místopřísežně vyloučili existenci jakýchkoli jiných přímých potomků, **bastardů**, adoptantů i mutantů.”

Kohout, Pavel: Ten žena a ta muž. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = tenzena:1; počet výskytů: 146; odvozené adjektivum: bastardní

č. *bavlna* < raně nhn. *baumwolle* (dnes *Baumwolle*) < střhn. *boumwolle*

„Měl na sobě oranžovou košili z hrubé **bavlny** a tmavě šedé bavlněné kalhoty.”

Grafton, Sue: F jako finta. Argo, Praha 1997.

doc.id. = graftonf:13; počet výskytů: 642; odvozené adjektivum: bavlněný

č. *báze* < nhn. *Base, Basis* < lat. *basis* < ř. *βασίς*

„Zda se budou obnovovat tepelné elektrárny na **bázi** uhlí včetně jejich odsíření, nebo elektrárny spalující plyn.”

Energetika, č. 5/2002

doc.id. = ener0205:55; počet výskytů: 2572

č. *bažant* < střhn. *fasant, fasān* (dnes *Fasan*) < fr. *faisan* < lat. (*avis*) *phasianus* < ř. *φασιανός*

„Z pernaté zvěře je zde **bažant** a několik druhů divokých hus, různých kachen i lesních kurů, velmi podobných jeřábku.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:1; počet výskytů: 402

č. *befel* < něm. *Befehl*

„Účast bude hojná, vedení města se rozhodlo **befelem** nahnat do ulic děti s mávátky a ještě instruovalo učitele, jak mají s pomazanou hlavou diskutovat.”

Týden, č. 13/2004

doc.id. = tydn0413:11; počet výskytů: 6

č. *berla* < sthn. *ferala* < lat. *ferula*

„Symbolicky to bylo vyjádřeno na titulní straně prvního vydání Leviathana z roku 1651, kde se všemocný vládce tyčí nad zemí s městy a vesnicemi, máje v pravé ruce meč symbolizující světskou moc a v levé biskupskou **berlu** symbolizující duchovní vládu.”

Prorok, Vladimír – Lisa, Aleš: Základy politologie. Vysoká škola ekonomická, Praha 1999.

doc.id. = propolit:1; počet výskytů: min. 131

č. *bertrám* < raně nhn. *bertram* (dnes *Bertram*) < střhn. *ber(ch)tram*, *berethram* < lat. *pyrethrum* < ř. *πύρεθρον*

„Pak u nás roste ještě řebříček **bertrám** (*Achillea ptarmica* L.) obr. 219 – ale není ho tolik.”

Petrbok, Jaroslav: Rostliny. SNDK, Praha 1960.

doc.id. = rostlinx:1; počet výskytů: 1

č. *betl* < nhn. *Bettel*

„Najednou jsem viděl, proč jsem to neviděl dřív, jakého **betla** se mnou zahráli ti chytráci, jakého prašivého **betla**, a já jsem jim naletěl.”

Trefulka, Jan: Pršelo jim štěstí. Československý spisovatel, Praha 1962.

doc.id. = prselo:1; počet výskytů: 11

č. *biedermeier* < nhn. *Biedermeier*

„Její pokoj byl zařízen ve stylu známém pod jménem **biedermeier**.”

West, Nathanael: Snový život Balso Snella. Argo, Praha 1997.

doc.id. = snozibas:2; počet výskytů: 36; odvozené adjektivum: biedermeierovský

č. *biflovat (se)* < nhn. *büffeln*

„Ano, našim středním školám se většinou oprávněně vyčítá, že **se** v nich děti příliš **biflují** a potom neumějí své vědomosti uplatnit v praxi.”

Hospodářské noviny, 6. 6. 2000

doc.id. = hn000606:131; počet výskytů: 25

„Jak složité pro vás bylo **biflování** ve věku, kdy už lidé zpravidla na školní příběhy jen nostalgicky vzpomínají?”

Lidové noviny, 26. 8. 2002

doc.id. = ln020826:85; počet výskytů: 36

č. *bichle* < něm. dial. dem. *Büchel*, nhn. *Büchlein* od *Buch*

„Týdně se musí přečíst nejméně jedna většinou velmi objemná, odborná kniha a o ní se – týdně – musí napsat alespoň tři stránky sofistikované eseje, aby ten přátelský učitel nenápadně zjistil, zda jste **bichli** opravdu přečetli.”

Reflex, č. 21/2000

doc.id. = refl0021:23; počet výskytů: 15

č. *balance* < nhn. *Bilanz* < it. *bilancio*, *bilancia* < lat. *bilanx*

„Je možné i to, že tehdy právě prováděl jakousi životní **bilanci**, neboť toho dne slavil své padesáté narozeniny.”

Viewegh, Michal: *Názory na vraždu*. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = nazory:1; počet výskytů: 2672

„Ve svých třiatřiceti letech **bilancuje**, co si jako mladá šéfová počne se svou další kariérou.”

Mladá fronta DNES, 29. 9. 2004

doc.id. = mf040929:206; počet výskytů: 151

„Očekává se, že **bilancování** po tomto ročníku by mohlo být po dlouhé době veselé.”

Hospodářské noviny, 17. 12. 2004

doc.id. = hn041217:79; počet výskytů: 83

č. *biřmovat* < střhn. *firmen* (dnes *firmen*) < lat. *firmare*

„Během své pastorační objížďky **biřmoval** 500000 lidí.”

Kubíková, Jiřina: *Křesťanská misie v 16.-18. století*. L. Marek, Brno 2001.

doc.id. = misie:1; počet výskytů: 3

„Už jde pan arcibiskup udílet svátost **biřmování**, už stojí každý na svém místě, jen Kája přebíhá ztrápeně z místa na místo.”

Háj, Felix: *Školák Kája Mařík*. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:4; počet výskytů: 65

č. *biřtle* < bav. *wirštl*, rak.-něm. *Würstel*

„Ten pán mi dal sníst dvě **biřtle** a sám to platil.”

Háj, Felix: *Školák Kája Mařík*. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:4; počet výskytů: 33

č. *biskup* < sthn. *biscof*, *bischof* aj. (dnes *Bischof*) < sthn. *biscof* < lat. *episcopus* < ř. *ἐπίσκοπος*

„Tam nepotřebujeme mluvčího, který umí velšsky, protože **biskup** jistě umí latinsky.”

Pargeterová, Edith: *Zázrak svaté Winifredy*. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 4170; odvozené adjektivum: biskupský

„Ten se již do konce 13. století rozrostl na městečko ve vlastnictví pražského **biskupství**, později arcibiskupství.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 381

č. *blanket* < nhn. *Blankett*

„Na telegrafní **blanket** napsal adresu a obnos a několik slov místo pozdravu.”

Šukšín, Vasilij: Červená kalina. Lidové nakladatelství, Praha 1987.

doc.id. = kalina:1; počet výskytů: 67; odvozené adjektivum: blanketní

č. *blikat* < raně nhn. popř. stěhn. *blicken* (dnes *blicken*) < sthn. *blicchen*

„Světla baterek **blikala** daleko za mnou.”

Coben, Harlan: Teď, nebo nikdy. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = tednikdy:2; počet výskytů: 413

„Televizory řady Matchline mají díky obrazovkám Philips Real Flat nejen brilantní barvy, ale i obraz bez **blikání**, který méně namáhá zrak.”

Týden, č. 50/2002

doc.id. = tydn0250:113; počet výskytů: 93

č. *blinkr* < nhn. *Blinker*

„Když začne blikat levý **blinkr**, znamená to, že auto před vámi bude odbočovat doleva, nebo doprava, nebo se otočí do protisměru a vyrazí proti vám.”

Buchwald, Art: Copak jsem vám někdy lhal? NLN, Praha 1992.

doc.id. = buchwald:1; počet výskytů: 62

č. *blint* < nhn. *blind*

„Pak je pro vás ideální individuální autoturistika a nocování ,na **blint**’ v evropských kempech.”

Blesk, 28. 7. 2004

doc.id. = bl040728:38; počet výskytů: 2

č. *blok* < nhn. *Block*

„Žáci musí složit vpředu ve třídě na podlahu všechny knihy, sešity, poznámkové **bloky** a veškeré osobní věci.”

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:4; počet výskytů: 5628; odvozené adjektivum: blokový

„Světlo ve vězeňském **bloku** svítilo mdle a tiše.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1

„Šifrovací místnosti, zvláště ve velvyslanectvích zemí sovětského **bloku**, byly nejpřísněji střežená místa v těchto objektech a pravděpodobnost, že se podaří získat agenta, který by měl do nich přístup, byla nepatrná.”

Wright, Peter – Greengrass, Paul: Lovec špionů. NLN, Praha 1997.

doc.id. = lovec:8

„Řidič netrpělivě najíždí do brány nádraží, **blokuje** ho a zase couvá, aby přijíždějící autobusy a auta mohly dovnitř.”

Toula, Tomáš: Marokem za bakšiš, Welcome to Syria. L. Marek, Brno 2000.

doc.id. = cestopis:1; počet výskytů: 505

č. *blokáda* < nhn. *Blockade*

„Minuly jsme stará přístavní sídla zámožných rejdařů, jejichž rodinným flotilám se podařilo prolomit britskou **blokádu** během napoleonských válek, a kteří obchodovali dokonce i v Americe.”

Michaels, Ann: Prchavé okamžiky. Odeon, Praha 2000.

doc.id. = okamžiky:1; počet výskytů: 684

„Je pravda, že Čečenci vědí, že jsou v informační **blokádě**, a jsou rádi, když k nim novinář přijde.”

Respekt, č. 3/2000

doc.id. = resp0003:6

č. *bluma* < střdn. *plūma*; střhn. *pflume*, *pfrume* (dnes *Pflaume*) < sthn. *pfruma* < lat. *prunum* < ř. *προῦμνον*

„Máme tu žluté slívy, mirabelky, modré **blumy**.“

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:2; počet výskytů: 41

č. *bochník* < střhn. *vochenz(e)*

„Na kovovém roštu ležel **bochník** čerstvě upečeného chleba.“

Grafton, Sue: F jako finta. Argo, Praha 1997.

doc.id. = graftonf:2; počet výskytů: 403

č. *bóje* < nhn. *Boje* < dněm. *boye* < střdn. *bo(e)ye* < stfr. *boie*

„Ne uragán; ten uháněl pryč někde v zálivu, jenom jeho cíp, švihnutí míjející hřívy, a hnal vzhůru po břehu deset stop zkaleného žlutého příboje, který po celých čtyřadvacet hodin neopadl, a zuřivě se prodíral divoce třešticí palmou, která ještě stále vydávala suchý zvuk, a po střeše jeho cely, takže celou tu druhou noc slyšel v třeskající tmě dunění mořských peřejí o vlnolam a také tu **bóji**, která teď mezi jednotlivými nářky klokotala; dokonce jako by slyšel hukot vody proudící z jejího povrchu, když se opět vynořovala, pokaždé s přidušeným výkřikem, a déšť se hnal dál, do nejbližšího města, ale už ne tak zběsile, poháněn po rovině východním větrem.“

Faulkner, William: Divoké palmy. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = palmy:4; počet výskytů: 84

č. *bombast* < nhn. *Bombast* < angl. *bombast* < stfr. *bombace* < stfla. *bombax* < lat. *bombyx* < ř. *βόμβυξ* < pers. *panba*^h

„Mnohé z nich byly slátaniny vážných a komických scén, **bombastu** a násilí, zlotřilých intrik a šťastných úniků.“

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:2; počet výskytů: 6; odvozené adjektivum: bombastický

„Problém se skrývá v **bombastičnosti** kulturních akcí, které bychom mohli označit jako globální.“

Respekt, č. 40/2000

doc.id. = resp0040:13; počet výskytů: 10

č. *bordel* < něm. *Bordell* < stfr. *bordel*

„Dověděl jsem se od ní, že holky z **bordelu** pro důstojníky odjely už časně ráno.”

Hemingway, Ernest: Sbohem, armádo. Melantrich, Praha 1974.

doc.id. = hemingw1:1; počet výskytů: 545

„Takový **bordel** nedokáže vytvořit dokonce ani patnáctiletá slečna revoltující proti buržoazní mentalitě svých rodičů, protože ani oni, ani celý svět, jí vůbec, ale vůbec nerozumějí.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:1

„Jarda je šílený **bordelář**, já mám naopak rád pořádek.”

Lidové noviny, 3. 5. 2002

doc.id. = ln020503:101; počet výskytů: 18

č. *borka* < nhn. *Borke*

„Silná zvrásnělá **borka** chrání kmen, jakousi páteř stromu.”

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: Amatéřský přírodovědec. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:9; počet výskytů: min. 9

č. *bouda* < střhn. *buode*, dnes *Bude*

„V poledne byl koňský trh rozměřen na pozemky pro stánky a **boudy** a opatštití správci stáli připraveni uvádět malé i velké obchodníky na jejich místa a vybírat clo na zboží, které přivezli.”

Petersová, Ellis: Svatopeterský jarmark. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = jarmark:1; počet výskytů: 1202

č. *brak* < raně nhn. *brack*, dnes *Brack*

„Jen proto, že sama nedovedla psát nic jiného než **brak**.”

Sayersová, Dorothy L.: Podivné námluvy lorda Petra. NLN, Praha 1999.

doc.id. = lordpetr:1; počet výskytů: 116; odvozené adjektivum: brakový

č. *brant* < nhn. *Brand*

„Plac bylo místo upravené pro stavbu milíře již v minulosti a **brant**, také slovo německého původu, znamenalo škváru a popel, které zůstaly na spodku milíře.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:1; počet výskytů: 1

č. *braun* < nhn. *Brauner*

„Po domácíku z makovic vyráběný roztok je mezi toxikomany znám jako **braun**.“

Pavlovský, Pavel: Soudní psychiatrie pro právníky. Karolinum, Praha 1998.

doc.id. = soudpsyc:1; počet výskytů: 22

č. *brýle* < raně nhn. *brille* (dnes *Brille*) < střhn. *b(e)rille* < střlat. *berillus* < lat. *beryllus* < ř. *βήρυλλος*

„V šedých očích za **brýlemi** se zableskl náhlý a nebezpečný hněv.“

Doyle, Arthur Conan: Údolí smrti. Práce, Praha 1968.

doc.id. = udoli_sm:1; počet výskytů: 4067; odvozené adjektivum: brýlatý

č. *briliant* < nhn. *Brillant* < fr. *brillant*

„Na prsteníku levé ruky měla dva tenké kroužky z bílého zlata s **brilianty**, které ho mohly uškrtit.“

Hensherová, Ann-Christin: Svedení umírají dvakrát. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = svedeni:1; počet výskytů: 177; odvozené adjektivum: briliantový

č. *brok* < raně nhn. *brocke(n)* (dnes *Brocken*) < střhn. *brocke* < sthn. *brocc(h)o*

„Řidič je na tom hůř, má spoustu **broků** v rameni a dva zlomené prsty.“

Hunter, Robin: Čtvrtý anděl. Ivo Železný, Praha 1996.

doc.id. = andel4:2; počet výskytů: 177; odvozené adjektivum: brokový

č. *brokát* < raně nhn. *brokat* (dnes *Brokat*) < it. *broccato*

„Bylo to přepychově zařízené apartmá – všude samé čalounění z růžového **brokátu** a obrovská zlatená postel.“

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: 130; odvozené adjektivum: brokátový

č. *brotsak* < něm. *Brotsack*

„Máte už **brotsaky**?“

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 1

č. *brožura* < nhn. *Broschüre* < fr. *brochure*

„Alespoň to tvrdí nejrůznější informační **brožury** o této zemi; na vlastní oči se o tom přesvědčujeme v obrovském nákupním centru, vybudovaném jistou sultánovou nadací.”

Lidé a země, ročník 1997

doc.id. = zeme97:5; počet výskytů: 304

č. *brumajzl* < nhn. *Brummeisen*

„Na kuřáckém stolku z litiny smaltovaná pístěl s umělou kyticí, na kredenci slovácká váza s otepí pavích per, jež nosí rekruti na rozdíl od pávů za čapkou, na římse pohovky nákladný **brumajzl** a dva čeští lvové, korunou věci pak přes půl stolu věrné milování, sochané zřejmě ze sovího trusu.”

Michal, Karel: Gypsová dáma. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = gyps:1; počet výskytů: 2

č. *brunátný* < střhn. *brūnāt*

„Staromódní policajt s pěkným **brunátným** obličejem a s mrazivě modrýma očima se ke mně naklonil do budky.”

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 158

„Vždycky, když s tím někdo začal, nebyla jsem schopná slova, dusila jsem se vztekem a **brunátněla**.”

Reflex, č. 33/2000

doc.id. = refl0033:32; počet výskytů: 18

č. *brutvana* < něm. *Bratpfanne*

„Když Petr usoudil, že maso je hotové, vytáhl **brutvanu** z trouby a postavil jí na stůl.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 5

č. *brzlík* < raně nhn. dem. *briesel* od *bries*, dnes *Bries*

„Pohrdne snad labužník smaženým mozečkem, **brzlíkem** vařeným v koriandru a ledvinkami na bílém pepři?”

Verner, Pavel: Pražské hyeny. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = hyeny:1; počet výskytů: 53

č. *bukanýr* < nhn. *Bukanier* < fr. *boucanier*

„Opuštěné pobřeží se stalo základnou anglických **bukanýrů**-pirátů, kteří odtud napadali španělské lodě těžce naložené kořistí z Nového světa.”

Bárta, Petr: Tatra kolem světa. Universe, Praha 1993.

doc.id. = tarta:1; počet výskytů: 16; odvozené adjektivum: **bukanýrský**

č. *bunkr* < nhn. *Bunker* < angl. *bunker*

„A všichni ostatní, až po chlapy v **bunkru** na uhlí, tím byli nevědomky poznamenáni...”

Simenon, Georges: Dostaveníčko u rybářů. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = dostaven:1; počet výskytů: 546

„Povídá se, že Američani už tu nejsou, že to byl jen trik, ale oni tu klidně mohou být stále, generálové v betonových **bunkrech** i obyčejní vojáci v podzemních ubikacích, kde ve dne v noci svítí světlo.”

Atwoodová, Margaret: Z hlubin. Argo, Praha 1998.

doc.id. = atwood:1

„Mezi členy se velmi cenil, neboť člověk mohl při jídle sledovat, jak se hráči motají mezi pískovými **bunkry** a kazí údery ze třiceti centimetrů.”

Grisham, John: Král advokátů. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = kraladvo:1

č. *burcovat* < stíh. *burze(l)n*, dnes *purzeln*

„Zvedám telefon a **burcuji** Havrdu z hlubokého spánku.”

Drábek, Jan: Náhle českým velvyslancem. Ivo Železný, Praha 1997.

doc.id. = velvysla:1; počet výskytů: 146

č. *burleska* < nhn. *Burleske* < fr. *burlesque* < it. *burlesco*

„Zůstala jednou z nejpopulárnějších hereček lehké komedie a **burlesky** až do svého odchodu z divadla roku 1854.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:2; počet výskytů: 37; odvozené adjektivum: burleskní

č. *burš* < nhn. *Bursch(e)*

„Řidič šikovatel Schmitz byl těžce raněn, generálův **burš** vojín Reisiger zabit, generál však vyvázl nezraněn.”

Hrbek, Jaroslav: Tobruk 1941. Argo, Praha 1997.

doc.id. = tobruk:10; počet výskytů: 31

č. *buršikózní* < nhn. *burschikos*

„Zatímco děda Max neustále překypoval jakousi až **buršikózní** nevázaností a neokázalou hrdostí na to, jak nás všechny dokázal (bohužel jen do jisté chvíle) zaštitit před náporu doby a jejího nebezpečně rozvodněného řečiště, babičce Kamile, chtěla-li se mu něčím vyrovnat, nezbývalo, než si autoritu vydobývat tou svou jakoby věčně načechnou pompézností a staropražsky vyhlížející noblesou.”

Mertl, Věroslav: Hřbitov snů. Host, Brno 2001.

doc.id. = vmertlhs:1; počet výskytů: 2

č. *buřt* < nhn. *Wurst*

„Když děti začaly opékat párky a **buřty**, dospělí zašli do domu.”

Hensherová, Ann-Christin: Svedení umírají dvakrát. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = svedeni:1; počet výskytů: 254

č. *buzerant* < rak.-něm. *Buserant*

„To vůbec není špatný nápad, já jí vždycky tipoval na lesbu, když je jedna ruka s těmi **buzeranty** od divadla.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:8; počet výskytů: 87; odvozené adjektivum: buzerantský

č. *buzerovat* < rak.-něm. *buserieren*

„Jestli se podaří z naší třídy jednomu či dvěma dostat práci, o tom pochybuju, ale ta nádherná představa mít vlastní zaprděnou kancelář a **buzerovat** podřízené.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 46

C

č. *cajk* < bav.-rak. *tsaig*, raně nhn. *zeug* (dnes *Zeug*) < střhn. *ziug*, (*ge*)*ziuc* < sthn. (*gi*)*ziuch*

„Chlapík, s nímž jsme jeli na lov, používal podstatně lehčí **,cajk'**, než bývá zvykem.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 40; odvozené adjektivum: cajkový

„Musíš mít tady dole všechno v **cajku**, aby tě pak běžnej provoz moc nevyčerpával.”

Saroyan, William: Kluci a holky, když jsou spolu. Argo, Praha 1998.

doc.id. = saroy:1

„Ti, kdož byli uvnitř, měli pláště zhotoveny z látky daleko lepší, než je kanafas a **cajk**.”

Vančura, Vladislav: Amazonský proud, Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, Poslední soud. NLN, Praha 2000.

doc.id. = vancura:1

č. *cálovat* < nhn. *zahlen*

„Na tenhle kvartýr máme s Lubošem smlouvu, **cálujeme** mu za to těžký prachy, a jestli si myslíš, že si můžeš moc vyskakovat, tak teda nemůžeš.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort:2; počet výskytů: 15

č. *calta* < bav. *tsaltō*, střhn. *zelte* (dnes *Zelten*) < sthn. *zelto*

„První zmínka o ní pochází z 16. století, ale tehdy byly vžité i názvy jako štědrovka, pletenice, húska, **calt**a, štricka, štrucla nebo ceplík.”

Blesk, 18. 12. 2004

doc.id. = bl041218:31; počet výskytů: 1

č. *cán* < střhn. *zein* (dnes *Zain*) < sthn. *zein*

„Materiálem pro výrobu hřebíků byly původně **cány**, přibližně metrové pruty kujného železa.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 2; odvozené adjektivum: cánový

č. *caplovat* < něm. *zappeln*

„Kůň sebou škubal a **caploval**.“

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 2

č. *cár* < střhn. *zar*

„Šla ztrnule zpátky do ložnice, zvedla své roztrhané kalhoty a **cáry** blůzy, pak hledala sukni.“

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:5; počet výskytů: 728

č. *cech* < střhn. *zech(e)*, dnes *Zeche*

„Dále vám dávám na vědomí, že jsem akreditovaným členem právnického **cechu** ve dvou státech.“

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = jarmark:1; počet výskytů: 490

„No radši moc neděkuj, jsi tady stejně na hovno, jenže sekretářka u **cechaře** musí bejt jak u krále žezlo.“

Páral, Vladimír: Soukromá vichřice. Československý spisovatel, Praha 1985.

doc.id. = vichrice:1; počet výskytů: 4

č. *cejch* < střhn. *zeichen* (dnes *Zeichen*) < sthn. *zeihhan*

„A nutí všechny, malé i veliké, bohaté i chudé, svobodné i otroky, aby měli na pravé ruce nebo na čele **cejch**, aby nemohl kupovat ani prodávat, kdo není označen jménem té šelmy nebo číslicí jejího jména.“

Ludva, Roman: Jezdci pod slunečníkem. Host, Brno 1999.

doc.id. = rludvajs:1; počet výskytů: 152

„Hlas básníka nesmazatelně obžalovává všechny ty nositele hnusných skutků a navždy je **cejchuje** pro jejich špatnosti a nakonec i zločiny, jimiž provázeli a provázejí svou vládu.“

Nuska, Bohumil: Okamžiky. Torst, Praha 1998.

doc.id. = nuska_o:1; počet výskytů: 13

„Ale teď **cejchuje** dobytek.”

Kerouac, Jack: Na cestě. Argo, Praha 1997.

doc.id. = naceste:1

č. *celer* < rak.-něm. *Zeller*; nhn. *Sellerie* < it. (lomb.) *seleri*

„Farmáři pěstovali hlávkový salát veliký jako hlávky zelí a krmili jím kuřata nebo prasata, pěstovali **celer** bílý a křehký jako čerstvě napadaný sníh a prodali každičký stvol.”

doc.id. = macdona:1; počet výskytů: 910; odvozené adjektivum: celerový

č. *celta* < nhn. *Zelt(plane)*

„Nedotýkejte se konstrukce stanu ani **celty**, podložte se suchou izolační vrstvou (ideální je např. pěnová karimatka) a co nejdál od sebe odložte vše mokré a kovové (sponky do vlasů, oblečení se zipy a kovovými knoflíky).”

Blesk, 7. 8. 2003

doc.id. = bl030807:39; počet výskytů: 83; odvozené adjektivum: celtový

č. *celulóza* < nhn. *Zellulose*

„Je známo stavbou lodí, výrobou **celulózy** a papíru.”

Kučerová, H. – Rubín, J.: Finsko. Olympia, Praha 1998.

doc.id. = finsko:1; počet výskytů: 168; odvozené adjektivum: celulózový

č. *cement* < střhn. *cēment*, dř. *zīment(e)* aj. (dnes *Zement*) < stfr. *ciment* < lat. *cimentum*, dř. *caementum*

„Byl trochu stranou od míchaček a kopců červených cihel pytlů **cementu** a stavebního dříví.”

Lustig, Arnošt: Dům vrácené ozvěny. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = lustig:1; počet výskytů: 985; odvozené adjektivum: cementový

„Od roku 1993 jsou čeští **cementáři** členy evropské asociace výrobců cementu Cembureau, odkud čerpají zkušenosti cementářských výrobců nejen z celé Evropy, ale rovněž z celého světa.”

Beton, č. 5/2002

doc.id. = beto0205:3; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: cementářský

č. *cemr* < nhn. *Ziemer*

„Teplo se mu rozlezlo pod svetr, rozlilo se rameny, nařízl špalek zaječího **cemru**, zkoušel opatrně, na boku černalo maso po broku.”

Dostál, Zeno: Ryby. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = ryby:1; počet výskytů: 7

č. *cerbulát*, *cervulát* < raně nhn. *zerbulat*, *zervulat*, *zervelat* (dnes *Zervelat*) < it. *cervellata* od *cervello* < lat. dem. *cerbellum* od *cerebrum*

„Živ byl houskami, chlebem, **cerbuláty**, jablky, někdy si dopřál trochu piva; byt a obědy tuším měl placené.”

Sedláček, August: Paměti z mého života. Argo, Praha 1997.

doc.id. = sedlpame:6; počet výskytů: 3 (*cerbulát*) + 1 (*cervulát*)

č. *cetl* < něm. *Zettel*

„Ale vždycky ještě dřív, než sem došel tím zadním výtahem – paní Linpecková hodila rukou za sebe – brali jen balíky, co se tu nakládaly, ne ty, co se vykládaly, to by bylo složitější, to je na **cetlech** poštmistra.”

Fuks, Ladislav: Myši Natálie Mooshabrové. Český spisovatel, Praha 1994.

doc.id. = mysi_nm:1; počet výskytů: 1

č. *cibéba* < raně nhn. *zibebe* (dnes *Zibebe*) < it. *zibibbo* < arab. *zibiba*

„Výběr z **cibéb** se získává zčásti jejich vytrháváním z hroznů prsty nebo pinzetou.”

Priewe, Jens: Nová škola vína. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = skolvina:1; počet výskytů: 12

č. *cibule* < střhn. *z(w)ibolle* aj., dnes *Zwiebel*

„Čekaly na ně mamutí porce dušeného hovězího s mrkví, **cibulí**, pastinákem a tuřínem.”

Blyton, Enid: Pětka na tajemných blatech. Egmont, Praha 1995.

doc.id. = petka12:1; počet výskytů: 6002; odvozené adjektivum: cibulový

č. *cicvárový* < střhn. *zitwar* (dnes *Zitwer*) < it. *zettovario* < střlat. *zedoarium* < arab. *zidvār* < pers. *žadvār*

„Osvědčuje se také čaj k podpoře činnosti žlučníku a jater, který se připravuje namícháním listu máty peprné, kořene kurkumy **cicvárové** a natě a kořene pampelišky.”

Právo, 11. 1. 2000

doc.id. = pr000111:97; počet výskytů: 8

č. *cifra* < raně nhn. *ziffer* (dnes *Ziffer*) < střhn. *zifer* < stfr. *cifre* < střlat. *cifra* < arab. *ṣifr*

„Ani v matematice vlastně nepochopila pravidla, jenom uměla bleskově rychle počítat a nosit **cifry** v hlavě.”

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 261

č. *cihla* < střhn. *ziegel* (dnes *Ziegel*) < lat. *tegula*

„Na každé větvi přiléhající ke kmeni bylo zbudováno jakési hnízdo z rákosí, poslepované maltou a **cihlami**, a vroubené nízkým zábradlím.”

Večeřa, Pavel: Třetí hlava. Host, Brno 1996.

doc.id. = pvecerat:1; počet výskytů: 1988; odvozené adjektivum: cihlový

č. *cícha* < střhn. *ziech(e)* (dnes *Zieche*) < sthn. *ziahha* aj. < střlat. *theca* < ř. *θήκη*

„Ty ženské si to přišly vybrat a máti jim z toho našila **cíchy** i prádlo pro děti, mužské košile z bílého plátna, spodky, zástěry – i barchetové jupky.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 50

č. *cikcak* < nhn. *zickzack*

„Staral jsem se vo jediný, aby mě vod poldy dělila nejmíň míle **cikcak** přeběhnutejch ulic.”

Sillitoe, Alan: Osamělost přespólního běžce. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = sillitoe:1; počet výskytů: 16

č. *cikorie* < raně nhn. *zichorie* (dnes *Zichorie*) < it. *cicoria* < střlat. *cichorea* < lat. *cichorium* < ř. *κίχριον*

„Koktal jsem, že jsem již dlouhou dobu nejedl nic pořádného, že jsem vyhladovělý, že dostávám na lístky jen brambory a chleba a náhražku **cikorie**, že jsem nyní dostal náhodou peníze a že nikoho neznám, kdo by mi opatřil něco k jídlu.”

Weil, Jiří: Život s hvězdou. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_1:1; počet výskytů: 6

č. *cíl* < střhn. *zil* (dnes *Ziel*) < sthn. *zil*

„Byly nejméně deset metrů vysoké, sestavené do podkovovitého půdorysu, s kruhem vyšlapané trávy; oblíbený **cíl** pikniků.”

Petersová, Ellis: Útěk čarodějky. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = utek:1; počet výskytů: 24605; odvozená adjektiva: cílený, cílový

č. *cimbál* < sthn. *cymbala* (dnes *Zimbal*, *Zymbal*) < lat. *cymbala* (plur.), *cymbalum* (sing.)

„Muzikanti hrají na harfy, loutny, housličky a **cimbály**.”

Štětina, Jaromír: Století zázraků. NLN, Praha 2000.

doc.id. = stolzazr:1; počet výskytů: 86; odvozené adjektivum: cimbálový

č. *cimbuří* < střhn. *zibōrje* (dnes *Ziborium*) < lat. *ciborium* < ř. *κιβώριον*

„Dnes osamocená bašta s **cimbuřím** a dvě brány bývaly součástí dávno rozpadlých městských hradeb.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:147; počet výskytů: 181

č. *cimprcampr* < něm. dial. *tsimper-tsamper*

„Zřejmě dopadnul na chodník pravou stranou, žebra a pánev jsou na **cimprcampr**.”

McBain, Ed: Romance. BB art, Praha 1998.

doc.id. = mcbain:1; počet výskytů: 27

č. *cimprlich* < nhn. *zimperlich*

„Nejsem **cimprlich**, ale bylo mi do pláče.”

Reflex, č. 18/2003

doc.id. = refl0318:32; počet výskytů: 16

č. *cimra* < raně nhn. *zimmer* (dnes *Zimmer*) < střhn. *zim(m)er*, *zimber* < sthn. *zimbar*

„Jednou sem taky dostala příkaz k vystěhování z tý **cimry**, a tak sem si musela vod města sehnat tudle karsonku, že jo.”

Liksomová, Rosa: Prázdné cesty. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = liksom:1; počet výskytů: 55

č. *cín* < střhn. *zin* (dnes *Zinn*) < sthn. *zin*

„V slabém žlutém světle visel erb s krouceným hadem, kolem byly malované regály, police a almáry s hliněnými džbány, flašemi z **cínu** a plechu, pozlacené krabice, soudky s pytlíky, na pultě byla obrovská kniha, váhy, vaničky, pánve, trychtýře a sítky.”

Fuks, Ladislav: Spalovač mrtvol. Mladá fronta, Praha 1983.

doc.id. = spalmrvtv:1; počet výskytů: 206; odvozené adjektivum: cínový

č. *cíníe* < nhn. *Zinnie*

„Přes zaprášené **cíníe** se všechny tři vydrápaly na verandu a bez zaklepání vešly otevřenými dveřmi.”

Weltyová, Eudora: Zkamenělý muž. H+H, Praha 1997.

doc.id. = zkamen:1; počet výskytů: 8

č. *ciráť* < nhn. *Zier(r)at*

„Anebo žádaj hrob a pomník a ostatní **ciráťy** za padesát dolarů.”

Waugh, Evelyn: Drazí zesnulí. NLN, Praha 1996.

doc.id. = waugh:1; počet výskytů: 41

č. *cirkus* < nhn. *Zirkus* < lat. *circus (maximus)* < ř. *κίρκος*

„Dvě ženy, snad matka s dcerou, tu na písčité mělčině koupaly anakundu, jednu z atrakcí pouťového **cirkusu**.”

Viewegh, Michal: Názory na vraždu. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = nazory:1; počet výskytů: 1000; odvozené adjektivum: cirkusový

„Byl z toho malér, a jelikož byl kolem toho takový **cirkus**, někdo se konečně na tu lebku pořádně podíval a našel díru po střele.”

Block, Lawrence: Dobře utajená vražda. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = block1:1

„Pár dní před odjezdem se uvolil uspořádat benefici pro vysloužilé kouzelníky a **cirkusáky**.”

Doctorow, E. L.: Ragtime. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = doctorow:1; počet výskytů: 61

č. *citadela* < raně nhn. *zitadelle* (dnes *Zitadelle*) < fr. *citadelle* < it. *cittadella*

„Městečko Bam je proslulé svou velkou středověkou pevností z nepálených cihel s mnoha **citadelami**, jih nabízí zajímavé přístavy a koupání v Perském zálivu.”

Reflex, č. 9/2001

doc.id. = refl0109:45; počet výskytů: 125

č. *citron*, *citrón* < raně nhn. *zitrone* (dnes *Zitrone*) < it. *citrone*

„Doma jdeme k letadlu sněhem a za tři hodiny letu jsme v místě, kde všechno kvete, kde jsou palmy a na stromech pomeranče a **citrony**.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslívost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 1190 (*citron*) + 477 (*citrón*); odvozené adjektivum: citronový, popř. citrónový

č. *cizrna* < raně nhn. *ziser* < střhn. *ziser*, *kicher* < střlat. *cisser*

„Pozdě večer se všichni posadili k další hostině, na které se podávala **cizrna**, studené maso s křenem a medovina.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:3; počet výskytů: 92; odvozené adjektivum: cizrnový

č. *clo* < střhn. *zol* (dnes *Zoll*) < lat. *toloneum*, *teloneum*, *telonium* < ř. *τελώνιον*

„Zjistil jsem dlouhou zkušeností, že obdivuji všechny národy a nenávidím všechny vlády, a nic tak nepobuřuje můj přirozený anarchismus jako státní hranice, kde trpělivi a schopní veřejní zaměstnanci vykonávají své povinnosti, pokud jde o překročení hranic a **clo**.”

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 173

č. *cop* < nhn. *Zopf*

„Vysoká štíhlá dívka, stará asi jako Zuzi a Koko, se opírala o sloupek verandy a četla knihu; přes rameno měla přehozený **cop** tmavých vlasů.”

Bardová, Mary: Nejlepší přítelkyně v létě. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = nejlepsi:1; počet výskytů: 452

č. *coul* < nhn. *Zoll*

„A stará paní – jo, to byla každým **coulem** dáma.”

Sayersová, Dorothy L.: Nepříjemnost v klubu Bellona. NLN, Praha 1999.

doc.id. = bellona:1; počet výskytů: min. 112

č. *couvat* < bav. *tsoufn*

„V odstavném pruhu jsem **couval** asi sto metrů a zastavil v úseku mezi nájezdovou a výjezdovou rampou.”

Child, Lee: Játka. BB art, Praha 2000.

doc.id. = child:1; počet výskytů: 476

„Neví, jak se jmenuje, ale prý má černou dodávku, se kterou jednou naboural při **couvání** do auta nájemníka z bytu 3F.”

Hoag, Tami: Popel popelu. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = popel:6; počet výskytů: 78

č. *cuchta* < raně nhn. *zucht* (dnes *Zucht*) < střhn. *zuht* < sthn. *zuht*

„Dlouhá, hubená s kruhy pod očima a dlouhými blond vlasy, trochu **cuchta**, něco přes třicet.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:2; počet výskytů: 23

č. *cukat* < nhn. *zucken* < raně nhn. *zucken* < střhn. *zucken* < sthn. *zucchōn*

„Třesoucí se rukou si prohrábl vlasy a v tváři mu začalo **cukat**.”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 126

„Někteří se kaboní, ale tvář většiny lidí je prostě bezvýrazná a **cukání** obličejových svalů, vyjadřující vztek nebo radost, si nechávají do svého soukromí.”

Atwood, Margaret Eleanor: Muzeum zkamenělin. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = zkamenmu:5; počet výskytů: 52

č. *cukr* < střhn. *zucker*, *zucker* (dnes *Zucker*) < it. *zuccher* < arab. *sukkar* < pers. *šākār* < stind. *šarkarā*

„Na stole konvice na kávu, tři šálky, smetana, **cukr** a na talířku houska s máslem.”

Waltari, Mika: Hvězdy to řeknou. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = hvezdyto:1; počet výskytů: 7782; odvozené adjektivum: cukrový

„Urovnáme je na talíř a ještě teplé **cukrujeme** práškovým cukrem smíchaným s vanilkou.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:4; počet výskytů: 42

„Šetřilo se, otec jen občas došel pro moučnick k **cukráři**.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:2; počet výskytů: 194; odvozené adjektivum: cukrářský

„Zdejší mateřské centrum totiž uspořádalo setkání, na kterém odbornice v **cukrářství** Zuzana Kaplanová rozdávala užitečné rady.”

Blesk, 18. 10. 2002

doc.id. = bl021018:82; počet výskytů: 37

„Marika na to pozvání řekla, že strejda Karel, což byl nevlastní otec, že strejda Karel říkal, že zákusky a **cukroví** jsou strašně nezdravé a že ona, Marika, už žádné sladkosti nejí.

Zapletal, Zdeněk: Půlnoční běžci. Československý spisovatel, Praha 1986.

doc.id. = pulnocni:1; počet výskytů: 632

„Já se zastavila u výkladu, voň taky čučel na nějaký samotrsky, zašla jsem do **cukrárny** na zmrzlinu, čekal na mne venku.”

Rudolf, Stanislav: Nebřeč, Lucie. Český spisovatel, Praha 1985.

doc.id. = nebrec:1; počet výskytů: 421

„V nížině mezi Drávou, Dunajem a Sávou se pěstuje kukuřice, pšenice, **cukrovka**, slunečnice, zelenina.”

Skokan, Ladislav (et al.): Hospodářský zeměpis II. Fortuna, Praha 1994.

doc.id. = zemepis2:3; počet výskytů: 473

„Potom lékař zjistil, že má **cukrovku**, a předepsal mu inzulín.”

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1

„Nechybí vánoční pečivo, **cukrovinky** a pro zahřátí svařené víno nebo slivovice.”

Blesk, 29. 11. 2002

doc.id. = bl021129:24; počet výskytů: 236

č. *cukrkandl* < raně nhn. *zucker kand*, *zuckerkandi*, *zuckerkandl* < it. *zùchero candi*

„Michail Iljič měl ve zvyku neustále vyšpulovat sevřené rty a kroutit jimi, jako by cucal **cukrkandl**, a ty pohyby vyholených, tučných rtů teď Janšina rozčilovaly.”

Čechov, Anton Pavlovič: O lásce. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = cechov:1; počet výskytů: 21; odvozené adjektivum: cukrkandlový

č. *cuksfíra* < něm. dial. *tsuksfīrə*, *tsuksfīrər*, nhn. *Zugsführer*

„U oficíra jsem si na něho stěžoval, ale tím jsem si jenom pohoršil a pak mi **cuksfíra** vždycky hrozil, že mi střeva vykopne.”

Langer, František: Železný vlk. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zelevlk:1; počet výskytů: 27

č. *cumploch* < něm. dial. *tsumpl*

„Hled'te, tyhle květiny, ono to je opravdu jako ženské: tak krásné a svěží, oči bys na tom nechal, a nikdy se nedohledíš té krásy, něco ti vždycky ujde, bože, když ona každá krása je taková neúkojná; ale jakmile to začne odkvétat, tu já nevím, tak nějak si přestanou dávat na sobě záležet (já mluvím o květinách), a kdyby chtěl být člověk hrubý, řekl by, že vypadají jako **cumploch**.”

Čapek, Karel: Zahradníkův rok. Československý spisovatel, Praha 1983.

doc.id. = zahrad_r:1; počet výskytů: 1

č. *cupovat* < něm. dial. *tsuppen*, nhn. *zupfen*

„Paní Sandersová se sesula na gauč a znovu začala **cupovat** papírový kapesník na kousíčky.”

Gilden, Mel: Beverly Hills 902 10 Šťastné vánoce. Egmont, Praha 1994.

doc.id. = stavano:3; počet výskytů: 42

č. *cválat* < bav. *tswālb*, *tswāln*

„Viděl, jak Yorky s Lindou jdou po jezeře, a viděl, jak nějaký jezdec na koni **cválá** nahoru na tu vyvýšeninu na druhé straně stanice.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: 171

č. *cvek* < nhn. *Zweck*

„A přitom se bránil nevěřit, že právě tehdy, tak krátce po Auschwitzu, ještě něco mělo smysl, **cvek**...”

Třešňák, Vlastimil: Plonková sedmička. Torst, Praha 1998.

doc.id. = plonkova:1; počet výskytů: 3

č. *cvíbach* < něm. dial. *tswībak*, *tswībok*, nhn. *Zwieback*

„Hope dala Nickymu kousek **cvíbachu** a chlapec se utiřil.”

Irving, John: Svět podle Garpa. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = irving:1; počet výskytů: 2

č. *cvikýř* < bav. *tswikø*, *tswikør*

„Za rok touhle dobou už tu s náma bude **cvikýř**.”

Townsendová, Sue: Hořké zranění Adriana Molea. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = adrianmo:1; počet výskytů: 2

č. *cvikl* < raně nhn. *zwickel* (dnes *Zwickel*) < střhn. *zwickel*

„Ve **cviklech** arkády jsou umístěni andělé s festony a pilíře arkád pokrývá kandelábrová ornamentika.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:2; počet výskytů: 14

č. *cvikr* < nhn. *Zwicker*

„Laborant byl vyzáblý a trochu shrbený, na hlavě měl už jen chomáč vlasů a na nose mu seděl staromódní **cvikr**, zavěšený na černé šňůrce kolem krku.”

Hailey, Arthur: Účinný lék. Riopress, Praha 1995.

doc.id. = hailey:1; počet výskytů: 71

č. *cvilink*, *cvilich* < střhn. *zwilich* (dnes *Zwillich*, *Zwilch*) < sthn. *zwilih*

„Na sobě měl uniformu z obyčejného **cvilinku** bez jakýchkoli hodnotných označení a vysoké boty s ostruhami pokrytými blátem a zaschlou krví.”

García Márquez, Gabriel: Sto roků samoty. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = storoku:2; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: cvilinkový, popř. cvilichový

č. *cvok* < střhn. *zwec* (dnes *Zweck*) < sthn. *zwec*

„Ve všech vězeních a ve všech blázincích je plno **cvoků** a bláznů.”

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1; počet výskytů: 513

„V průběhu osmi let, které uplynuly mezi sňatkem Ormuse a Víny a její předčasnou smrtí, se ozvalo pár ostrých, malicherných hlasů, především z úst jejich někdejších obdivovatelů Rémyho Auxerra a Marka Sangrii, kteří tvrdili, že oba vůdčí členové VTO jsou velmi labilní osobnosti permanentně na pokraji rozchodu a že by dávno skončili ve **cvokárně**, nebýt toho, že jsou superbohatými rockovými hvězdami.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:11; počet výskytů: 28

„Mimochodem...víš o tom, že máme na palubě **cvokaře** i s pacientem?”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:234; počet výskytů: 13

Č

č. *čachr* < nhn. *Schacher*, *schachern* < jid. *sâchar*, *sâchern* < hebr. *šāḥar*

„Ten tady všechno vybilí – zatlhne politický **čachry**, úplatky a zbytečný kecání.”

Myrer, Anton: Poslední kabriolet. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = myrer:1; počet výskytů: 59

„Musíš-li už tady v Praze s něčím **čachrovat**, čachruj si, ale nabízej na prodej zboží své, vlastní!”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:3; počet výskytů: 16

„Občas došlo k zadržení a k odsouzení uživatele ukradené nebo padělané kreditkarty, ale tyhle případy reprezentovaly jenom nepatrnou část všech těch **čachrářů**.”

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 18; odvozené adjektivum: čachrářský

č. *čaloun* < střhn. *schalūne*

„Zmiňovány jsou rovněž četné závěsy, látky a **čalouny**, ty však většinou zřejmě sloužily k výzdobě sálu.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:1; počet výskytů: 36; odvozené adjektivum: čalouněný

„Původně si ten stejšn objednala nějaká bohatá dáma z vyšší společnosti, která ho chtěla mít celý černý, bez jediného kousku chrómu, a s černým koženým **čalouněním**, jenže když jí ho dovezli, připadal jí moc depresivní.

Plathova, Sylvia: Pod skleněným zvonem. Argo, Praha 1996.

doc.id. = psklzvon:2; počet výskytů: 183

č. *činka* < střhn. *schin* (dnes *Schiene*) < sthn. *scina*

„Pro prsní svalstvo je výborné cvičení s **činkami**.”

Marquardtová, Antonie – Springerová, Petra - Riegerová, Birgit: Chceš být krásná? Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krasna:1; počet výskytů: 195

č. *činže* < střhn. popř. sthn. *zins* (dnes *Zins*) < lat. *census*

„Janet bydlela v bytě, jenž byl speciálně upravený, a nemusela platit **činži**.”

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:16; počet výskytů: 202

„Pak tu budovu někdo koupil, nechal ji zbourat a postavil tam dvaadvacetipatrový **činžák**.”

Block, Lawrence: Dlouhá řada mrtvých. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block:1; počet výskytů: 538

č. *čokoláda* < něm. *Schokolade* < hol. *chocolate*, popř. it. *cioccolata* < šp. *chocolate* < azt. *chocolatl*

„Jake se rozpomněl na svou povinnost, poklepal se po kapsách a vyndal z nich kousek sýra, dvě jablka, tabulku **čokolády** a dva velké kusy jablkového koláče.”

Websterová, Elisabeth: Kamarád ze vzdáleného údolí. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = kamarad:1; počet výskytů: 1632; odvozené adjektivum: čokoládový

č. *čuba* < střhn. *zūpe*, dnes † *Zaupe*

„To, že dobře cvičený ovčácký pes zvládne obojí, dokázal při vedení velkého stáda: Ovečky totiž vedla **čuba**, která si prý dojde kilometr pro krávy a dovede je až domů – stačí jen otevřít chlív.”

Právo, 10. 9. 2001

doc.id. = pr010910:130; počet výskytů: 18

č. *čundr* < něm. dial. (*t*)*šundern*

„V mládí jezdila na **čundry** a na lyže do Tater a do Vsetína se prý odstěhovala hlavně proto, že je to kousek do Beskyd.”

Reflex, č. 16/2000

doc.id. = refl0016:24; počet výskytů: 39

„Mládka jsem hrával na kytaru ještě jako svobodný **čundrák**.”

Mladá fronta DNES, 3. 4. 2003

doc.id. = mf030403:251; počet výskytů: 14; odvozené adjektivum: čundrácký

D

č. *dach* < raně nhn. *dach* (dnes *Dach*) < střhn. *dach* < sthn. *dah*

„Nejvýnosnější jsou demolice a práce na střechách (takzvané **dachy**, polsky střechy), obstojně se platí i za obklady domů, dále za siding (anglicky obklad fasády) či garbage (úklid asfaltového odpadu ze střech).”

Týden, č. 38/2004

doc.id. = tydn0438:33; počet výskytů: 2

č. *dakl*, *daxl* < bav.-rak. *Dachsl*, popř. nhn. *Dackel*

„Vánoční stromeček a pes jezevčík, neboli **dakl**, to jsou jediný dva dobrý německý vynálezy, říkala pani učitelka Freimanová.”

Dousková, Irena: Hrdý Budžes. Hynek, Praha 1998.

doc.id. = tydn0438:33; počet výskytů: 2 (dakl) + 1 (daxl)

č. *dáma* < raně nhn. *dame(spiel)* (dnes *Dame(spiel)*) < fr. *dame* < lat. *domina*

„Řekla jsem si, že jako slušně vychovaná mladá **dáma** ochutnám zas něco jiného, a tak jsem si vzala půlku brambory a strčila ji do úst.”

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:4; počet výskytů: min. 5984

č. *debata* < nhn. *Debatte* < fr. *débat*

„Díky tomu se stal poměrně známou osobností a zúčastňoval se **debat** na četná témata.”

Wyndham, John: Pavučina. Mustang, Plzeň 1996.

doc.id. = wyndham5:1; počet výskytů: 3393; odvozené adjektivum: debatní

„Stoupenci protichůdných názorů **debatují** o těchto otázkách velmi vášnivě.”

Bauman, Lawrence – Rich, Robert: Jak přežít pubertu. NLN, Praha 2001.

doc.id. = prpubert:1; počet výskytů: 581

č. *defenziva* < nhn. *Defensive*

„Po většinu zápasu byli lepším celkem, zatímco hosté doplatili na individuální chyby v **defenzivě**.”

Právo, 31. 8. 2004

doc.id. = pr040831:144; počet výskytů: 170; odvozené adjektivum: defenzivní

č. *deka* < střhn. *decke* (dnes *Decke*) < sthn. *decchī*

„Doprovodila jsem ji nahoru, pomohla jí do postele a přikryla ji **dekou**.”

Fredrikssonová, Marianne: Anna, Hanna a Johana. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ahj:2; počet výskytů: min. 341

č. *dekl* < nhn. *Deckel*

„Odklopil jsem **dekl** od čokoládové zmrzliny a vrazil dovnitř ruku až po zápěstí, nabral jsem si plnou špachtli a lízal ostošest.”

Kerouac, Jack: Na cestě. Argo, Praha 1997.

doc.id. = naceste:2; počet výskytů: 17

č. *devocionálie* < nhn. *Devotionalien* od *Devotion* < lat. *devotio*

„Iluminované rukopisy, schránky na ostatky svatých či jiné **devocionálie**, předměty používané při církevních obřadech a různé druhy šperků – to byly základní projevy uměleckého výrazu.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:1; počet výskytů: 11; odvozené adjektivum: devocionální

č. *diamant, démant* < střhn. *dīemant, diamant* (dnes *Demant, Diamant*) < fr. *diamant* < střlat. *diamas* < lat. *adamas* < ř. *ἀδάμας*

„Vzpomínám si na Vínu hořící plamenem zralé krásy, chlubící se na prsteníku **diamantem** a platinovým kroužkem, který jí daroval jiný muž, a na pravé ruce milovaným měsíčkem.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:11; počet výskytů: 1061 (diamant) + 90 (démant); odvozené adjektivum: diamantový, popř. démantový

č. *diesel* < nhn. *Diesel(motor)*

„Zájemci o koupi 3,75 m dlouhého modelu smart budou moci volit mezi třemi benzínovými motory a dvěma variantami **dieselů**.”

Právo, 23. 5. 2003

doc.id. = pr030523:287; počet výskytů: 104; odvozené adjektivum: dieselový

č. *dirndl* < bav.-rak. *Dirndl*

„Všude samé **dirndly**, kožené kraťasy a tyroláčky s mohutnými péry.”

Xantypa, č. 11/2003

doc.id. = xant0311:35; počet výskytů: 22

č. *distance* < nhn. *Distanz* < lat. *distancia*

„V rámci této instituce existují dvě ‚strata’: na jedné straně stojí pacienti, na druhé personál, mezi nimiž je velká sociální **distance**.”

Munková, Gabriela: Sociální deviace. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = munkovag:1; počet výskytů: 216

„Pobytu ve vězení využila ke studiu, které ji přivedlo k závěru, že je třeba zřetelně **se distancovat** od ruské revoluce a bolševické strany.”

Mazenodová, L. – Schoellerová, G.: Encyklopedie slavných žen. Mladá fronta, Praha 1993.
doc.id. = zenyenc:1; počet výskytů: 365

č. *dobrman* < nhn. *Dobermann*

„Měla takovýho velkýho čokla – obrovskýho **dobrmana**.“

Salinger, Jerome David: Kdo chytá v žitě. Práce, Praha 1979.

doc.id. = salinger:1; počet výskytů: 92

č. *dóm* < nhn. *Dom* < fr. *dôme* < it. *duomo* < lat. *domus (ecclesiae)*

„Šel s kloboukem v ruce mezi dvojí řadou soch na Karlově mostě, zastavil se omámen před strmou nádherou **dómu** a potom dlouho klečel u hrobů svatých.“

Čep, Jan: Polní tráva. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = poltrava:1; počet výskytů: 520; odvozené adjektivum: dómský

č. *dort* < raně nhn. *torte* (dnes *Torte*) < it. *torta* < střlat. *torta*

„Zhýčkaly mě tak, že bych nikdy nepomyslela na jinou nemocnici, protože mi předkládaly domácí zmrzlinu a v neděli pečené kuře a čaj s horkými zázvorkami nebo čokoládový **dort** a čajové pečivo k přesnídávkce.“

MacDonaldová, Betty: Vejce a já. Vyšehrad, Praha 1989.

doc.id. = macdona:1; počet výskytů: 1605; odvozené adjektivum: dortový

č. *dóza* < nhn. *Dose*

„V šatně chce mít **dózy** plné žvýkaček, každá z nich musí být jiná.“

Blesk, 10. 12. 2003

doc.id. = bl031210:89; počet výskytů: 144

č. *dráb*, *drabant* < střhn. *drabant*, *trabant*, dnes *Trabant*

„Věřovalo se v panovníka, který přes hlavy ministrů, knížat a **drábů** miluje svůj prostý lid.“

Putna, Martin C.: Chvály. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = chvaly:1; počet výskytů: 60

„Naši nás strašivali vším možným – taky jak jinak držet na uzdě smečku stále nových **drabantů**.“

Knap, Josef: Bez poslední kapitoly. Torst, Praha 1997.

doc.id. = knapbez:1; počet výskytů: 3

č. *drabař* < nhn. *Traber*

„Asijský velbloud dvouhrbý (*Camelus bactrianus*), lidově zvaný **drabař**, kdysi obýval všechny středoasijské i mongolské pouště a polopouště.”

Anděra, Miloš: *Zvířata Asie*. Fragment, Praha 1998.

doc.id. = zvirasie:1; počet výskytů: 5

č. *drajlink* < raně nhn. *dreiling* (dnes *Dreiling*) < střhn. *drīlinc*

„Ten chlap vypije **drajlink** vína a už kolem sebe mlátí.”

Kriseová, Eda: *Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = perchta:1; počet výskytů: 2

č. *dranzírovat* < rak.-něm. *transchieren*; nhn. *tranchieren* < fr. *trancher*

„Dnes právě důstojníci z bataliónu uspořádali si slavnostní večeři, složili se a koupili si prase, a kuchař Jurajda dělal prasečí hody pro důstojníky, obklopen různými příživníky z řad důstojnických sluhů, nad kterými vynikal účetní šikovatel, který dával rady Jurajdovi, jak má **dranzírovat** prasečí hlavu, aby na něho zbyl kus rypáčku.”

Hašek, Jaroslav: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 2

„Vzal si velký **dranzírák** a zálibně krájel středně tlusté plátky , které se měly smažit s brambory.”

Puzo, Mario: *Temná aréna*. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = arena:3; počet výskytů: 10

č. *drát* < raně nhn. *drāt* (dnes *Draht*) < střhn. *drāt* < sthn. *drāt*

„Nápadné bylo jen, že byl zavražděn klasickým asijským způsobem, smyčkou z tenkého ocelového **drátu**.”

Konsalik, Heinz Günther: *Extáze*. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:1; počet výskytů: 3391; odvozené adjektivum: drátěný

č. *dratev* < střhn. *drāt* (dnes *Draht*) < sthn. *drāt*

„Někdo donesl nové, vodou nasáklé ovčí kůže, pevnou **dratev** a jehly.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:2; počet výskytů: 5

č. *drek* < nhn. *Dreck*

„Velká část CD zní amatérsky a rozhodně to není nějaké veledílo, ale pořád je to mnohem lepší než **drek** běžně slýchaný v českém éteru.”

Reflex, č. 11/2003

doc.id. = refl0311:50; počet výskytů: 17

č. *drezína* < nhn. *Draisine*

„Z nádraží je malé muzeum zrušené trati a na kolejích je možno vidět unikátní sérii vagonů, starých lokomotiv, **drezín**.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:665; počet výskytů: 25

č. *drezírovat* < nhn. *dressieren* < fr. *dresser*

„Ale nikdo neprokázal, že například medvědy lze **drezírovat** bez násilí.”

Respekt, č. 17/2003

doc.id. = resp0317:29; počet výskytů: 12; odvozené adjektivum: drezírovaný

č. *dril* < nhn. *Drill*

„Já jsem měl pána, který trval na tom, že v šesté třídě musíme umět větné a jazykové rozbor, a dokázal nás to naučit ne metodou **drilu**, ale třeba na příkladu čapkovské, poláčkovské češtiny.”

Lidové noviny, 22. 10. 2002

doc.id. = ln021022:20; počet výskytů: 117

č. *drilichový* < raně nhn. *dril(l)ich* (dnes *Drillich*) < střhn. *dril(i)ch* < lat. *trilix*

„Měla jsem na sobě šedobíle proužkované přiléhavé šaty se širokým a lesklým červeným páskem, které připomínaly **drilichový** povlak na matraci, a seděla jsem opřená v křesle.”

Plathova, Sylvia: Pod skleněným zvonem. Argo, Praha 1996.

doc.id. = psklzvon:2; počet výskytů: 2

č. *dryje* < střhn. *drīe*

„Ignácius mi dělá strašný **dryje**, jak doma není co na zub.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 2

č. *dumlík* < něm. dial. *dummlich*

„Do vody se rozkrájel na kostičky **dumlík**, brambory, všechna zelenina, která byla po ruce, a kousky jakéhokoliv masa.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:4; počet výskytů: 21

č. *duna* < nhn. *Düne*

„Reflektory Kamrathova džípu ostře nasvítily celé okolí – zvlněný písek, černé vody za **dunami** a tucet rozhořčených lidí z městečka, kteří obcházeli kolem.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 554

č. *durch* < nhn. *durch*

„Byla **durch** mokrá a voda z ní kapala jako z vodníka.”

Landsmann, Ivan: Fotr. Torst, Praha 2000.

doc.id. = fotr:1; počet výskytů: 19

„Jednou jsme uspořádali happening, někdo sehnal z televize všech dvacet dílů, půjčili jsme si byt, navařili spoustu jídla, nakoupili šampaňský a jeli jsme ji **durch**.”

Xantypa, č. 11/2003

doc.id. = xant0311:25

„Navíc už jednou se s veřejností pokoušel hrát **durcha** bez jediného esa v ruce.”

Právo, 29. 8. 2000

doc.id. = pr000829:36

č. *dýka* < střhn. *degen* (dnes *Degen*) < fr. *dague*

„Kolem pasů měli **dýky** a meče a na prsou škapulíře proti uřknutí, zlaté spirálovité ozdoby a jantarové náhrdelníky.”

Večeřa, Pavel: Třetí hlava. Host, Brno 1996.

doc.id. = pvecerat:1; počet výskytů: min. 193

č. *dynamo* < nhn. *Dynamo*

„Často jsme se vraceli až za tmy černými ulicemi, které bzučely baterkami na ruční **dynamo**.“

Jedlička, Josef: Kde život náš je v půli se svou poutí. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = jedlicka:1; počet výskytů: 82

E

č. *eintopf*, *ajntopf* < nhn. *Eintopf*

„Pijí pivo, jedí vepřová kolena, doma vaří **eintopf** a strašně rádi chřest.“

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:188; počet výskytů: 13 (*eintopf*) + 3 (*ajntopf*)

č. *elent* < nhn. *Elend*

„Uklízela jsem ten **elent** přes hodinu...“

Rašek, Antonín: Podnikatelka. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = podnikat:1; počet výskytů: 6

č. *ementál* < nhn. *Emmental(er)*

„Podle chuti je na ni možno nastrouhat kousek **ementálu**, čedaru, rokfóru nebo ovčího sýra.“

Hanzlik, Josef: Zábavné vaření pro malé kuchtíky. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = kuchmale:1; počet výskytů: 91; odvozené adjektivum: ementálový

č. *encián* < raně nhn. *enzian* (dnes *Enzian*) < střhn. (g)*encian(e)* < sthn. (g)*encian(e)* < lat. *gentiana*

„Když se v létě běžel podívat na kvetoucí **encián**, musel se cestou zastavit, aby vytahal z trávy plevel.“

Čapek, Karel: Zahradníkův rok. Československý spisovatel, Praha 1983.

doc.id. = zahrad_r:1; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: enciánový

č. *entlovat* < bav.-rak. *endeln*

„Když Brigita sedí u šicího stroje a **entluje**, cítí pod prsty molitan a tuhou krajku, novou podprsenku malá čarodějka v módní barvě, pronásledují ji děsivé představy spojené s někým, kdo ještě vůbec neexistuje, kdo by ale přesto v podobě něčeho lepšího mohl heinzovi přeběhnout přes cestu.”

Jelineková, Elfriede: Milovnice. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = milovnic:1; počet výskytů: 1

č. *erár* < nhn. *Ärar* < lat. *aerarium*

„Kdyby obec tyto peníze oželela a naopak k nim sehnala z **eráru** dalších zhruba 200 tisíc na roční plat streetworkera, který by nájemníkům pomáhal s orientací v okolním světě, měli by předličit Romové dnes o mnoho starostí méně.

Respekt, č. 17/2003

doc.id. = resp0317:32; počet výskytů: 87; odvozené adjektivum: erární

č. *erb* < střhn. *erbe* (dnes *Erbe*) < sthn. *erbi*

„Vysokými sloupkovitými okny pronikalo žluté světlo a vrhalo průsvitné skvrny na rodinný **erb**.”

Hvorecký, Michal: Lovci a sběrači. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = lovci:5; počet výskytů: 542; odvozené adjektivum: erbovní

č. *erteple* < něm. dial. *erdepfel*, nhn. *Erdapfel*

„V protějším koutě hospodářství, z řádků kypré prsti, vykukovaly zralé hranaté plody brambor pomfritek, zemáků a snad tucet **erteplí**.”

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:2; počet výskytů: 15

č. *eso* < střhn. *esse* (dnes *Ass*, dř. *As*) < fr. *as* < lat. *as*

„Pronásledovatelé měli v ruce čtyři krále, ale Yorky držel čtyři **esa**.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: min. 486

„S trochou štěstí se z něho na střední škole stane časem sportovní **eso**.”

Updike, John: Králíku, utíkej. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = updike:1

č. *ešus* < nhn. *Essschale*

„A pak leda indické rodiny s **ešusy** plnými navařené rýže, omáček a placek, které objížděly poutní místa a hinduistické oslavy.”

Respekt, č. 46/2002

doc.id. = resp0246:4; počet výskytů: 121

č. *exponát* < nhn. *Exponat*

„V jeho centru stojí moderní budova Historického muzea, jehož **exponáty** se vztahují především k době bojů s Japonci.”

Lidé a země, ročník 2000

doc.id. = zeme00:63; počet výskytů: 1432

č. *expozitura* < nhn. *Expositur* k *Expositus* < lat. *expositus*

„Jednou z možností odstranění negativ výkonu veřejné správy městskými obvody je zřízení **expozitur** magistrátu v okrajových částech města.”

Moderní obec, č. 11/2000

doc.id. = obec0011:5; počet výskytů: 57

F

č. *fabrika* < nhn. *Fabrik* < fr. *fabrique* < lat. *fabrica*

„Strýc František byl vyučený řezník a v Rusku si postavil **fabriku** na uzeniny.”

Tajovský, V.B. – Palán, A. – Paulus, J.: Člověk musí hořeti. Torst, Praha 2001.

doc.id. = tajovsky:1; počet výskytů: 786

č. *fabrikant* < nhn. *Fabrikant* < fr. *fabricant*

„Dělník u stroje si daleko chutněji zašprýmuje nežli **fabrikant** nebo ředitel továrny; zedníci na stavbě užijí víc legrace než stavitel nebo domácí pán, a zpívá-li někdo v domácnosti, je to rozhodně spíše služka drhnoucí podlahu nežli její paní.”

Čapek, Karel: O věcech obecných čili Zóon politikon. Československý spisovatel. Praha 1991.

doc.id. = o_vecech:1; počet výskytů: 23

č. *fabrikát* < nhn. *Fabrikat*

„Přičteme-li k tomu velmi dobrou interpretaci i ostatních postav, máme zábavný film, o němž se skoro nechce věřit, že je americkým **fabrikátem**.“

Tabery, Karel (ed.): Filmová publicistika Karla Smrže II. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = fipusmrz:1; počet výskytů: 6

č. *facírovat* < nhn. † *vazieren*

„Teda, já jsem šest měsíců **facíroval** po Jižní Americe.“

Smith, Murray: Ďáblův kejklř. Odeon, Praha 1997.

doc.id. = kejklir:1; počet výskytů: 3

„V tuhle dobu přichází obyčejně **facír** Křampula.“

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:3; počet výskytů: 15

č. *fáč* < bav. *fātš(n)*, rak.-něm. *Fatsche*

„Dakota s pomocí svých zdravých zubů urval kus **fáče** a dokončil obvaz.“

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:150; počet výskytů: 47

č. *fafrnoch*, *famfrnoch* < raně nhn. *wāfenrock* (dnes *Waffenrock*) < střhn. *wāfenroc*, *wāpenroc*

„Vedle je modrý štít s černou sviní hlavou, zase proti štítu malou, **fafrnochy**, helm zavřený a na něm modrá paví hlava, tedy dvě hlavy v erbu.“

Sedláček, August: Paměti z mého života. Argo, Praha 1997.

doc.id. = sedlpame:1; počet výskytů: 1 (fafrnoch) + 1 (famfrnoch)

č. *fachman* < nhn. *Fachmann*

„Pro **fachmana** jeho formátu není problém otevřít zámek a nastartovat bez klíčku.“

Řezníček, Pavel: Blázny šatí stvol. Host, Brno 1998.

doc.id. = rezblaz:1; počet výskytů: 15

č. *fajfka* < nhn. *Pfeife*

„Ve světnici sedí na divanu blondýn v prostém obleku a černovlasý muž v nádherném kožichu, skvělých botách a kouří **fajfku** – nasál jsem pach pravého tabáku, už jsem na něj jaksi zapomněl.”

Štětina, Jaromír: Století zázraků. NLN, Praha 2000.

doc.id. = stolzazr:1; počet výskytů: 8

č. *fajn* < nhn. *fein*

„Tak teda dnes ráno čtu ty **fajn** nový novíny.”

Rosten, Leo Calvin: Pan Kaplan má třídu rád. Práce, Praha 1970.

doc.id. = rosten1:1; počet výskytů: 1162; odvozené adjektivum: fajnový

č. *fajrovat* < nhn. *feuern*

„Když věci **fajrovaly**, v jednu chvíli se zvedl prudký vítr, nabral ohořelý sváteční klobouk a hnal ho prachem vsi.”

Lidové noviny, 16. 12. 2000

doc.id. = ln001216:76; počet výskytů: 1

č. *fajrunt* < bav. *faiərōbmt*, nhn. *Feierabend*

„Vyjedeme všechno, co je v peci a uděláme **fajrunt**.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 7

č. *falba* < nhn. *Falbe(r)*

„Nádherná, pevně stavěná **falba**.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 1

č. *falbl* < něm. *Falbel* < fr. *falbala*

„Chce něco říct, chce se vyškubnout, jako tenkrát té holčici v průjezdu u Černé branky, ale neříká nic, náhle tiskne hlavu k šatům lehce kořenně vonícím, tiskne hlavu k jejím ňadrům, nebo to snad ona tiskne jeho hlavu ke svým ňadrům, v té chvíli neví, nechce nic vědět, dokonce padá na kolena na své těžce zkoušené bílé kalhoty a jeho tvář klouže dolů po jejím živůtku, do jejího klína, tiskne se mezi **falbly**, on saje chřípím do sebe dívčin pach, jako by se chtěl dopátrat stopy střelného prachu z její zástěry.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 1

č. *falc* < raně nhn. *falz* (dnes *Falz*) < střhn. *valz*

„Zase v tom mlejně druhá podlaha vejšejí na **falc** stažená a komora, kdež předešle světnice hořejší nad světnicí spodní pro obydlí mlynáře bejvala.”

Šanda, Michal: Obecní radní Stoklasné Lhoty vydraživší za 37 Kč vycpaného jezevce pro potřeby školního kabinetu. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = lhota:1; počet výskytů: 5

č. *falckrabě*, *falckrabí* < raně nhn. *pfalzgrāf* (dnes *Pfalzgraf*) < střhn. *phalenzgrāve*

„Tizian se setkal s Karlem V. poprvé v Bologni, kde císař povýšil malíře do šlechtického stavu jako **falckraběte**.”

Cumming, Robert: Slavní malíři. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = maliri:5; počet výskytů: 9 (*falckrabě*) + 1 (*falckrabí*)

č. *fald* < střhn. *vald(e)*, *valt(e)* (dnes *Falte*) < sthn. *fald*, *falt*

„Ten si upravil **faldy** košile u pasu.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:1; počet výskytů: 74

č. *faleš* < střhn. *valsch* (dnes *falsch*) < stfr. *fals* < lat. *falsus*

„Voda je někde hluboko, schová se tam, protože nechce vidět lidskou **faleš**.”

Weil, Jiří: Na střeše je Mendelssohn. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_2:1; počet výskytů: 90; odvozené adjektivum: falešný

„Když dáte v tenisu míčku správnou **faleš**, bude se po odskoku chovat úplně jinak, než se původně zdálo – a totéž lze přeneseně říct i o informacích.”

Reflex, č. 17/2001

doc.id. = refl0117:19

č. *falírovat* < nhn. † *fallieren* < it. *fallire*

„Znám až moc dobře rychlík Frontier Mail na trase Dillí-Bombaj, a proto se nemusím přesvědčovat: cesta trvá dvě noci a jeden den, čili nám **falíruje** jedna noc.”

Rushdie, Salman: Maurův poslední vzdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = vzdech:1; počet výskytů: 2

č. *fangle* < bav. dem. *fāndl* od *Fahne*

„My jsme viděli na Černínský palác a na 1. máje všechny ty **fangle**.“

Respekt, č. 44/2004

doc.id. = resp0444:8; počet výskytů: 22

č. *fant* < raně nhn. popř. střhn. *pfant* (dnes *Pfand*) < sthn. *pfant*

„Pokud tázaný odmítne odpovědět (pravdivě), musí dát do hry **fant** (většinou opět libovolná část oděvu).“

Právo, 31. 12. 2004

doc.id. = pr041231:170; počet výskytů: 6

č. *fanta* < nhn. *Fant* < it. *fante* < lat. *infans*

„To mohli být rytíři bez půdy, kteří jinak neměli nic na práci – a s postupným nastolováním míru v Evropě a růstem evropské populace jich přibývalo –, nebo jízdní jednotky vybavené hospodárněji než rytíři, známé pod názvem *seruientes*, nebo pěší vojáci, pohrdavě – či snad žoviálně ? – nazývaní **fantí**, chlapci; popřípadě drazí odborníci, kteří uměli zacházet se zázrakem techniky dvanáctého století, s kuší, a kteří museli být obvykle importováni z Itálie nebo z Provence.

Howard, Michael: Válka v evropské historii. Barrister & Principal, Brno 1997.

doc.id. = valkahis:1; počet výskytů: 1

č. *fara* < střhn. *pharre*, *pfarre* (dnes *Pfarre*) < sthn. *pfarra*

„V místě pod kostelem u **fary** nechala obec postavit malý pomníček z kamenného kvádrů nalezeného na tvaroženském hřbitově.“

Mladá fronta DNES, 22. 11. 2004

doc.id. = mf041122:388; počet výskytů: 744

„Když šel k prvnímu přijímání, řekl pan **farář**, že je to nejhodnější a nejzbožnější chlapeček z celého katechismu.“

Sartre, Jean-Paul: Zed'. Odeon, Praha 1992.

doc.id. = zed:1; počet výskytů: 2167

č. *fárat* < raně nhn. *fahren* (dnes *fahren*) < střhn. *var(e)n* < sthn. *faran*

„Jeho návštěvníci tedy nemusí pod zem (přesněji řečeno do hory, v níž se šachta nachází) **fárat**, ale zajíždějí tam autobusem.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:228; počet výskytů: 51

č. *fáro* < nhn. *fahren*

„Jindy mne upozornil na západácký **fáro**, který prý denně vozí čerstvé květy nějakému knížeti, nemohl si vzpomenout, tak jsem jmenovala knížecí rody, až jsem prý to uhodla, byl to kníže Liechtenstein.”

Vaculíková, Madla: Drahý pane Kolář... Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = kolarovi:1; počet výskytů: 98

č. *fasovat* < raně nhn. *fassen* (dnes *fassen*) < střhn. *vaʒʒen* < sthn. *faʒʒōn*

„Od agenta půjčovny zároveň **fasujeme** mapu pobřeží a zdá se, že už nám nic nemůže stát v cestě.”

Lidové noviny, 28. 6. 2003

doc.id. = ln030628:88; počet výskytů: 118

č. *fasuňk* < raně nhn. *fassung* (dnes *Fassung*) < střhn. *vaʒʒunge*

„Za to putoval na garnizónu a vod tý doby jsme měli vod něho pokoj, až se nám zas vobjevil najednou v kanceláři a vypisoval **fasuňky**, aby se s ním manšaft nestýkal.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 5

č. *fašank*, *fašang* < střhn. *vaschanc*, *vaschang* aj., dnes *Fasching*

„Jako na správném **fašanku** nebude samozřejmě chybět průvod maškar se soutěží o nejoriginálnější masku a tradiční obřad pochovávání basy.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:678; počet výskytů: 35 (fašank) + 2 (fašang); odvozené adjektivum: fašankový

č. *fašírka* < rak.-něm. *Faschiertes*

„Příklad opačný – nenápadná knížka Anny Sedlmayerové Jak se vařívalo a žilo v jihočeské hájovně obsahuje i rady, co si počít, když u taženého štrúdlu cípy těsta přesahují ubrus, co udělá s **fašírkou** máčená houska a co strouhanka, nebo jak si připravit bramborové knedlíky v předstihu a vyhnout se přitom řídnutí těsta.”

Mladá fronta DNES, 26. 2. 2000

doc.id. = mf000226:462; počet výskytů: 37

„Pusťte mě a já z toho zatracenýho divocha nadělám **fašírku**.”

West, Nathanael: Snový život Balso Snella. Argo, Praha 1997.

doc.id. = snozibas:2

č. *fazol(e)* < nhn. *Fasole*

„Měsíc byl v poslední čtvrti a venku obraceli půdu a sázeli hrách a **fazole**.”

Weltyová, Eudora: Zkamenělý muž. H+H, Praha 1997.

doc.id. = zkamen:1; počet výskytů: 906; odvozené adjektivum: fazolový

č. *fedrpuš* < nhn. *Federbusch*

„Vyzbrojili se dřevěnými šavlemi a flintičkami, na hlavy si nasadili lepenkové čepice ozdobené **fedrpuši** z kohoutích per, seřadili se a pak za velení pana kantora vyrazili na pochod od domu k domu.”

Čáka, Jan: Podbrdskem od městečka k městu. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1; počet výskytů: 6

č. *fedrovat* < raně nhn. *fördern, fürdern* (dnes *fördern*) < střhn. *vürdern* aj. < sthn. *furdiren*

„Kdo musí něco exkluzívně nebo otevřeně **fedrovat**, vlastně tím naznačuje, že už je zoufalý a neví, jak svoje zboží nabídnout.”

Reflex, č. 17/2002

doc.id. = refl0217:19; počet výskytů: 18

č. *fechtovat* < raně nhn. *fechten* (dnes *fechten*) < střhn. *vechten* < sthn. *fehtan*

„Jen stranou pochodní, u sklepa, **fechtovali** poslední dva trhani proti komusi, jehož tvář kryl stín.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 1

č. *fekálie* < nhn. *Fäkalien*

„Ano, přisvědčil jsem, je to moje dcera a nechci, aby hned viděla, jaké lidské **fekálie** může člověk najít v New Yorku.”

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1; počet výskytů: 64

č. *felčar* < raně nhn. *feldscher(er)*, dnes † *Feldscher(er)*

„Působil jako lékař a místní **felčary** přiváděl k zuřivosti svými nekonvenčními metodami a bezohlednými urážkami jejich zastaralých metod.”

Cavendish, Richard: Dějiny magie. Odeon, Praha 1994.

doc.id. = magiehs:1; počet výskytů: 70

č. *feldvébl* < raně nhn. *feldwebel*, *feldweibel*, dnes *Feldwebel*, *Feldweibel*

„Plukovní skladiště se usilovně doplňovala, a když jsem koncem března 1914 odevzdával erární uniformu, řekl mi pan **feldvébl** tajemně, že si ten mundur zase brzo obléknu.”

Respekt, č. 32/2004

doc.id. = resp0432:14; počet výskytů: 13

č. *féma* < nhn. *Feme*

„Většina lidí neví o tajných vraždách **fém** a klanů, směrů, hnutí, bratrstev, politik, mocností, tajných služeb a služeben.”

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = resp0432:14; počet výskytů: 2

č. *fén* < nhn. *Föhn*, *Fön*[®]

„Když se objevila, měla kolem krku ručník, v pravé ruce **fén** a vysoušela si mokré vlasy.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:179; počet výskytů: 122

č. *fendovat* < raně nhn. *pfenten*, *pfenden* (dnes *pfänden*) < střhn. *phenden*, *pfenden*

„Dám ti vědět, až mě přijdou **fendovat**, drahoušku.”

Harrod-Eagles, Cynthia: Dynastie Morlandů – 20. díl, Údolí smrti. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = udolismr:4; počet výskytů: 1

č. *fenik* < nhn. *Pfennig*

„Asa Hešl mu podal kufr, mladík na něj vrhl užaslý pohled a požádal o deset **feniků**.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:7; počet výskytů: 68

č. *ferbl* < rak.-něm. † *Färbel*, nhn. † *Farbel*

„Hráli u nás s mým dědou a otcem častou neděli tiše kanastu či **ferbla**, podle toho, kolik zrovna zchrastili karet.”

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:1; počet výskytů: 11

č. *fermež* < střhn. *vernĭz*, *virnĭs* aj. (dnes *Firnis*) < fr. *vernīs*

„Na menší plochy se dá použít v této konzistenci, pro nátěry větších ploch ho ještě rozředíme toluenem nebo teplým olejem (**fermeží**, terpentýnem).”

Chatař a chalupář, č. 3/2002

doc.id. = chch0203:4; počet výskytů: 41; odvozené adjektivum: fermežový

č. *ferštat* < raně nhn. *vorstat*, dnes † *Vorstat*

„Na nohy dny bílý plátěný punčochy, bílé nové střevíce s černejšma hedvábnýma širokýma pantly, též ihned oblečena do sukně s krapátkem dobrého květovaného **ferštatu** s pametlými přemovanou, takový fěrtuch; potom dán jí bílý poučník, na to výkladek malýma kraječky, okolo krku hedvábné černé špicle, na hrdlo šmelcový řetízek, takovou vorsteckrosen.”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Barok a rokoko. NLN, Praha 1996.

doc.id. = modabaro:3; počet výskytů: 1

č. *fěrtuch*, *fěrtuch* < něm. dial. *fortuch*, raně nhn. *fürtuch*, popř. střhn. *vortuoch*, dnes *Fürtuch*

„Na třaslavice mně oblékly **fěrtuch** a ornát, navlékly mě do rukávců a kordule a na každé rameno mi přišily po věnci jako epolety.”

Mladá fronta DNES, 20. 5. 2004

doc.id. = mf040520:186; počet výskytů: 9 (fěrtuch) + 1 (fěrtuch)

č. *fertyk* < nhn. *fertig*

„Uběhne první den, člověk se večer vykoupe, navečeří a padne do peřin, uběhne druhý den, člověk si večer ošplíchne ruce, navečeří se a padne do peřin, uběhne třetí den, člověk se večer ani nemyje, ani nenají a padne do peřin tak, jak je, zacementovaný a v botách, a čtvrtý den je to konečně **fertyk**.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví. Praha, 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 1

č. *fest* < nhn. *fest*

„A pak jsem mu vykreslil tu historku, co jsem si pracně sesumíroval, proklepal a ze všech stran utěsnil, aby byla **fest**.”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 57

č. *festuňk*, *festunk* < nhn. *Festung*

„Tenkrát suponovanej první a druhej armádní sbor šel přes Štýrsko a západníma Uhrama vobklíčil náš čtvrtěj sbor, kterej byl na lágru ve Vídni a v okolí, kde jsme měli všude **festunky**, ale voni vobešli nás a dostali se až na most, kterej dělali pionýři z pravýho břehu Dunaje.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 5 (*festuňk*) + 1 (*festunk*)

č. *feš* < rak.-něm. *fesch* < angl. *fashionable*

„Já jsem její články nečetla a měla jsem velkou chuť jí povědět, aby se rozhodla a byla buď chytrá, nebo **feš**.”

Bardová, Mary: Slasti a strasti života s doktorem. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = slasti:2; počet výskytů: 2

„Z krvavě rudého sportovního mercedesu 300 SL, který opatrně přirazil k chodníku přesně před stojan s cedulí *Reservé*, vyskočil opálený **fešák** v hedvábné fialové košili, lila kalhotech a žlutém saténovém sáčku.”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 151

č. *fiakr* < rak.-něm. *Fiaker* < fr. *fiacre*

„Ulicemi projížděly **fiakry** a automobily, ozývalo se troubení klaksonů.”

Doctorow, E. L.: Ragtime. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = doctorow:1; počet výskytů: 46

„Když přečetla dopis, vrátila se jí její rezolutnost, která se vyjádřila tím, že poručila Švejkovi, aby jí obstaral fiakra, a když to bylo vyplněno, rozkázala mu, aby si sedl k **fiakristovi** na kozlík.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 11

č. *fiála* < nhn. *Fiale* < it. *fiala* < lat. *phiala*

„Pne se také kolem gotických **fiál**, jimiž jsou ukončeny opěrné pilíře chrámu.”

Týden, č. 45/2002

doc.id. = tydn0245:52; počet výskytů: 10

č. *fidlat* < nhn. *fiedeln*

„Na molu stál černošský hudebník a **fidlal** na housle českou hymnu.”

Reflex, č. 41/2000

doc.id. = refl0041:60; počet výskytů: 13

č. *filc* < nhn. *Filz*

„Vytvarovaný **filc** potřete textilními barvami a dle fantazie otiskujte na vhodné bílé plátno obdélníkového tvaru.”

Blesk, 27. 3. 2002

doc.id. = bl020327:41; počet výskytů: 20; odvozené adjektivum: filcový

č. *filfas* < raně nhn. *füllfass*

„Na trakaři byla usazena veliká ošatka zvaná **filfas**, upletená z dubových proutků.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:1; počet výskytů: 1

č. *filigrán* < nhn. *Filigran* < it. *filigrana*

„Nezbytnými doplňky, jež pocházejí výhradně z dílen pažských kovotepců a zlatníků, jsou zlaté náušnice a náhrdelník z velkých korálů (peružini), vyráběných z pozlaceného stříbra a zdobených **filigránem**.“

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:10; počet výskytů: 26; odvozená adjektiva: filigránský, filigránový

č. *filistr* < nhn. *Philister*

„Muzikální člověk miluje hudbu, je jí nadšen, sám muzicíruje, ale při návratu do života se prosazuje jako prozaický služebník, horlivý funkcionář nebo bezohledný **filistr**.“

Kosík, Karel: Předpotopní úvahy. Torst, Praha 1997.

doc.id. = predpoto:1; počet výskytů: 7

č. *filtr* < nhn. *Filter*, dž. *Filtrum* < střlat. *filtrum*

„Klíč od motelu byl pečlivě ukryt ve vzduchovém **filtru** karburátoru forda.“

Hailey, Arthur: Hotel. Riosport-press, Praha 1994.

doc.id. = hailey3:1; počet výskytů: 1755

„Netušila jsem, že se ještě dnes v Americe prodávají cigarety bez **filtru**.“

Grafton, Sue: F jako finta. Argo, Praha 1997.

doc.id. = graftonf:18

č. *financ* < rak.-něm. *Finanz*(*behörde*)

„Obýval ji všehovšudy jeden jediný bodrý **financ** v civilu, neozbrojený a jenom služební čepicí vykázaný coby úřední osoba.“

Lidové noviny, 14. 6. 2003

doc.id. = ln030614:35; počet výskytů: min. 10

„Krátkce před svou smrtí opatřil Catarině hodného člověka, který z přátelství a za malou odměnu slíbil postarat se o **finance** jeho dcery, samozřejmě bez zásahu úřadů.“

Hensherová, Ann-Christin: Svedení umírají dvakrát. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = svedeni:1; počet výskytů: min. 1589

„Stěží by mohlo uniknout pozornosti krále Jiřího V. a jeho nejbližších poradců, že bývalý ruský ministr je najednou schopen **financovat** tak obrovskou finanční instituci v Anglii.“

Clarke, William: Zmizelé bohatství carů. Argo, Praha 1997.

doc.id. = zmiboca:1; počet výskytů: 1499; odvozené adjektivum: financovaný

„Na medicíně v Harvardu vyrukoval s trochu jinou historkou; samozřejmě i zde se dožadoval přístupu k záznamům, ale tentokrát se jednalo o dotaci za účelem **financování** postgraduálního studia v oboru porodnictví.”

Irving, John: Pravidla moštárny. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = mostarna:5; počet výskytů: 4109

č. *finta* < raně nhn. *finte* (dnes *Finte*) < it. *finta*

„A Ferone mě ještě pořád zkouší a zkouší a používá všech **fint** a triků své profese.”

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:3; počet výskytů: 274

č. *firhaňk*, *firhaňka* < bav. *fīrhong*, raně nhn. *fürhang* (dnes *Vorhang*) < střhn. *vürhanc*, *vorhanc*

„Ještě před odjezdem navštívil jistý chrám, kde pod nožním palcem anděla četl: Rapit omnia finis – jako by se řeklo: pak **firhaňk** zatáhne se!”

Holan, Vladimír: Toskána. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = toskana:1; počet výskytů: 4

č. *firn* < nhn. *Firn*

„Za dva roky bude v přechodném stavu mezi sněhem a **firnem**.”

Hoeg, Peter: Cit slečny Smilly pro sních. Argo, Praha 1997.

doc.id. = hoegsmil:12; počet výskytů: 19; odvozené adjektivum: firnový

č. *fišmistr* < raně nhn. *fischmeister* (dnes † *Fischmeister*) < střhn. *vischmeister*

„U svých pánů – Rožmberků – sloužil nejdříve jako myslivec, později povýšil na třeboňského porybného (**fišmistra**).”

Hospodářské noviny, 9. 3. 2001

doc.id. = hn010309:140; počet výskytů: 1

č. *fišpan* < raně nhn. *fischbein*, dnes *Fischbein*

„Byla to zvonovitá nestvůra, jejíž kostra byla buď z obyčejného rákosu, buď z **fišpanu**’, ale hlavně byla z ocelových obručí, opředených bavlněnou nití.”

Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = lender:1; počet výskytů: 1

č. *fištrón* < nhn. *Fischtran*

„A teď mám syna, který má dost **fištrónu**, aby se z něj mohl stát stejný dobrodinec.”

Hart, Maarten’t: Hněv celého světa. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hnevcele:1; počet výskytů: 20

č. *fixlovat* < nhn. † *fuchseln*

„A tak se statistiky **fixlují** bez ohledu na to, že se tak poctiví kriminalisté nedozvědí, že jim třeba v rajónu řadí zlodějská banda.”

Nedělní Blesk, č. 28/2000

doc.id. = blne0028:22; počet výskytů: 16

č. *fízl* < bav.-rak. *Fiesel*

„No tak dobře, pomyslel jsem si a šel k policajtovi a k tomu **fízlovi**.”

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1; počet výskytů: 367

č. *fízule* < rak.-něm. *Fisole*

„Patrick uháněl, **fízule** si držela vlající sukni, pod kterou se snažil vedrat nemrava vítr.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:5; počet výskytů: 6

č. *fládr* < střhn. *vlader*, dnes *Flader*

„Plakali všichni indiáni, rakev zhotovili, rakev to ze dřeva cedrového, krásného napohled s pomerančovým **fládrem**.”

Diviš, Ivan: Češi pod Huascaránem. Torst, Praha 1998.

doc.id. = cesipod:1; počet výskytů: 2

„Co mám psát, když stále myslím na to, zda dveře fládrovat, zda barvou tmavou či světlejší, trámy byly fládrované, ale dům má příliš mnoho oken, takže **fládrovat** je by bylo moc práce, snad to natřít jen tmavou barvou.”

Vaculíková, Madla: Drahý pane Kolář... Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = kolarovi:1; počet výskytů: 2

„V dobách před 1. světovou válkou bylo vedle jednobarevných nátěrů rozšířeno zejména tzv. **fládrování**, což bylo napodobování let ušlechtilých dřev olejovými barvami tmavších odstínů, které se nanášely na světlejší podklad, rovněž olejový.”

Chatař a chalupář, č. 5/2002

doc.id. = chch0205:3; počet výskytů: 1

č. *flaksa* < bav.-rak. *Flachse*, nhn. *Flechse*

„Doufalo asi, že se to ztratí, nebo že s evropskými telecími játry prodá i americkou **flaksu**.”

Právo, 27. 9. 2003

doc.id. = pr030927:39; počet výskytů: 9

č. *flamendr* < nhn. † *Flamänder*

„Dívka s unaveným zrakem se zaměří na lišejníky, větve a jinou osvěžující zeleň, noční **flamendr** bude přes hvězdy, revmatik přes mravence a kulturní fanatik přes kostely.”

Šmíd, Zdeněk: Proč bychom se nepotili. Olympia, Praha 1984.

doc.id. = smid1:1; počet výskytů: 30

č. *fláma* < nhn. *Flame*

„Jeho vzestup do vyšších sfér byl značně kontroverzní a kolísavý, budování kariéry mu co chvíli mařily klepy ohledně jeho pijáckých **flámů** a lehkovážných poměrů s krásnými, leč společensky nežádoucími ženami.”

Sides, Hampton: Armáda duchů. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = armada:1; počet výskytů: 190

„Hospodář spával se všemi děvečkami a **flámoval** po hospodách celého kraje, zatímco Albína se stravovala hanbou a zoufalstvím.”

Čep, Jan: Dvojí domov. Vyšehrad, Praha 1991.

doc.id. = dv_domov:1; počet výskytů: 54

„Já byl ještě plný včerejšího **flámování** a najednou se mi zdálo, že osamělá bóje s rozkývaným zvonem není nic jiného, než ta malá prostitutka, s níž jsme hovořili a která nám připadala skromná, milá a ‚dobře vychovaná‘.”

Leiris, Michael: Věk dospělosti. Torst, Praha 1994.

doc.id. = leiris:2; počet výskytů: 7

č. *flanc* < rak.-něm. *Pflanz*

„Helena se vyjádřila, že kniha znamená vpád do jejího soukromí a prý doufá, že celá ta záležitost je jen **flanc**, který Garpa brzy pustí.”

Irving, John: Svět podle Garpa. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = irving:1; počet výskytů: 8

č. *flank*, *flanka* < nhn. *Flanke* < fr. *flanc*

„Byli bychom je zajali bez výstřelu, jenomže tenkrát měli jsme vedle sebe na levém **flanku** železné mouchy, a ti pitomí landveráci tak se lekli, že se k nám Rusové blíží, že se začali spouštět dolů ze strání po sněhu jako na klouzačce my jsme dostali rozkaz, že Rusové protrhli levý **flank**, abychom se hleděli dostat k brigádě.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 3 (flank) + 1 (flanka)

č. *flastr* < střhn. *phlaster* (dnes *Pflaster*) < střlat. *(em)plastrum* < lat. *emplastrum* < ř. *ἐμπλαστρον*

„Má přece jiné starosti, než si nechat lepit nějaké **flastry** na záda!“

Mertl, Věroslav: Hřbitov snů. Host, Brno 2001.

doc.id. = vmertlhs:1; počet výskytů: 56

„A čím déle tu tihle lidé žijí, tím víc jsou přesvědčeni, že Londýňané postrádají upřímnost a srdečnost, kdežto tam u nich doma si v hospodě u jednoho stolu dělnice z rybárny, módní návrhář a chlap, co dostal **flastr** za vraždu, můžou klidně pokecat třeba o moderní architektuře.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:3

„Řízný reprezentační bek byl vyloučen i v posledním utkání národního týmu na Maltě, kvůli **flastru** přijde o nejbližší tři zápasy kvalifikace MS 2002.”

Právo, 20. 2. 2001

doc.id. = pr010220:112

č. *flašinet* < nhn. † *Flaschinett*

„Je sice pravda, že nové rádio je lepší než starý **flašinet**; ale **flašinet** mívá tu přednost, že živil staré chudáky.”

Čapek, Karel: O věcech obecných čili Zóon politikon. Československý spisovatel. Praha, 1991.

doc.id. = o_vecech:1; počet výskytů: 56

„Na zpěvu ovšem není nic špatného, a proč by tam nemohl zazpívat třeba starý **flašinetář**, když by ho pozvali?”

Týden, č. 5/2003

doc.id. = tydn0305:68; počet výskytů: 36

č. *flaška* < střhn. *vlasche* (dnes *Flasche*) < sthn. *flaska*

„V obývacíku jsme se usadili za stůl a Josef otvíral první **flašku** slivovice.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 710

č. *flauš* < nhn. *Flausch*, *Flaus*

„Pro česání malých plodů, například třešní, se oka povlečou ‚ťapkami‘ ze silnějšího textilu (**flauše** pod. (sic)), prsty z gumy pomohou při sklizni meruněk, broskví a blum.”

Chatař a chalupář, č. 10/2002

doc.id. = chch0210:57; počet výskytů: 3; odvozené adjektivum: flaušový

č. *flek* < raně nhn. *fleck* (dnes *Fleck*) < střhn. *vlec(ke)* < sthn. *flec(cho)*

„Já toho teď vím o odstraňování skvrn a **fleků** z koberců mnohem víc, než jsem kdy doufal.”

Fulghum, Robert: Už hořela, když jsem si do ní lehal. Argo, Praha 1996.

doc.id. = uzhořela:1; počet výskytů: 510

„Zůstal sem stát na **fleku**, páč sem chtěl bejt u toho až do konce.”

Liksomová, Rosa: Prázdné cesty. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = liksom:2

„Jednou tě kopnou buď dolů nebo nahoru a tvůj **flek** dostanu já.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1

č. *flétna* < raně nhn. *flöte(n)* (dnes *Flöte*) < střhn. *vloite* aj. < stfr. *flaute, fleute, flaiite*

„Zůstal jsem ponořen v radostném, bezedném pokoření – v písničkách ptáků, hudbě **flétny** a šumění listí.”

Thákur, Rabíndranáth: Gítándžalí. Odeon, Praha 2000.

doc.id. = gitand:1; počet výskytů: 950

„Ale také vyhrál zemskou soutěž v Kolíně, kde doprovázel na klavír třináctiletého **flétnistu**.”

Reflex, č. 16/2000

doc.id. = refl0016:62; počet výskytů: 57; odvozené adjektivum: flétnový

č. *flígr* < nhn. *Flieger*

„Úchyla chytli městští strážníci za **flígr** dřív, než si stačil navléknout kalhoty.”

Právo, 10. 5. 2000

doc.id. = pr000510:142; počet výskytů: 16

č. *flikovat* < raně nhn. *flicken* (dnes *flicken*) < střhn. *vlicken*

„Již několik let jej rekonstruuujeme, spíše ale **flikujeme**.”

Reflex, č. 17/2004

doc.id. = refl0417:14; počet výskytů: 13

č. *flinkat se* < něm. dial. *flinkø*, popř. švýc.-něm. *flinkø*

„Jestli nám nebylo líp, když jsme **se flinkali** po ulicích, v kapse žádný ani vindru a bylo nám leda k smíchu, když se někdo pořád staral, z čeho budem živi.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:2; počet výskytů: 19

„Kdypak to bylo, kdy za mnou chodívala krásná Řekyně Niky, už si nevzpomínám a ani nechci, kolik těch story, kdy jsem se naivně domníval, že konečně mám rád, jsem už prožil, a všechny mě poznamenaly, mě, zdánlivě lehkomyšlného **flinka** a tuláka, břídila v praktickém životě, s hlavou pošramocenou neustálými touhami a bloudícího v oblacích.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 21

č. *flinta* < nhn. *Flinte*

„Máte **flintu** a střílíte na zvířata?“

Blesk, 18. 10. 2002

doc.id. = bl021018:55; počet výskytů: 195

č. *flitr* < nhn. *Flitter*

„Letí malé dámské kabelky s perlami, **flitry** nebo kožešinkou.”

Story, č. 2/2000

doc.id. = stor0002:32; počet výskytů: 76; odvozené adjektivum: flitrový

č. *flok* < nhn. *Pflock*

„Bez lásky jít za modrou dálkou rád, kde slyším blues svý tmavomodrý hrát, bez **floka** žít a v dobytčáku světem cestovat, žebrat i pít a po přístavech starý songy hrát.”

Písničky skupiny Pacifik

doc.id. = pacifik:22; počet výskytů: 58

č. *flota* < nhn. *Flotte*

„Základním taktickým cílem mělo být zničení britské **floty**, dobytí Cejlonu a ovládnutí vzduchu nad Indickým oceánem.”

Fučida, Micuo – Okumija, Masatake: Midway. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = midway:3; počet výskytů: 6

č. *floutek* < nhn. *flott*

„Stránský naštěstí záhy pochopil, že nepřišel bohémský **floutek**, ale vynikající novinář, a tak měl Heinrich jeho důvěru i možnost pracovat pro Lidové noviny bez mentorského omezování.”

Reflex, č. 23/2001

doc.id. = refl0123:57; počet výskytů: 38

č. *flundra* < nhn. *Flunder*

„Také jsme chytali platýsy, tresky, mořské okouny a **flundry**.“

MacDonaldová, Betty: Vejce a já. Vyšehrad, Praha 1989.

doc.id. = macdona:1; počet výskytů: 42

„Když jsem ho napomenula, strčil mi prst do polévky a řekl mi **flundro**.“

Hubač, Jiří: Nezralé maliny. Panorama, Praha 1985.

doc.id. = hubac:1

č. *flus* < raně nhn. *fluss* (dnes *Fluss*) < střhn. *vluž* < sthn. *fluž*

„Ale spolknou **flusa** a stejně běžím dál a v duchu proklínám ty, co vystavěli pašák, a celou tu jejich atletiku – dupdupdupdup, capcap, pleskpleskplesk –, ponivač voni se mnou možná vod samýho začátku hráli habadůru a narvali mi do kokosu ňáskou laternu magiku místo mozku, kterej se předtim nikdy přece na moc nezmoh.“

Sillitoe, Alan: Osamělost přespolního běžce. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = sillitoe:1; počet výskytů: min. 1

č. *fofr* < raně nhn. *focher*, dnes *Fächer*

„V kuchyni zbylo ještě vánoční cukroví, takže rychle nasnídat a **fofrem** k televizi!“

Blesk, 27. 12. 2004

doc.id. = bl041227:24; počet výskytů: 148

„Pak jsme si už jen přizvukovali: o tom, že všechno v životě má svůj čas a místo, že člověk sice může **fofrovať**, až ho třeba pot šimrá hluboko pod lopatkami, ale v duši že by měl mít přitom pořád jako v pokojíku, tedy věci tam pěkně, přímo odexově (sic) seřazený podle hodnoty a důležitosti, a pak že ho už ani spěch neponičí, ten jediný možný spěch.“

Mertl, Věroslav: Přemítání o věcechездеjších. Host, Brno 1997.

doc.id. = vmertlpr:1; počet výskytů: 3

č. *foch* < bav. *foch*, nhn. *Fach*

„Nad hlavou měla dva **fochy** plné odborných knih – psychologie, psychoterapie, psychiatrie a mezi nimi jeden tlustý Freud.“

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:2; počet výskytů: 39

„Florentino Ariza nemohl nedočkavostí vydržet, a tak odplul dávno předtím na poštovní šalupě, jejíž osádka ho s sebou ráda vzala jakožto kolegu od **fochu**.“

García Márquez, Gabriel: Láska za časů cholery. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = cholery:1

č. *fojt* < raně nhn. *voit, vopt* (dnes *Vogt*) < střhn. *voit, vog(e)t* < střlat. *vocatus* < lat. *advocatus*

„V ní potom bydlel **fojt**, tedy královský správce.“

Hospodářské noviny, 12. 2. 2003

doc.id. = hn030212:135; počet výskytů: 41

č. *foliant* < nhn. *Foliant*

„Za každý rok je tu snad šest knih, stovky **foliantů** v šedém moleskinu s červeným tiskem.“

Hoeg, Peter: Cit slečny Smilly pro sních. Argo, Praha 1997.

doc.id. = hoegsmil:3; počet výskytů: 45

č. *foremetka* < nhn. *Vorhemd*

„Vždy úhledně oblečen, způsobilý (proto okřikuje přátele v hospodě: Nejezte rukama!), upravený je a komilfó, ba přímo úpravný, dokonce i v tábornických hadrech nebo vojensko-terénním munduru na čundrech, v nepohodlí a ve špíně (zatímco Adam vždy vypadá jako rosomák, byť se navlékl do svých nejlepších **foremetek**).“

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 1

č. *forman* < střhn. *vourman*, dnes *Fuhrmann*

„Její otec byl **forman**, vlastnil koně a povoz.“

Singer, Isaac Bashevis: Láska a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:1; počet výskytů: 101; odvozené adjektivum: formanský

č. *forota* < raně nhn. *vorrat* (dnes *Vorrat*) < střhn. *vorrāt*

„Udělal jsem si dost velký nákup, abych měl nějakou zásobu do **foroty**.“

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 15

č. *fóršpan, foršpan* < nhn. *Vorspann*

„Mimochodem se závěsy, které bys jinak našel jen ve starých bijácích, to tmavomodré moře sukna, až jsem čekala, že se najednou roztáhnou a objeví se já nevím co, **foršpany**, reklamy, že nám pustí celovečeraček.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:8; počet výskytů: 2 (fóršpan) + 1 (foršpan)

č. *foršrift* < nhn. *Vorschrift*

„Když jsem po smrti Lídy Baarové chtěl jen pietu k mrtvé bez kádrování, byl jsem osočen (s kolegou Doležalem) ministrem kultury málem ze schvalování lidické vraždy (ostatně opět jako na jaře v Právu podle Hřebejkova **foršriftu**).”

Lidové noviny, 29. 11. 2000

doc.id. = ln001129:45; počet výskytů: 3

č. *foršus* < nhn. *Vorschuss*

„Dal se, chudák, na pití a pracoval jen za **foršus**, tedy zálohy.”

Tajovský, V.B. – Palán, A. – Paulus, J.: Člověk musí hořeti. Torst, Praha 2001.

doc.id. = tajovsky:1; počet výskytů: 9

č. *fortel* < střhn. *vorteil*, dnes *Vorteil*

„Věci stokrát viděné (a slyšené) i po sto první znovu upoutají a strhnou vzácnou poctivostí a **fortelem**.”

Mladá fronta DNES, 18. 6. 2001

doc.id. = mf010618:126; počet výskytů: 62; odvozené adjektivum: fortelný

č. *fortna* < raně nhn. *pforte(n)*, popř. střhn. *phorte* (dnes *Pforte*) < sthn. *pforta* < lat. *porta*

„Sestry a lékaři poskytovali pomoc rovněž ambulantním pacientkám v místnosti vedle klášterní **fortny**.”

Svobodný, Petr – Hlaváčková, Ludmila: Pražské špitály a nemocnice. NLN, Praha 1999.

doc.id. = spitally:1; počet výskytů: 23

č. *forzírovat, forsírovat* < nhn. *forcieren* < fr. *forcer*

„Nejen v tom, že v době nudných projevů **forsíroval** fantazii nebo že v době sílícího mediálního násilí přinášel harmonii a lásku.”

Reflex, č. 16/2000

doc.id. = refl0016:18; počet výskytů: 3 (forzírovat) + 1 (forsírovat); odvozené adjektivum: forzírovaný, popř. forsírovaný

č. *fořt* < raně nhn. *forst* (dnes *Forst*) < střhn. *vorst* aj.

„Hajný šel přijímat dříví, **fořt** s ním, ať pojedu dopoledne osmkrát, třeba desetkrát, to už bude stát za to.”

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:3; počet výskytů: 54

č. *fosfor* < nhn. *Phosphor* < ř. *φωσφόρος*

„Hlásil dozadu svým bateriím, kde by mohly nejvíce pomoci jejich šrapnely, bílý **fosfor** nebo něco jiného.”

Vonnegut, Kurt: Časotřesení. Argo, Praha 1998.

doc.id. = casotres:2; počet výskytů: 254; odvozená adjektiva: fosforový, fosforečný

č. *fošna* < raně nhn. *pfoste(n)* (dnes *Pfosten*) < střhn. *phost(e)* aj. < sthn. *pfosto* < lat. *postis*

„Na místo stavby přichází celá konstrukce v jednotlivých **fošnách** a deskách.”

Stavitel, č. 4/2002

doc.id. = stav0204:8; počet výskytů: 163; odvozené adjektivum: fošnový

č. *fotr* < bav. *fōtar*, nhn. *Vater*

„Taky říkala, že si pamatuje mého **fotra**, když byl takový jako já.”

Landsmann, Ivan: Fotr. Torst, Praha 2000.

doc.id. = fotr:1; počet výskytů: 204

č. *fracek*, *frocek* < bav. *frots*, nhn. *Fratz*

„Jsi líněj **fracek**, táta tě rozmazlil, když jsi byla malá, křičela.”

Fredrikssonová, Marianne: Anna, Hanna a Johana. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ahj:2; počet výskytů: 56 (fracek) + 3 (frocek)

č. *fraj* < nhn. *frei*

„Nějak to už spolu doklepeme, jsem si udělal **fraj**’ a šel to oslavit do města.”

Kolář, Jiří: Psáno na pohlednice I. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pohledy:1; počet výskytů: 3

„Proto vězňové, kteří do sebe nejlíp nahustili tu zvláštní lágrovou výdrž, s kterou se mohl dokázat snad za nehty udržet na svislém zrcadle, proto se ti nejhouževnatější vězňové snažili dostat do sedmičky, aby se z ní mohli vyvlíknout na **fraj**.”

Solženicyn, Alexandr Isajevič: V kruhu prvním I. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = solzen1:1

č. *frajer* < něm. *Freier*

„Když třeba vidím nějakýho **frajera** a kolem něj samý ženský, tak si říkám: jasně, budu mít tydle hadry, a tak taky líp zapadnu do partičky, kde je větší výskyt pěkných ženských...”

Lidové noviny, 10. 2. 2001

doc.id. = ln010210:93; počet výskytů: 359; odvozené adjektivum: frajerský

„Můj **frajer** není ani fešák, ani chytrák, ani s ním není psina, ale jsem jeho a on je můj.”

Městopis: 50 autorů povídek měst. NLN, Praha 2000.

doc.id. = mestopis:1

č. *frajle* < něm. dial. *Fräule*, nhn. *Fräulein*

„A ta tvoje rusácká **frajle** že bude servírovat čaj jako nějaká lady, co?”

Balabán, Jan: Černý beran. Host, Brno 2000.

doc.id. = balabcb:1; počet výskytů: 6

č. *frajmaur* < nhn. *Freimaurer*

„V srpnu 1765 se úřadům podařilo celou tak řečenou bandu neboli spolek **frajmaurů** alias libertinů zatknout a uvěznit.”

Beránek, Jiří: Tajemství lóží. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = tajelozi:1; počet výskytů: 2

č. *francle* < raně nhn. *franze* (dnes *Franse*) < fr. *frange*

„Špičkou boty rovnala **francle** na koberci.”

Dostál, Zeno: Ryby. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = ryby:1; počet výskytů: 1

č. *francovka* < nhn. *Franzbranntwein* (= *französischer Branntwein*)

„Ten jsem neměl, jen lahvičku **francovky**, někdy jsem spolknul pár kapek a žaludek mě přestal trápit od vykouřených cigaret.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 23

č. *fracimor* < raně nhn. *frauenzimmer* (dnes *Frauenzimmer*) < střhn. *vrouwenzimmer*

„Předtím se musí rozloučit s početným **fracimorem**...”

Blesk, 12. 6. 2001

doc.id. = bl010612:5; počet výskytů: 18

„Zámožný kmotr, disponující vlastním dvorem, mohl rovněž slíbit, že novorozeného chlapce přijme v budoucnu mezi svá pážata, a kmotra se naopak často zavazovala, že své kmotřence nabídne místo ve **fracimoru**.”

Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = aristokr:3

č. *frc* < rak.-něm. *Versatzamt*

„Po padesátileté přestávce se v Číně stal velký byznys ze zastavárenství, lidově řečeno z **frců**.”

Právo, 23. 5. 2003

doc.id. = pr030523:77; počet výskytů: 24

č. *fretka* < nhn. *Frett(chen)* < raně nhn. *frett(e)* < fr. *furet*

„Chcete-li dostat králíka, mon ami, pustíte do nory **fretku**, a králík, je-li tam, utíká.”

Christie, Agatha: Vražda v Orient-expresu. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = orientex:2; počet výskytů: 64

č. *fristunk* < raně nhn. *fristung* (dnes *Fristung*) < střhn. *vristunge*

„Biskup opět upozorňoval, že je to právo od Karla IV., a vyjmenovával knížecí výsady: a víceji jich jako cla a mejta vysazovati komu a **fristunku** svobodně užívati, mincí bítí a jinejch knížecích svobod přičiňovati.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 1

č. *fronta* < nhn. *Front* < fr. *front* < lat. *frons* (gen. *frontis*)

„Mnoho sester odjíždělo k vojákům na **frontu**, ale Jenny po změně uniformy ani po cestování netoužila; byla to dívka spíš samotářská a s příliš mnoha lidmi do styku přijít nechtěla.”

Irving, John: Svět podle Garpa. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = irving:1; počet výskytů: 5929; odvozené adjektivum: frontový

„Východní **fronta** domu se jmenuje Křížová ulice, západní fronta Sanytrová ulice.”

Meyrink, Gustav: Dům alchymistův. Argo, Praha 1996.

doc.id. = meyrink:4

„NATO bylo na komunistický převrat v Portugalsku připraveno, ale když Itálie ustavila vládu národní **fronty** na Quirinalu, věci se začaly komplikovat.”

Archer, Jeffrey: Řekneme to prezidentce? Ivo Železný, Praha 1997.

doc.id. = preziden:4

„V současné době konec severní bouřkové **fronty** tlačí před sebou jižní větry.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1

„Každý přece zná ten pocit, že je absolutní asociál, když u pokladny v samoobsluze zdržuje celou **frontu** vypisováním šeku.”

Elton, Ben: Totální kolaps: Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:3

č. *frotýrovat (se)* < nhn. *frottieren* < fr. *frotter*

„Právě jsem **se frotýroval**, když zazvonil zvonek.”

Hemingway, Ernest: Fiesta. Svoboda, Praha 1992.

doc.id. = hemingw2:1; počet výskytů: 2

„Když mokrá Babs vylezla z vln, Boris ji jemně třel **frotýrákem**.”

Story, č. 15/2001

doc.id. = stor0115:2; počet výskytů: 3

č. *fuchtle* < nhn. *Fuchtel*

„Lída je přece naše zpěvačka, žádná **fuchtle**, slušná ženská, Jíři kamarádka, hodně jí teď pomáhá, dyť by to sama neutáhla...”

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 18

č. *fuka* < nhn. *Fuge*

„Bach neměl času do baleta, Bach skládoval **fuky**.”

Rosten, Leo Calvin: Pan Kaplan má stále třídu rád. NLN, Praha 1995.

doc.id. = rosten2:1; počet výskytů: 2

č. *funkcionář* < nhn. *Funktionär* < fr. *fonctionnaire*

„Kromě nich tam byli špičkoví manažeři z hospodářské sféry, **funkcionáři** odborů, zástupci politických stran, prostě celá plejáda lidí, kteří nesli odpovědnost, i když někteří z nich vůbec nevěděli, co to zodpovědnost je.”

Konsalik, Heinz Günther: Extáze. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:6; počet výskytů: 1709; odvozené adjektivum: funkcionářský

č. *funt* < raně nhn. *pfunt*, popř. střhn. *phunt*, *pfunt* (dnes *Pfund*) < sthn. *pfunt* < lat. *pondo*

„A abyste všichni věděli, jak si Řím této šlechetnosti váží, musím vám povědět, že za ni zaplatil patnáct set **funtů** ve zlatě, ryzím jako ta šlechetnost...”

Zamjatin, Jevgenij: Bič boží. Host, Brno 1999.

doc.id. = zamjatin:1; počet výskytů: 7

č. *fůra* < střhn. *vuore* (dnes *Fuhre*) < sthn. *fuora*

„Doma jsem byl zvyklej na dril a tam jsem měl najednou **fůru** času a volnosti.”

Blesk, 1. 4. 2003

doc.id. = bl030401:58; počet výskytů: 377

č. *furnýr*, *fornýr* < nhn. *Furnier*

„A tak jsem příští úterý vezla velkou bedničku z **fornýru** naplněnou dlouhými salátovými okurkami, na nich překrásně urostlé hlávky salátu a mezi nimi vykukovaly svazečky ředkviček.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:3; počet výskytů: 3 (furnýr) + 1 (fornýr)

č. *furt* < bav.-rak. *furt und furt*, nhn. *fort und fort*

„Jde o to přežít tuhle noc a nevolat **furt** o pomoc, jste tu všichni u mě, vždyť já vím!“

Noha, Jakub: Skládám si obrázek. Mladá fronta, Praha 2003.

doc.id. = obrazek:1; počet výskytů: 644

č. *furunkl* < nhn. *Furunkel* < lat. *furunculus*

„Nežity – **furunkly** jsou chloupkové folikuly infikované bakteriemi, obvykle stafylokoky, které pronikly do hlubokých vrstev kůže.”

McCarty, Laura Flynn: Všechny ženy mohou být krásné. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = mccarty:1; počet výskytů: 22

č. *furberk, furverk* < raně nhn. *fuhrwerk* (dnes *Fuhrwerk*) < střhn. *fürwerc*, dř. *vuorwerc*

„Chalpy jako dyž z prníku nalepí, řbitou, škola, ušecho v jenný řádce a hospoda s kořaunou, ke kerý se de silničkou ouzkou, že po ní kale neprojel ani **furberk**.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:2; počet výskytů: 2 (furberk) + 1 (furverk)

č. *fusekle* < nhn. dem. *Fußsöckl* od *Fußsocke, Fußsack*

„Víš, co jsem jednou našla v jeho šuplíku s **fuseklema**?”

Hoag, Tami: Popel popelu. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = popel:2; počet výskytů: 31

č. *fušer* < nhn. *Pfuscher*

„Když mi takový **fušer** přijde do bytu nebo do ateliéru, ženu ho svinským krokem.”

Story, č. 29/2000

doc.id. = stor0029:13; počet výskytů: 14; odvozené adjektivum: fušerský

„Stále se nevymanily s určitého **fušerství**, které je dědictvím jednak váhavé privatizace, jednak nedostatku vhodných řídících osobností.”

Hospodářské noviny, 4. 4. 2000

doc.id. = hn000404:139; počet výskytů: 3

č. *fušovat* < nhn. *pfuschen*

„Je to jen banda neškodných žen středního věku, má drahá, které rády **fušují** do bylinkářství.”

Howatchová, Susan: *Đábel žhavých nocí*. Knižní klub, Praha 1995.

doc.id. = dabel:1; počet výskytů: 44

„Tim Gray a Ray Rawlins si vyrolovali rukávy a pustili se do uklízení, byla to pěkná **fuška**, která jim trvala celé odpoledne a protáhla se až do noci.”

Kerouac, Jack: *Na cestě*. Argo, Praha 1997.

doc.id. = naceste:2; počet výskytů: 186

č. *futrál* < nhn. *Futteral* < střlat. *futrale*, *fotrale*

„Tam si cení nejen hudebníka – nemusím se třeba starat o kufry, je to taky jediná země na světě, kde můžu nechat **futrál** s houslemi opodál.”

Lidové noviny – Magazín, č. 9/2002

doc.id. = lnmg0209:5; počet výskytů: 92

č. *futro* < raně nhn. *futter* (dnes *Futter*) < střhn. *vuoter* < sthn. *fuotar*

„Dověděl se, že když k ní někdo z nás v noci jde, má s ní domluvené znamení, a sice musí třikrát krátce uhodit kamenem o **futro** dveří.”

Micka, Daniel: *Strach z lidí*. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = micka_d:1; počet výskytů: 98

„Vyžaduje to jistou dávku osobní statečnosti, neboť děti se nejraději dívají na televizi, hrají počítačové hry, **futrují** se cukrovím a jakékoliv vzdělávací tendence dospělých zarytě bojkotují.”

Reflex, č. 51/2000

doc.id. = refl0051:57; počet výskytů: 9

G

č. *gábl* < nhn. *Gabel*(*frühstück*)

„Je pravda, že tentokrát je na tom poněkud lépe než jindy proto, neb si dal zvečera v jedné z hospod, snad Na Růžku to bylo, pořádného **gábla**; sice jen salám s cibulí, ale zato dvakrát a k tomu chleba, co se do Padraika vešlo.”

Nuska, Bohumil: *Padraikův zánik*. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 8

č. *gala* < nhn. *Gala* < šp. *gala*

„Kočáry svázely dámy v drahocenných toaletách v barvě bílé nebo modré, jak bylo předem dohodnuto, vlasy zdobené olivovými nebo dubovými listy, a pány v **gala** nebo slavnostních uniformách.”

Sobková, Helena: *Kateřina Zaháňská*. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zahanska:1; počet výskytů: 83

„Francouzská herečka se objevila na **gala** večeru v Cannes ve večerní kreaci stylu sáří návrháře J. P. Gaultiera.”

Story, č. 46/2000

doc.id. = stor0046:2

č. *galoše* < nhn. *Galosche* < fr. *galoche* < vlat. dem. *gallicula* < lat. *gallica* (*solea*)

„Zlehka se před ní otevřely a za nimi stála silnější žena středního věku v zeleném lékařském oděvu a bílých **galoších**.”

Mastersová, Priscilla: *Fatální řez*. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = fatalrez:1; počet výskytů: 156

č. *gardedáma* < něm. † *Gardedame*

„Pro začátek se jejich babička rozhodla dělat **gardedámu** oběma starším sestrám na malém tanečním večeru, který pořádala velkokněžna Marie Pavlovna.”

Clarke, William: *Zmizelé bohatství carů*. Argo, Praha 1997.

doc.id. = zmiboca:1; počet výskytů: 58

č. *garnizóna*, *garnizón* < nhn. *Garnison* < fr. *garnison*

„Bylo takových lidí víc, kteří seděli na **garnizóně** pro krádež nebo podvody.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 45; odvozené adjektivum: granizónní

č. *gauner* < nhn. *Gauner*

„Jeho tvář nezapomenu do konce života, řekl si mladík (20) ze Vsetínska, kterého loni v listopadu připravil neznámý **gauner** o deset tisíc.”

Blesk, 13. 10. 2004

doc.id. = bl041013:113; počet výskytů: 533; odvozené adjektivum: gaunerský

č. *gilda* < nhn. *Gilde*

„Ve 13. st. vznikaly (vedle již existujících církevních škol) pro řemeslníky školy cechovní a pro kupecká družstva (**gildy**) školy kupecké.”

Štverák, Vladimír – Čadská, Milada: Stručný průvodce dějinami pedagogiky. Karolinum, Praha 1999.

doc.id. = stprdej:1; počet výskytů: 25

č. *glajchšaltovat* < nhn. *gleichschalten*

„Mnozí nyní Spojeným státům vyčítají, že jsou hlavními ‚vývozci‘ globalizace, která **glajchšaltuje** svět a dává mu podivně pokřivené rozměry.”

Mladá fronta DNES, 25. 11. 2002

doc.id. = mf021125:32; počet výskytů: 2

„Pokud je moderní doba ovládána ‚bestií triumphans‘, která se prosazuje jako **glajchšaltování** (nivelizace) a zapojuje všechno, včetně kultury a architektury, do zrychlujícího se tempa fungujícího systému, budou poesie, krása, vznešenost, důvěrnost, odsouzeny k podřadnému a okrajovému postavení.”

Kosík, Karel: Předpotopní úvahy. Torst, Praha 1997.

doc.id. = predpoto:1; počet výskytů: 6

č. *glanc* < raně nhn. popř. střhn. *glanz* (dnes *Glanz*) < sthn. *glanz*

„Kancleř největší evropské mocnosti ztratil **glanc** a soudnost kvůli přitroublým poznámkám jednoho italského politika.”

Respekt, č. 29/2003

doc.id. = resp0329:29; počet výskytů: 42

č. *glazura* < něm. *Glausur*

„Poštorské keramické závody nabízí kameninovou krytinu, která je vypalována při vysoké teplotě a má keramickou **glazuru**.“

Chatař a chalupář, č. 3/2000

doc.id. = chch0003:20; počet výskytů: 115; odvozené adjektivum: glazurovaný

č. *glejt* < střhn. *g(e)leit(e)*, dnes *Geleit*

„Ciaran měl opět svůj prsten, svůj **glejt**, který mu má zaručit, že dojde až na konec své cesty.“

Pargeterová, Edith: Pout' nenávisti. Mladá fronta, Praha 1998.

doc.id. = pout:1; počet výskytů: 57

č. *grádlový* < nhn. † *Gradel*

„Otilka musela být na tehdejší dobu bohatá nevěsta; vše se po její smrti vrátilo její rodině; u nás jen pamatuji krásně vyšíváné **grádlové** cíchy a jeden zvláštní ubrus s krásným monogramem O. P.“

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 1

č. *granát* < střhn. *grānāt* (dnes *Granat*) < střlat. *granatus* < lat. (*lapis*) *granatus*

„Sada nesmírně drahých šperků z českého **granátu** bude k vidění jen do pátku.“

Mladá fronta DNES, 4. 2. 2004

doc.id. = mf040204:338; počet výskytů: 1547; odvozené adjektivum: granátový

„Poručík Berrendo dal rozkaz, aby nepřestali ostřelovat vrcholek kopce soustředěnou palbou, a poslal hlídku vzhůru k jednomu z kráterů po bombě, odkud by mohli házet **granáty** na hřeben.“

Hemingway, Ernest: Komu zvoní hrana. Naše vojsko, Praha 1981.

doc.id. = hemingw3:1

č. *grémium* < nhn. *Gremium* < lat. *gremium*

„Zatím je to jen záměr, který by stejně muselo schválit **grémium**.“

Týden, č. 13/2004

doc.id. = tydn0413:100; počet výskytů: 67

č. *grenadýr* < nhn. *Grenadier* < fr. *grenadier*

„Do Vídně bylo převeleno 20000 **grenadýrů**, 60000 vojáků, všichni v nových uniformách.”

Sobková, Helena: Kateřina Zaháňská. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zahanska:1; počet výskytů: 7

č. *grešle* < nhn. dem. *Gröschel* od *Groschen*

„Ta sbírka drobných mne překvapila; mohlo by se sice soudit, že ten člověk měl co dělat v příslušných zemích a nechal si v kapse **grešle**, které nemohl utratit; ale kdykoliv jsem cestoval, hleděl jsem se na hranicích stůj co stůj zbavit všech drobných mincí té země, ze které jsem odjížděl, předně proto, že bych je už nemohl vyměnit, a za druhé proto, aby se mi nepletly.”

Čapek, Karel: Povětroň. Československý spisovatel, Praha 1985.

doc.id. = povetron:1; počet výskytů: 53

č. *grif* < raně nhn. *griff* (dnes *Griff*) < střhn. *grif* < sthn. *grif*

„Na břehu házely vlasce do vody také různé generace, dědové a otcové učili ty pravé rybářské **grify** své učenlivé potomky.”

Mladá fronta DNES, 12. 6. 2000

doc.id. = mf000612:136; počet výskytů: 62

č. *grobián*, *krobián* < raně nhn. *grobian*, dnes *Grobian*

„Že manželka může fungovat jako fackovací panák či jako popelník, se pravděpodobně domníval jedenatřicetiletý **grobián** z Olomouce.”

Blesk, 2. 8. 2002

doc.id. = bl020802:90; počet výskytů: 13 (*grobián*) + 7 (*krobián*); odvozené adjektivum: *grobiánský*, popř. *krobiánský*

č. *gróf* < bav. *grōf(e)* ke střhn. *grāve* (dnes *Graf*) < sthn. *grāvo*, *grāfio*

„Místnost doplňuje olejový portrét Josepha Haydna od neznámého barokního umělce a jeho kamenná busta, původně umístěná v parku zámku **grófa** Harracha v Rohrau.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:150; počet výskytů: 16

č. *gründerský* < nhn. *Gründer*

„Miluji tuto scénografii z rané doby **gründerské**, kdy se ještě věřilo v pokrok páru a bratrství.”

Kroutvor, Josef: Fernety. Torst, Praha 1998.

doc.id. = kroutvor:5; počet výskytů: 15

č. *grundle* < nhn. *Grundel*

„Dnes se v rybích odděleních velkých supermarketů opět **grundle** objevily.”

Chatař a chalupář, č. 1/2000

doc.id. = chch0001:23; počet výskytů: 7

č. *grunt* < raně nhn. popř. střhn. *grunt* (dnes *Grund*) < sthn. *grunt*

„Vlastní největší statek v celém širém kraji a chtěli, aby se oženil s dívkou, jejíž rodiče taky mají pořádný **grunt**.”

Myslíková, Míla: V dobrém jsme se sešli... L. Marek, Brno 2002.

doc.id. = v_dobrem:1; počet výskytů: 252

„Žádný členský stát se nenechal slyšet, že ústavu považuje za z **gruntu** špatnou, všechny si ale napsaly u několika bodů vykřičník.”

Respekt, č. 26/2003

doc.id. = resp0326:22

„Středa, 10. listopadu Matka dostala záchvat pilnosti a začla **gruntovat** dům od sklepa po půdu.”

Townsendová, Sue: Hořké zraní Adriana Molea. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = adrianmo:1; počet výskytů: 13

„Letos se nám to povedlo, sešli jsme se v Praze a pomáhali mamince s **gruntováním** bytu a hádali jsme se jak zamlada.”

Story, č. 42/2000

doc.id. = stor0042:19; počet výskytů: 11

č. *grupa* < nhn. *Gruppe* < fr. *groupe* < it. *gruppo*

„Poslanci dělali možné i nemožné, spojovali se do účelových **grup**, které protlačovaly regionální projekty, jako např. opravy a výstavby sportovních zařízení, základních a mateřských škol či kostelů.”

Blesk, 25. 11. 2003

doc.id. = bl031125:8; počet výskytů: 70

č. *gusto* < nhn. *Gusto* < it. *gusto* < lat. *gustus*

„K hráčům, na jejichž umění se chodí fanoušci s **gustem** dívat, patří tvůrce hry Slavie Pavel Horváth (24).”

Reflex, č. 8/2000

doc.id. = refl0008:30; počet výskytů: 396

„Bohatý bufet nikdo neobsluhoval: každý si vybíral podle svého **gusta**.”

Hardellet, André: Na prahu ráje. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hardelle:1

č. *gyps* < raně nhn. *gips* (dnes *Gips*) < střhn. *gips* < sthn. *gips* < lat. *gypsum* < ř. *γύψος*

„Ale tvůj nepřítel vrchní Bundička má nohu v **gypsu** – ujely mu haksny na mokré podlaze, když nesl táč s patnácti pivama.”

Řezníček, Pavel: Popel žhne. Host, Brno 1996.

doc.id. = rezpopel:1; počet výskytů: 8; odvozené adjektivum: gypsový

H

č. *habán* < nhn. *Habaner*

„Složitější byl přístup aristokratů k novokřtěncům, známým rovněž jako anabaptisté, **habáni** či toufaři.”

Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = aristokr:4; počet výskytů: 31

„Barbora vskutku toho drsného dvoumetrového **habána**, který tančil, jak mu její dcera pískala, nemohla ani vystát.”

Story, č. 13/2001

doc.id. = stor0113:33

č. *hadr* < střhn. *hader* (dnes *Hader*) < sthn. *hadara*

„Poskočila trošku a její kožešinové papuče s tlustými podešvemi duply na potrháný **hadr** na podlaze.”

Grahamová, Caroline: Psáno krví. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = psankrv:7; počet výskytů: 1586; odvozené adjektivum: hadrový

„Nakonec utřela **hadrem** stůl a zatleskala na lubru, aby odnesla misku.”

Upfield, Arthur: Zlověstné kameny. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield1:1

„Před domem seděl na srolované dece chvějící se bezdomovec v roztrhaných **hadrech**, na dálku z něj byla cítit moč a kořalka.”

Konsalik, Heinz Günther: Extáze. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:2

„Už tady nehodlám posedávat v nejlepších **hadrech** ani o minutu dýl.”

Townsendová, Sue: Hořké zraní Adriana Molea. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = adrianmo:1

č. *hajzl* < rak.-něm. dem. *Häusel* od nhn. *Haus*

„Říkals, že v kuchyni, v koupelně a na **hajzlu** můžeme mluvit o všem!”

Procházka, Jan: Ucho. Art-servis, Praha 1990.

doc.id. = ucho:1; počet výskytů: 814

„Ten **hajzl** nás chce nechat zabít.”

Crichton, Michael: Kořist. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = korist:5

„Ať jdou všichni do **hajzlu**, myslel jsem si.”

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1

č. *hák* < střhn. *hāke(n)* (dnes *Haken*) < sthn. *hāko*

„Jondalar často chytil na návnadu poměrně velké ryby, a když ji jednou ztratil, zhotovil si na chytání ryb **hák**.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:5; počet výskytů: 607; odvozené adjektivum: hákový

č. *háklivý* < bav. *hāklich*, *hāglich*, *hāglig*, nhn. *heikel*

„Politici jsou velice **hákliví** na informace v médiích, a pokud se jim nějaká kritika nezdá, umějí se točit i na těch nejmenších maličkostech.”

Lidové noviny, 7. 12. 2001

doc.id. = ln011207:49; počet výskytů: 77

„Ale rád bych při té příležitosti upozornil, že v našem století doplácíme právě na příliš tolerantní liberalismus a na jistou intelektuálskou **háklivost**, jež se ostýchá použít poněkud ráznějších prostředků.”

Kratochvíl, Jiří: Noční tango. Petrov, Brno 1999.

doc.id. = tango:1; počet výskytů: 4

č. *haknkrajc* < nhn. *Hakenkreuz*

„Ten, kdo si doma pižlá letadýlko a v rámci finišu na to dá **haknkrajc**, rozhodně není člověk, který rozbíjí výlohy nebo honí lidi odlišné barvy pleti.”

Reflex, č. 3/2000

doc.id. = refl0003:22; počet výskytů: 5

č. *haksna* < nhn. *Hachse*

„Na takový **haksny** se nikdy nepostavím, to je jasný.”

Andronikova, Hana: Srdce na udici. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = srdce:1; počet výskytů: 24

č. *halapartna* < raně nhn. *hallenbarte*, *helle(n)barte* (dnes *Hellebarde*) < střhn. *hallenbarte*, *helmbarte* aj.

„Z města se stane renesanční tržiště se stánky obchodníků, středověkou krčmou, táborem se stany vojáků s **halapartnami** a meči, kteří za zvuku bubnů a víření praporů projdou ulicemi.”

Mladá fronta DNES, 8. 8. 2003

doc.id. = mf030808:567; počet výskytů: 76

„Zde už stála seřazená rota **halapartníků**, která měla hájit vnitřní prostory.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:79; počet výskytů: 14

č. *halda* < raně nhn. *halde* (dnes *Halde*) < střhn. *halde* < sthn. *halda*

„Že to myslí vážně, dokládá **halda** odborných materiálů na stole.”

Právo, 5. 2. 2002

doc.id. = pr020205:246; počet výskytů: 511

č. *halěř*, *halíř* < střhn. *haller*, *heller*, dnes *Heller*

„Hrozilo totiž, že v rámci restrikce rozpočtu ministerstvo kultury nebude mít ani **halěř** na podporu vydávání literárních časopisů.”

Reflex, č. 1/2000

doc.id. = refl0001:56; počet výskytů: 643 (halěř) + 155 (halíř)

č. *haltýř* < střhn. *haltaere* (dnes *Halter*) < sthn. *haltāri*

„Pěstní klín jsme našli v zásypu středověké chladírny potravin, tak zvaného **haltýře**.”

Blesk, 5. 9. 2003

doc.id. = bl030905:110; počet výskytů: 3

č. *haluzna* < střhn. *hallhūs*, dnes *Hallenhaus*

„A kdo jiný by měl mít větší zájem na tom, aby se domky ve vsích neměnily v chatrče, **haluzny**, drábovny a rasovny?”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 26

„Jestli tvůrci nové velké Evropy tráví většinu času v takových luxusních, dusných **haluznách**, není jim co závidět.”

Reflex, č. 3/2002

doc.id. = refl0203:23

č. *hambalek*, *hambálek* < střhn. *han(en)balke*, dnes *Hahnenbalken*

„Dalším materiálem je tzv. tyčovina, slabší smrkové kmeny do průměru 10 cm, v počtu 10 kusů délky 2,5 m, které použijeme jako krokve pro konstrukci střechy (hambalkového krovu), a 5 kusů délky 1,5 m na tzv. **hambalky**, vodorovné prvky spojující krokve.”

Chatař a chalupář, č. 2/2000

doc.id. = chch0002:23; počet výskytů: 12 (hambalek) + 4 (hambálek)

č. *hamižný* < střhn. *hamisch*, *hemisch*

„Copak to nebyli **hamižní** lupiči a rabiáti, kteří bojovali s nevinnými lidmi?“

Fulghum, Robert: Možná, možná ne. Argo, Praha 1996.

doc.id. = moznamoz:2; počet výskytů: 34

„Zbýlá část Evropy sledovala tyto vrcholné projevy přepychu, jejichž rubem byla propast mravního úpadku, **hamižnosti** a nevázanosti, se směsicí závisti a odporu.”

Bubucs, Éva: Parfémy. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = parfemy:1; počet výskytů: 40

č. *hamr* < raně nhn. *hammer* (dnes *Hammer*) < střhn. *hamer* < sthn. *hamar*

„A když člověk uváží, že těch ‚preclíků‘ vykovají za šichtu osm devět set, že je začínají kovat z pěkně těžkých tyčí, tak mají za šichtu v rukou možná víc kil či vlastně tun, než my u ručních pásáků, nejtěžších **hamrů** v kovárně.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:4; počet výskytů: 147

č. *hamrfíra* < něm. *Hammerführer*

„Nakonec jsem se přece naučil dělat i **hamrfíru**, vodil jsem buchar, že chodil jak hodinky.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 12

č. *hamfešt* < střhn. *hantveste*, dnes *Handfeste*

„Rychtář držel podle **hamfeštu** – emfyteutické smlouvy – ještě výsadní krčmu a svobodný lán, jako tomu bylo v době předhusitské.”

Vědecké práce Národního zemědělského muzea. H+H, Praha 1993.

doc.id. = muzeum:3; počet výskytů: 1

č. *handl* < raně nhn. *handel* (dnes *Handel*) < střhn. *handel*

„V rohu místnosti pak stojí oddělený box, v němž se vyjednálo už bezpočet obchodů a různých **handlů**.”

Respekt, č. 22/2002

doc.id. = resp0222:12; počet výskytů: 55

„Tohle se za první republiky dělávalo běžně, že hoši školou povinní chodívali takzvaně na **handl**, a to nejčastěji do Německa, aby se naučili cizí řeči.”

Reflex, č. 40/2004

doc.id. = refl0440:29

„Věděl jsem, že když koňský **handlíř** kupoval koně, tak si ho prohlížel přesně tak.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 63

„Když člověk **handluje**, ať už jde o pozemek, o dobytek nebo o cokoliv jiného, uzavírají nebo neuzavřou ten handl obě strany.”

Faulkner, William: Město. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = mesto:1; počet výskytů: 35

č. *hantuch* < raně nhn. *handtuch* (dnes *Handtuch*) < střhn. *hanttuoch* < sthn. *hantuh*

„Kájo, doběhni na faru, že prosím o ‚**hantuch**’, stůl, tácek a křídou – řekl kostelník.”

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:1; počet výskytů: 4

č. *hantýrka* < nhn. *hantieren*

„Já budu detektiv, tak už si musím zvykat na tu **hantýrku**.”

Block, Lawrence: Dlouhá řada mrtvých. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block:1; počet výskytů: 193

č. *haprovat* < nhn. *hapern*

„A když to dopadá špatně, začne **haprovat** metrum a nic už se nedá škrtnout.”

Nooteboom, Cees: Následující příběh. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pribeh:1; počet výskytů: 15

č. *hapták* < nhn. *Habtacht(stellung)*

„A teď se pěkně postav do **haptáku** a slušně pozdrav a představ se nám menem.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 13

„Aurofině lůnu vinou poněkud zupáckého rozhodnutí mého lulánka, že tomu velkému okamžiku vzdá poctu **haptákem**, rozhodl jsem se uvědomit okolí o naléhavé podstatě svého problému a zamručel jsem mocně jako tur.”

Rushdie, Salman: Maurův poslední vzdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = vzdech:1

č. *haras* < střhn. *(h)arraž*, dnes *Arras*

„To vše ke mně proudilo po slunečním paprsku dráždivě a neodbytně a jak zář zalévala naši strašnou předsíň s věšáky, zaprášenými klobouky a nákupními kabelami, které byly plné mastných skvrn, rozsvěcelo se i uvnitř obrazu nad loukou a nad mlýnicí a já dokonce slyšel cinkot postroje, bzučení rozdováděných much a slova kočího, který šel podél vozu hodně zešíroka, jak to mají ve zvyku zdatní chasníci, šel, oblečený do kožené vyspravované vesty, plstěných neforemných kalhot a na hlavě měl červenou pletenou čepici z **harasu**, naraženou až na uši.”

Stiborová, Věra: Deset povídek aneb Na vině jsou prakoně. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = stiborov:2; počet výskytů: 2; odvozené adjektivum: harasový

č. *harfa* < raně nhn. *harfe* (dnes *Harfe*) < střhn. *har(p)fe* < sthn. *har(p)fa*

„Když Chnemes postupoval špinavými thébskými ulicemi, každou chvíli mu skočili do cesty maskovaní oslavující; hudebníci drnkali na **harfy** a cinkali zvonky kolem kotníků.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:3; počet výskytů: 368

„Člověku je dobře, když mu na cestu do hrobu zpívá schopný básník a **harfeník**, a děti mají aspoň na co vzpomínat.”

Pargeterová, Edith: Zázrak svaté Winifredy. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 9

„Její otec, profesor Václav Patras, byl totiž **harfenistou** České filharmonie a učil na AMU.”

Story, č. 52/2000

doc.id. = stor0052:35; počet výskytů: 6

č. *harlekýn* < nhn. *Harlekin* < fr. *arlequin* < it. *arlecchino*

„Celá se rozplývá v slzách, zatímco Petr si nasazuje masku **harlekýna**, divadelně se před ní uklání s jednou nohou napnutou vepředu, druhou ohnutou v kolenu, nechává ji tam, kde je, a utíká.”

Kriseová, Eda: *Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = perchta:1; počet výskytů: 25; odvozené adjektivum: harlekýnský

č. *harpuna* < nhn. *Harpune* < hol. *harpoen* < fr. *harpon*

„Byl právě příliv, a tak aby bylo jisté, že veliké zvíře neuteče, vypálili na ně rybáři **harpuny**.”

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: *Amatérský přírodovědec*. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:13; počet výskytů: 189

„Tři obrovití **harpunáři**, kteří mají ulovit velkou bílou velrybu.”

Lawrence, David Herbert: *Studie z klasické americké literatury*. Host, Brno 1997.

doc.id. = lawrence:1; počet výskytů: 14

č. *hastrman* < střhn. *wazzerman* (dnes *Wassermann*) < sthn. *wazzirman*

„Jestliže si za hlavního hrdinu a vypravěče zvolil Urban opravdového českého **hastrmana** v zeleném fráčku a s fajfkou, pak už tím se přihlásil k české klasice, k Erbenovi, Jiráskovi i Ladovi, hlavně však k tomu prvnímu a k jeho z folklóru vyrostlému zobrazení magických, pudových a rozumem nezvládnutelných sil, které ovládají lidský osud a naplňují ho tajemstvím.”

Reflex, č. 24/2001

doc.id. = refl0124:44; počet výskytů: 49

č. *hašple* < raně nhn. *haspel* (dnes *Haspel*) < střhn. *haspel* < sthn. *haspil*

„Základní fixační materiál se obvykle vyrábí kontinuálním navíjením pásu 2vrstvé VL na **hašpli** nebo na buben libovolného tvaru (jako u konvolutního navíjení papírových trubíc) o požadovaném počtu vrstev – za současného celoplošného nebo segmentového nanášení lepidla na vrcholky vln.”

Logistika, č. 3/2003

doc.id. = logi0303:46; počet výskytů: 1

č. *hauzírovat* < nhn. *hausieren*

„Cítil, že by o nich měl přemýšlet jako o básnících a sochařích, ne jako o básnířkách a sochařkách, ale považoval většinu umělců za podvodníky, kteří **hauzírují** s něčím vymyšleným a nereálným.”

Irving, John: Čtvrtá ruka. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = ruka:4; počet výskytů: 9

„Do naší vesnice chodili **hauzírníci** a prodávali zábavné knížky – dva groše za kus, jeden groš za půjčení.”

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1; počet výskytů: 8

č. *havárie* < nhn. *Havarie* < fr. *avarie* < it. *avaria* < arab. *‘awārīya* od *‘awār*

„Pak zmizel z mého obzoru, až přišla zpráva, že se zabil při **havárii** auta.”

Holečková, Ema: Mé dvacáté století. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = mestolet:1; počet výskytů: 2419

č. *havíř* < raně nhn. *hauer* (dnes *Hauer*) < stfhn. *houwer*

„Bývalí ostravští **havíři** oslaví Den horníků.”

Mladá fronta DNES, 1. 9. 2001

doc.id. = mf010901:496; počet výskytů: 270

č. *hazard* < něm. *Hasard* < fr. (*jeu de*) *hasard* < stfr. *hasart* < arab. *yasara*

„Jenže když hrajete **hazard**, musíte vzít karty, jak vám padnou.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 375

„To byl konec německého čtvrtého a posledního **hazardu** války.”

Winter, J. M.: První světová válka. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = 1valka:1

„Na vině však dosud vždy byli řidiči, kteří často **hazardují** a koleje přejíždějí i v době, kdy je signalizační zařízení vyzývá k zastavení.”

Mladá fronta DNES, 11. 12. 2003

doc.id. = mf031211:315; počet výskytů: 61

č. *hazuka* < raně nhn. *hasuck*, popř. střhn. *husecke*, *hosecke* < fr. *housse*

„Bohužel, v poslední době se začíná ve velké míře vytrácet – namísto barevných **hazuk** se objevují šustákové bundy, půvabné turbany jsou nahrazovány směšnými kulichy, stříbrné náramky jsou vystřídány hodinkami Quartz.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:158; počet výskytů: 9

č. *hec* < rak.-něm. *Hetz*

„Myslel jste svá slova vážně, anebo to byl spíše **hec**?”

Lidové noviny, 5. 3. 2003

doc.id. = ln030305:116; počet výskytů: 32

„Nikdy ale nebyl **hecířem** či šéfem, byl mužem pár slov.”

Lidové noviny, 5. 6. 2000

doc.id. = ln000605:95; počet výskytů: 9; odvozené adjektivum: hecířský

„Sportovce to zlobí, nemají publikum, jen hrstka nadšenců je **hecuje** k velkým výkonům.”

Blesk, 20. 8. 2004

doc.id. = bl040820:57; počet výskytů: 120

„Občas si zavolám s Honzou Novákem nebo s Pavlem Kolaříkem a trošku **se hecujeme**.”

Mladá fronta DNES, 3. 4. 2003

doc.id. = mf030403:263

„Když skončila večere, vstoupil Jiří Santorius do vyšší úrovně fórování a přešel k **hecování**.”

Frybová, Zdena: Falešní hráči. Melantrich, Praha 1982.

doc.id. = hraci:1

č. *heft* < nhn. *Heft*

„Což je zbraň, takový lepší dřevěný obušek s **heftem**.“

Reflex, č. 21/2001

doc.id. = refl0121:6; počet výskytů: 3

č. *heftling*, *heftlink* < nhn. *Häftling*

„Vtom se u nás zastaví hezky vyšňořený **heftling**, mundur čist'ounký, vyžehlený, jako by ho právě oblékli v efektenkamru.“

Strnad, Jaroslav – Stramiska, František: Panoptikum. Torst, Praha 1999.

doc.id. = panoptik:1; počet výskytů: 8 (*heftling*) + 1 (*heftlink*)

č. *hejble* < raně nhn. *hebel*, dnes *Hebel*

„Chcete říct, že ty mechanické **hejble**, ty nabarvené kartony mají nějakou cenu?“

Hardellet, André: Na prahu ráje. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hardelle:1; počet výskytů: 3

č. *hejtman* < raně nhn. *heuptman*, *hauptman* (dnes *Hauptmann*) < střhn. *houbetman* < sthn. *houpitman*

„To mohlo být realizováno biskupskými úředníky – **hejtmany** jednotlivých panství, ale také samotným biskupem.“

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 2550

„Správce konkursní podstaty nemocnice v Plané totiž minulý týden zahrnul do konkursu i nemovitosti v areálu špitálu patřící kraji a **hejtmanství** s nimi nemůže nijak nakládat.“

Právo, 18. 10. 2004

doc.id. = pr041018:213; počet výskytů: 155

č. *helfnout* < nhn. *helfen*

„Kámošovi v nouzi dycky **helfnu** a podnikavej chlap potřebuje víc než jeden blbej sen.“

Liksomová, Rosa: Prázdné cesty. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = liksom:1; počet výskytů: 19

č. *helma* < střhn. *helm(e)* (dnes *Helm*) < sthn. *helm*

„Na hlavách měli ocelové **helmy**.“

Hemingway, Ernest: Sbohem, armádo. Melantrich, Praha 1974.

doc.id. = hemingw1:1; počet výskytů: 491

č. *herberk* < raně nhn. *herberg(e)* (dnes *Herberge*) < střhn. *herberge* < sthn. *heriberga*

„Formálně jej vůbec neopustil celý tento málo utěšený **herberk** najalo vedení tábora pod honosnou hlavičkou ‚penzión‘, tak jako mnoho jiných podobných zařízení.“

Komárek, Stanislav: Opšlstisova nadace. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = komarek:1; počet výskytů: 11

č. *hergot* < nhn. *Herrgott*

„A vůbec, radši mi to ani neříkej a nech ten vozejk **hergot** na pokoji.“

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:5; počet výskytů: 208

č. *hermelín* < něm. *Hermelin*

„Vhodný je třeba ementál či jakýkoli jiný tvrdý sýr, dokonce niva nebo **hermelín**.“

Chatař a chalupář, č. 9/2000

doc.id. = chch0009:10; počet výskytů: 77

„Hranostaj má v zimě bílou srst s černou špičkou ocásku a této kožešině se říká **hermelín**.“

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: Amatérský přírodovědec. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:10

č. *herold* < střhn. *heralde*, *heralt* (dnes *Herold*) < stfr. *héralt*

„V den představení projel městem **herold**, který vytruboval a zval obyvatelstvo na hru.“

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:1; počet výskytů: 57

č. *heršoft* < bav. *heršoft*, nhn. *Herrschaft*

„Dvěřma, jak jinak, **heršoft**.“

Upfield, Arthur: Zlověstné kameny. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield1:1; počet výskytů: 1

č. *heryn(e)k* < střhn. *haerink, haerinc, harinc* (dnes *Hering*) < sthn. *harinc*

„Když jel poprvé, chytil **herynka**, hvězdici a žraloka.”

Werich, Jan: Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = werich:1; počet výskytů: 12

č. *hever* < raně nhn. *hever, heber*, dnes *Heber*

„Všichni si potřásli rukama, najedli jsme se a pak strýčkové zvedli kapotu našeho auta a strkali hlavu dovnitř a křičeli na otce, ať šlápne na plyn anebo na brzdu, jindy zvedali auto **heverem** a dívali se na něj zespodu.”

Fahrner, Martin: Steiner aneb Co jsme dělali. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = fahrner:1; počet výskytů: 67

č. *hexenšús* < nhn. *Hexenschuss*

„Co všechno se může stát, když milence ve vaně znehybní pořádný **hexenšús**.”

Mladá fronta DNES, 3. 4. 2001

doc.id. = mf010403:289; počet výskytů: 1

č. *hic* < nhn. *Hitze*

„Ale někdy je v kuchyni takovej **hic**, zvlášť v létě.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 45

č. *hmoždír, moždír* < střhn. *morsaere, morser* (dnes *Mörser*) < ahd. *morsāri, mortāri* < lat. *mortarium*

„Oloupanou cibuli jemně nasekáme a spolu se solí a nadrobno nakrájenou sardelkou dáme do **moždíře** a rozdrtíme na pastu.”

Španělská kuchyně. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = spankuch:2; počet výskytů: 115 (hmoždír) + 77 (moždír)

č. *hoblík* < raně nhn. *hobel* (dnes *Hobel*) < střhn. *hobel, hovel*

„Jestliže jsou dveře z pevného dřeva, ubereme je **hoblíkem**, dokud uspokojivě nezapadnou.”

Chatař a chalupář, č. 12/2000

doc.id. = chch0012:5; počet výskytů: 201

č. *hofmistr* < raně nhn. *hofmeister* (dnes *Hofmeister*) < střhn. *hovemeister*

„Z těchto úřadů byl nejdůležitější úřad nejvyššího **hofmistra** a úřad nejvyššího komořího – šlechticů vysokého postavení a politické důležitosti, kteří se měnili se změnou vlády, nebydleli na královském dvoře a neměli tam ani výkonné zástupce.”

Strachey, Lytton: Královna Viktorie. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = viktorie:1; počet výskytů: 41

č. *hofrychtýř* < raně nhn. *hofrichter*

„Ke konci 16. stol. je doložena fundace 50. zl. k tomuto kostela, založená Lukášem Dembinským z Dembiné, který zastával za biskupa Pavlovského úřad hofmistra, kroměřížského hejtmána a manského **hofrychtýře**.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:2; počet výskytů: 2

č. *hochštapler* < nhn. *Hochstapler*

„V němčině je v tomto významu nejběžnější der Betrüger, přičemž do hovorové i spisovné češtiny se odsud dostalo původně slangové **hochštapler** (z hoch, vysoký, a stapeln, v jidiš žebrot).”

Hospodářské noviny, 28. 2. 2003

doc.id. = hn030228:151; počet výskytů: 59

č. *hokus pokus* < nhn. *Hokuspokus*

„Myslím si, že nás to vrhlo o mnoho let zpátky a že to byl naprosto zbytečný **hokus pokus**.”

Mladá fronta DNES, 26. 2. 2000

doc.id. = mf000226:3; počet výskytů: 7

č. *hokynář* < střhn. *hocke*, *hockener*, *hocker*, dnes *Höker*

„Velmi brzy bude představa jednotlivce, který odpočítává peníze ručně a pak vám je podá přes přepážku, stejně zastaralý anachronismus jako někdejší **hokynář**, který vážíval cukr, hrách a máslo a pak je sám zabalil do papíru.”

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 132; odvozené adjektivum: hokynářský

„Ostatně on mě našel v **hokynářství**, kde jsem právě seděl mezi dvěma barely melasy a cucal třtinový cukr, zatím co mě má uplakaná matka dala všude hledat.”

Hospodářské noviny, 5. 10. 2001

doc.id. = hn011005:184; počet výskytů: 48

č. *holba* < raně nhn. popř. střhn. *halbe*, dnes *Halbe*

„Hospoda je veselá, na trámku u zdi jsou vyrovnány sudy, džbány a **holby** stojí na policích, nad velkým krbem visí šunky a pletence česneku.”

Moinot, Pierre: Jana z Arku. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = janarku:1; počet výskytů: 15

č. *hold* < střhn. *holde*, *hulde* (dnes *Huld*) < sthn. *huldī*

„Ve dnech slavnostního nástupu se vzdává **hold** vlajce v aule.”

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:1; počet výskytů: 443

„To se týká i organizace mládeže, která rozpačitě přechází kolem těch, co **holdují** big beatu.”

Liehm, A. J.: Příběhy Miloše Formana. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = forman:1; počet výskytů: 265

„Jedna od srdce je povýšením požitkářského **holdování** vlastním zálibám na velké umění.”

Humphries, Patrick: Small Change: Kus života Toma Waitse. Argo, Praha 1997.

doc.id. = waits:2; počet výskytů: 21

č. *holport* < nhn. *halbpart*

„Právě s takovými jdeme do **holportu** a je už jedno, jaký způsob práce volí.”

Respekt, č. 41/2004

doc.id. = resp0441:14; počet výskytů: 14

č. *holstr* < střdn. *holster*, *hulster*, nhn. *Holster*

„Rejtar se podrbal, pohlédl na vrata a potom zašmátral v **holstru**, v němž trčí u sedla zbraň.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 3

č. *holt*, *halt* < bav. *holt*, popř. *nhn. halt*

„Život je **holt** křehká nádoba a nezáleží zas tolik na tom, jak stará je, když se rozbije, ale jak a čím je naplněna.”

Xantypa, č. 12/2003

doc.id. = xant0312:36; počet výskytů: 461 (*holt*) + 91(*halt*)

č. *horna* < *nhn. Horn*

„Začal mu dávat hodiny a Louis rychle ovládl altovou **hornu** a později i trubku.”

Story, č. 40/2000

doc.id. = stor0040:3; počet výskytů: 12

č. *hotel* < *nhn. Hotel* < fr. *hôtel* < stfr. (*h*)*ostel* < střlat. *hospitale*

„A poněvadž do svého bytu se z pochopitelných důvodů vrátit nemohl, byl mu nabídnut pokoj v **hotelu**.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:2; počet výskytů: 11528; odvozené adjektivum: hotelový

č. *houf* < střhn. *houfe*, *hūfe* (dnes *Haufen*) < sthn. *hūfo*

„Z postranní uličky přiběhl k vlaku **houf** dětí.”

Kawabata, Jasunari: Hlas hory. Paseka, Praha – Litomyšl 2002.

doc.id. = hlashory:4; počet výskytů: 810

„Před jedním z klubů v Praze na Vinohradech se okolo automobilů **houfují** mladí lidé.”

Lidové noviny, 30. 7. 2001

doc.id. = ln010730:134; počet výskytů: 66

č. *hrabě* < sthn. *gravo*, *grāvio*, dnes *Graf*

„V hlubokém ústraní se dozvěděl o nebezpečí, jež hrozilo oběma kněžnám a mladému **hraběti**, naposled se tedy oděl světskou zbrojí a šel jim na pomoc.”

Dumas, Alexandre: Dobrodružství hraběte Lydericha. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = dumas:1; počet výskytů: 1593

č. *hřbitov* < střhn. *vrīthof* (dnes *Friedhof*) < sthn. *frīthof*

„Předevčírem jsem šla na **hřbitov** chystat hroby na Dušičky.”

Fuks, Ladislav: Myši Natálie Mooshabrové. Český spisovatel, Praha 1994.

doc.id. = mysi_nm:1; počet výskytů: 3557

č. *hudlař* < raně nhn. *hudler*, dnes *Hudler*

„To je obraz mého života: úchvatná skladba, kterou kazí mizerný **hudlař**...”

Sá-Carneiro, Mário de: Šílenství. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = carneiro:1; počet výskytů: 9

„To si říkám už celé roky, ale stejně pořád jen tak **hudlařím**.”

Andreas-Salomé, Lou: Rainer Maria Rilke. Torst, Praha 1994.

doc.id. = rilke:1; počet výskytů: 1

„Astrologie, čtení z ruky, výklad snů, a jak se vůbec všechny ty **hudlařiny** jmenují, jsou dnes ve větší oblibě než kdykoli předtím, a varuje-li člověk před nimi, pak vždy jen slyší: Ale, vždyť to není nic nebezpečného; v nejhorším případě to prostě nevyjde.”

Meyrink, Gustav: Dům alchymistův. Argo, Praha 1996.

doc.id. = meyrink:11; počet výskytů: 3

č. *humr* < nhn. *Hummer*

„Mají malé lodi a v sezóně loví jednak kraby a **humry**, jednak různé ryby.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 198; odvozené adjektivum: humrový

č. *huncút* < nhn. *Hundsputt*, *Hundsputt*

„Rys mu pohotově odpověděl a nazval ho přitom **huncútem** a smradlavým hadrníkem.”

Legátová, Květa: Želary. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zelary:1; počet výskytů: 2; odvozené adjektivum: huncútský

č. *hunt* < střhn. *hunt* (dnes *Hund*) < sthn. *hunt*

„Poprvé používané kolejnice byly dřevěné, později byly někdy pobíjeny železnými plechy a jezdily po nich tzv. **hunty** (vozíky na odvážení rudy).”

Stavitel, č. 5/2003

doc.id. = stav0305:16; počet výskytů: 19

„Podnik je na **huntě** a nešťastní mladí idealisté se snižují k podvodu, aby si vyrovnali účty s nezodpovědným zaměstnavatelem.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1

č. *huntovat* < bav. *huntn*, *hundn*, *nhn*. (*ver*)*hunzen*

„My totiž, bobánkové, těla **huntujeme** a po krvi se můžeme utlouct!“

Rushdie, Salman: Maurův poslední vzdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = vzdech:1; počet výskytů: 11

č. *hurt* < střhn. *hurt(e)* < stfr. *hurt*

„Raněného bojovníka složili na rytířovu postel a **hurtem** vyhnali čumící dav.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 2

č. *hut'* < střhn. *hutte*, *hütte* (dnes *Hütte*) < sthn. *hutte*, *hutta*

„Sklářská **hut'** stojí na krásenském břehu Rožnovské Bečvy, zvelebili ji Reichové.”

Městopis: 50 autorů povídek měst. NLN, Praha 2000.

doc.id. = mestopis:1; počet výskytů: 449

č. *hydrant* < nhn. *Hydrant*

„Hasiči brali vodu mimo jiné z **hydrantu** před firmou Cravt a hadici táhli přes ulici.”

Mladá fronta DNES, 20. 5. 2004

doc.id. = mf040520:298; počet výskytů: 113

č. *hylzna* < nhn. *Hülse*

„Nebo **hylzna** ze samopalu...”

Kahuda, Václav: Proudý. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = proudy:1; počet výskytů: 1

č. *hýřit* < střhn. *irren* (dnes (*sich*) *irren*) < sthn. *irrōn*

„Znám lidi, co dojeli na to, že začali **hýřit** jak vožralý námořníci...”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 392

„Zdejší výtvarné umění **hýřilo** barvami, do očí bijící rozdíly byly vidět v architektuře.”

Reflex, č. 21/2003

doc.id. = refl0321:67

„Myslím tím lékaře, jehož klientelu tvoří většinou lidé, kteří žijí na samém prahu nervového zhroucení následkem pití a **hýření**.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1; počet výskytů: 70

CH

č. *chemikálie* < nhn. *Chemikalie*

„Je třeba si uvědomit, že jedovaté jsou prakticky všechny laboratorní **chemikálie**.”

Eysseltová, Jitka – Mička, Zdeněk – Lukeš, Ivan: Základy laboratorní techniky. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = eysselto:1; počet výskytů: 820

č. *chinin* < nhn. *Chinin* < it. *chinina* od *china* < fr. *quina* < šp. *quina*

„Je to, jako když člověk dostane malárii a nemá **chinin**: záchvaty horečky přijdou, odezní a znova se vracejí – za měsíc, za rok, o mnoho let později a člověk se třese a potí stejně hrozně, jako když ji měl poprvé...”

Myrer, Anton: Poslední kabriolet. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = myrer:1; počet výskytů: 59; odvozené adjektivum: chininový

č. *chvíle* < sthn. *(h)wīla*, dnes *Weile*

„Když domluvil, zavěsil sluchátko a dlouhou **chvíli** jen seděl a přemýšlel.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 50581

č. *chýra* < sthn. *huora*, dnes *Hure*

„Když jsme pak v logickém roce srpna ustupovali z Jugoslávie do Rakous, zahnal nás Titův milicionář, hladový po ženských a **chýrách**, do sběrného tábora, kde Češi házeli šestákem o naděj a Svobodu, rozpolceni touhou po západních svetrech a flekovském pivu.”

Preisner, Rio: Básně. Torst, Praha 1997.

doc.id. = riobasne:3; počet výskytů: 4

I

č. *idyla* < nhn. *Idylle*

„Marie Antoinetta se před rostoucí nenávistí uchýlovala do luxusního prostředí svých paláců, zejména pak do Trianonu, kde ona i její dvorní dámy vytvářely **idylu** venkovského života.”

Bělina, P. – Fidler, J. – Zahradníček, O.: Osudové ženy. Fragment, Praha 1996.

doc.id. = osudzeny:2; počet výskytů: 343; odvozené adjektivum: idylický

č. *ich forma* < nhn. *Ich-Form*

„Od prvních stránek vychází Jirousova knížka čtenáři vstříc: je napsaná velice svižným stylem, v **ich formě** a v krátkých holých větách, s často používanou přímou řečí, ať už plynoucí v rozvinutých vnitřních monologích, nebo v úsečných dialogích.”

Právo, 15. 3. 2004

doc.id. = pr040315:96; počet výskytů: 10

č. *infarkt* < nhn. *Infarkt* < lat. *infarctus*

„Jen okamžitý zásah lékaře zabránil srdečnímu **infarktu**.”

Konsalik, Heinz Günther: Extáze. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:3; počet výskytů: 1544

č. *intendant* < nhn. *Intendant* < fr. *intendant*

„Patrně největším zdrojem nespokojenosti byla téměř neomezená rozhodovací pravomoc divadelních **intendantů**, jmenovaných úřady.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:2; počet výskytů: 80

J

č. *jár* < nhn. *Jahr*

„V třetím **járu** už přestal chodit i na zkoušky a v šestém semestru letěl z fakulty.”

Kratochvíl, Jiří: Brno nostalgické i ironické. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = brno:1; počet výskytů: 16

č. *jarmark* < střhn. *jārmarket* (dnes *Jahrmarkt*) < sthn. *iārmarchat*

„Stovky stánků obklopily o víkendovém tradičním **jarmarku** z obou stran hlavní silnici protínající Železný Brod a zaplnily obě náměstí.”

Mladá fronta DNES, 12. 6. 2000

doc.id. = mf000612:188; počet výskytů: 574; odvozené adjektivum: jarmareční

„Starosta Jiří Koliba přijede na koni v čele historického průvodu před radnici, aby udělil **jarmarečníkům** právo k prodeji.”

Mladá fronta DNES, 8. 8. 2003

doc.id. = mf030808:459; počet výskytů: 5

č. *jasmín* < nhn. *Jasmin* < šp. *jazmín* < arab. *yasmīn* < pers. *yāsamīn*

„Vůně pečené slaniny a kávy se mísila s vůní **jasmínu**, jehož silná větev se kývala hned u otevřeného okna.”

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:12; počet výskytů: 169; odvozené adjektivum: jasmínový

č. *jégrovky* < nhn. *Jägerwäsche, Jägerhose, Jägerhemd*

„Při té příležitosti zachytila rukou za okraj svého kostýmu a nic netušíc si ho celý rozepnula odshora dolů, čímž si odhalila buclaté nohy a zadek nacpaný do otcových **jégrovek**.”

Clarke, William: Zmizelé bohatství carů. Argo, Praha 1997.

doc.id. = zmiboca:1; počet výskytů: 12

č. *jeptiška* < střhn. *eppetisse, eptissīn, ebtissīn* (dnes *Äbtissin*) < střlat. *abbatissa*

„A kázeň, oděv a způsob života zasvěcence ve východním náboženství není fakticky příliš nepodobný tomu všemu u mnichů a **jeptišek** z dvoutisícileté historie křesťanství.”

Barrett, David D.: Sekty, kultury, alternativní náboženství. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = barrett:1; počet výskytů: 638

č. *jo, jó* < bav. *jo, jō*, nhn. *ja*

„Zůstaň se mnou v kontaktu, **jo**?”

Block, Lawrence: Každý musí zemřít. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = block3:1; počet výskytů: 5984 (jo) + 307 (jó)

č. *junker* < nhn. *Junker*

„Bohatá buržoazie si tedy mohla spolu s důstojnickým patentem koupit i sociální mobilitu a udávala tak životní styl, s nímž nebyla chudá provinční šlechta, obdoba pruských **junkerů**, absolutně schopna soupeřit.”

Howard, Michael: Válka v evropské historii. Barrister & Principal, Brno 1997.

doc.id. = valkahis:1; počet výskytů: 11; odvozené adjektivum: junkerský

č. *jupka* < raně nhn. popř. střhn. *juppe, jop(p)e* (dnes *Joppe*) < stit. *giuppa* < šp. *aljuba* < arab. (*al-*)*ğubba*^h

„Hnízdo sklouzne pohledem po ženě zdola nahoru do pantoflíček s bambulkami přes skládanou sukni a bílou **jupku** až ke smolným vlasům, které teď zakrývají tvář.”

Svěrák, Zdeněk: Obecná škola. Primus, Praha 1992.

doc.id. = sverak:1; počet výskytů: 61

č. *just* < nhn. *just* < lat. *iuste*

„A já to **just** neudělám.”

Topol, Josef: Kočka na kolejích. Dilia, Praha 1969.

doc.id. = topol:1; počet výskytů: 24

K

č. *kabela* < střhn. *kobel*, dnes *Kobel*

„Přes silné, strnulé zápěstí jí visela naprosto obyčejná černá **kabela**.”

Weltyová, Eudora: Zkamenělý muž. H+H, Praha 1997.

doc.id. = zkamen:1; počet výskytů: min. 128

č. *kacíř* < něm. dial. *katser*, nhn. *Ketzer*

„A tak církve ve svých útocích na **kacíře** a humanisté se svými pochybnostmi o církvi používali stejnou metodu.”

Bono, Edward de: Pravdu mám já – ty se mýlíš. Argo, Praha 1997.

doc.id. = bonopra:1; počet výskytů: 254; odvozené adjektivum: kacířský

„Byl to velmi jemný a složitý teologický problém, který, pokud věděl, ještě nikdy nebyl vznesen, nebo pokud vznesen byl, žádný teolog se na ten námět neodvážil psát, pravděpodobně aby nebyl obviněn z **kacířství**.”

Petersová, Ellis: Svatopeterský jarmark. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = jarmark:1; počet výskytů: 175

č. *kádr* < nhn. *Kader* < fr. *cadre* < šp. *quadro* < lat. *quadrus*

„Byli tam všelijací lidé, intelektuálové, vysocí funkcionáři a **kádry** i obyčejní dělníci, ale přátelství mezi nimi nepřicházelo v úvahu, protože nejlepší strategií, jak si získat důvěru komisařů, bylo donášet na ostatní.”

Cheng, Liang – Shapiro, Judith: Bouřit se je správné. NLN, Praha 1994.

doc.id. = boursjsp:1; počet výskytů: 1821

„Vedení klubu na webu vysvětluje, že bylo nutné zúžit příliš široký hráčský **kádr** a stabilizovat finanční situaci.”

Právo, 28. 1. 2004

doc.id. = pr040128:347

č. *kafe* < raně nhn. *caff(e)* (dnes *Kaffee*) < fr. *café*, popř. it. *caffè* < tur. *kahve* < arab. *qahwa*^h

„Stál u knihovny, i když mu Daniela přinesla to **kafe**, a sladil si ho jednou lžičkou za druhou.”

Šabach, Petr: Opilé banány. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = banany:1; počet výskytů: 1238

č. *kafilérie*, *kafilerie* < nhn. † *Kafillerei*

„Mrtvá zvířata skončila v **kafilérii**.”

Blesk, 14. 8. 2004

doc.id. = bl040814:82; počet výskytů: 20 (kafilérie) + 10 (kafilerie)

č. *kafr* < střhn. *gaffer*, *kampfer* (dnes *Kampfer*) < střlat. *camphore* < arab. *kāfūr* < stind. *karpūra*

„Kupte si bylinný olej obsahující například **kafr** nebo mentol.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:5; počet výskytů: 56; odvozené adjektivum: kafrový

č. *kafrat* < nhn. *kaffern* ke *Kaffer* < jid. *kapher* < hebr. *kāfār*

„V hospodě **se** vyprávělo pár anekdot a **kafralo** taky o ničem.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:1; počet výskytů: 15

„V surových dobách, v zaostalých koutech světa ještě dnes, jim pro nepřetržité **kafrání** do všeho ubližoval třeba popravami a vězením.”

Koukolík, František: Homo sapiens stupidus. Galén, Praha 2003.

doc.id. = homostup:1; počet výskytů: 4

č. *kách* < bav.-rak. *gāx*

„My se omlouváme, že jsme přijeli tak **kách**, ale no že to nevadí a abychom si zatím prohlédli jeho sklepy.”

Werich, Jan: Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = werich:1; počet výskytů: min. 15

č. *kachel* < raně nhn. *kachel* (dnes *Kachel*) < střhn. *kachel(e)* < sthn. *chachala* < vlat. *caccalus* < lat. *caccabus* < ř. *κάκκαβος*

„Stál a slyšel cinkat sklo, tušil kroky matky Klotyldy, před sebou měl modré **kachle** přes celou zeď kuchyně, a přece mezi hlavními seděla ve vzduchu černá pelerína.”

Dostál, Zeno: Ryby. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = ryby:1; počet výskytů: 79; odvozené adjektivum: kachlový

č. *kajzr* < nhn. *Kaiser*

„Měl jsem zas jednou smůlu, **kajzr** právě odjel.”

Kortooms, Toon: Pomóóóc! Doktor se topí... Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = kortooms:1; počet výskytů: 5

č. *kajzrrok* < nhn. *Kaiserrock*

„Byl to vysoký statný člověk, obvykle oblečený v šosatém **kajzrroku** a s tvrdým límcem s ohnutými rohy a širokým foulardovým plastrónem.”

Styron, William: *Sofiina volba*. X-Egem, Praha 1994.

doc.id. = styron:1; počet výskytů: 6

č. *kajzršnit* < nhn. *Kaiserschnitt*

„Zítra si štrejchnem, na pořadu dne bude **kajzršnit**.”

Dvořák, Ladislav: *Jak hromady pobitých ptáků*. Torst, Praha 1998.

doc.id. = popťaku:3; počet výskytů: 1

č. *kakadu* < nhn. *Kakadu* < hol. *kaketoë*, *kakatoë* < mal. *kakatura*

„Růžový **kakadu** jí opět seděl na rameni a v zobáku se mu jako zlatý červ klínkala náušnice.”

Toole, John Kennedy: *Spolčení hlupců*. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 68

č. *kalandr* < nhn. *Kalander* < fr. *calandre*

„Před navinutím na cívky nebo řezáním na listy prochází pás ještě **kalandry**.”

Macaulay, David: *Mamutí kniha techniky*. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = mamknit:18; počet výskytů: 6

č. *kaldoun*, *kaltoun* < střdn. popř. střhn. *kaldūne* (dnes *Kaldaune*) < střlat. *calduna*

„Poteče z tebe **kaldoun** s rejží, budeš vypadat jako prošpikovanéj zajíc na pekáči.”

Hašek, Jaroslav: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 1 (*kaldoun*) + 1 (*kaltoun*)

č. *kalfas* < raně nhn. *kalebasse* (dnes *Kalebasse*) < fr. *calebasse* < šp. *calabaza*

„Dát nám do ruky zednickou lžíci a **kalfas** malty, v momentě bychom se mohli pustit do stavby babylonské věže.”

Charoust, Milan: *Ostrov*. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 6

č. *kalich* < střhn. *kel(i)ch* (dnes *Kelch*) < sthn. *kelich* aj. < lat. *calix* (gen. *calicis*)

„Kněz šerý podal panu Oldřichovi k ústům **kalich**, přečetl slova z bible.”

Kriseová, Eda: *Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = perchta:1; počet výskytů: 414; odvozené adjektivum: kalichovitý

„Knínští stáli zřejmě na straně **kalicha**, protože když 4. listopadu 1419 táhli na shromáždění do Prahy Husovi stoupenci z Plzeňska a Prácheňska, stal se Nový Knín místem jejich noclehu.”

Čáka, Jan: *Podbrdskem od městečka k městu*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1

„Gaius Petronius, římský konzul, sbíral poháry a **kalichy**, zatímco Rembrandt van Rijn shromažďoval obrazy, staré knihy, rytiny, mušle, vycpaná zvířata, mince, zbraně.”

Janek, Miroslav: *Hobby na každý týden*. Merkur, Praha 1971.

doc.id. = hobby:1

„Magnólie začaly pootevírat své nádherné růžové **kalichy** a zlatý déšť byl přes týden v plném květu, ale tady, v centru města bylo sychravo, skoro jako na podzim.”

Dvořák, Ladislav: *Jak hromady pobitých ptáků*. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:1

č. *kamaše* < nhn. *Gamasche* < fr. *gamache* < prov. *garamacha* < šp. *gorromazos* od *guadameci* < arab. (*ǧīld*) *ǧadāmasī*

„Vhodnější jsou proto **kamaše**, které dovolují, aby nohy dýchaly, a zároveň je chrání před blátem, cákanci vody a sněhem.”

McManners, Hugh: *Horská turistika*. Ikar, Praha 1999.

doc.id. = hory_tur:1; počet výskytů: 110

č. *kamrlík* < nhn. dem. *Kämmerlein* od *Kammer*

„Měl v kravíně svůj **kamrlík** s kanapem, ale raději léhal na čerstvé trávě nebo na slámě blízko krav.”

Lidové noviny, 16. 12. 2000

doc.id. = ln001216:76; počet výskytů: 112

č. *kamzík* < raně nhn. *gams* (dnes *Gams*, *Gämse*) < střhn. *gamz*, *gemeze* < sthn. *gamiza*

„Ve středních polohách hor pobíhali kozorozi a **kanzíci** a severský mrož se vyskytoval až u Hamburku.”

Zillmer, Hans-Joachim: Omyly v dějinách země. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = omyly:2; počet výskytů: 148

č. *kanafas* < nhn. *Kanevas* < fr. *canevas*

„Látku vybereme dostatečně pevnou, s hustou vazbou (pevné plátno, **kanafas** apod.).”

Chatař a chalupář, č. 10/2002

doc.id. = chch0210:17; počet výskytů: 40; odvozené adjektivum: kanafasový

č. *kanape* < nhn. *Kanapee* < fr. *canapé* < střlat. *canapeum*, *canopeum* < lat. *conope(i)um* < ř. *κωνωπεῖον*

„Chvíli se u nás dělalo, jako že to nikdo neslyší, musely jsme zavírat dveře na chodbu, protože to bylo obyčejně po obědě, kdy otec ležel na **kanapi** a četl noviny a máti nechtěla, aby to slyšel.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 280

č. *kancléř* < raně nhn. *kanzler* (dnes *Kanzler*) < střhn. *kanzlaere* < sthn. *kanzellāri* < střlat. *cancellarius*

„Řekl jsem, že chce své oblíbené francouzské víno – dneska sem dorazil vyslanec od **kancléře**, takže to zní pravděpodobně, i když si mě ještě nikdy pro vína neposlal.”

Pargeterová, Edith: Zelená ratolest. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = ratolest:1; počet výskytů: 1604; odvozené adjektivum: kancléřský

„Dosavadní bilance Schröderova **kancléřství** je totiž jedno velké zklamání, zadarmo poskytnutý návod, jak se ,to’ nemá dělat.”

Lidové noviny, 8. 9. 2003

doc.id. = ln030908:43; počet výskytů: 51

č. *kandrdas* < nhn. *kann der das*

„Ve zpětném zrcátku škodovky objevili studenti naše dětství. Inscenace pražských nebo brněnských **kandrdasů** málokdy postrádají svěžest, nápady a humor.”

Právo, 16. 8. 2003

doc.id. = pr030816:81; počet výskytů: 4

č. *kandys* < nhn. *Kandiszucker*

„Pro diabetiky a k zevnímu použití se do výluhu **kandys** nepřidává.”

Efeméra – různé 1

doc.id. = efemera1:48; počet výskytů: 3; odvozené adjektivum: kandysový

č. *kanon* < nhn. *Kanone* < it. *cannone*

„Historický **kanon**, umístěný na této věži, den co den svým výstřelem oznamuje Záhřebanům poledne.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:274; počet výskytů: 136

„Tom Jones je zkrátka **kanon**, který svůj cíl roztrhá na nejmenší kousíčky, kdežto Joeův výbuch posluchače obklíčí a zalije jako tekutý písek.”

Lidové noviny, 20. 6. 2000

doc.id. = ln000620:119

č. *kanonýr* < nhn. *Kanonier* < fr. *canonnier*

„Ohlušující cvakot kovových zástrček zapadajících do zásuvek se šířil ozvěnou nad příštím vláčištěm a místo tisícovek **kanonýrů** a granátníků, gardistů a ženistů, pěšáků a ostřelovačů, hulánů a polních četníků – pojednou tu stály dvě gigantické bytosti, které přes širokou pláň, nad níž bloudily cáry mraků, hleděly na sebe milióny očí.”

Lem, Stanislaw: Kyberiáda. Československý spisovatel, Praha 1983.

doc.id. = lem:1; počet výskytů: 334; odvozené adjektivum: kanonýrský

„Mladý fotbalový **kanonýr** je pravděpodobně velký romantik.”

Blesk, 13. 8. 2001

doc.id. = bl010813:5

č. *kantýř* < raně nhn. popř. střhn. *kantner*

„Sudy bývaly uloženy na podélných trámech, tzv. **kantýřích**.”

Chatař a chalupář, č. 10/2000

doc.id. = chch0010:48; počet výskytů: 1

č. *kantýna* < nhn. *Kantine* < fr. *cantine* < it. *cantina*

„Vidím, že vám dodávají chleba dokonce dřív, než se dostane do vojenské **kantýny**.“

Puzo, Mario: Temná aréna. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = arena:2; počet výskytů: 336; odvozené adjektivum: kantýnský

„A v některých školách se v **kantýně** tancuje a dělá všechno možné.“

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:2

č. *kapelmistr*, *kapelmajstr* < raně nhn. *kapellmeister*, dnes *Kapellmeister*

„V bývalé konírně na Dobříši zahrál dechový soubor z rakouského Öblarnu vedený **kapelmistrem** Johannem Malím.“

Mladá fronta DNES, 25. 10. 2004

doc.id. = mf041025:82; počet výskytů: 4 (kapelmistr) + 3 (kapelmajstr)

č. *kapilára* < nhn. *Kapillare*

„Naštěstí se krev v **kapilárách** ‚přelévá‘ vždy podle toho, který orgán jí zrovna nejvíce potřebuje.“

Blesk, 16. 5. 2000

doc.id. = bl000516:40; počet výskytů: 279; odvozené adjektivum: kapilární

č. *kapírovat* < nhn. *kapiieren* < lat. *capere*

„Tak co, ty chudinko tam vzadu, už něco **kapíruješ**?“

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 15

č. *kapitán* < střhn. *kapitān* (dnes *Kapitän*) < střlat. *capitaneus*

„Kromě toho si člověk může zaplatit celodenní lov na větší lodi, kde je na palubě vše potřebné a kam zkušený **kapitán** bere čtyři až šest lidí.“

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 6268; odvozené adjektivum: kapitánský

č. *kaplan* < střhn. *kaplān*, *kap(p)el(l)ān* (dnes *Kaplan*) < střlat. *capellanus*

„Do rána nevydrží a nikde nemůžou najít **kaplana**, aby mu dal poslední pomazání.”

Unsworth, Barry: Kdo zabil Tomáše Wellse. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kdozabil:1; počet výskytů: 597

č. *kaple* < střhn. *kap(p)elle* (dnes *Kapelle*) < sthn. *kapella* < lat. *cap(p)ella*

„Za chvíli se ozvou modlitby z templářského kláštera a duše nebožtíků rozhoupají zvon horské **kaple**.”

Becquer, Gustavo Adolfo: Hora duchů. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = horaduch:1; počet výskytů: 2959

č. *kápnout* < nhn. *kappen*

„Bloudím mezi knihami jako hluchoněmý v prodejně hudebních nahrávek a zaháním útoky knižní invaze uspokojením, že vždy **kápnu** na to, co hledám, nebo na jinou knihu, ještě lepší.”

Kolář, Jiří: Psáno na pohlednice I. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pohledy:1; počet výskytů: 174

„Jsem rád, když nějaká koruna občas **kápně**, ale to je jiná věc.”

Právo, 15. 11. 2001

doc.id. = pr011115:131

„Vy jste fland'ák, že, tak jenom koukejte **kápnout** božskou, že vás poslala moje stará, co?”

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1

č. *kapoun* < střhn. *kappūn*, dnes *Kapaun*

„Protože když ti lidé chovali tak krásné city, museli patrně také jeden druhému postupovat srdíčko salátu, bílé maso z **kapouna** a králíčí játra.”

Pagnol, Marcel: Jak voní tymián. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = tymian:1; počet výskytů: 30

č. *kaprice* < rak.-něm. *Kaprize*, nhn. *Kaprice* < fr. *caprice* < it. *capriccio*

„Jirka se na mne křivě podíval, byl to ode mne jasný **kapric**, ale slezl a bez zájmu udělal, co jsem mu řekl.”

Trefulka, Jan: Pršelo jim štěstí. Československý spisovatel. Praha 1962.

doc.id. = prselo:1; počet výskytů: 9

č. *kapsle* < nhn. *Kapsel* < raně nhn. *kapsel* < lat. *capsula*

„Pokud vám nechutná, vyzkoušejte tablety nebo **kapsle**.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:5; počet výskytů: 330

č. *kapuce* < nhn. *Kapuze* < it. *capuccio*

„Nepřišla nafoukaná hvězda, ale drobná sedmnáctiletá holka s **kapucí** na hlavě.”

Mladá fronta DNES, 22. 11. 2004

doc.id. = mf041122:57; počet výskytů: 359

č. *kaput* < nhn. *kaputt*

„Rádio ve voze bylo **kaput**, ale celou cestu do Cambridge jsem zpíval jak na lesy, proplétal jsem se proudy nepřetržitého provozu na Jižním břehu a dělal obličej na Russe, který se na mě mračil z buicku.”

Myrer, Anton: Poslední kabriolet. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = myrer:1; počet výskytů: 15

č. *kára* < stíh. *karre* (dnes *Karre(n)*) < sth. *karro* < lat. *carrus*

„Malý obchodník se žlutou tváří a žlutým vousem vedl **káru** taženou koněm s krátkýma nohama a dlouhým ocasem.”

Singer, Isaac Bashevis: Láska a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:19; počet výskytů: 458

„Teďka jsem si koupil super terénní **káru** Subaru Out Back – rozplývá se.”

Lidové noviny – Magazín, č. 52/2003

doc.id. = lnmg0352:6

č. *karát* < něm. *Karat* < fr. *carat* < it. *carato*, popř. stílat. *carratus* < arab. *qīrāṭ* < ř. *κεράτιον*

„Zlato s menším počtem **karátů** je směsí zlata a jiného, levnějšího kovu.”

Encyklopedie vědy. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = encyvedy:15; počet výskytů: 56; odvozené adjektivum: karátový

č. *karbanátek* < nhn. *Karbonade* < fr. *carbonnade* < it. *carbonata*

„Z masové směsi tvarujeme se strouhankou menší **karbanátky** a po obou stranách je dozlatova osmažujeme.”

Malíková, Vlasta – Kratochvíl, Zdeněk: Pštros v české kuchyni. Ikar, Praha 2001.

doc.id. = pstros:2; počet výskytů: 255; odvozené adjektivum: karbanátkový

č. *karfiol* < něm. dial. popř. rak.-něm. *Karfiol* < it. *cavolfiore*

„Z tašky se vykutálela cibule, vybalil se **karfiol**, velký celer se rozmýšlivě usadil pod skříní.”

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:2; počet výskytů: 13; odvozené adjektivum: karfiolový

č. *kartáč* < nhn. *Kardätsche* < it. *cardeggiare*

„Dokonce mi nakázal, abych si na cestu přibalila **kartáč** na vlasy a rtěnku.”

Barkerová, Nicola: Doširoka otevřené. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = dosiroka:1; počet výskytů: 503

č. *kartoun* < raně nhn. *kartaune* (dnes *Kartaune*) < it. *cortana*

„Chodila ve vesnickém oděvu, byla to šatová sukně ze žlutého **kartounu**, a nosila střevíce naboso, ty zas byly z nějaké barevné vlny.”

Bunin, Ivan: Temné aleje lásky. Mladá fronta, Praha 1982.

doc.id. = aleje:1; počet výskytů: 28; odvozené adjektivum: kartounový

č. *kasa* < raně nhn. *kassa* (dnes *Kasse*, *Kassa*, dř. *Cassa*) < it. *cassa* < lat. *capsa*

„Omluvný dopis za ně odešle ředitelka nemocnice a také odškodné vyplátí z **kasy** špitálu.”

Respekt, č. 18/2000

doc.id. = resp0018:37; počet výskytů: 879

č. *kasárna* < nhn. *Kaserne* < fr. *caserne* < prov. *cazerna*

„Vojáci běželi pro našeho zástupce, do **kasáren**.”

Zamjatin, Jevgenij: Bič boží. Host, Brno 1999.

doc.id. = zamjatin:1; počet výskytů: 1353; odvozené adjektivum: kasárenský

„Dostal jsem **kasárníka** a před horším trestem mě zachránil jeden z našich důstojníků, který byl mým sousedem.”

Mařatka, Zdeněk: Paměti. Karolinum, Praha 1997.

doc.id. = maratka:1; počet výskytů: 16

č. *kasírovat* < nhn. *kassieren* < lat. *cassare*

„Mnohem větší sumy **kasírovala** od pojišťovny Allianz za uzavírání smluv.”

Blesk, 14. 7. 2001

doc.id. = bl010714:89; počet výskytů: 31

„Při **kasírování** jsme si všimli, že se na účtu objevilo až příliš piv i kořalek.”

Mladá fronta DNES, 8. 8. 2003

doc.id. = mf030808:288; počet výskytů: 2

č. *kasírtaška* < nhn. *Kassiertasche*

„Barmanovi přitom vybilili **kasírtašku** a ukradli mobil.”

Blesk, 19. 11. 2001

doc.id. = bl011119:95; počet výskytů: 30

č. *kasta* < nhn. *Kaste* < fr. *caste* < port. *casta* od *casto* < lat. *castus*

„Rakev kněze, který je vždy příslušníkem nejvyšší **kasty** bráhmanů, má podobu bílého býka, kastě válečníků a vládců náleží býk černý.”

Lidé a země, ročník 1999

doc.id. = zeme99:117; počet výskytů: 313; odvozené adjektivum: kastovní

č. *kastlík* < rak.-něm. dem. *Kast(e)l*, nhn. *Kasten*

„Tedy ani peníze, ani davovou psychózu, ani závislost na cinkání mincí o **kastlík** pod jednorukým zlodějem.”

Lidové noviny, 25. 8. 2003

doc.id. = ln030825:64; počet výskytů: 20

č. *kastrol* < něm. † *Kastrol*, † *Casseroles* < fr. *casseroles*

„Kdysi tak oblíbené měděné **kastroly** na vaření marmelády nebo pánve mohou dnes sloužit pouze jako ozdoba.”

Gumowska, Irena: Zdraví na talíři. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zdravina:1; počet výskytů: 689

č. *kašírovat* < nhn. *kaschieren* < fr. *cacher*

„Dodává se v tloušťce 1-6 mm, v rolích v šíři až 155 cm, často v praktickém lepenkovém boxu, z něhož se odvíjí a odřezává (příp. odtrhává v perforovaných linkách, např. po 32 cm), nebo se dodává ve formě přířezů a lze ji **kašírovat** s různými materiály, např. s PE fólií, papírem, textilií, pokovenou PES fólií aj., čímž se dále rozšiřují její aplikační možnosti.”

Logistika, č. 1/2003

doc.id. = logi0301:58; počet výskytů: 1; odvozené adjektivum: kašírovaný

„Nezbývá než táhnout dál. Nejenom kritici masového turismu, ale i sám turista, postava na cestách, je znechucen přeplněnými a znečištěnými plážemi, automobilovými zácpami i **kašírovaností** nabízené exotiky.”

Mladá fronta DNES, 1. 9. 2001

doc.id. = mf010901:158; počet výskytů: 8

č. *kašna* < raně nhn. *kaste(n)* (dnes *Kasten*) < střhn. *kaste*

„A projde mezi dvoukoláky, aby si u kamenné **kašny** umyl ruce, chlapi ho budou poplácávat po zádech, budou mu podávat kožené měchy s vínem a budou říkat: Sláva ti, buldoku.”

Hemingway, Ernest: Komu zvoní hrana. Naše vojsko, Praha 1981.

doc.id. = hemingw3:1; počet výskytů: 688

č. *kašpárek* < rak.-něm. dem. *Kasperl* od *Kasper*

„Všichni se rozesmáli a děda vypadal vesele jako **kašpárek**.”

Blyton, Enid: Pětka u moře. Egmont, Praha 1998.

doc.id. = petka11:3; počet výskytů: 52

č. *kaštel*, *kastel* < střhn. *kastel(l)* (dnes *Kastell*) < lat. *castellum*

„V období od 15. do 17. století se proměnila ve zvláštní opěrné body proti tureckým nájezdníkům, které měly podobu opevněných zámků neboli **kaštelů** s hradbami a strážními věžemi.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:190; počet výskytů: 18 (kaštel) + 11 (kastel); odvozené adjektivum: kaštelský

č. *kašulírovat* < rak.-něm. *kascholieren* (nhn. *umschmeicheln*) < fr. *cajoler*

„Já nemám žádných postranních myšlenek a neumím **kašulírovat**, tak tomu všemu můžeš a musíš věřit.”

Halas, František: Dopisy. Torst, Praha 2001.

doc.id. = halasdop:1; počet výskytů: 2; odvozené adjektivum: kašulírovaný

č. *katafalk* < nhn. *Katafalk* < fr. *catafalque* < it. *catafalco*

„Například vánoční besídka ve stylu Spalovače mrtvol Juraje Herze, za přítomnosti režiséra, v sále vypraveném jako smuteční síň s **katafalkem** a rakví – se sponzorskou podporou místní pohřební služby.”

Reflex, č. 43/2003

doc.id. = refl0343:29; počet výskytů: 71

č. *katastr* < nhn. *Kataster* < it. *catastro*

„Státní lesní úřady dohlédací měly vést **katastr** lesní půdy, vykazovat produkční a neprodukční plochu, zalesňování atd.”

Vědecké práce Národního zemědělského muzea. H+H, Praha 1993.

doc.id. = muzeum:4; počet výskytů: 881

č. *katr* < raně nhn. popř. střhn. *gat(t)er* (dnes *Gatter*) < sthn. *gataro*

„Zvolala jsem, proč se zavírají ty dveře, ale **katr** se zavřel a nikdo mi na to neodpověděl.”

Reflex, č. 21/2003

doc.id. = refl0321:22; počet výskytů: 92

„Bandita, kterého znalci popsali jako slaboduchého alkoholika, si ovšem za **katrem** posedí ještě o dva a půl roku déle.”

Blesk, 5. 2. 2004

doc.id. = bl040205:123

„Naposled při opravách dřevěných štítů chalup radíte vyvarovat se úzkých řezaných prken, na kterých jsou příliš vidět stopy po strojovém řezání **‚katrem’**.”

Chatař a chalupář, č. 4/2000

doc.id. = chch0004:33

„To, čemu se u nás říká **,katr'**, dost často nemusí být ani stavební stroj této značky.”

Logistika, č. 9/2000

doc.id. = logi0009:43

č. *kauf* < něm. *Kauf*

„Ve většině případů to už na první pohled není pro města skvělý **,kauf'**.”

Týden, č. 5/2003

doc.id. = tydn0305:33; počet výskytů: 16

č. *kavalec* < rak.-něm. *Kavallett* < it. *cavalletto*

„Díval jsem se přitom na televizi a vtom mě napadlo, že jsem vlastně vězněm, že nejsem doma, ale v kriminále, protože všechny ostatní děti mají postele, zatímco já tady ležím na tomhle vězeňském **kavalci**.”

Reflex, č. 22/2002

doc.id. = refl0222:22; počet výskytů: 226

č. *kavalír* < raně nhn. *kavalier* (dnes *Kavalier*) < fr. *cavalier* < it. *cavaliere* ke *cavallo* < lat. *caballus*

„Byl to **kavalír**, který oběma dámám v nouzi nabídl pomoc.”

Story, č. 26/2000

doc.id. = stor0026:26; počet výskytů: 365; odvozené adjektivum: kavalírský

č. *kedluben*, *kedlubna* < něm. dial. *kelruben*, nhn. *Kohlrabi*

„Už jsem se těšil, že budeme jenom pěstovat **kedlubny**.”

Viewegh, Michal: Výchova dívek v Čechách. Český spisovatel, Praha 1994.

doc.id. = divky_c:1; počet výskytů: 283; odvozené adjektivum: kedlubnový

č. *kejklíř* < raně nhn. *gaukler* (dnes *Gaukler*) < střhn. *goukelaere*, *gougelaere* < sthn. *gougulāri*, *gouclere*

„Děti se nemohly nabažit podívané v domáckém prostředí cirkusu Mčdrano /správně: Medrano, TT/, kde vystupovali fantasticky šikovní **kejklíři**, artisté a krotitelky lvů.”

Myrer, Anton: Poslední kabriolet. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = myrer:1; počet výskytů: 241; odvozené adjektivum: kejklářský

č. *kelner* < nhn. *Kellner*

„Řekněte slečně Fanynce, aby s tím **kelnerem** nechodila aspoň po Páchu.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 1

č. *kepr* < dněm. *keper*, nhn. *Köper*

„Kalhoty ze silného **kepru** jsem měl promočené, takže mi dalo práci vysoukat si je nad koleno.”

García Márquez, Gabriel: Zpověď trosečníka. Odeon, Praha 2004.

doc.id. = trosecnk:1; počet výskytů: 8; odvozené adjektivum: keprový

č. *kerblík* < raně nhn. *kerbel* (dnes *Kerbel*) < stěhn. *kerbel*, *kervel(e)* aj. < sthn. *kervol(l)a* < lat. *caerefolium* < ř. *χαίρεφλλον*

„Zeleninový salát posypte polévkovou lžící čerstvých listů **kerblíku** a podávejte k hlavnímu jídlu.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:1; počet výskytů: 84

č. *keser* < něm. dial. *kesser*, nhn. *Kescher*, *Käscher*

„Na hradě Brníčku pak byla komora s hojným rybářským nářadím, s velikými sítěmi, zvanými nevody, čeřeny, **kesery**, vršemi a všelijakými jinými přístroji k lapání ryb a vodních ptáků.”

Wenig Adolf: Pověsti o hradech. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = wenig:1; počet výskytů: 12

č. *kibic* < nhn. *Kiebitz*

„Na verandě, na kterou ukazovala, byli tři muži; dva hráli dámu a třetí jim dělal **kibice**.”

Block, Lawrence: Dlouhá řada mrtvých. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block:1; počet výskytů: 19

„Na rozdíl od slepic však vaši činnost zřejmě kolektivně hodnotí, tu a tam si špitnou, co se vám povedlo a co ne, a tichounce **kibicují** jako diváci při partii šachů nebo mariáše.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 32

č. *kiks* < nhn. *Kicks*

„No tohle je jasný **kiks**, ale to se stane, pracovat tam v té tmě není žádný med.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:3; počet výskytů: 94

„Nechápu, jak mohlo tohle **kiksnout** tak obratnému člověku, jako jste vy.”

Polák, Jiří: Závody. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 14

č. *kiosk* < nhn. *Kiosk* < fr. *kiosque* < tur. *köşk*

„To poslední, to jim klidně podepíšu – poznamenala prodavačka v novinovém **kiosku**, u kterého jsem si pořizoval denní tisk.”

Hospodářské noviny, 27. 1. 2003

doc.id. = hn030127:32; počet výskytů: 300

č. *klacek* < raně nhn. *klotz* (dnes *Klotz*) < střhn. *kloz*

„Rozdělávám oheň a rychle sbíráme **klacky**.”

Kahuda, Václav: Proudý. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = proudy:1; počet výskytů: 820

„Produkce končí, odchod do tříd, osobně si vás prohledám, **klackové** mizerní, a u koho to najdu, ne dvojka, ale trojka z chování, poněvadž je to krádež.”

Svěrák, Zdeněk: Obecná škola. Primus, Praha 1992.

doc.id. = sverak:1

č. *klandr* < bav. *klandar*, *glandar*, nhn. *Geländer*

„Měl pysk, jako když ráno přehodíš provětrat duchnu přes **klandr** balkónu.”

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:2; počet výskytů: 7

č. *klapat* < nhn. *klappen*

„Zatím **klape** všechno podle plánu, doufejme, že to vydrží.”

Právo, 6. 12. 2004

doc.id. = pr041206:56; počet výskytů: 435

č. *klasa* < nhn. *Klasse* < lat. *classis*

„Tihle hošani jsou fakt **klasa**.”

Kerouac, Jack: Na cestě. Argo, Praha 1997.

doc.id. = naceste:8; počet výskytů: 31

č. *klášter* < střhn. *klōster* (dnes *Kloster*) < sthn. *klōstar* < vlat. *clostrum* < lat. *claustrum*

„Psala, že by raději šla do **kláštera**, než by svou lásku zradila, slibovala, že jestli jí ponechá svobodu, bude se za něj do smrti modlit jako za nejšlechetnějšího člověka, kterého kdy potkala.”

Kriseová, Eda: Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = perchta:1; počet výskytů: 4499; odvozené adjektivum: klášterní

č. *klavír* < nhn. *Klavier* < fr. *clavier*

„Na stupínku na jednom konci hráli z plna srdce čtyři hudebníci na **klavír**, akordeon, housle a bubny.”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 2192; odvozené adjektivum: klavírní

č. *klempírovat*, *krempírovat* < něm. nář. *krempieren*, nhn. *krepiere* < it. *crepare* < lat. *crepare*

„Zestárl a během doby, která již čítá desetiletí, se byl nucen naučit, že mu nebyla uštědřena ani jediná rána, která by se během času zajizvila, nýbrž že stále **klempíruje** s vleklou nemocí, která se léty zhoršuje.”

Améry, Jean: Bez viny a bez trestu. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = amery:1; počet výskytů: 5 (*klempírovat*) + 1 (*krempírovat*)

č. *klempíř* < něm. *Klemperer*, *Klempner*

„A přece, kdo to vlastně je takový Tony, kolik viděl takových ve svém životě, je to jen řemeslník, na kterého by se byl ani nepodíval, když byl vyslancem a různí **klempíři** chodili spravovat záchod a vodovody.”

Weil, Jiří: Dřevěná lžíce. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = weil:1; počet výskytů: 66; odvozené adjektivum: klempířský

č. *klenot* < střhn. *kleinōt*, dnes *Kleinod*

„Astrid dostane všechny staré rodinné **klenoty**, šperky z dob jejich babiček.”

Fredrikssonová, Marianne: Anna, Hanna a Johana. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ahj:1; počet výskytů: 914; odvozené adjektivum: klenotnický

„Jsem hodinář a **klenotník** – řekl strýček.”

Potok, Chaim: Jmenuji se Ašer Lev. Argo, Praha 1996.

doc.id. = jmsaslev:1; počet výskytů: 120

„Ukázalo se, že je to ve skutečnosti zloděj šperků, který nedlouho předtím vyloupil **klenotnictví** a ukradl tam diamanty.”

Wright, Peter – Greengrass, Paul: Lovec špionů. NLN, Praha 1997.

doc.id. = lovec:7; počet výskytů: 107

č. *kleprlík* < raně nhn. *klepper*, dnes *Klepper*

„A protože neměl ponětí, jakou může mít **kleprlík**, jako ten hnědák u sedláků, cenu, pro každý případ si strčil do kapsy, kolik za něj v Běláku zaplatil.”

Hofmannsthal, Hugo von: Lucidor a jiné prózy. Sloart, Praha 1998.

doc.id. = lucidora:6; počet výskytů: 1

č. *klika* < nhn. *Glück*

„Navzdory všemu, co jsme zatím řekli, si někteří lidé možná pořád myslí, že je určitě snadné být šťastný, pokud máme **kliku** a jsme zdraví, bohatí a hezcí.”

Csikszentmihalyi, Mihaly: O štěstí a smyslu života. NLN, Praha 1996.

doc.id. = ostesti:9; počet výskytů: min. 91

č. *knajpa* < nhn. *Kneipe*

„S Birolelem Güvencem sedím v jakési hospodě – spíš **knajpě** –, která už jistě zažila lepší časy.”

Reflex, č. 10/2002

doc.id. = refl0210:20; počet výskytů: 41

č. *knak* < nhn. *Knackwurst*, *Knacker*

„Slunko žhavý jak pec a k vodě daleko, v puse jak na Sahaře a nikde žádnéj mrak, jsem línej a lezu jak pes, zpocený triko, jsem ve vlastní šťávě uvařenej **knak**.”

Písňe skupiny Kamelot. 1998.

doc.id. = kamelot:7; počet výskytů: 1

č. *knap* < nhn. *knapp*

„K hospodě na Smíchově, kde si raketýři smluvili schůzku s Trojníkem, jsme dorazili **knap**.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 3

č. *knedlík* < raně nhn. *knödel* (dnes *Knödel*) < střhn. dem. *knödel* od *knode*, *knote*

„Dnes budu mít svíčkovou s **knedlíkem**, přinesla mi to Maruš.”

Kolář, Jiří: Psáno na pohlednice I. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pohledy:1; počet výskytů: 1211

č. *knecht* < raně nhn. *knecht* (dnes *Knecht*) < střhn. *kneht* < sthn. *kneht*

„Zbylí **knechti** na mne chvíli hrůzyplně zírali a pak s jekotem opustili stanoviště a zmizeli kdesi v nitru paláce.”

Ikarie – povídky, ročník 1999.

doc.id. = ikariec:34; počet výskytů: 14

č. *knejp* < střhn. *knīp*, *knīf*, dnes *Kneip*, *Kneif*

„Mlčel bych býval i teď, ale protože mě mistr čalouník pěkně zostra přitlačil ke zdi a položil mi nůž, či spíš ten svůj **knejp** na krk, s úžasem jsem pojednou shledával, že se mu ze všeho toho vyznávám.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:3; počet výskytů: 16

č. *knif* < nhn. *Kniff*

„Vy mladý znáte takových **knifů**, jaký já v životě nepochytil.”

Updike, John: Králíku, utíkej. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = updike:1; počet výskytů: 1

č. *knoflík* < střhn. *knōfel*, *knoufel*, *knopfelīn*, *knöpfel*, *knopf*, *knoph*, dnes *Knopf*

„Ztratil spodní **knoflíky** od pracovní košile a nad opaskem mu prolézalo břicho.”

Doctorow, E. L.: Ragtime. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = doctorow:1; počet výskytů: 1997

č. *knot* < střhn. *knote*, *knode* (dnes *Knoten*) < sthn. *knoto*, *knodo*

„Takovýto elektrický článek vyprodukoval jiskru a ta zapálila **knot**, namočený do malé vedlejší nádoby s benzinem.”

Mladá fronta DNES, 20. 6. 2002

doc.id. = mf020620:128; počet výskytů: 227

č. *kobalt* < raně nhn. *kobalt*, dnes *Kobalt*, *Cobalt*

„Jedná se mimo jiné o galvanicky vylučované slitiny niklu a **kobaltu** s fosforem.”

Technik, č. 5/2001

doc.id. = tech0105:3; počet výskytů: 106; odvozené adjektivum: kobaltový

č. *kobka* < střhn. *kobe*, dnes *Koben*

„Dokonce se prodíral mezi pavučinami ve sklepě, což byla temná **kobka**, kam se žádná uklízečka vstoupit neodváží.”

Grisham, John: Předvolání. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = predvoli:2; počet výskytů: 277

č. *kočírovat*, *kučírovat* < nhn. *kutschieren*

„No, my vás tady místo řízení automobilů naučíme **kočírovat** vozíček.”

Andronikova, Hana: Srdce na ulici. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = srdce:1; počet výskytů: 38 (kočírovat) + 5 (kučírovat)

č. *koflík* < střhn. *kophel* od *kopf*, *koph* (dnes *Kopf*) < lat. *cup(p)a*

„Půjdu, řekl tiše matce a s očima nepřítomně zahleděnýma před sebe pozvedl **koflík** kávy k ústům.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 48

č. *kóje* < nhn. *Koje*

„Posádku vlajkové lodi odvedli jedním směrem, hibernované oddíly odnášeli jiným, zatímco tebe a ostatní tři strčili do místnosti jen o málo větší než lodní **kóje**.”

Ikarie – povídky, ročník 1999.

doc.id. = ikariec:3; počet výskytů: 278

č. *koks* < nhn. *Koks* < angl. *cokes* (plur.)

„Kdo nežije na sídlištích a jeho byt není napojen na centrální vytápění, může si pro topení vybrat: dřevo, uhlí, **koks**, zemní plyn, elektřinu, propan – nebo jejich kombinaci.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:652; počet výskytů: 211; odvozená adjektiva: koksový, koksovatelný

„Záměrně se nestávkovalo v provozech ocelárna, energetika nebo **koksovna**, kde by zastavení výroby mohlo způsobit značné škody.”

Blesk, 24. 4. 2003

doc.id. = bl030424:93; počet výskytů: 18

„Vedle tavicích pecí má svou vlastní **koksárnu**, elektrárnu, nádraží, a dokonce i přístav na Rýně.”

Reflex, č. 10/2002

doc.id. = refl0210:20; počet výskytů: 6; odvozené adjektivum: koksárenský

č. *kolník* < raně nhn. *kohl*, popř. střhn. *kōl*, *koel(e)* (dnes *Kohl*) < sthn. *kōl(i)* < lat. *caulis*

„Pak přidáme okapaný **kolník** a dusíme pod pokličkou doměkka.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:2; počet výskytů: 6

č. *komando* < nhn. *Kommando* < it. *comando*

„Dva z chlapů možná byli detektivové z některého elitního **komanda**.”

Smith, Murray: Ďáblův kejklíř. Odeon, Praha 1997.

doc.id. = kejklir:1; počet výskytů: 632

„Po sňatku putují bengálské ženy do domu manželova a tam je **komanduje** tchýně.”

Koukolík, František: Homo sapiens stupidus. Galén, Praha 2003.

doc.id. = homostup:1; počet výskytů: 63

č. *komnata* < sthn. *chomnat*, *chomenāte*, *chemināta* (dnes *Kemenate*) < střílat. *caminata*

„Odstranil několik tašek, spustil se do podkroví, po úzkém schodišti sestoupil do nižšího patra a tichounce zaklepal na dveře princezniny **komnaty**.”

Skřivánek, Jaromír: Kouzelný hadí kámen. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = hadikame:1; počet výskytů: 1006

č. *komplíc* < nhn. *Komplize*, *Komplíce*

„V brněnské policejní cele skončil v neděli i jeho devatenáctiletý **komplíc**, rovněž z Třebíče.”

Mladá fronta DNES, 15. 6. 2004

doc.id. = mf040615:490; počet výskytů: 479

č. *komtur* < nhn. *Komtur*

„Po té /správně: poté, TT/, co byl popáté za sebou vyhlášen nejlepším světovým rozhodčím roku, italský prezident Carlo Azeglio Ciampi mu propůjčil čestný titul **komtur**, který označuje členy rytířského řádu.”

Hospodářské noviny, 9. 1. 2003

doc.id. = hn030109:60; počet výskytů: 50

č. *koncert* < nhn. *Konzert* < it. *concerto*

„Zítra už musím dirigovat **koncert** v Anglii.”

Hart, Maarten't: Hněv celého světa. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hnevcele:1; počet výskytů: 9492; odvozené adjektivum: koncertní

č. *konev* < sthn. *channa* (dnes *Kanne*) < lat. *canna*

„Daleko razantněji se mi vybavuje vzpomínka na mámu, jak nese skleněnou **konev** s mlékem z mlékárny.”

Story, č. 23/2000

doc.id. = stor0023:23; počet výskytů: 391

č. *kontrfej* < nhn. *Konterfei* < fr. *contrefait*

„Když jsem své ženě nedovezl **kontrfej** z cesty Panenka z Louisiany neslyšně kráčí po tenkém listu škumpy.”

Jirous, Ivan Martin: Magorova summa. Torst, Praha 1998.

doc.id. = jirous:3; počet výskytů: 4

č. *kopírovat* < nhn. *kopieren* < střlat. *copiare*

„Nejen že se Urbanová drží tradičních křesťanských témat, ale i jejich ztvárnění **kopíruje** středověké umění se vším všudy, počínaje prostorem a konče barevností – až na to ovšem, že je provázeno nezbytnou plytkostí, věrnou družkou těchto stylizovaných projevů ‚moderního umění’.”

Jirous, Ivan Martin: Magorův zápisník. Torst, Praha 1997.

doc.id. = magor:1; počet výskytů: 842

„Vystříhujte **si** nebo **kopírujte** články, které vás zajímají, a skladujte je v kartotéce, kde je budete mít k dispozici pro budoucí potřebu.”

Silberman, Mel: 101 Metod pro aktivní výcvik a vyučování. Portál, Praha 1997.

doc.id. = vycvik:1

„V tu chvíli se tu zjevil jakýsi modročerveně oblečený skladník či co v kšiltovce s promáčklym dýnkem, v ruce měl jakousi účetní knihu s **kopírákem** mezi stránkami.”

Camus, Albert: Zápisníky II. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = zapisdva:2; počet výskytů: 47

„Nejsou to tedy už pouhé **kopírky** či tiskárny, ale plnohodnotné multifunkční prostředky.”

Obchodník, č. 12/2001

doc.id. = obch0112:42; počet výskytů: 159

č. *kór* < bav. *kōr* aj., nhn. *gar*

„I když on to třeba ani nemyslel nějak **kór** důvěrně.”

Lidové noviny – Magazín, č. 45/2003

doc.id. = lnmg0345:13; počet výskytů: 29

č. *korek* < nhn. *Kork*

„Proto platí rada, uchovávejte láhve s vínem ležmo, aby byl **korek** ve styku s vínem, které prostoupí buněčná pletiva a snižuje výměnu vzduchu.”

Dörr, Hans-Georg – Röder, Karl – John, Frank: Co nevíte o víně. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = vinovite:3; počet výskytů: 238; odvozené adjektivum: korkový

č. *koriandr* < raně nhn. *koriander* (dnes *Koriander*) < lat. *coriandrum* < ř. *kopíavvov*

„Chcete-li dát bramborům a květáku chuť obvyklou ve východní Indii, ochuťte je semeny **koriandru** a jinými druhy koření typickými pro tuto oblast.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:1; počet výskytů: 211; odvozené adjektivum: koriandrový

č. *kornet* < nhn. *Kornett* < fr. *cornette*

„Z tanečního sálu se ozvalo syté troubení **kornetu**.”

Faulkner, William: Svatyně. Argo, Praha 1996.

doc.id. = svatyne:2; počet výskytů: 44

č. *korund* < nhn. *Korund* < angl. *corundum* < tam. *korund*

„Z minerálních okluzí se staly nitky a žíly berylu, které se tu a tam vybarvily do hrud surového smaragdu velkých jako hlava Investora, protkaných síťkami červeného **korundu** a nachového granátu.”

Ikarie – povídky, ročník 1999.

doc.id. = ikariec:189; počet výskytů: 8; odvozené adjektivum: korundový

č. *koštovat* < raně nhn. popř. střhn. *kosten* (dnes *kosten*) < sthn. *kostōn*

„Bedny flašek, náká tyrolská červenka, ale rejža to byl **koštovat** a říkal, že je dobrý.”

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 20

č. *koštovat* < raně nhn. popř. střhn. *kosten* (dnes *kosten*) < stfr. *coster* < lat. *costare*

„Ten by vás **koštoval** půl druhý stovky, madame Mannie.”

Faulkner, William: Město. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = mesto:1; počet výskytů: 7

č. *koukat* (*se*) < raně nhn. *kucken, gucken* (dnes *kucken, gucken*) < střhn. *gucken*

„A teď je ve Washingtonu, spí, jí, čte noviny, běhá a **kouká** na televizi.”

Polák, Jiří: Záводы. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 4309

č. *koule* < střn. *kūle*

„Zatímco se chystal, šel jsem k oknu, otevřel ho a uplácal holýma rukama ze sněhu **kouli**.”

Salinger, Jerome David: Kdo chytá v žitě. Práce, Praha 1979.

doc.id. = salinger:1; počet výskytů: 2634

„Vrhl jsem se k nim, ale to už kolem mne jako dělová **koule** prolétl Jajteles.”

Zábrana, Jan: Vražda v zastoupení. Mladá fronta, Praha 1967.

doc.id. = zabrana1:1

č. *krab* < nhn. *Krabbe*

„Mají malé lodi a v sezóně loví jednak **kraby** a humry, jednak různé ryby.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 452

č. *krach* < nhn. *Krach*

„Novelu zákona o bankách, která by měla v případě **krachu** banky klientům zajistit větší návratnost vkladů, včera schválila vláda.”

Mladá fronta DNES, 4. 5. 2000

doc.id. = mf000504:70; počet výskytů: 1184

„Řada malých podniků **krachuje**, podobně jako malí prodejci, protože nemají ani potuchy, jak dlouho trvá, než si vytvoří takovou důvěryhodnost, aby je na nynějším trhu brali vážně.”

Tracy, Brian: Jak mnohem lépe prodávat. Computer Press, Brno 1999.

doc.id. = prodej:1; počet výskytů: 98

č. *krám* < střhn. *krām* (dnes *Kram*) < sthn. *krām*

„Teď se tam nacházela sestava místností s oprýskanou omítkou, roztroušených po dvou podlažích, kde se až ke stropu vršily bezcenné **krámy**.”

Grisham, John: Předvolání. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = predvoli:4; počet výskytů: 2345

„A my máme plný **krám** lidí, kteří si kupují mandle a rozinky, jelikož se blíží vánoce.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1

č. *kramle* < něm. dial. *klamber*, nhn. *Klammer*

„Chtěl by být železnou **kramlí** pevně zaraženou do dřeva, skobou, kterou nikdo nevytrhne a neobráť, jak se teď o to snaží Pavla.”

Balabán, Jan: Prázdniny. Host, Brno 1998.

doc.id. = balabanp:1; počet výskytů: 47

„A ta druhá půlka... to jsou z devadesáti procent optimisti, co s tebou chtějí sehrát bago, shrábnout škváru a zahnout **kramle**.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1

č. *krampampula* < nhn. *Krambambuli*

„Přiznám se, že jsem si opravdu oddechl, když jsme opustili pohostinnou střechu dobrého uječka, pro něhož čarovná **krampampule** byla asi něčím takovým, jako je pro nás mařinková nebo ananasová bowle.”

Likér šťastného domova. Mladá fronta, Praha 1998.

doc.id. = liker:1; počet výskytů: 3

č. *kratec* < střhn. *kratze*, dnes *Kratze*

„Je v něm rošt, na němž byl upálen patron obce sv. Vavřinec, dva **kratce**, tedy motyky, připomínající rod Radkoviců, který tu kdysi obhospodařoval půdu, starý most a kapra.”

Chatař a chalupář, č. 11/2000

doc.id. = chch0011:37; počet výskytů: 1

č. *kravál* < nhn. *Krawall*

„Co myslíš, mám dělat **kravál**, nebo být naopak zticha?”

Erml, Richard: Zuzanka a tibetské velehory. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = zuzanka:1; počet výskytů: 283

č. *kravata* < nhn. *Krawatte* < fr. *cravate*

„Odešla na dvůr pro kufr a potom vyndala na špinavý stůl dárky: krémovou košili a **kravatu** pro tátu, bonboniéru a kolínskou pro Izidora.”

Tokarczuková, Olga: *Pravěk a jiné časy*. Host, Brno 1999.

doc.id. = tokarczu:1; počet výskytů: 1293

č. *kredenc* < něm. *Kredenz* < it. *credenza*

„Hned v úvodu mě zarazilo, že z prosklené kuchyňské **kredence** zmizelo veškeré nádobí.”

Kohout, Pavel: *Ten žena a ta muž*. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = tenzena:1; počet výskytů: 519

č. *krejcar*, *grejcar* < něm. *Kreuzer*

„Za dvě stanice si konduktér účtoval tři krejcary, za tři po čtyřech **krejcarech**, a pokud jel cestující dál než tři zastávky, platil krejcarů pět.”

Právo, 7. 4. 2004

doc.id. = pr040407:118; počet výskytů: 165 (krejcar) + 5 (grejcar)

č. *krejzl* < nhn. dem. *Kräusel* od *Krause*

„Před ním stál hodinář, jenž se proměnil v boha požírajícího času (sic); měl prázdné oči, na hlavě vysoký černý klobouk a kolem krku španělský **krejzl**.”

Večeřa, Pavel: *Třetí hlava*. Host, Brno 1996.

doc.id. = pvecerat:1; počet výskytů: 2

č. *krempe* < nhn. *Krempe*

„Posadila se, sáhla po slaměném klobouku se širokou **krempou**, který ležel vedle na trávě, a nasadila si ho.”

Konsalik, Heinz Günther: *Extáze*. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:1; počet výskytů: 98

č. *krchov*, *kerchov* < střhn. *kirchhof*, dnes *Kirchhof*

„Ale my máme zde, na vídeňském **krchově**, rodinnou hrobku.”

Šebánek, Jiří: *Já, Jára Cimrman*. Západočeské nakladatelství, Plzeň 1991.

doc.id. = jcimrman:1; počet výskytů: 56 (krchov) + 3 (kerchov)

č. *kriminál* < rak.-něm. *Kriminal*, popř. nhn. *kriminal* < lat. *criminalis*

„Protože když slyšíte, že si chlápek poseděl v **kriminále**, první vás napadne, že udělal třeba parádní vloupačku.”

Frybová, Zdena: *Hruzy lásky a nenávisti*. Československý spisovatel, Praha 1991.

doc.id. = hruzy:1; počet výskytů: 985

„Z věznic pustil **kriminálníky** a nasadil je do milic, jimž se říká džandžavídi.”

Respekt, č. 32/2004

doc.id. = resp0432:10; počet výskytů: 467; odvozené adjektivum: kriminální

č. *kripl* < nhn. *Krüppel*

„Ponivač vod tý doby mě chtěli vodvíst na vojnu, jenomže doktor mě uznal za **kripla** a řeknu vám proč.”

Sillitoe, Alan: *Osamělost přespolečného běžce*. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = sillitoe:1; počet výskytů: 70

č. *krleš* < střhn. popř. sthn. *kirleis* (dnes *Kyrieleis* = *Kyrie eleison*) < lat. *kyrie eleison* < ř. *κύριε ἐλέησον*

„Klaus vstal ze židle, přirozeně, jak to umí jen on, se usmál /správně: usmál se, TT/ a zvolal: Krleš, **krleš!**“

Týden, č. 1/2004

doc.id. = tydn0401:8; počet výskytů: 2

č. *krucitürkn*, *krucityrkn* < bav.-rak. *Kruzitürken*

„Já bych moh bejt **krucityrken** jejím tátou!“

Kortooms, Toon: *Pomóóóc! Doktor se topí...* Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = kortooms:1; počet výskytů: 8 (krucitürkn) + 2 (krucityrken)

č. *kruchta* < střhn. *gruft*, *kruft*, dnes *Gruft*

„Rád by poslechl, ale jak se jen mohl modlit, když na **kruchtě** zpívali čím dál tím krásněji!“

Háj, Felix: *Školák Kája Mařík*. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:1; počet výskytů: 32

č. *krumpešt* < raně nhn. *grundfeste* (dnes *Grundfesten*) < střhn. *gruntveste* < sthn. *gruntvestī*

„Vod nepaměti maj na horách na **krumpešti** kyselák, ze keryho nihdá neubejvá.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:1; počet výskytů: 2

č. *křest'an* < sthn. *kristāni*, *christiāni* (dnes *Christ*) < lat. *christianus*

„A tento život **křest'anů** se stává nutně zprostředkovávajícím orgánem Božího sebedředstavení v jeho světě.”

Speyer, Adrienne von: Člověk před Bohem. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996.

doc.id. = speyer:1; počet výskytů: 2428; odvozené adjektivum: křesťanský

„Bulhaři přijali **křest'anství** v 9. století: roku 864 se dal jejich král Boris s velkou pompou pokřtít v Konstantinopoli (v úsilí o samostatnou bulharskou církevní organizaci se přikláněl střídavě k Římu a k Byzanci, až se nakonec, především pod vlivem Metodějových žáků, rozhodl ve prospěch Řeků).”

Fröhlich, Rolland: Dva tisíce let dějin církve. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = frohlich:1; počet výskytů: 2009

č. *křída* < střhn. *krīde* (dnes *Kreide*) < sthn. *krīda* < vlat. *creda* < lat. *creta*

„Začala psát bílou **křídou** na tabuli starý francouzský přepis slova Eskymák, ještě s q.”

Baker, Nicholson: Fermata. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = fermata:2; počet výskytů: 781; odvozené adjektivum: křídový

č. *křtalt* < raně nhn. *g(e)stalt* (dnes *Gestalt*) < střhn. *gestalt*

„V zazděné chodbě obcházejí v brnění zrezivělé **křtalty**.”

Hron, Zdeněk: Posunutý poledník. Torst, Praha 2000.

doc.id. = polednik:1; počet výskytů: 2

č. *ksás* < bav. *ksās*, popř. střhn. *gesaeze* (dnes *Gesäß*) < sthn. *gisāzi*

„Česky se jim říkalo poctivice španělské nebo také poctivice duté, také **ksás** (z něm. Gesäss, Gsäss, angl. truks, fr. culot, něm. také Heerpauke, tj. vojenský buben nebo kotel).”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Renesance (15. a 16. století). NLN, Praha 1996.

doc.id. = modaren:5; počet výskytů: 1

č. *ksicht* < bav. *ksicht*, nhn. *Gesicht*

„Co si myslela, že jí někdo bude chtít sebrat brejle z **ksichtu**?“

McCabe, Patrick: Řeznickej kluk. Host, Brno 1999.

doc.id. = pmccabek:1; počet výskytů: 513

„Zpočátku se trochu divila, ale po čtvrt hodině mého řečnění začala dělat **ksichty** a dívat se na mě, protože já jsem se díval na ni, a probírat si prsty.“

Gombrowicz, Witold: Ferdydurke. Torst, Praha 1997.

doc.id. = ferdydrk:1

„Známý diskžokej Petr Černoch se vyjádřil, že to, co Plastici hrají, je hudba pro intelektuály a zdrogovaný **ksichty**.“

Jirous, Ivan Martin: Magorův zápisník. Torst, Praha 1997.

doc.id. = magor:3

č. *ksindl* < bav. *ksindl*, nhn. *Gesinde(l)*

„Ty černý **ksindle**, to radši chcípnu než bych se vzdal, a ve všech bojovnících náhle povolila ta křeč a nenávist a ozvaly se hlasy, které vyzývaly oba protagonisty k tomu, aby od boje upustili.“

Zapletal, Zdeněk: Půlnoční běžci. Československý spisovatel, Praha 1986.

doc.id. = pulnocni:1; počet výskytů: 41

„Docela se vylekala a on držel v ruce láhev toho **ksindlu**, který páčil dole v Zapomenutých podnicích.“

Brautighan, Richard: V melounovém cukru. Argo, Praha 1996.

doc.id. = vmeloun:2

č. *kšaft* < něm. dial. *kšaft*, střhn. *geschaft*, *gescheft(e)*, dnes *Geschäft*

„Nápěv končil **kšaftem**, krev chlípěla po papírovém čáku se znakem knížete světa.“

Preisner, Rio: Básně. Torst, Praha 1997.

doc.id. = riobasne:2; počet výskytů: 9

č. *kšeft* < bav. *kšeft*, nhn. *Geschäft*

„Tisknout peníze, aby si je cizinci kupovali, je nejlepší **kšeft**, který se vládě může naskytnout.”

Child, Lee: Játka. BB art, Praha 2000.

doc.id. = child:1; počet výskytů: 908

„Vejbor vobčanů zase krumpáče vodevzdal, v **kšeftech** se prodávalo dál, nikdo nikoho nezmlátil a nikdo nikoho nezabil.”

Steinbeck, John: Hrozny hněvu. Melantrich, Praha 1987.

doc.id. = hrozny:1

„Ostravský **kšeftař** se starožitnostmi se podívá na vaši cenu, nabídnutou do prodeje, a vysloví cifru poloviční nebo třetinovou oproti skutečné ceně.”

Gruber, David: Jak si vychutnat zuřícího šéfa. Gruber TDP. Ostrava 1995.

doc.id. = zurisef:1; počet výskytů: 38; odvozené adjektivum: kšeftařský

„Jak dodal, zloději chodí lovit pod pláštěm noci, často to jsou už známé firmy, které s ulovenými rybami **kšeftují**.”

Blesk, 28. 5. 2001

doc.id. = bl010528:108; počet výskytů: 115

„Tématem bude současná, především pražská architektura, její podoby a neduhy včetně **kšeftování**, podplácení, švindlování při veřejných zakázkách.”

Týden, č. 10/2004

doc.id. = tydn0410:74; počet výskytů: 40

č. *kšír* < bav. *kšīr*, *kšīr*, nhn. *Geschirr*

„A tak František vstal a oknem už viděl Rybičku, jak připravuje **kšíry** a kočár, sám v lakýrkách a pruhovaných ponožkách, jedno triko s dlouhým rukávem vespod a s krátkým navrch.”

Kubešová, Blanka: Žabky na vodě. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = zabkynav:2; počet výskytů: 22

č. *kufř* < raně nhn. *cuffer, coffer* (dnes *Koffer*) < střhn. *cuffer, coffer* < hol. *coffer* < fr. *coffre* < lat. *cophinus* < ř. *κόφινος*

„Německý podnikatel Daniel Jammer, který se na stejné tiskové konferenci v přímém televizním přenosu představil jako nový majitel Slovanu, včera rychle sbalil **kufř** a odletěl do Frankfurtu.”

Mladá fronta DNES, 4. 2. 2004

doc.id. = mf040204:356; počet výskytů: 3520

„Kousek před ministerstvem poručila řidiči zastavit a vyndat z **kufř** skládací kolo.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:6

č. *kuchyň, kuchyně* < sthn. *chuhhina* (dnes *Küche*) < lat. *coquina, cocina*

„A za chvíli už Bunty, která zrovna uklízela nádobí a příbory v **kuchyni**, slyšela, jak Lukovy teď už neuvěřitelně lehké a mladé kroky skáčí dolů po břídlcových schodech, vedoucích k vodě.”

Petersová, Ellis: Slaměná vdova. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = vdova:1; počet výskytů: 9786; odvozené adjektivum: kuchyňský

č. *kujón* < nhn. *Kujon* < fr. *couillon* < it. *coglione* < vlat. *coleone* < lat. *coleus*

„Tihle milánský **kujóni** – mručel si dál pro sebe, přičemž na dálku pomrkal po dívce v kabátku třešňové barvy – by udělali nejlíp, kdyby nechali druhý na pokoji a starali o sebe.”

Vassalli, Sebastiano: Labuť. Odeon, Praha 2000.

doc.id. = labut:4; počet výskytů: 16

č. *kulma* < střn. *kolme, kolmen*

„Vlasy také můžete poškodit nadměrným slunečním zářením a častým používáním fénu nebo **kulmy**.”

McCarty, Laura Flynn: Všechny ženy mohou být krásné. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = mccarty:2; počet výskytů: 41

č. *kulturtréger* < nhn. *Kulturträger*

„Byl během vystoupení v zákulisí jeviště, kde ho **kulturtréger** viděl, nebylo možno ho zapřít.”

Jirous, Ivan Martin: Magorův zápisník. Torst, Praha 1997.

doc.id. = magor:3; počet výskytů: 10

č. *kumpán* < střhn. *kumpān*, *kompān* (dnes *Kumpan*) < stfr. *compain*

„Z rozezlených a rozvášněných fandů se zase stávají dobří **kumpáni** a přátelé; společně se vracejí k anýzovce či vychlazenému pivu.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:116; počet výskytů: 514

č. *kumpanie* < nhn. *Kompanie*, *Kompagnie* < it. *compagnia*, popř. fr. *compagnie* < střlat. *compagn(i)a*

„Ostatně po uplynutí určité doby, kdy už se vyjasnila Sonina nenahraditelnost v kuchyni při předsvátečních zmatcích i kvality švadlenky, její ochota poprocházet se s cizími dětmi, a dokonce i hlídat jejich spánek, když se všichni v hlučné **kumpanii** vypravují za nějakou neodkladnou zábavou – tak tedy po určité době zajiskřil krystal Soniny hlouposti novými hranami, které okouzlovaly svou nepředvídaností.”

Tolská, Taťjana: Fakír a jiné povídky. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = fakir:1; počet výskytů: 1

č. *kumšt* < raně nhn. *kunst* (dnes *Kunst*) < střhn. *kunst* < sthn. *kunst*

„Strojvůdce z Josefova, sám výtvarně nadaný, který si pro radost i pro výdělek vyráběl loutky, moc dobře věděl, že **kumšt** je spojen s existenční nejistotou.”

Xantypa, č. 1/2004

doc.id. = xant0401:31; počet výskytů: 191

„To není žádný **kumšt**, prodávat vajíčka po sedmi centech za sedm centů.”

Heller, Joseph: Hlava XXII. Naše vojsko, Praha 1985.

doc.id. = heller:1

„V daleké Americe, ve slavném městě New Yorku a jeho proslulém Metropolitním muzeu, odehrává se výstava, jež připomíná jiné slavné město – Paříž – a dobu, kdy ti nejlepší **kumštýři** z celého světa považovali za svou povinnost v něm žít a tvořit.”

Reflex, č. 33/2000

doc.id. = refl0033:58; počet výskytů: 101; odvozené adjektivum: kumštýřský

č. *kunčoft*, *kunčaft*, *kunšoft*, *kunšaft* < nhn. *Kundschaft*

„Před klubem postává několik taxíků, řidiči v šušťákových soupravách hlasitě probírají kvalitu předchozích **kunčoftů**, pokuřují a čekají na další kořist.”

Respekt, č. 17/2001

doc.id. = resp0117:9; počet výskytů: 34 (kunčoft) + 19 (kunčaft) + 1 (kunšoft) + 1 (kunšaft)

č. *kunt* < nhn. *Kunde*

„Měla byste těm svejm **kuntům** říct, ať koukaj típat žvára do popelníků, že tady zaměstnávají lidi za hladový mzdy.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 1

č. *kupírovat* < nhn. *kupieren* < fr. *couper* < stfr. *coper*

„Také uši se většinou **kupírují** ve štěněcím věku a zásah samozřejmě provádí veterinář.”

Bielfeld, Horst: Psi. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = psi1:5; počet výskytů: 10; odvozené adjektivum: kupírovaný

„Chirurgické svorky na **kupírování**, nástroje na nekrvavý způsob kastrace, emaskulátory, pouta na povalení koně, porodní provazy a háčky.”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 7

č. *kuplír* < nhn. *Kuppler*

„Nasadili pouta čtyřiaadvaceti **kuplírům** a osvobodili sedmdesát unesených dívek z Ruska, Moldávie a Ukrajiny.”

Respekt, č. 48/2001

doc.id. = resp0148:26; počet výskytů: 71; odvozené adjektivum: kuplířský

„Ženy **kuplířství** popírají, paní Kristina prý jezdila k hranicím do Čech a Hamburku za příbuznými a kvůli nákupům.”

Blesk, 13. 2. 2001

doc.id. = bl010213:82; počet výskytů: 96

č. *kuplovat* < nhn. *kuppeln*

„Uvedl vás zaživa mezi svaté – zvolal vikář dubenský a novokonstantinovský, odpovídaje zástupu hájícímu Apolka –, obklopil vás nedotknutelnými náležitostmi svatosti, vás, kteří jste třikrát upadli do hříchu neposlušnosti, tajně pálíte kořalku, nemilosrdně lichvaříte, děláte falešné váhy a **kuplujete** s nevinností vlastních dcer.”

Babel, Isaac: Rudá jízda. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = jizda:1; počet výskytů: 5

č. *kurent* < rak.-něm. *kurrent* < lat. *currens* (gen. *currentis*), nhn. *Kurrentschrift*

„Kulaté pouzdro obsahovalo oficiální zápis o majitelích zámku, psaný německým **kurentem**.”

Mladá fronta DNES, 27. 6. 2003

doc.id. = mf030627:240; počet výskytů: 5

č. *kurfürst* < raně nhn. *kurfürst* (dnes *Kurfürst*) < střhn. *kurvürste*, *kürvürste*

„A tak se Beethoven se šesti sty tolarů, které mu daroval vestfálský **kurfiřt**, vydal na cestu do Vídně.”

Reflex, č. 31/2002

doc.id. = refl0231:52; počet výskytů: 141

č. *kurýrovat* < nhn. *kurieren* < lat. *curare*

„Odmítnutí bylo nemožné, tak jsem to přetpěla a druhý den jsem **si kurýrovala** žaludek babiččinými bylinkami.”

Jakoubková, Alena: Mluv, mluv, poslouchám tě. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = mluvmluv:1; počet výskytů: 47

č. *kušna* < nhn. *Gusche*, *Gosch*, *Gosche*, *Goschen*

„Jinými slovy: také Izrael řeší otázky, zda mají občané jednou za čas dorazit k volebním urnám, udělit mandát svým zástupcům a v mezidobí držet **kušnu**.”

Respekt, č. 3/2001

doc.id. = resp0103:19; počet výskytů: 21

č. *kuthan* < střhn. *gluotphanne*, dnes *Glutpfanne*

„Své džbánky, hrnky, **kuthany** a další druhy keramiky nemalovali, nýbrž na nich vytvářeli plastické ornamenty a jiné reliéfy.”

Čáka, Jan: Podbrdskem od městečka k městu. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1; počet výskytů: 10

č. *kutna* < bav.-rak. *Kutten*, nhn. *Kutte* < raně nhn. *kutte* < střhn. *kutte* < střlat. *cotta*

„Je jich dobře čtyřicet, jsou oděni do přísných černých talárů, z nichž se vydělují pouze dvě hnědé **kutny** mnichů, fialový škapulíř biskupa Cauchona, sedícího uprostřed v křesle s dřevěným baldachýnem, a zcela vzadu, jakoby odděleně od ostatních, v křesle postaveném stranou, rudá skvrna kardinála z Winchesteru.”

Moinot, Pierre: Jana z Arku. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = janarku:1; počet výskytů: 169

č. *kvádr* < raně nhn. popř. střhn. *quāder(stein)* (dnes *Quader(stein)*) < lat. *quadrus (lapis)*

„Jindy zase do výlohy prohodili přivezený kamenný **kvádr**.”

Mladá fronta DNES, 9. 1. 2004

doc.id. = mf040109:534; počet výskytů: min. 183; odvozené adjektivum: kvádrový

č. *kvalt* < raně nhn. *g(e)walt* (dnes *Gewalt*) < střhn. *gewalt* < sthn. *(gi)walt*

„Snad jen to, že dnes je ten životní **kvalt** prudší, že ti strejcové měli tenkrát víc času na legraci.”

Mladá fronta DNES, 17. 1. 2000

doc.id. = mf000117:327; počet výskytů: 37

„Kam **kvaltujete**?”

Procházka, Jan: Ucho. Art-servis, Praha 1990.

doc.id. = ucho:1; počet výskytů: 10

č. *kvartýr* < raně nhn. popř. střhn. *quartier* (dnes *Quartier*) < (st)fr. *quartier* < lat. *quartarius*

„Čau, Viku – šklebí se na mě Hanka Mikšová, smutná a divoká..., jako jsem byl i já tenkrát před třemi lety, kdy mě Edita nakopla a vzala si starce Bohumila kvůli třípokojevému **kvartýru** na Královských Vinohradech.”

Páral, Vladimír: Mladý muž a bílá velryba. Československý spisovatel, Praha 1985.

doc.id. = paral:1; počet výskytů: 195

č. *kvartýrmachr* < něm. *Quartiermacher*

„Ulice, mé království, bývaly plné zástupů, smýšlejících jako já, ale zůstával jsem hrozně sám v bezmocném zoufalství až do toho pršlavého března, než tou mou trasou projeli první **kvartýrmachři** cirkusu plechowego.”

Strnad, Jaroslav – Stramiska, František: Panoptikum. Torst, Praha 1999.

doc.id. = panoptik:1; počet výskytů: 5

č. *kvartýrmajstr* < raně nhn. *quartiermeister*, dnes *Quartiermeister*

„Potom mně dneska vypravoval v Sanoku jeden polskej kaprál, že když přijdou **kvartýrmajstři**, musí starosta svolat všechny radní, a teď se chodí s nimi po chalupách a řekne se prostě: Sem se vejdou tři, sem čtyři, na faře budou páni oficíři a musí to být za půl hodiny všechno připravený.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 2

č. *kvastl* < nhn. dem. *Quastel* od *Quaste*

„To mi vždycky při vzpomínce vytane, že takový kondelíkovský přepych by asi žádný scénárista netrefil: okna s těžkými plyšovými šedozelenými záclonami, lemovanými **,kvastlemi’** (zvláštní druh lemavek s vázanými střapci), zdi plné fotografií všech velikostí, nábytek plný ozdob, slaměné rohože na zdích a v nich pohlednice, další fotografie a vějíře, stůl s vyřezávanými trnoži, pokrytý plyšovým ubrusem ze stejné látky jako závěsy, na tom háčkovaný běhoun (to byl krajkový pruh v šíři prostřední třetiny stolu, nákladná ruční práce), na tom stříbrný tác o dvou poschodích a v něm imitace ovoce.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:3; počet výskytů: 1

č. *kvedlat*, *kverlat* < nhn. *quirlen*

„Mireček mlčky **kvedlal** kartáčkem ve svých ústech.”

Vopěnka, Martin: Hotel uprostřed života. NLN, Praha 1999.

doc.id. = hotel_uz:2; počet výskytů: 8 (kvedlat) + 2 (kverlat)

„Nejčastější, nejváženější a nejoblíbenější je máslo ghí, které se získává z kravského nebo buvolího mléka za stálého **kvedlání** při mírném varu a sbírá se z povrchu mělkou sběračkou.”

Miltner, Vladimír: Indická kuchyně. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = kuchind:1; počet výskytů: 4 (kvedlání) + 1 (kverlání)

„Použil k tomu účelu malou, stříbrnou **kvedlačku** na míchání nápojů – ta tam také zůstala po Britech.”

Irving, John: Pravidla moštárny. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = mostarna:9; počet výskytů: 11 (kvedlačka) + 3 (kverlačka)

č. *kvelb* < bav. *kvelb*, *gvelb*, nhn. *Gewölbe*

„Čas od času jsem chodil do **kvelbu** a zdravil jsem zákazníky silným hlasem, až mne jedna selka pochválila, že jsem dobře vedený.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 53

č. *kventlík* < bav. *kvint(e)l*, střhn. *guintī(n)*, dnes *Quent*

„Asi to vypadá směšně, že to máme tak na **kventlík** spočítáno – omlouval se.”

Steinbeck, John: Hrozny hněvu. Melantrich, Praha 1987.

doc.id. = hrozny:1; počet výskytů: 3

č. *kvér* < bav. *kvēr*, *gvēr*, nhn. *Gewehr*

„Chodím s tátou na lyže, střílím z tátova **kvéru** a poslouchám, co mi říká vo válečný strategii.”

Liksomová, Rosa: Prázdné cesty. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = liksom:1; počet výskytů: 92

č. *kverulant* < nhn. *Querulant*

„Z té doby pochází i fantaskní a satirický popis kavárny a jejího života z pera věčného **kverulanta**, outsidersa, spisovatele a bohem nadaného grafika Josefa Váchala.”

Reflex, č. 11/2003

doc.id. = refl0311:56; počet výskytů: 44

„Nesnášenlivost, **kverulantství** (nespokojenost), kdy si osoba stěžuje na všechno a na všechny, myslí si, že má smůlu a je pronásledována.”

Zavázalová, Helena: Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = zavazalo:1; počet výskytů: 9; odvozené adjektivum: kverulantský

č. *kvinde* < nhn. *Gewinde*

„Všichni mužští, které jsem znal, do ní byli trochu zamilovaní, ona jim však dala **kvinde**, jak se říkávalo.”

Respekt, č. 41/2003

doc.id. = resp0341:18; počet výskytů: 13

č. *kvit* < raně nhn. *quit* (dnes *quitt*) < střhn. *quit* < stfr. *quite* < lat. *quietus*

„To, že jí dal peníze, znamenalo, že jsou si **kvit**.”

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:5; počet výskytů: 43

č. *kýbl* < nhn. *Kübel* < raně nhn. *kübel* < střhn. *kübel* < sthn. *kubelen*

„Otec vešel dovnitř, natočil z kohoutku vodu do **kýblu** a postavil jej vedle koťat.”

Koontz, Dean R.: Podivné cesty. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = cesty:8; počet výskytů: 319

č. *kýč* < nhn. *Kitsch*

„Je to ostatně i memento těm výrobcům, kteří si vzali za vedoucí heslo své produkce: náš zákazník, náš pán a za zákazníka považují onen nízký průměr, odchovaný sentimentálními **kýči** a lacinou senzací divokého západu.”

Tabery, Karel (ed.): Filmová publicistika Karla Smrže II. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = fipusmrz:1; počet výskytů: 517; odvozené adjektivum: kýčovitý

„Maluje ovšem i jinak a lépe než všichni **kýčaři** jinak u nás, ale to má jen za podružné, učí se na tom malovat, jak říká.”

Halas, František: Dopisy. Torst, Praha 2001.

doc.id. = halasdop:1; počet výskytů: 19; odvozené adjektivum: kýčařský

„Paměti Madeleine Albrightové jsou pozoruhodnou knihou, a to jako historické svědectví i jako populární bestseller, který se občas přiblíží k jisté **kýčovitosti**.”

Respekt, č. 44/2003

doc.id. = resp0344:10; počet výskytů: 16

č. *kychtový* < nhn. *Gicht*

„Mezi tato paliva můžeme zahrnout i plynná paliva vzniklá ze zplynování uhlí a **kychtové** plyny.”

Technik, č. 6/2001

doc.id. = tech0106:23; počet výskytů: 2

č. *kýl* < nhn. *Kiel*

„Všechny lodě z ostrovů byly stavěny takto, Fensovo moře nebylo dost hluboké na lodi s velkým **kýlem**.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:64; počet výskytů: min. 54

č. *kyrys* < raně nhn. *küriss* (dnes *Kürass*) < střhn. *küriz* < fr. *cuirasse*

„Oblékl nejlepší, bezmála šlechtické šaty, i meč si přivěsil a hrudník vecpal do **kyrysu**.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 29

„I těžce obrnění **kyrysníci** užívali v boji na distanc pistolí (bambitek) a vzdor své těžkopádnosti se naučili složitým nuancím jezdecké taktiky, jež byla na maximálním využití palebné síly založena.”

Reflex, č. 33/2000

doc.id. = refl0033:62; počet výskytů: 26; odvozené adjektivum: kyrysnický

č. *kyt* < nhn. *Kitt*

„Uvědomil si, že by musel **kyt** uvolnit po celé délce okenního rámu a to by si vyžádalo spoustu času.”

Hospodářské noviny, 11. 10. 2002

doc.id. = hn021011:131; počet výskytů: 20

č. *kytle* < raně nhn. *kittel* (dnes *Kittel*) < střhn. *kit(t)el*

„Domníváte se, že se budu předvádět po ulicích s takto poničeným vehiklem? – zeptal se zlostně Ignácius, uhlazuje si na těle prodavačskou **kytli**.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 2

„Žena na sobě mívala **kytlici** rozplizlé barvy od šatů, které, jak si vzpomínám, musely nosit v kolonii všechny ženy.”

Palahniuk, Chuck: Program pro přeživší. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = prezivsi:2; počet výskytů: 18

č. *kyl* < raně nhn. *kies* (dnes *Kies*) < střhn. *kis*

„Zejména se honvédům líbila sbírka nerostů, pestré krystaly a **kyzy**, které si nastrkali do svých bat’ochů (sic).”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 4

L

č. *lacl* < bav.-rak. dem. *Latzel* od *Latz*

„Madame, která je od hlavy až k patě stejně široká, je oblečena v černých šatech, na nohou má černé punčochy a přes šaty potištěnou zástěru s náprsenkou, Paul má na sobě pracovní kalhoty s **lacle**m a flanelovou košili s vyhrnutými rukávy.”

Atwoodová, Margaret: Z hlubin. Argo, Praha 1998.

doc.id. = atwood:1; počet výskytů: 21

č. *ládovat* < raně nhn. popř. střhn. *laden* (dnes *laden*) < sthn. (*h*)*ladan*

„Sedí u počítače, **ládují** do něj všemožné údaje a počítač ji na oplátku zásobuje jinými (podobně důležitými) údaji, které ona potom nosí či posílá někam o patro či o dvě výše.”

Lidové noviny, 18. 3. 2000

doc.id. = ln000318:113; počet výskytů: 121

„Orlando a Lars zabrali před zmrzlinovým barem místa na sluníčku a **ládovali se** pruhovanou zmrzlinou.”

Friedmann, Herbert: Gól! Míčový kouzelník. Egmont, Praha 1998.

doc.id. = micokouz:2

č. *lafeta* < nhn. *Lafette*, dř. *Laffete* < fr. *l'affût*

„Pozůstatky byly umístěny na **lafetě** kanónu.”

Mazenodová, L. – Schoellerová, G.: Encyklopedie slavných žen. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = zenyenc:1; počet výskytů: 57

č. *lágr* < nhn. *Lager*

„Nikdy nepochopím, jak může být chlap v koncentračním **lágru** osm let, a když vyjde, být jako ty.”

Puzo, Mario: Temná aréna. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = arena:2; počet výskytů: 788

č. *lajntuch* < nhn. *Leintuch*

„Jenže co zatím dělat, když je v baráku nábytku jako francků, ale spát se tam nedá, protože nejsou peřiny, polštáře a **lajntuchy** a vzít je není kde.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 21

č. *lajsnout si* < nhn. *sich leisten*

„Jenomže jsme už viceprezident banky a nemůžu **si lajsnout**, aby vešlo ve známost, že nákej náš, byť degutantní, synovec měl podnik, ve kterém vokazoval lidem francouzský pohlednice.”

Faulkner, William: Město. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = mesto:1; počet výskytů: 4

č. *lajtnant* < nhn. *Leutnant* < fr. *lieutenant*

„V opilosti poodstrčí velícího kadeta nebo **lajtnanta** a sám zavelí svými opovržlivě odolými pysky: Zlomte zbraně na kusy, nestřílejte na Rusy.”

Knap, Josef: Bez poslední kapitoly. Torst, Praha 1997.

doc.id. = knapbez:1; počet výskytů: 137

č. *lak* < nhn. *Lack* < it. *lacca* < arab. *lakk* < pers. *lāk* < střind. *lākhā* < stind. *lākšā*

„Z této skupiny výrobků jsou promovány šampony, dále **laky** na vlasy, stylingové přípravky a také barvy na vlasy.”

Trend marketing, č. 1/2004

doc.id. = trma0401:34; počet výskytů: 1036

„Dává si vždycky kávu a koláč, vybavuje se s lidmi, čte noviny a **lakuje si** nehty.”

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:2; počet výskytů: 82; odvozené adjektivum: lakovaný

č. *lák* < střdn. *lāk*, nhn. *Lake*

„Rád pil okurkový **lák** a zbylou zeleninu si dával na chleba s máslem.”

Kremlička, Vít: Prozatím. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = prozatim:1; počet výskytů: 139

č. *lakmus* < nhn. *Lackmus* < hol. *lakmoes*

„Lakmusový papír se vyrábí namáčením papíru do roztoku **lakmusu**.”

Encyklopedie vědy. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = encyvedy:16; počet výskytů: 1; odvozené adjektivum: lakmusový

č. *lampa* < raně nhn., popř. střhn. *lampe* (dnes *Lampe*) < fr. *lampe* < vlat. *lampada* < lat. *lampas* (gen. *lampadis*) < ř. *λαμπάς* (gen. *λαμπάδος*)

„V pracovně připomínající spíš knihovnu svítla stojací **lampa**.”

Hoag, Tami: Popel popelu. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = popel:3; počet výskytů: 3529

č. *lancknecht* < raně nhn. *lantsknecht*, dnes *Landsknecht*

„Zatímco **lancknechti**, chudí námezdní vojáci, svým způsobem vyvrhelové společnosti, toužili odlišit se oděvem dospívajícím až ke karikatuře, voják-kavalír třicetileté války je téměř romantickým hrdinou, i když jednou velebeným a podruhé proklínaným, podle toho, jak se proměňovalo válečné štěstí.”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Barok a rokoko. NLN, Praha 1996.

doc.id. = modabaro:1; počet výskytů: 7; odvozené adjektivum: lancknechtský

č. *landaur*, *landauer* < nhn. *Landauer*

„Přitiskly se do koutku ve snaze uniknout veřejnému zostužení, když tu se na náměstí objevil **landaur** tažený dvěma nazlátlými ryzáky arazil si cestu davem.”

García Márquez, Gabriel: Láska za časů cholery. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = cholery:1; počet výskytů: 10 (landaur) + 3 (landauer)

č. *landfríd, landfrýd* < raně nhn. popř. střhn. *landfrieðe, lantvrīðe*, dnes *Landfrieðe(n)*

„Systémem **landfríðu** a zemských sněmů docela obstojně zpacifikovali poměry uvnitř státu.”

Story, č. 10/2001

doc.id. = stor0110:18; počet výskytů: 4 (landfríd) + 1 (landfrýd)

č. *lan(d)krabě, landkrabí* < střhn. *lantgrāve*, dnes *Landgraf*

„Navzdory své nesmrtelnosti zemřel roku 1784 ve Šlesvicku na panství **landkraběte** Karla Hesensko-Kasselského, jemuž zde ještě stačil vybudovat poměrně prosperující továrnu na barviva.”

Beránek, Jiří: Tajemství lóží. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = tajelozi:1; počet výskytů: 4 (lankrabě) + 3 (landkrabě) + 1 (landkrabí)

č. *ländler* < rak.-něm. *Ländler*

„V taneční praxi vytlačily **ländler**, valčík, polka atd. staré dvorské tance – až na menuet, který se objevuje i v novějších hudebních družích.”

Ulrich, Michels: Encyklopedický atlas hudby. NLN, Praha 2001.

doc.id. = atlashud:3; počet výskytů: 5

č. *landvér* < nhn. *Landwehr*

„Ten měl ject do Plzně k **landvér**, nějaký Toníček Mašků – povzdechla si babička – von je vod mojí neterě příbuznej, a vodjel.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 2

č. *lano* < střhn. *lanne*

„Ocelové **lano** míří vzhůru, kabinovou lanovkou se po něm lze přemístit o devět set metrů výš.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:110; počet výskytů: min. 1739

č. *lapálie* < nhn. *Lappalie*

„Moje touha učit dobře – proti byrokracii, **lapáliím** a zbytečností.”

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:4; počet výskytů: 71

č. *lárýně* < střhn. *laer(e)* (dnes *leer*) < sthn. *lāri*

„Lež té **lárýně** Battagliové nezněla také moc přesvědčivě.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 1

č. *lat'* < střhn. *lat(t)e* (dnes *Latte*) < sthn. *lat(t)a*

„Ovinete-li ho na úzkou **lat'** nebo kulatou tyč, můžete jím vybrušovat výřezy a kulaté otvory ve dřevě.”

Mošna, František (et al.): Práce s technickými materiály. Fortuna, Praha 1997.

doc.id. = tech_mat:1; počet výskytů: 188

č. *látro* < střhn. *lāchter*, dnes *Lachter*

„Původ je ve staré míře **látro**, a od láterníků, často bouřlivě protestujících proti nízkým platům, máme dodnes v češtině jaderné sloveso láteřit.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 7

č. *lauf* < nhn. *Lauf*

„A viděla jsi zvednutý **laufy** od děl a tanků?”

Kriseová, Eda: Co se stalo. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = costalo:1; počet výskytů: 43

„Hrál nespočet chorusů, které se linuly v kouzelných **laufech** a stoupaly výš a výš, až se mu pot lil po pianu, a všichni poslouchali v úžasu a posvátné bázni.”

Kerouac, Jack: Na cestě. Argo, Praha 1997.

doc.id. = naceste:7

„Píše své texty, jak říká, ,v **laufu**', vrhá své představy a obrazy spontánně, a přece s velikou soustředěností a přesností připomínající právě podání epické.”

O poetice literárních druhů. Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 1996.

doc.id. = pld:3

č. *lautr* < nhn. *lauter*

„Zkušený automechanik by v tom možná poznal součástku třeba z pluhu, nám to ale neříká **lautr** nic.”

Nedělní Blesk, č. 24/2003

doc.id. = blne0324:28; počet výskytů: 13

č. *lavina* < nhn. *Lawine* < rét. *lavina* < lat. *labina*

„Tisíce lidí umírají zimou, když zůstanou pod **lavinou**, nebo když nejde elektrický proud.”

Ange, Daniel: Raněný pastýř. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996.

doc.id. = pastyr:3; počet výskytů: 723; odvozené adjektivum: lavinový

č. *lavírovat* < nhn. *lavieren*

„Maharádža **lavíroval** a nechtěl se přidat ani k jedné z nově vzniklých zemí.”

Reflex, č. 24/2002

doc.id. = refl0224:5; počet výskytů: 36

„Takže to bude takové **lavírování** s teatrálními prvky a již nyní je jasné jedno.”

Blesk, 13. 3. 2001

doc.id. = bl010313:7; počet výskytů: 27

č. *lavor*, *lavór* < rak.-něm. † *Lavoir* (nhn. *Waschsüssel*) < fr. *lavoir*

„Vstal, nalil vodu do plechového **lavoru** a důkladně si umyl ruce.”

Legátová, Květa: Želary. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zelary:3; počet výskytů: 58 (*lavor*) + 50 (*lavór*)

č. *lazura* < raně nhn., popř. střhn. *lāsūr(e)*, *lāzūr(e)* (dnes *Lasur*) < střlat. *lasur(i)um*, *lazur(i)um* < arab. *lazavard* < pers. *ladžuvard*

„Na závěr byla Braniborská brána ošetřena bezbarvou ochrannou **lazurou**.”

Stavitel, č. 3/2003

doc.id. = stav0303:8; počet výskytů: 92; odvozené adjektivum: lazurový

č. *leitmotiv* < nhn. *Leitmotiv*

„A můj projev se ještě několikrát, jako ve Wagnerových operách, v mírně obměněné formě vrací ke svému **leitmotivu**.”

Drábek, Jan: Náhle českým velvyslancem. Ivo Železný, Praha 1997.

doc.id. = velvysla:1; počet výskytů: 78

č. *léno* < střhn. *lěn*, *lēhen* (dnes *Leh(e)n*) < sthn. *lēhan*

„Představuji si tvou vládu jako správu dědičných zemí a **lén**, rozumíš?“

Svobodová, Jana: Rozlet císařské orlice. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = orlice:1; počet výskytů: 141

č. *lenoch* < nhn. *Lehne*

„Položila ruce na **lenoch** křesla, namáhavě se zvedla a postavila se.“

Gardner, Erle Stanley: Mrtvola v rokli. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = mrtvola:1; počet výskytů: 7

č. *lénunk* < nhn. *Löhnung*

„Máš to pěknou, a on chlap mizerná dnes ráno řekl, že se zde nesmí kouřit, že by z toho měl opletání a těch pět korun že mně vrátí, až bude **lénunk**.“

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 8

č. *letovat* < raně nhn. *löten*, popř. střhn. *loeten*, dnes *löten*

„Než odešla z rodného Žižkova, přivydělávala si tím, že **letovala** hrnce a večer pro změnu hrála k poslechu v hotelu Šmíd ve Strašnicích.“

Reflex, č. 51/2000

doc.id. = refl0051:22; počet výskytů: 23

č. *leukoplast* < nhn. *Leukoplast*

„Na hlavě měl velkým kusem **leukoplasti** přelepenou ránu, která vypadala povrchově.“

Follett, Ken: Kavky. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = kavky:2; počet výskytů: 52

č. *levhart* < střhn. *lewehart*, *lēbart(e)* aj. (dnes *Leopard*) < lat. *leopardus*

„V druhé kleci byli tygr a **levhart**, také oddělení dvojitou mříží.“

Pagnol, Marcel: Dívenka s tmavými očima. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = divenka:1; počet výskytů: 109

č. *libeček* < střhn. *lūbestecke* (dnes *Liebstöckel*) < sthn. *lubistechal*

„Osha, koření příbuzné **libečku**, chutná po celerových semenech a jeho sušené kořeny používali indiáni jako lék proti kašli.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:3; počet výskytů: 103

č. *lifrovat* < nhn. *liefern*

„Co bylo s vaším počítačem, s úžasem zjišťuji, že o úspěchy není ve třídě nouze, ani stopa po sebemenší prohře, natož porážce či neúspěchu, úspěšnost by se mohla ze třídy **lifrovat** náklad'ákem, rozdávat gratis by se mohla, od lží k pravdě bývá vždycky jen krůček.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 20

č. *lilek* < střhn. *lullich*, *lulch(e)* (dnes *Lolch*) < sthn. *lolli* < lat. *lolium*

„Na oleji za občasného míchání opečeme ze všech stran kolečka **lilku**, přidáme očištěné, pokrájené houby a počkáme, až pustí šťávu.”

Havlů, Karina: Lilky neboli baklažány. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kuchlil:1; počet výskytů: 848

č. *limba* < raně nhn. *līmboum* aj., dnes *Limba*, † *Limbaum*

„Pro názornost dodejme, že plně vzrostlá borovice **limba** rodí ročně až 100 kg výživných semen.”

Anděra, Miloš: Zvířata Asie. Fragment, Praha 1998.

doc.id. = zvirasie:1; počet výskytů: 18

č. *limonáda* < nhn. *Limonade* < fr. *limonade*, popř. it. *limonata*

„A potom přišel den, kdy Airese, sedícího v zahradě v hedvábném županu ve společnosti buldoka Džaváharlála a popíjejícího čerstvou citrusovou **limonádu**, navštívila jeho žena a v klidu mu nabídl, že Princ Jindřich u nich může zůstat.”

Rushdie, Salman: Maurův poslední vzdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = vzdech:1; počet výskytů: 766; odvozené adjektivum: limonádový

„Tak vypravoval pan Brabec a my jsme tiše seděli a poslouchali, jak povídá, a pili jsme k tomu tu dobrou, tu červenou malinovou **limonádu** a měli jsme pořád žízeň.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1

č. *linie* < raně nhn., popř. stěhn. *linie* (dnes *Linie*) < sthn. *linna* < lat. *linea*

„Pro Sýkoru to znamenalo definitivní odklon od přírody jako předlohy pro malování a začaly vznikat jeho první struktury a posléze malované **linie** a body.”

Mladá fronta DNES, 11. 12. 2003

doc.id. = mf031211:348; počet výskytů: 5544

„Způsob, jakým držela ramena, jenom zvýrazňoval její malá pevná prsa a štíhlou **linii** hrdla.”

Horthon, Noemi: Nevěsta. Harlequin, Praha 1993.

doc.id. = mcconne:1

„A abychom si to ještě zjednodušili, zůstaňme pouze u politické **linie** jeho života.”

Alan, Josef – Petrusek, Miloslav: Sociologie, literatura a politika. Karolinum, Praha 1996.

doc.id. = soclitpo:1

„Poslední tři dny a tři noci byly přední frontovou **linií** v bitvě mezi letištěm a bouří.”

Hailey, Arthur: Letiště. Riosport-press, Praha 1973.

doc.id. = letiste:1

„V tom případě ti tedy nemusím připomínat, že tato moudrá a krásná paní přímo ztělesňovala královskou pokrevní **linii**.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:1

„Aby Jirásek tuto myšlenkovou **linii** vyhrotil co nejdramatičtěji, rozšířil fabuli o epizodu, v níž je pruským důstojníkem zabit starý vysloužilý Kudrna, bránící svého vnuka, odváděného násilím do pruské armády.”

Stich, Alexandr: Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi. Torst, Praha 1996.

doc.id. = stich1:3

č. *litr* < nhn. *Lüster* < fr. *lustre* < it. *lustro*

„V obdobích, kdy vládly různé umělecké styly, bylo tímto způsobem dosahováno takzvaného efektu iris (duhy) a **litr** (jemný perleťový lesk na skle a keramice).”

Bubucs, Éva: Parfémy. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = parfemy:2; počet výskytů: 5; odvozené adjektivum: listrový

č. *lišta* < střhn. *līste* (dnes *Leiste*) < sthn. *līsta*

„Okno je vespodu přiotevřené, dřevěná **lišta** zakrývající tři otvory v posuvném rámu křídla vnějšího okna je zvednutá a dovnitř vane studený vzduch.”

Atwood, Margaret Eleanor: Muzeum zkamenělin. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = zkamenmu:3; počet výskytů: 620; odvozené adjektivum: lištový

č. *litrkup* < střhn. *lītkouf*, dnes *Lei(t)kauf*

„Dal bych hned přinést pivo, kdyby jej tady prodávali, a vypili bychom jej na **litrkup**, to je zázrak, takový dobrý dělník na Balchaši.”

Weil, Jiří: Dřevěná lžíce. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = weil:1; počet výskytů: 7

č. *litr* < nhn. *Liter* < fr. *litre* < střlat. *litra* < ř. *λίτρα*

„Někteří koupili půl **litru** vodky, jiní čtvrt, a jiní si jen chtěli dát panáka.”

Tokarczuková, Olga: Pravěk a jiné časy. Host, Brno 1999.

doc.id. = tokarczu:1; počet výskytů: 3416; odvozené adjektivum: litrový

č. *loden* < nhn. *Loden*

„Měla chuť si jeden koupit, ale vzpomněla si, že rakouské šaty jsou buď z kůže, nebo ze silného, škrábajícího vlněného **lodenu**, takže si vzala svou černou pařížskou pláštěnku.”

Irving, John: Manželství do 158 liber. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = do_158_1:3; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: lodenový

č. *lógr* < nhn. *Lager*

„Ajše byla pokojná a já šel uvařit kafe, turka, jako v Čechách, s **lógre**m na dně šálku.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 27

č. *loch* < střhn. *loch* (dnes *Loch*) < sthn. *loh*

„Ovšem došlo mu, že tak nepořádně neuklizený **loch** nemůže obývat nikdo jiný než medvěd mrdník, nebo tři!“

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:2; počet výskytů: 107

„Nemají pro policajty práci, všichni gauneři jsou už v **lochu**?“

Block, Lawrence: Zavírací hodina. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block2:1

č. *lokaj* < bav. *lokai*, raně nhn. *lakai* (dnes *Lakai*) < fr. *laquais*

„Statečně popíjejíce vyzrálý ušlechtilý mok, začali z čeledína vychovávat **lokaje**.“

Gombrowicz, Witold: Ferdýdurke. Torst, Praha 1997.

doc.id. = ferdydrk:1; počet výskytů: 220

č. *lokál* < nhn. *Lokal* < fr. *local*

„Například vzhledem k velké konkurenci mezi **lokály** nižších kategorií lze v těchto podnicích očekávat především zlevnění nabízených jídel.“

Lidové noviny, 18. 3. 2000

doc.id. = ln000318:1; počet výskytů: 782

č. *lokna* < nhn. *Locke*

„Měla nový účes a vlasy, které jí ve velkých **loknách** splývaly na ramena, odváděly pozornost od mírně ustupující brady.“

Grafton, Sue: F jako finta. Argo, Praha 1997.

doc.id. = graftonf:11; počet výskytů: min. 110

č. *los* < střhn. *lōz* (dnes *Los*) < sthn. *(h)lōz* od *(h)liōzan*

„Představte si moje překvapení – šeptal host v černé čepičce –, když hrábnu do koše se špinavým prádlem, vytáhnou **los** a vidím, že je na něm stejné číslo jako v novinách!“

Bulgakov, Michail Afanasjevič: Mistr a Markétka. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = marketka:1; počet výskytů: min. 32

„I když jsme vám nepokládali klasickou anketní otázku, přesto jsme ponechali v platnosti pravidlo, podle něhož z došlých odpovědí **losujeme** výherce drobného dárku.”

Mladá fronta DNES, 17. 12. 2004

doc.id. = mf041217:851; počet výskytů: 106

„Všichni budou potřebovat pouze tužku, papír a jeden klobouk na **losování**.”

Chatař a chalupář, č. 1/2000

doc.id. = chch0001:21; počet výskytů: 174

č. *lot* < střhn. *lōt*, dnes *Lot*

„Ani **lot** tuku, jen svaly a šlachy.”

Werich, Jan: Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = werich:1; počet výskytů: min. 26

č. *loterie* < nhn. *Lotterie* < hol. *loterij(e)*

„Potvrzuje to skutečnost, že lidé, kterým se poštěstilo vyhrát v **loterii** velké částky, nebo ti, kteří zdědili velký majetek, tvrdí, že se cítí šťastnější a že se zlepšilo jejich psychické zdraví.”

Týden, č. 5/2003

doc.id. = tydn0305:31; počet výskytů: 492; odvozené adjektivum: loterijní

č. *lotr* < něm. *Lotter(bube)*

„Policisté odhalili **lotra** (14), který minulý týden vnikl do zahradního domku v Postoloprtech a ukradl sekačku za 10000 korun.”

Blesk, 29. 1. 2000

doc.id. = bl000129:123; počet výskytů: 285

„Získávala čas jako dítě, které se nechce přiznat, jakou **lotrovinu** zase provedlo.”

Vachss, Andrew: Droga. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = droga:1; počet výskytů: 19; odvozené adjektivum: lotrovský

č. *loubí* < sthn. *louba*, dnes *Laube*

„Nádherně zrestaurované domy, bíle omítnuté a zdobené dřevem, s dřevěným **loubím** i balkóny, jsou postaveny v tradičním kastilském stylu.”

Hospodářské noviny, 9. 3. 2001

doc.id. = hn010309:162; počet výskytů: 153

č. *louh* < střhn. *louge*, popř. sthn. *louga*, dnes *Lauge*

„Pozor při práci s kyselinami a **louhy** – nezbytnou potřebou jsou ochranné brýle a gumové rukavice.”

Chatař a chalupář, č. 7/2002

doc.id. = chch0207:3; počet výskytů: 142

„Zalila byliny horkou vodou a nechala čaj **louhovat**.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:2; počet výskytů: 68

„Zdejší zlato je však velmi rozptýlené, nedá se dobývat klasickým hornickým způsobem, a tak ti, kdo po něm touží, pomýšlejí na jeho těžbu chemickým **louhováním**, konkrétně jedovatým kyanidem.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 15

č. *loutna* < střhn. *lūte* (dnes *Laute*) < stfr. *lěut* < stprov. *laiut*, *lahut* < arab. *al'ūd*

„Na strunách **loutny**, jejichž zvuk velmi rychle doznívá, však polyfonie působí vždy jisté potíže.”

Ulrich, Michels: Encyklopedický atlas hudby. NLN, Praha 2001.

doc.id. = atlashud:5; počet výskytů: 283; odvozené adjektivum: loutnový

„Ve dveřích komnaty stanuli dva **loutnísté** a pištec a pustili se do hry, která měla přehlušit slova či zvuky, které by se ozvaly z lože manželského páru.”

Svobodová, Jana: Rozlet císařské orlice. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = orlice:1; počet výskytů: 17

č. *luft* < raně nhn. popř. střhn. *luft* (dnes *Luft*) < sthn. *luft*

„Střechy lítaly, stromy se ohýbaly, až padaly, sloupy pouličního osvětlení lítaly **luftem** zcela mediálně nepovšimnuty.”

Respekt, č. 39/2001

doc.id. = resp0139:14; počet výskytů: 72

„Natočí pivo a přinese ho s trochou ostychu, který venkované k **luft’ákům** chovají.”

Balabán, Jan: Prázdniny. Host, Brno 1998.

doc.id. = balabanp:1; počet výskytů: 27

č. *luftwaffe* < nhn. *Luftwaffe*

„Během druhé světové války obsadila letiště německá **luftwaffe**, která do Liberce umístila pokračovací školu, stíhací letku i hlavní štáb pro celou žitavskou oblast.”

Mladá fronta DNES, 22. 4. 2004

doc.id. = mf040422:316; počet výskytů: 105

č. *lump* < nhn. *Lump(enkerl)*

„Když se umíme dívat jen na vnějšek, tak samosebou chudý a potřebný je ten nejotrhanější, ten nejšpinavější, ten největší **lump**, co všechno prochlastá a přitom si nedá ani práci, aby se umyl a upravil, aby vypadal aspoň trochu k světu.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:2; počet výskytů: 647

„Všichni chlapci byli vyšší a silnější, dělali si ze mě legraci a vyváděli mi různé **lumpárny**.”

Singer, Isaac Bashevis: Lásky a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:1; počet výskytů: 132

č. *lumpenproletariát* < nhn. *Lumpenproletariat*

„Tak jako se Sudek stýkal a přátelil s dokonale protikladnými typy z prostředí **lumpenproletariátu** a zároveň z kulturní elity, tak ve svých uměleckých zájmech a vazbách propojoval svět fotografů a výtvarných umělců, kteří byli od sebe izolováni stavovskými přehradami.”

Sudek, Josef – Anděl, Jaroslav: O sobě. Torst, Praha 2001.

doc.id. = sudek:1; počet výskytů: 21

č. *lunt* < raně nhn. *lunte*, dnes *Lunte*

„Byla vysoké postavy, hubená jako **lunt**, s vysedlými lícními kostmi a tmavorudou rtěnkou.”

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:4; počet výskytů: 12

č. *lupa* < nhn. *Lupe* < fr. *loupe*

„Holmes přistoupil k oknu a pomocí **lupy** zkoumal krvavé stopy na parapetu.”

Doyle, Arthur Conan: Údolí smrti. Práce, Praha 1968.

doc.id. = udoli_sm:1; počet výskytů: min. 219

č. *lupina* < nhn. *Lupine*

„Povrch horských lučin hraje mnoha barevnými efekty, když točící se vítr vlní sytě zelenými travinami a porosty modré **lupiny**.”

Lidé a země, ročník 1999

doc.id. = zeme99:10; počet výskytů: 14

č. *lusthauz*, *lusthaus* < raně nhn. *lusthaus*, dnes *Lusthaus*

„Bylo tu sroubeno i několik altánů – jak se tehdy říkalo **lusthauzů** – k odpočinku a k ochraně před nepohodou.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 5 (*lusthauz*) + 2 (*lusthaus*)

č. *lustr* < rak.-něm. *Luster*, nhn. *Lüster* < fr. *lustre* < it. *lustr*

„Z vysokého stropu visel obrovský muranský křišťálový **lustr**, ve všech čtyřech rozích rozpínali křídla pozlacení cherubové.”

Cook, Robin: Záchvat. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = zachvat:3; počet výskytů: 530

„Otevření databáze znamená, že od nynějška mohou úřady zažádat o nové **lustrace** svých zaměstnanců, tentokrát s důrazem na jejich případné špionážní aktivity na Západě.”

Hospodářské noviny, 1. 4. 2004

doc.id. = hn040401:37; počet výskytů: 123

č. *lůza*, *luza* < střhn. *lūs* (dnes *Laus*) < sthn. *lūs*

„Francouzština, italština a angličtina byly považovány za vulgární jazyk **lůzy**, zatímco vyšší třídy používaly latinu.”

Singer, Isaac Bashevis: Láska a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:7; počet výskytů: 108 (*lůza*) + 42 (*luza*)

M

č. *macha* < nhn. *Mache*

„Nemám teď na mysli literární **machu**, tu neblahou schopnost vyhovět každé poptávce, ale umění rukopisu.”

Kroutvor, Josef: Fernety. Torst, Praha 1998.

doc.id. = kroutvor:13; počet výskytů: min. 15

č. *machr* < nhn. *Macher*

„Jo hochu, když je někdo takovej **machr** jako ty, špatnou práci prostě odvést nedokáže, svíjel se v křeči smíchu osud.”

Frýbová, Zdena: Falešní hráči. Melantrich, Praha 1982.

doc.id. = hraci:1; počet výskytů: 83

„Kluci vyrazili do ulic a **machrovali** jako normální pubertáci: Ty vole, to je škoda, že nám něco nespadlo na školu, co?”

Novák, Jan: Komouši, grázlové, cikáni, fízlové & básníci. Torst, Praha 1997.

doc.id. = komousi:1; počet výskytů: 15

č. *majlant* < nhn. *Mailand*

„Ty věci ji musely stát **majlant**, ale jakou to mělo cenu?”

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1; počet výskytů: 76

č. *majstr* < raně nhn. *meister* (dnes *Meister*) < střhn. *meister* < sthn. *meister* aj. < lat. *magister*

„Na tenhle sport jsme přišli, když nálet někdy v lednu oholil celou střechu kovárny a **majstr** nás poslal nahoru, abychom to zkusili dohromady s opravdickými pokrývači.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 29

č. *majstrštyk* < raně nhn. *meisterstück*, dnes *Meisterstück*

„V Městském divadle Brno se rozhodli s Janou Kališovou jedním z nejduchaplnějších konverzačních **majstrštyků** zase jednou pořádně nadběhnout divákům.”

Právo, 20. 2. 2004

doc.id. = pr040220:257; počet výskytů: 37

č. *majzlík* < nhn. *Meißel*

„Představa sochaře, jak trpělivě s **majzlíkem** a palicí opracovává kámen do finální podoby, zde nesedí.”

Mladá fronta DNES, 13. 7. 2004

doc.id. = mf040713:593; počet výskytů: 30

č. *makléř* < nhn. *Makler*

„A Poslíček Frank měl zas oči na šťopkách, aby nepropásl splašeného koně, unášejícího dceru bohatého **makléře** z Wall Street.”

Doctorow, E. L.: Ragtime. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = doctorow:1; počet výskytů: 578; odvozené adjektivum: makléřský

č. *makrela* < nhn. *Makrele*

„Za týhle se připravují lodě na lov sardinek a **makrely** už jsou pryč na severu.”

Hemingway, Ernest: Komu zvoní hrana. Naše vojsko, Praha 1981.

doc.id. = hemingw3:1; počet výskytů: 126

č. *malátný* < střhn. *malāt, malāde, malātes* (dnes *malade*) < fr. *malade*

„Ale po celou dobu spánku, až do chvíle, kdy se probudil, se mu zdálo, že nespí, že nemůže usnout, přestože je hrozně **malátný**.”

Dostojevskij, Fjodor Michajlovič: Věčný manžel. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = v_manzel:2; počet výskytů: 180

„A následuje bolest hlavy, tlak v očích, neschopnost řádně se soustředit, **malátnost**, bolesti svalů, útlum mozkové činnosti, přidružit se mohou i zažívací obtíže, svalové křeče apod.”

Právo, 29. 8. 2000

doc.id. = pr000829:94; počet výskytů: 154

„Zatímco lidé na koupalištích na slunci rychle **malátněli**, v kancelářích se po ránu naopak pracovalo hbitěji než jindy.”

Mladá fronta DNES, 20. 6. 2002

doc.id. = mf020620:589; počet výskytů: 8

č. *malíř* < raně nhn. *maler* (dnes *Maler*) < střhn. *māler*, *mālaere* < sthn. *mālari*

„Dívá se **malíř** na obraz stejně jako spisovatel na knihu?”

Potok, Chaim: Jmenuji se Ašer Lev. Argo, Praha 1996.

doc.id. = jmsaslev:3; počet výskytů: 5921; odvozené adjektivum: malířský

č. *malovat* < raně nhn. *malen* (dnes *malen*) < střhn. *mālen* < sthn. *mālēn*, *mālōn*

„Tvým rodičům nevadí, že kreslíš a **maluješ**?”

Potok, Chaim: Jmenuji se Ašer Lev. Argo, Praha 1996.

doc.id. = jmsaslev:2; počet výskytů: 2744; odvozené adjektivum: malovaný

„Uvnitř jsem zastihla při **malování** hned celou skupinu malířek.”

Lidé a země, ročník 1999

doc.id. = zeme99:83; počet výskytů: 784

č. *mamut* < nhn. *Mammut* < fr. *mammouth* < rus. *ма́м(м)ыт*

„Jinými slovy – pravěký člověk vzal kyj a šel lovit **mamuta**.”

Chatař a chalupář, č. 9/2000

doc.id. = chch0009:41; počet výskytů: 524

č. *man* < střhn. *man* (dnes *Mann*) < sthn. *man*

„Podobné horlivě jednal biskupský **man** Kašpar Štyzl z Olšic, jehož byl nucen biskup Pavlovský uklidňovat, že jeho kostel v Maletíně je již vysvěcený.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: min. 3

č. *mančaft*, *manšaft* < nhn. *Mannschaft*

„Stradlater patřil k jeho miláčkům, protože byl střední útočník **mančaftu**, a Ed Banky mu půjčil vůz, kdy chtěl.”

Salinger, Jerome David: Kdo chytá v žitě. Práce, Praha 1979.

doc.id. = salinger:1; počet výskytů: 165 (mančaft) + 41 (manšaft)

č. *mandl* < raně nhn. *mangel* (dnes *Mangel*) < střhn. *mange* < střlat. *manga(na)* < lat. *manganum* < ř. *μάγγανον*

„Po příchodu ze školy bylo potřeba donést prádlo na **mandl** a dojít pro večeři.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:2; počet výskytů: 61

č. *mandle* < raně nhn. *mandel* (dnes *Mandel*) < střhn. *mandel* < sthn. *mandala* < vlat. *amandula* < lat. *amygdala* < ř. *ἀμυγδαλή*

„Velmi oblíbené jsou jemné dorty z **mandlí** nebo vlašských ořechů a citronové či žloutkové krémy na křehkém těstě.”

Španělská kuchyně. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = spankuch:3; počet výskytů: 1257; odvozené adjektivum: mandlový

„Používá se k přípravě čaje při průjmu a nachlazení, zevně ke kloktání při zánětech hrtanu, **mandlí** a horních cest dýchacích.”

Kvasničková, Danuše: První kroky za poznáváním přírody. Fortuna, Praha 1998.

doc.id. = priroda:4

č. *mangold* < střhn. *man(e)golt*, dnes *Mangold*

„Dále můžeme přirychlit **mangold**, pór a všechny rané košťáloviny.”

Sulzberger, Robert: Zahradničíme v zimě. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = zahrzima:1; počet výskytů: 72

č. *mantl* < střhn. *mantel* (dnes *Mantel*) < sthn. *mantal* < lat. *mantellum*

„Zkrátka a dobře, vyjdou ven na sníh, White v košili, Colby ještě pořád ve vojenském **mantlu** až na paty.”

Slouka, Mark: Ztracené jezero. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = ztjezero:2; počet výskytů: 13

č. *manýra* < nhn. *Manier*

„Dbalo se také na stylovou čistotu, a protože Mozartovy mše zněly vlastně stejně jako jeho Figaro, měly být z chrámu vypuzeny všechny operní **manýry**.“

Ulrich, Michels: Encyklopedický atlas hudby. NLN, Praha 2001.

doc.id. = atlashud:6; počet výskytů: 253

č. *marcipán* < nhn. *Marzipan* < it. *marzapane*

„Prodejci se činí za pulty stánků a předhánějí se, kdo hlučněji vychválí pomeranče, **marcipán**, cucnakládě a turecký med.“

Urban, Josef: Poslední tečka za Rukopisy. Argo, Praha 1998.

doc.id. = rkz:9; počet výskytů: 74; odvozené adjektivum: marcipánový

č. *marka* < sthn. *marca*, *marcha* aj., dnes *Mark*

„Roku 804 Karel Veliký zřídil durynskou **marku**, jejímž úkolem bylo bránit výbojům Slovanů.“

Týden, č. 41/2004

doc.id. = tydn0441:76; počet výskytů: min. 1

č. *marka* < raně nhn. *mark(e)* (dnes *Mark*) < střhn. *marke*, *marc*

„Pouze německá **marka** přestane být oficiálním platidlem již letos 31. prosince.“

Právo, 15. 11. 2001

doc.id. = pr011115:64; počet výskytů: 502

č. *markrabě*, *markrabí* < střhn. *marcgrāve*, dnes *Markgraf*

„Prvním **markrabětem** moravským se stal Jan Jindřich, mladší bratr císaře Karla IV., který titul spolu s majetkem posléze rozdělil mezi tři syny.“

Efeméra – různé 2.

doc.id. = efemera2:73; počet výskytů: 71 (markrabě) + 6 (markrabí)

„Morava měla navždy zůstat samostatným **markrabstvím**.“

Týden, č. 4/2004

doc.id. = tydn0404:65; počet výskytů: 33

č. *markýrovat* < nhn. *markieren* < fr. *marquer* < it. *marcare*

„Závada také zpíval, nebo to alespoň **markýroval** (podezírám ho, že slova písní ani neznal), ruce spjaté jako při bohoslužbě na prsou.”

Maršíček, Vlastimil: Nezval, Seifert a ti druzí. Host, Brno 1999.

doc.id. = marsicek:1; počet výskytů: 21; odvozené adjektivum: markýrovaný

č. *marš* < nhn. *Marsch* < fr. *marche*

„Tlení je také přírodní pochod, ale nikterak nám nepřipomíná pěkný **marš**; nechtěl bych komponovat nějaké ‚tempo di marcia‘ k pochodu tlení.”

Čapek, Karel: Zahradníkův rok. Československý spisovatel, Praha 1983.

doc.id. = zahrad_r:1; počet výskytů: min. 18

č. *marš* < nhn. *marsch*, dř. *marsche* < fr. *marche*

„Jen se dlouho nezdržovat: kartičku, odvolit a **marš** domů!“

Týden, č. 41/2004

doc.id. = tydn0441:69; počet výskytů: min. 37

č. *maršál* < střhn. *marschalc* (dnes *Marschall*) < sthn. *marahscal*

„Starý **maršál** se vrátil pomalu a klidně do svého stanu, pomalu a klidně sňal hrotitou helmu a brýle a položil je opět na stůl.”

Chesterton, Gilbert Keith: Povídky otce Browna. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = chester:1; počet výskytů: 680

č. *maršrúta* < nhn. *Marschrout*

„Podle **maršrúty** měli jsme už dostat na několika stanicích večeri, a nedostali jsme nic.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 14

č. *masírovat* < nhn. *massieren* < fr. *masser*

„Naneste trochu více krému nebo oleje a palcem jedné ruky **masírujte** dlaň druhé pevnými krouživými pohyby.”

Bentley, Vicci: Atraktivní a svěží i po 30, 40, 50... Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = atraktiv:1; počet výskytů: 412

„Kniha manželů Patakyových vám přináší ucelenou mapu reflexních ploch s charakteristikou, lokalizací i doporučením, jak zlepšit pouhým tlakem, jemným **masírováním** či hlazením svůj zdravotní stav.”

Blesk magazín, č. 11/2003

doc.id. = blmg0311:13; počet výskytů: 27

č. *maska* < nhn. *Maske* < fr. *masque* < it. *maschera*

„Byla tma a měl na obličej **masku**.”

Coben, Harlan: Nadobro ztracený. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = nadobro:4; počet výskytů: 3469

č. *mašina* < nhn. *Maschine* < fr. *machine* < lat. *machina* < ř. *μᾶχανᾱ*

„Sedm chlapíků obsluhuje asfaltovací **mašinu** a padesát čumilů se šourá za nimi.”

Kolář, Jiří: Psáno na pohlednice I. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pohledy:1; počet výskytů: 387

č. *mašinfíra* < něm. dial. *mašinfīrə*, *mašinfīrər*

„Alkohol u **mašinfíry** vyloučila dechová zkouška, u řidiče škodovky bude test proveden při nařízené pitvě.”

Blesk, 16. 7. 2004

doc.id. = bl040716:72; počet výskytů: 26

č. *mašinkvér* < bav.-rak. *mašīnkvēr* aj., nhn. *Maschinengewehr*

„Pracanti padli v Haliči, mrtvé je spouštěli stěnami Dolomit, ani neměli kde spočinout mezi ratata **mašinkvéřů**.”

Preisner, Rio: Básně. Torst, Praha 1997.

doc.id. = riobasne:3; počet výskytů: 5

č. *maširovat* < nhn. *marschieren* < fr. *marcher*

„Pěší pluky **maširovaly** v dunivém pochodovém rytmu.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:6; počet výskytů: 68

č. *mašle* < nhn. dem. *Masche(r)l* od *Masche* < raně nhn. *masche* < střhn. *masche*

„Na polštáři ležel rozpuštěný pramínek vlasů a v něm černá sametová **mašle**.”

Zábrana, Jan: Vražda v zastoupení. Mladá fronta, Praha 1967.

doc.id. = zabrana1:1; počet výskytů: 294

č. *maštal* < střhn. *marstal* (dnes *Marstall*) < sthn. *marstal*

„Právě tady bývalo hnojiště, v menším chlévě kráva, naproti byla velká **maštal** pro koně.”

Chatař a chalupář, č. 8/2002

doc.id. = chch0208:18; počet výskytů: 142

č. *maštalér*, *maštalíř* < střhn. *marstallaere*, *marstaller*

„Tyto kategorie dvorských řemeslníků lze zahrnout do kategorie biskupských služebníků jako holomci hlásní, vozataji, **maštaléri**, mlatci, ve dvoře čeledí, jejichž skutečné postavení ilustruje jejich umístění na nižších úrovních biskupské tabule – za stolem.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 1 (*maštalér*) + 1 (*maštalíř*)

č. *mat* < raně nhn. *matt* (dnes *matt*) < střhn. (*schach unde*) *mat* < fr. (*échez et*) *mat* < šp. (*jaque y*) *mate* < arab., popř. pers. (*šāh*) *māt*

„Zařídil jsem si to, aby mi mohl dát **mat** šestým tahem, ale ten blbec dostal strach v okamžiku, kdy měl obětovat královnu.”

Djian, Philippe: Za rozcestím. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = rozcesti:2; počet výskytů: min. 39

č. *matrace* < raně nhn. *matratz*, *madratz* (dnes *Matratze*) < střhn. *mat(e)raz* < it. *materasso* < arab. *maṭraḥ*

„Byla z plochých ocelových tyček, na nichž ležela tenká, tvrdá **matrace**.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1; počet výskytů: 992

č. *máz* < raně nhn. *mās* (dnes *Maß*) < střhn. *māz(e)*

„Při proslulých mnichovských pivních slavnostech Oktoberfest překročí letos cena piva za **máz** (jeden litr neboli tuplák) již sedm eur (225 korun).”

Blesk, 15. 4. 2004

doc.id. = bl040415:98; počet výskytů: 13

č. *melasa* < něm. *Melasse* < fr. *mélasse* < sp. *melaza*

„Ostatně on mě našel v hokynářství, kde jsem právě seděl mezi dvěma barely **melasy** a cucal třtinový cukr, zatím co mě má uplakaná matka dala všude hledat.”

Hospodářské noviny, 5. 10. 2001

doc.id. = hn011005:184; počet výskytů: 45

č. *meldovat* < nhn. *melden*

„Před vchodem na něho čekal vojáček, zasalutoval, podal Schlikovi naditou aktovku a rozpačitě **meldoval**: Pane štábní kapitáne, mám vám předat vaše věci, co jste měl v šuplíku ve stole, prý nemáte k sobě do kanceláře ani chodit, oni vás tam nepustí.”

Votýpka, Vladimír: Příběhy české šlechty. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = slechta:1; počet výskytů: 5

č. *meloun* < střhn. *melūn(e)*, *melōn(e)* aj. (dnes *Melone*) < it. *melone* , popř. fr. *melon* < lat. *melo*

„Ale ze všech druhů tykvovité zeleniny i mnoha dalších druhů ovoce a zeleniny je nejbohatší na draslík vodní **meloun**.”

Gumowska, Irena: Zdraví na talíři. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zdravina:1; počet výskytů: 670

č. *merčit* < raně nhn. popř. střhn. *merken* (dnes *merken*) < sthn. *merchen*

„Anebo to jsou třeba vopravdu provokatéři, **merčils**, jak to policajti neviděli?“

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 5

č. *meršánka* < nhn. *Meerschau(pfeife)*

„Vejminkář Stolba na zápraží z náprsenky u vesty vyndá **meršánku**, profoukne troubel a tabákovou močku nechá skanout na ošlapaný bulizník.”

Šanda, Michal: Obecní radní Stoklasné Lhoty vydraživší za 37 Kč vycpaného jezevce pro potřeby školního kabinetu. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = lhota:1; počet výskytů: 2

č. *mešuge* < nhn. *meschugge* < jid. *meschuggo* < hebr. *m^ešugga^c*

„Mamička říkala, že náš táta je takovej **mešuge**, ale já nevím, co to znamená.”

Tajovský, V.B. – Palán, A. – Paulus, J.: Člověk musí hořeti. Torst, Praha 2001.

doc.id. = tajovsky:1; počet výskytů: 23

č. *metoda* < nhn. *Methode* < lat. *methodus* < ř. *μέθοδος*

„Asi to už trochu vychází z módy, ale víš, nějaký smysl to mělo – jako spousta těch starých léčebných **metod**.”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 15104

č. *mezulán* < nhn. † *Messolan* < it. *mezzolana*

„Já nejsem žádnéj potvor, vy neomalený **mezuláne!**“

Reflex, č. 11/2001

doc.id. = refl0111:62; počet výskytů: 9

č. *míca* < nhn. *Mieze*

„Jen co popadla dech, ujistila mě převelice přátelsky, že ten dědek je trouba a skrblík, který ji drží zkrátka, aby lovila myši, zato mladá dáma je dobrosrdečná bytůstka a propašovává jí kuřecí prsíčka a někdy, když ta hlídací babice dračice v poledne klimbá, popadne tuhle hezoučkou **mícu** a odnese si ji od krbu do ložnice, kde ji nechá hrát se špulkami hedvábí a honit šátečky tahané po podlaze, takže se obě děvčata pobaví jako dvě Popelky na dámském plese.”

Carterová, Angela: Krvavá komnata. Argo, Praha 1997.

doc.id. = carter:1; počet výskytů: 1

č. *míle* < střhn. *mīle* (dnes *Meile*) < sthn. *mīl(l)a* < lat. *milia* od *mille* (*passuum*)

„Asi půl **míle** od městečka stojí ve starém parku, proslulém svými obrovitými buky, starobylý birlstonský zámek.”

Doyle, Arthur Conan: Údolí smrti. Práce, Praha 1968.

doc.id. = udoli_sm:1; počet výskytů: 1184

č. *milíř* < střhn. *mīler* (dnes *Meiler*) < lat. *miliarium*

„Někteří lidé se živili jako uhlíři výrobou dřevěného uhlí v **milířích**, i když teď, kdy vyhasly vysoké pece, byl jeho odběr minimální.”

Čáka, Jan: Podbrdskem od městečka k městu. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1; počet výskytů: 81

č. *mina* < nhn. *Mine* < fr. *mine* < lat. *mina*

„Když robotovi utrhne **mina** nebo granát kovovou nohu, není problém namontovat novou.”

Lidové noviny, 17. 3. 2001

doc.id. = ln010317:84; počet výskytů: min. 324

č. *mince* < raně nhn. popř. střhn. *münze* (dnes *Münze*) < sthn. *muniz(z)a* < lat. *moneta*

„Na ulici se zatím shromáždil početný zástup dětí žmoulajících v dlaních drobné **mince**.”

Kohout, Pavel: Ten žena a ta muž. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = tenzena:1; počet výskytů: 3266; odvozené adjektivum: mincovní

„Mohly se také, když chtěly, podívat do **mincovny**, kde jejich otec dával razit mince na stříbře tak šizené, že je většinou nikde v Čechách ani v Rakousích nechtěli brát.”

Kriseová, Eda: Perchta z Rožmberka aneb Bílá paní. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = perchta:1; počet výskytů: 274

„Dostal se i do mincovního konsorcia, které za vysoké půjčky císaři převzalo správu **mincovnictví** v Čechách a přivedlo zemi k naprostému finančnímu rozvratu.”

Story, č. 40/2000

doc.id. = stor0040:18; počet výskytů: 15

č. *mincéř*, *mincíř* < raně nhn. *münzer* < střhn. *münzer*, *münzaere*

„Na rovnosti momentů sil je založeno vážení **mincířem**.”

Encyklopedie vědy. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = encyvedy:23; počet výskytů: 5

„Hlavní zápletkou bude spor mezi kutnohorskými **mincíři** a havíři o to, kdo z nich je pro město důležitější a potřebnější.”

Mladá fronta DNES, 20. 6. 2002

doc.id. = mf020620:87

č. *mincmistr* < raně nhn. *münzmeister*, dnes *Münzmeister*

„Jako potvrzení dobré práce českých **mincmistrů** lze hodnotit také fakt, že Česká mincovna je schopna obstát ve světové konkurenci a dosud razila kromě mincí pro ČR také pro další čtyři státy – Spojené arabské emiráty, Moldávii, Venezuelu a Libanon.”

Bankovníctví, č. 12/2003

doc.id. = bank0312:14; počet výskytů: 13

č. *mindrák* < nhn. *Minderwertigkeitskomplex*

„Řada řidičů si v autě řeší **mindráky**, za volantem cítí sílu, řítí se vpřed hlava nehlava.”

Xantypa, č. 12/2003

doc.id. = xant0312:20; počet výskytů: 113

č. *minnesang* < nhn. *Minnesang*

„Se zánikem rytířství a vzestupem měst ve 14. století se z **minnesangu** stává měšťanský *meistersang*.”

Ulrich, Michels: Encyklopedický atlas hudby. NLN, Praha 2001.

doc.id. = atlashud:4; počet výskytů: 8

č. *minnesänger* < nhn. *Minnesänger*

„Formou akvarelní malby zvětšil i jednu z malých večerních slavností, při níž vévodkyně Kuronská korunovala jménem přítomných žen básníka Schinka na velezasloužilého **minnesängra**.”

Sobková, Helena: Kateřina Zaháňská. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zahanska:1; počet výskytů: 10

č. *miškulanc* < rak.-něm. *Mischkulanz* (nhn. *Mischung*) < it. *mescolanza*

„Pořád jen samá **miškulanc**!“

Rosten, Leo Calvin: Pan Kaplan má třídu rád. Práce, Praha 1970.

doc.id. = rosten1:1; počet výskytů: 1

č. *mišmaš* < nhn. *Mischmasch*

„Celý svět se změnil v nepřehledný **mišmaš**.”

Plathova, Sylvia: Pod skleněným zvonem. Argo, Praha 1996.

doc.id. = psklzvonn:1; počet výskytů: 33

č. *mlok* < nhn. *Molch*

„V miniaturních jezírkách dešťové vody, která se tu nahromadí během období dešťů, probíhá vysoko nad zemí vývoj komárů, žab i **mloků**.“

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: Amatérský přírodovědec. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:10; počet výskytů: 118

č. *mnich* < sthn. *munih* (dnes *Mönch*) < stfla. *monicus* < lat. *monachus* < ř. *μοναχός*

„Prvním opatem kláštera, pokračoval Cilian věčným tónem, byl jistý otec Tobiáš, švýcarský **mnich**, vyslaný na konci minulého století ze St. Gallenu do Irska, aby se ujal nového opatství.“

Kearney, Richard: Samův pád. NLN, Praha 1999.

doc.id. = sam_pad:1; počet výskytů: 2085; odvozené adjektivum: mnišský

č. *mops* < nhn. *Mops* < dněm. popř. hol. *mops*

„Docela jinak tomu bylo v Anglii, kde **mops** zůstal živým a pohyblivým psem.“

Bielfeld, Horst: Psi. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = psi1:3; počet výskytů: 8

č. *mord* < stfhn. *mort* (dnes *Mord*) < sthn. *mord*

„Neboť tato vražda není obyčejný **mord**, taková vražda se stane tak jednou za deset let.“

Waltari, Mika: Kdo zavraždil paní Skrofovou? Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = kdozavra:1; počet výskytů: min. 63

č. *mordovat* < stfhn. *morden* (dnes *morden*) < sthn. *murdan*

„Ale nelíbí se mi, jak se ke mně chováš, a nelíbí se mi, jak mi **morduješ** slepice a nelíbí se mi, jak se tu kolem pořád plížíš, jako kdybych byla debil a neměla vůbec potuchy, co máš za lubem.“

Barkerová, Nicola: Doširoka otevřené. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = dosiroka:1; počet výskytů: 59

„Zdena Studenková **morduje** své tělo v posilovně dvakrát týdně.“

Blesk, 10. 5. 2002

doc.id. = bl020510:90

„Zatímco maminka obstarávala domácnost, vylézal jsem v jídelně u okna na židli a s nejživějším zájmem jsem hleděl na **mordování** volů a vepřů.”

Pagnol, Marcel: Jak voní tymián. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = tymian:1; počet výskytů: 9

č. *morek* < nhn. *Mark*

„Morkovou kost nejprve vložíme do studené vody, pak **morek** vymačkáme, osušíme, nakrájíme na kostičky a podusíme v troše másla.”

Schaffner, Bea: Malá škola italské kuchyně. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = kuchyne:2; počet výskytů: 268; odvozené adjektivum: morkový

č. *morytát* < nhn. *Moritat*

„Jenomže takové čisté ‚bulvární‘ útvary jako mordýřská píseň a **morytáty** vyhynuly.”

Týden, č. 39/2002

doc.id. = tydn0239:71; počet výskytů: 16

č. *mošt* < bav. *mošt*, nhn. *Most*

„Spojování hroznů, **moštů** nebo vín nemusí vůbec vést ke snížení hodnoty, může s ním být spojeno i zvyšování hodnoty vína.”

Dörr, Hans-Georg – Röder, Karl – John, Frank: Co nevíte o víně. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = vinovite:1; počet výskytů: 398

č. *mošus* < nhn. *Moschus* < lat. *muscus* < ř. *μόςχος*

„Pižmo nebo jiným slovem **mošus** se vyrábí z jejich žlázových sekretů, proto jsou po staletí loveni tak nemilosrdně, že dnes je tento druh blízko vyhynutí.”

Bubucs, Éva: Parfémy. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = parfemy:4; počet výskytů: 9

č. *moula* < nhn. *Maul*

„Nebud’ blbej, ty **moulo**, a řekni mi, kdes byl?”

McBain, Ed: Romance. BB art, Praha 1998.

doc.id. = mcbain:1; počet výskytů: 92

č. *muf* < nhn. *Muff*

„Objevují se rovněž první **mufy**, podšité rukávy (rukávníky, z něm. *Muff*, fr. *moufle*, dnes *manchon*), a také voháňky, fochry (lat. *flabellum*, něm. do sedmnáctého století *Ventulin*, z it. *ventolare*, fr. *évantail*, později něm. *Fächer* ze starších forem *fechel*, *focht*, *fucker*), tedy vějíře, které byly péřové, papírové, některé z nich už skládací.”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Renesance (15. a 16. století). NLN, Praha 1996.

doc.id. = modaren:4; počet výskytů: 1

č. *mulda* < nhn. *Mulde* < raně nhn. *mulde* < střhn. *mulde*

„Mraky se protrhly, voda naplnila **muldy** a doliny, které se vyprazdňovaly do potoků, zalévala skály a vtékala do řek, posílena další průtrží mračen.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:3; počet výskytů: 20

č. *mulec* < střhn. *mūl(e)* (dnes *Maul*) < sthn. *mūl(a)*

„Pustil jsem **mulec** a rychle jsem chytl zadní nohy, ale kráva byla chytřejší než já.”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 7

č. *mumraj* < raně nhn. *mummerei* (dnes *Mummerei*) < stfr. *mommerie*

„Na náměstí panoval **mumraj**, ohromivý a hlasitý.”

Večeřa, Pavel: Třetí hlava. Host, Brno 1996.

doc.id. = pvecerat:1; počet výskytů: 136

č. *mundúr* < bav. *mundūr* aj., nhn. *Montur*

„Stručně řečeno, obléct člověka do vězeňského **mundúru** a několik dní ho nechat v policejní cele je dobrým nástrojem, jak pohnout jeho výpovědí.”

Reflex, č. 40/2004

doc.id. = refl0440:14; počet výskytů: 114

č. *muset*, *musit* < sthn. *muozan* aj., dnes *müssen*

„Jenže člověk **musí** přijímat dobré i špatné věci a uvědomovat si, že nebude mít vždycky život jenom samé kvítí!“

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:1; počet výskytů: 147354

č. *mustr* < něm. *Muster* < it. *monstra* < lat. *monstrare*

„Podobným způsobem dělají učitelé zkušební testy na základních a středních školách, a dokonce i připravované státní maturity se od tohoto **mustru** liší spíš vyšší profesionalitou zpracování než odlišnou technologií.”

Reflex, č. 14/2001

doc.id. = refl0114:26; počet výskytů: 49

č. *mušelín* < nhn. *Musselin* < fr. *mousseline* < it. *mussolina*

„Ve svých šatech z bílého **mušelínu** vypadala takřka jako nevěsta.”

Harrod-Eagles, Cynthia: Dynastie Morlandů – 20. díl, Údolí smrti. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = udolismr:4; počet výskytů: 84; odvozené adjektivum: mušelínový

č. *muškát* < střhn. *muscāt* (dnes *Muskat*) < stfr. *muscat* < střlat. (*nux*) *muscata*

„Na otlučené sádrové zábradlí, kdysi tam visely sněhobílé truhlíky plné červených **muškátů**, dosedl kos s chlupatou housenkou v zobáku.”

Formánek, Jaroslav: Beze stop. Torst, Praha 2001.

doc.id. = bezestop:1; počet výskytů: 154; odvozené adjektivum: muškátový

č. *mušle* < nhn. *Muschel* < raně nhn. *muschel* < střhn. *muschel* < sthn. *muscula* < lat. *musculus*

„Willy najednou popadl jeho kbelík s **mušlemi** a začal utíkat po pláži.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 684

č. *mutr* < nhn. *Mutter*

„Na otázku, proč si **mutr** nezapne kamna ve svém pokoji... odpovídá mladík se sklopenou hlavou, povídá zamyšleným hlasem: To by jí zas bylo moc teplo.”

Kahuda, Václav: Proudý. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = proudy:1; počet výskytů: 5

č. *muzikant* < nhn. *Musikant*

„Budeš mít věneček na hlavě a v košíčku roztrhané kvítí a budeš je sypat na cestu, a bude svítit sluníčko a zpěváci budou zpívat, **muzikanti** hrát, z kanónu budou střílet, budou zvonit všemi, to budeš koukat!“

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:1; počet výskytů: 1816; odvozené adjektivum: muzikantský

N

č. *negr* < nhn. *Neger* < fr. *nègre* < šp. popř. port. *negro* < lat. *niger*

„Charlie to ignoruje, protože urážkám často nerozumí, ale já šlím, ať už řeknou, co řeknou, **negr** nebo co.“

Lidové noviny – Magazín, č. 49/2002

doc.id. = lnmg0249:3; počet výskytů: 493

č. *nikl* < nhn. (*Kupfer*)*nickel*

„Kromě obyčejného železa k nim patří i **nikl** a kobalt.“

Trefil, James: 1000 + 1 věc, které byste měli vědět o vědě. NLN, Praha 1994.

doc.id. = trefil:4; počet výskytů: 183; odvozené adjektivum: niklový

č. *nok* < rak.-něm. dem. *Nockerl* od *Nock*

„Číšník přinesl hovězí polévku s **noky**, telecí řízek s opékanými brambory, tatarskou omáčku, a dokonce i plátěný ubrousek.“

Švejda, Jiří: Havárie. Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1975.

doc.id. = havarie:1; počet výskytů: 130

č. *nop* < nhn. *Noppe*

„Fólie je vyrobena z vysokohustotního polyethylenu (HDPE) s polokuželovitými profily (tzv. **nopy**), které vytvářejí mezi sebou volný prostor, sloužící k proudění vzduchu, páry, plynů či vody.“

Stavitel, č. 6/2001

doc.id. = stav0106:10; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: nopový

č. *nordický* < nhn. *nordisch*

„Je hezká, **nordický** typ s velice světlými vlasy upravenými do bohatého a vzdušného účesu, který vypadá zdánlivě rozevlátě, ale přitom je každý vlas díky laku přesně na svém místě.”

Hoag, Tami: Popel popelu. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = popel:2; počet výskytů: 82

č. *nudle* < nhn. *Nudel*

„To platilo i o dalším jeho oblíbeném jídle – **nudlích** s mákem.”

Tošovský, Václav – Stryhal, František – Rybka, Vratislav: Jan Zahradníček: český ortoped: (1882-1952). Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = zahradni:1; počet výskytů: 721; odvozené adjektivum: nudlový

O

č. *obrst*, *obršt* < nhn. *Oberst*, † *Obrist*, † *Oberster*

„Povídal jsem našemu **obrstovi**, aby telefonoval do štábu, že už to může začít.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 24 (obrst) + 39 (obršt)

č. *ofenzíva*, *ofenziva* < nhn. *Offensive*

„Krátký polský návrat do Moldavska, který byl důsledkem vojenské **ofenzívy** krále Jana Sobieského, však nebyl schopen osvobodit knížectví od Turků.”

Treptow, Kurt W. (ed.): Dějiny Rumunska. NLN, Praha 1999.

doc.id. = rumunsko:1; počet výskytů: 561 (ofenzíva) + 425 (ofenziva)

č. *oficír* < nhn. *Offizier* < fr. *officier* < lat. *officiarius*

„Přesně tam patří – do indickýho regimentu s nadutým britským **oficírem!**“

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1; počet výskytů: 151

č. *oktrojovat* < nhn. *oktroyieren* < fr. *octroyer*

„Akceptace musí vyplynout z věrohodnosti, nelze ji **oktrojovat** shora.”

Littová, Jana – Němec, Petr: Komunikace korporací. Vysoká škola ekonomická, Praha.

doc.id. = pnemjlit:1; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: oktrojovaný

č. *olej* < sthn. *olei, oli* aj. (dnes *Öl*) < lat. *oleum* < ř. *Ēlaion*

„Tak jsem se vydal na cestu, a to podél pobřeží lodí k jihu a pak do vnitrozemí se zásobovacími oddíly, jejichž volí táhli smyky s obilím a osli nesli džbány s **olejem** a vínem a pytle cibule.”

Waltari, Mika: *Egypt'an Sinuhet*. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = sinuhet:1; počet výskytů: 11423; odvozené adjektivum: olejový

č. *oltář* < sthn. *altāri, altār(e)* (dnes *Altar*) < pozdě lat. *altare* < lat. *altaria*

„Než společně opustili kostel, pohlédli naposled na květy u **oltáře**, a když vycházeli ven, ucítili, jak jim do tváří udeřil chlad.”

Vian, Boris: *Pěna dní*. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = penadni:1; počet výskytů: 2346; odvozené adjektivum: oltářní

č. *opat* < bav. *appāt*, sthn. *abbat* (dnes *Abt*) < lat. *abbas* (gen. *abbatis*)

„Otče **opate**, nezdá se vám, že naše zbožné hledání patrona velké moci a svatosti je řízeno vyšší mocí?”

Pargeterová, Edith: *Zázrak svaté Winifredy*. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 1008; odvozené adjektivum: opatský

„Nepřejí si dělat něco proti vůli nebes nebo urazit benediktinský řád a **opatství** v Shrewsbury.”

Pargeterová, Edith: *Zázrak svaté Winifredy*. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 557

č. *ordonanc, ordonance* < nhn. *Ordonnanz* < fr. *ordonnance*

„O dvě hodiny později, když **ordonance** přinesly víno pro tebe a pro oba velitele, bylo už po všech sporech a probíral se plán.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:3; počet výskytů: 70

č. *oringle* < něm. dem. *Ohrringel* od *Ohrring*

„V uších se jí pohupovaly dlouhé **oringle**, s nimiž ladil náhrdelník i prsteny navlečené na několika prstech, všechno v blýskavě zlatém provedení, a na pravé tváři měla tužkou přimalované znamínko.”

García Márquez, Gabriel: *Láska za časů cholery*. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = cholery:2; počet výskytů: 6

č. *orkán* < nhn. *Orkan* < hol. *orkaan* < šp. *huracán*

„Větry spojené s cyklonálními poruchami od západu dosahují zejména na podzim a v zimě rychlosti vichřic až **orkánů** hlavně v severní polovině atlantského pobřeží i dále ve vnitrozemí.”

Rubín, J.: *Francie, Monako*. Olympia, Praha 1998.

doc.id. = francie:1; počet výskytů: 54

č. *orloj* < střhn. *ōr(o)lei* < lat. *horologium*

„Víc strachu nahnaly dětem ve středověku obrovské mechanické **orloje**.”

Disney, Walt: *Příručka vynálezce šikuly*. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = sikula:1; počet výskytů: 203

„Pravdou však je, že ho na požádání tehdy movitých pražských radních už v roce 1410 postavil **orlojník** mistr Mikuláš z Kadaně.”

Efeméra – různé 2

doc.id. = efemera2:134; počet výskytů: 9

č. *ortel* < sthn. *ortel*; střhn. *urteil* (dnes *Urteil*) < sthn. *urteil(i)*

„Poškozeným tak vznikla škoda ve výši 2400 korun a oba nenechavci si pouze mohou vyčkat na **ortel** soudu, který jejich činnost v nejbližších dnech po právu zhodnotí.”

Právo, 13. 8. 2002

doc.id. = pr020813:158; počet výskytů: 261

č. *oř* < střhn. *ors, ros* (dnes *Ross*) < sthn. *(h)ros*

„Seskočila ze svého **oře** a kamenné dlaždičky příjemně zchladily její rozpálená chodidla.”

Bulgakov, Michail Afanasjevič: *Mistr a Markétka*. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = marketka:1; počet výskytů: min. 144

č. *ošlejch* < střhn. *aschlouch* < střlat. *asc(h)alonium*

„Zralá na sklizeň je nyní rovněž zimní cibule (**ošlejch**).”

Sulzberger, Robert: Zahradničíme v zimě. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = zahrzima:1; počet výskytů: 11

P

č. *pádlo* < nhn. *Paddel* < angl. *paddle*

„Ke každé lodi patřilo osm **pádel** metr dvacet dlouhých, ale některé měly jen dvě **pádla**.”

Ryan, Cornelius: Vzdálený most. NLN, Praha 1994.

doc.id. = most:36; počet výskytů: 474

„Místo toho **pádlovali** ze všech sil, aby se vrátili k druhému břehu.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:5; počet výskytů: 236

„Ne, že by se nebylo na co dívat, ale po několika dnech **pádlování** s radostí vítáme konečně proudící řeku, i když ji musíme vypádlovat proti proudu.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:22; počet výskytů: 53

č. *paf* < nhn. *paff*

„Byli jsme všichni **paf** z jejího talentu.”

Story, č. 42/2000

doc.id. = stor0042:45; počet výskytů: 98

č. *pacht* < raně nhn. *pacht* (dnes *Pacht*) < střhn. *paht(e)*, *phahte*

„Na venkově se rozmáhal **pacht** zemědělské půdy a nový městský proletariát, který se postupně vzdaloval svému venkovskému původu, citlivě reagoval na výkyvy hospodářského cyklu.”

Reischauer, Edwin – Craig, Albert M.: Dějiny Japonska. NLN, Praha 2000.

doc.id. = japon:1; počet výskytů: 33

č. *pachtýř* < něm. *Pächter*

„Velkou část rolníků tvořili nájemci půdy neboli **pachtýři**.“

Im Hof, Ulrich: Evropa a osvícenství. NLN, Praha 2001.

doc.id. = evrosvic:1; počet výskytů: 60

č. *pajšl* < bav. *paiš(ə)l*, rak.-něm. *Beuschel*

„Mezitím nakrájíme **pajšl** na nudličky, vložíme do polévky a znovu povaříme.“

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:1; počet výskytů: 32

č. *pajzl* < bav.-rak. *Beis(e)l* < jid. *bajis* < hebr. *bajit*

„Až do rána chodil po St. Pauli, od baru k baru, od **pajzlu** k **pajzlu** a zpíjel se do němoty.“

Konsalik, Heinz Günther: Extáze. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:6; počet výskytů: 60

č. *pak* < nhn. *Pack*

„To tedy znamená, že sbalíš své saky **paky** a půjdeš na východ?“

Weil, Jiří: Život s hvězdou. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_1:1; počet výskytů: 20

č. *pakáž* < něm. dial. *pakaše*, raně nhn. *bagage* (dnes *Bagage*) < fr. *bagage*

„Flákači to jsou, **pakáž** líná – ale plat mají jako knížata.“

Waltari, Mika: Hvězdy to řeknou. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = hvezdyto:2; počet výskytů: 65

č. *pakl* < bav.-rak. dem. *Packel* od nhn. *Pack*

„Tak jsem dovez domů **pakl** různě velkých obálek, spotřebuju nejméně čtyři sta normálních ročně, sto velkých a několik desítek středních jen pro jednu paní.“

Kolář, Jiří: Psáno na pohlednici I. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = pohledy:1; počet výskytů: 13

č. *pakovat* < nhn. *packen*

„Neznámá v zádech. Američtí sousedi, kteří s úžasem zírali, jak pronajímáme skladiště nábytku, dáváme si na rok vyškrtnout telefonní číslo, **pakujeme** kufry a taháme k odpadovému vozíku ohromné pytle zbytečností, chtěli vědět, co nás to popadlo.”

Novák, Jan: Komouši, grázlové, cikáni, fízlové & básníci. Torst, Praha 1997.

doc.id. = komousi:1; počet výskytů: 84

č. *pancíř*, *pancéř* < střhn. *panzier*, *panzer* (dnes *Panzer*) < stfr. *pancier(e)*

„Brunhilda však pyšně poslala drahokamy švekruši zpátky s tím, že jejími klenoty jsou dřevce, **pancíř**, štít, její přilba a meč.”

Dumas, Alexandre: Dobrodružství hraběte Lydericha. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = dumas:1; počet výskytů: 193 (pancíř)

„Jedenadvacátého srpna 1968 vtrhly do Čech sovětské **pancéře** a všecko zhaslo.”

Reflex, č. 21/2003

doc.id. = refl0321:64; počet výskytů: 32 (pancéř); odvozené adjektivum: pancéřový

č. *pančovat* < nhn. *pan(t)schen*

„Tentokrát **pančovala** alkohol dvojice ‚podnikatelů‘ ve dvojgaráži na Klidné ulici.”

Blesk, 11. 10. 2000

doc.id. = bl001011:146; počet výskytů: 4; odvozené adjektivum: pančovaný

č. *pánev* < sthn. *phanna* (dnes *Pfanne*) < lat. *panna*

„Velkou **pánev** rozehřejte na vysokou teplotu a vlijte olej.”

Hurley, Judith Benn: Bylinková kuchařka. Argo, Praha 1996.

doc.id. = hurley:4; počet výskytů: 3255

č. *pant* < raně nhn., popř. střhn. *bant* (dnes *Band*) < sthn. *band*

„Sestavte dřevěný rám k uchycení dvířek a k jeho dolnímu okraji připevněte závěs (**pant**) tak, aby se dvířka otevírala směrem dolů.”

Alderton, David: Exotické ptactvo. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = exotptac:1; počet výskytů: 316

č. *pantofel* < raně nhn. *pantoffel* (dnes *Pantoffel*) < fr. *pantoufle*, popř. it. *pantòfola*

„Zasunula jsem nohy do **pantoflí**, přehodila přes sebe deku, protože ráno bylo sice jasno, ale docela zima, a zamířila jsem do kuchyně.”

Plathova, Sylvia: Pod skleněným zvonem. Argo, Praha 1996.

doc.id. = psklzvon:2; počet výskytů: 315

č. *papež* < stbav. *pāpes*, střhn. *bābes(t)*, popř. sthn. *bābes*, dnes *Papst*

„Byl jím osmapadesátiletý KAROL WOJTYLA z Polska, první **papež**, který nebyl italského původu, za posledních 455 let.”

Story, č. 1/2001

doc.id. = stor0101:27; počet výskytů: 2212; odvozené adjektivum: papežský

č. *papír* < střhn. *papier* (dnes *Papier*) < lat. *papyrum*, *papyrus* < ř. *πάπυρος*

„Ale potřebuju **papír** a tužku, kdybyste byl tak laskav.”

Wright, Peter – Greengrass, Paul: Lovec špionů. NLN, Praha 1997.

doc.id. = lovec:23; počet výskytů: 15184; odvozené adjektivum: papírový

č. *papundekl*, *papndekl* < nhn. *Pappendeckel*

„Dali nám na hraní peníze z **papundeklu**, pence, šilinky, půlkoruny, tuhý a skorem nevohebný, a měli jsme si za ně vyměňovat kostky ze stavebnice a kousky křídý.”

Sillitoe, Alan: Osamělost přespolního běžce. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = sillitoe:1; počet výskytů: 27 (*papundekl*) + 1 (*papndekl*); odvozené adjektivum: *papundeklový*

č. *pár* < raně nhn. *paar*, popř. střhn. *pār*, *par* (dnes *Paar*) < sthn. *par* < lat. *par*

„Zasmála se a hodila do sklenice **pár** kostek ledu.”

Frýbort, Pavel: Vekslák. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: min. 28325

„Hleděla jsem upřeně na konec chodby, kde nějaký doktor s vážným výrazem v tváři promlouval k postaršímu manželskému **páru**, který tam seděl na lavici.”

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:4

č. *paráda* < nhn. *Parade* < fr. *parade* < šp. *parada*

„Byli určeni pro udržování pořádku, pro okrasu při **parádách** a pro bezpečnost ulic.”

Sobková, Helena: Kateřina Zaháňská. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zahanska:1; počet výskytů: 711; odvozené adjektivum: parádní

„Škoda, že jste neviděli naše představení v plný **parádě**.”

Krentzová, Jayne Ann: Zařikávání duchů. Harlequin, Praha 1993.

doc.id. = ghost:1

„Jestli chceš, můžeš mi klidně nadávat do matek země a vraž mi třeba čumák do kastrólu s míchanou zeleninou, ale jak tě tak poslouchám, mít takový prachy by byla fakt **paráda**.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:5

„Měla na sobě svou obvyklou ošuntělou modrou **parádu** s ozdobnými rukávy.”

Unsworth, Barry: Kdo zabil Tomáše Wellse. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kdozabil:1

č. *parchant*, *panchart* < střhn. *banchart*, dnes *Bankert*

„Ten problém, který maj’ některý lidi se South Parkem, spočívá jen v tom, že každé, kdo má děti, strašně rychle zapomene, že když byl malej, byl taky takovej **parchant**.”

Reflex, č. 31/2000

doc.id. = refl0031:68; počet výskytů: 482 (*parchant*) + 61 (*panchart*)

č. *parírovať* < nhn. *parieren* < fr. *parer*

„Harry **paríroval** opožděně, ale přece jenom se mu podařilo sek odvrátit.”

Pargeterová, Edith: Šarlatové zrnko. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zrnko:1; počet výskytů: 6

č. *parkán* < střhn. *parkam*

„Bubny byly už tak blízko, že se zdálo, jako by zaznívaly hned za mřížemi **parkánu**, pod velkou kamennou rampou.”

Carpentier, Alejo: Království z tohoto světa. Host, Brno 1998.

doc.id. = carpekts:1; počet výskytů: 24; odvozené adjektivum: parkánový

č. *parketa* < rak.-něm. *Parkette*

„Poslouchali jsme úpěnlivě, jestli někde nešustí, neboť její tvrdé brnění znatelně šustilo, když poskakovala po **parketách**.“

Werich, Jan: Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = werich:1; počet výskytů: min. 145; odvozené adjektivum: parketový

„Komentovat výkony rozhodčích není moje **parketa**, takže se k tomu nebudu vyjadřovat.“

Hospodářské noviny, 4. 8. 2003

doc.id. = hn030804:53

č. *parma* < něm. dial. *parm(e)*, *barm(e)*, raně nhn. *barbe* (dnes *Barbe*) < střhn. *barbe* < sthn. *barbo* < lat. *barbus* od *barba*

„Byli jsme zakotveni v mělčí vodě poblíž břehu a já zrovna nahodil větší rybku – asi 10cm **parmu** – na prut se splávkem na štiku.“

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:2; počet výskytů: 54

č. *parta* < nhn. *Parte*, *Partei*

„Po koncertu se celá **parta** přestěhovala do hospody zvané Holajka.“

Zapletal, Zdeněk: Půlnoční běžci. Československý spisovatel, Praha 1986.

doc.id. = pulnocni:1; počet výskytů: min. 2169

č. *partaj* < nhn. *Partei*

„Pozvali ho hlavně proto, že **partaj** si tehdy začala uvědomovat, že přestala kráčet s dobou a mladí ji považují za nemoderní.“

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:4; počet výskytů: 503; odvozené adjektivum: partajní

„Nebylo to lehké, ale i tehdy byli mezi **partajníky** slušní lidé, kteří chtěli, aby zřícenina zůstala zachována pro budoucnost.“

Nedělní Blesk, č. 21/2000

doc.id. = blne0021:49; počet výskytů: 55

č. *parte* < rak.-něm. *Parte(zettel)* < it. (*dare*) *parte*

„Stěny byly polepeny spoustou **parte**, oznamujících, že umřel surrealista Bergere.”

Sartre, Jean-Paul: Zed'. Odeon, Praha 1992.

doc.id. = zed:1; počet výskytů: 74

č. *pas* < raně nhn. *pass(port)* (dnes *Pass*) < fr. *pas(seport)* < it. *passo*, popř. hol. *pas* < lat. *passus*

„Pozdě v noci vlak zastavil na belgických hranicích a já jsem musel znovu ukázat **pas**.”

Singer, Isaac Bashevis: Láska a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:15; počet výskytů: min. 249

č. *pasát* < dněm. *passat* (nhn. *Passat*) < hol. *passaat(wind)*

„Posádky plachetnic, které tu uvázly, byly zcela bezmocné a mohly jen doufat, že jim zásoby jídla a vody vydrží do té doby, než mořské proudy odnesou loď do míst, kde již vanou **pasáty**.”

Encyklopedie vědy. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = encyvedy:7; počet výskytů: 22; odvozené adjektivum: pasátový

č. *pasírovat* < nhn. *passieren* < fr. *passer*

„Pro děti obilí vždy namáčíme a vaříme ve větším množství vody více doměkka, případně je meleme, a pro nejmenší navíc **pasírujeme** – děti neumějí ještě pořádně žvýkat!“

Chourová, Iva: Makrobiotická kuchařka. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kuchmakr:2; počet výskytů: 10; odvozené adjektivum: pasírovaný

„Omáčku ještě jednou provaříme a finálně dochutíme (**pasírováním** omáčka změní chuť).”

Jiskra, Martin: Moderní česká kuchařka. Ikar, Praha 2001.

doc.id. = recepty:3; počet výskytů: 8

č. *pasovat* < nhn. *passen*

„Vždyť přesně tohle stavení sem **pasuje**, zkrátka do této krajiny patří.”

Chatař a chalupář, č. 12/2000

doc.id. = chch0012:36; počet výskytů: 355

č. *pašovat* < něm. arg. *paschen*

„Sedmadvacetiletý Polák **pašoval** dva kilogramy velmi kvalitního kokainu z Argentiny.”

Blesk, 9. 3. 2002

doc.id. = bl020309:22; počet výskytů: 245; odvozené adjektivum: pašovaný

„Po připlutí do Číny úřady loď zabavily a jejího majitele, který unesené plavidlo sledoval v malém letadle, obvinily z **pašování** cigaret.”

Lidové noviny, 8. 1. 2000

doc.id. = ln000108:40; počet výskytů: 381

č. *paštika* < raně nhn. *pastēte* (dnes *Pastete*) < střhn. *pastēte*, *pastēde*

„Francouzský jih, to nejsou jen kulinářské speciality ochucené provensálským kořením a charakteristické zeleninou, rybami, lanýži, jemnými **paštikami** z husích a kachních jater nebo světově známým vínem z oblasti Bordeaux, ale především je to bohaté kulturní dědictví s velkým počtem muzeí, festivalů a řadou starobylých měst, která stojí za zhlédnutí...”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:209; počet výskytů: 303

č. *patrola* < nhn. † *Patrolle*, *Patrouille* < fr. *patrouille*

„Ulice lemují vybydlené bloky, zabeďněné výlohy a po setmění tu hlídají policejní **patroly**.”

Respekt, č. 17/2001

doc.id. = resp0117:2; počet výskytů: 111

„Před školami a nákupními centry **patrolují** policisté s puškami.”

Hospodářské noviny, 11. 10. 2002

doc.id. = hn021011:35; počet výskytů: 7

č. *patrona* < nhn. *Patrone* < fr. *patron* < střlat. *patronus*

„Churchill vyzkoušel 50 dalších zbraní téhož typu a výroby, žádná z nich však nezanechala na vystřelených **patronách** žádné stopy.”

Vandome, Nick: Encyklopedie zločinu. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zlocin:1; počet výskytů: min. 32

č. *paušál* < nhn. *pauschal*

„Na rozdíl od dětské linky, která je zdarma, však musí dospělí v případě telefonátu uhradit základní **paušál**.”

Mladá fronta DNES, 3. 4. 2001

doc.id. = mf010403:422; počet výskytů: 254; odvozené adjektivum: paušální

č. *pauza* < nhn. *Pause*

„Když jsem předešlou noc tak málo spal, poznal jsem, že musím udělat **pauzu**.”

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 1788

č. *pauzírovat* < nhn. *pausieren*

„Kvůli zraněnému lýtku **pauzíroval** čtyři týdny a na dvorec k soutěžnímu utkání se postaví o víkendu při akci série Masters v americkém Indian Wells.”

Blesk, 11. 3. 2004

doc.id. = bl040311:52; počet výskytů: 15

č. *páv* < střhn. *phāwe* (dnes *Pfau*) < sthn. *phāwo* < lat. *pavo*

„Proč se **páv** chlubí před samicí svým ozdobným peřím?”

Lidové noviny, 1. 6. 2002

doc.id. = ln020601:69; počet výskytů: 421

č. *pavián* < nhn. *Pavian* < raně nhn. *bavian* < hol. *baviaan* < stfr. *babouin*

„Pak následoval roční pobyt v Etiopii, který umožnil pozorovat život **paviánů** ve volné přírodě.”

Franck, Dierk: Etologie. Karolinum, Praha 1996.

doc.id. = etologie:3; počet výskytů: 176

č. *pech* < nhn. *Pech*

„Můžeš mít kliku a taky můžeš mít **pech**.”

Vachss, Andrew: Droga. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = droga:1; počet výskytů: 71

č. *pemzlík* < střhn. *pensel*, *benzel*, *pinsel*, dnes *Pinsel*

„Václav Černý obsluhuje vysílačku, Kamil Bednář přechovává ilegály, Jaroslav Seifert zpívá na ulici Marseillaisu a Halas nedělá jen sarkastické epigramy a bojovné obměny lidových

písniček do podzemních časopisů a letáků, ale vpisuje i čtenářům do svých knížek revoluční dedikace jako člověk, který s **pemzlíkem** v ruce čmárá po nocích na zdi pobuřlivá hesla.”

Palivec, Josef (et al.): Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel. Torst, Praha 1996.

doc.id. = palivec2:1; počet výskytů: 1

č. *pendlovat* < nhn. *pendeln*

„Kolem náměstí by **pendloval** tichý elektrobus, hlavně pro starší turisty, s mnoha zastávkami.”

Týden, č. 48/2004

doc.id. = tydn0448:51; počet výskytů: 73

„Podle pana primátora ono létání spočívalo prý v mém **pendlování** mezi Prahou a Karlovými Vary v cestách za prací v divadle pro děti Minor, kde jsem uměleckým manažerem, a na přednášky na FAMU.”

Lidové noviny, 4. 4. 2002

doc.id. = ln020404:88; počet výskytů: 16

č. *pendlovky* < nhn. *Pendeluhr*

„Staré **pendlovky** za chvíli odbijí půlnoc.”

Jakoubková, Alena: Mluv, mluv, poslouchám tě. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = mluvmluv:1; počet výskytů: 46

č. *pendrek* < rak.-něm. *Bärendreck*

„Přicházejí policisté s **pendrek**y v rukou, píšťačky pronikavě hvízdají.”

Fulghum, Robert: Už hořela, když jsem si do ní lehal. Argo, Praha 1996.

doc.id. = uzhořela:3; počet výskytů: 185

č. *pentle* < bav. *pentl*, *bentl*, střhn. *bendel* (dnes *Bändel*) < sthn. *bentil*

„Dva chlapci mají slaměné klobouky s pruhovanou **pentlí**, tedy patrně to byla škola.”

Sayersová, Dorothy L.: Podivné námluvy lorda Petra. NLN, Praha 1999.

doc.id. = lordpetr:1; počet výskytů: 115

č. *perchta* < bav. *perchto* aj., střhn. *berht(e)*, dnes *Percht*

„Jiný druh ‚dobrých **percht**‘ představují tanečníci na chůdách, kteří na Tři krále tančí své líbivé tance, podobné reji.”

Lidé a země, ročník 2000

doc.id. = zeme00:159; počet výskytů: 11

č. *perkamt* < nhn. *Bergamt*

„Hodně dřeva z Rožmitálska bylo dodáváno příbramským dolům, jak se v minulosti říkalo pro **perkamt** – horní úřad.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 1

č. *perkytle* < raně nhn. *bergkittel*, dnes *Bergkittel*

„Po silnici rázují seřazení mužové; v černých **perkytlích** lze poznat havíře, ale tihle nesou místo kahanců a švancar šavle a pušky.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:1; počet výskytů: 2

č. *perlík* < něm. dial. *pērel*

„Mezi okny je stroj na ohýbání ráfů, ruční vrtačka, nad výhní řady speciálních kleští, kladiv, **perlíků** a ostatních kovářských nástrojů.”

Chatař a chalupář, č. 4/2000

doc.id. = chch0004:18; počet výskytů: 29

č. *permoník* < raně nhn. *bergmann*, dnes *Bergmann*

„Neměl jsem papír, abych stroj vyzkoušel, zaťukal jsem párkrát prstem na klávesnici, klapky dopadaly bezhlučně na válec, nájemníci domu si nemohli tedy stěžovat, že hluboko ve sklepe pod nimi žije **permoník**, který každou noc vykopává nějaký poklad.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 20

č. *peron* < nhn. † *Perron* < fr. *perron*

„Během té doby, co vlak stál ve Vinkovcích, je průvodčí na **peroně**.”

Christie, Agatha: Vražda v Orient-expresu. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = orientex:3; počet výskytů: 79

č. *perzián* < nhn. *Persianer*

„Gentz už mě kolik dní uhání vo kožich z **perziánu**.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:2; počet výskytů: 10; odvozené adjektivum: perziánový

č. *pešunk* < nhn. *Böschung*

„Kolo neslyšně běží po úzkém **pešunku** navigace, ledva se dotýká země.”

Vaculík, Ondřej: Jablko přešlé mrazem. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = jablko:1; počet výskytů: 2

č. *petržel* < střhn. *pētersil(je)* (dnes *Petersilie*) < střlat. *petrosilium* < lat. *petroselinum* < ř. *πετροσέλινον*

„Nílské kachny byly podávány s celerem, **petrželí** a pórkem.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:1; počet výskytů: 782

č. *piglovat* < nhn. *bügeln*

„A kromě toho mám nohy celý napuchlý, jak jsem celý odpoledne **piglovala** ty zástěry.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 7

č. *pika* < něm. *Pike* < fr. *pique*

„Pak jsme my dvakrát přišli o padesát bodů, když jsme se pokusili o čtyři srdce a čtyři **piky**.”

Christie, Agatha: Karty na stole. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = karty:1; počet výskytů: 37

č. *piklhaubna* < nhn. *Pickelhaube*

„K nechtěnému dědictví, jež krajanům zanechal, patří i symbol ‚hnusného skopčáka’, militantního štváče, často v typické **piklhaubně**.”

Týden, č. 26/2004

doc.id. = tydn0426:96; počet výskytů: 2

č. *piksla* < bav.-rak. dem. *Büchsel* od *Büchse*

„Když jsme vešli, zatvářili se lehce provinile, jako kluci přistižení s rukou v **piksle** na sušenky.”

Crichton, Michael: Kořist. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = korist:4; počet výskytů: 67

č. *pikýrovat* < nhn. *pikieren* < fr. *piquer*

„Když vyklíčí, **pikýrujeme** (přepichujeme) semenáčky do malých květináčků.”

Rak, Jaroslav: Péče o pokojové rostliny II. díl. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = peoporo:3; počet výskytů: 1

č. *pimprle* < rak.-něm. *Pimperl*

„Jako by to záhadné monstrum, mimozemšťan Gejza v astronautické přilbě, hrálo d'ábelsky stínové divadlo, mimozemské **pimprle!**“

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:2; počet výskytů: 12; odvozené adjektivum: pimprlatový

č. *pinč* < nhn. *Pinscher*

„Měl harckého kanárka, angorskou kočku a stájového **pinče**.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 77

č. *pingl* < bav.-rak. *Bink(e)l*

„Koleno mi nikdo nenabídl, tak jsem jen seděl a koukal, jak se cpou, dokud mi **pingl** nedonesl pivo.”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 55

č. *pinta* < raně nhn. popř. střhn. *pint(e)*, dnes *Pinte*

„Vypil jsem dvě a půl skleničky francouzského vína Vouvray a **pintu** černého piva Guinness z plechovky.”

Townsendová, Sue: Adrian Mole – léta v divočině. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = adriandi:1; počet výskytů: 58

č. *pípa* < rak.-něm. *Pipe* < it. *pipa*

„Za chvíli už teče z **pípy** a Kovář instruuje příchozí, jak správně natočit sklenici.”

Týden, č. 32/2004

doc.id. = tydn0432:34; počet výskytů: 178

č. *pišingr* < rak.-něm. *Pischinger* (*Torte*)

„Když Padraik jedl krajíc chleba namazaný máslem nebo sádlem, anebo oplatku zvanou **pišingr**, vyznačil si nehtem hlavní město a prokousával se k němu, dobýval tak nepřátelské území a postupoval do nitra cizí říše: už je za polovinou, už má vyhráno, zvláště když hlavní město již padlo.”

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 33

č. *piškot* < raně nhn. *biscott* (dnes *Biskotte*) < it. *biscotto* < lat. *biscoctus*

„Mari se dívá na talířek se zbytky **piškotu** a krému, jako by si rozmyšlela, kde začít.”

Ludva, Roman: Jezdci pod slunečníkem. Host, Brno 1999.

doc.id. = rludvajs:1; počet výskytů: 251; odvozené adjektivum: piškotový

č. *pižmo* < sthn. *bisam(o)* (dnes *Bisam*) < střlat. *bisamum* < hebr. *bāsām*

„V každém případě však kromě základní vůně **pižma** nebo ambry (v obou případech jde nikoli o rostlinnou látku, ale o zvířecí sekret) obsahuje: neroli, bergamotu, dřevo, citron, cedr a pomeranč.”

Bubucs, Éva: Parfémy. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = parfemy:1; počet výskytů: 84; odvozené adjektivum: pižmový

č. *plac* < raně nhn. *platz* (dnes *Platz*) < střhn. *pla(t)z* < fr. *place* < vlat. *platea* < ř. *πλατεῖα* (*ódóς*)

„Takže tady budete sedět, dáte si jedno pivo, a až vám řeknu, půjdete na **plac**.”

Reflex, č. 26/2002

doc.id. = refl0226:59; počet výskytů: min. 320

č. *plakát* < nhn. *Plakat* < hol. *plakkaat* < střhol. *plackaert* < fr. *placard*

„Výstavy secesních **plakátů**, obrazů a barevných litografií obešly celý svět, s uměním Alfonse Muchy se seznámila Amerika a oblíbilo si ho i vzdálené Japonsko.”

Kroutvor, Josef: Fernety. Torst, Praha 1998.

doc.id. = kroutvor:14; počet výskytů: 2237

č. *plán* < nhn. *Plan* < fr. *plan*

„Mohu se vás teď zeptat, jaké máte **plány** do budoucna?“

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: 18622

„Ředitel střední školy může při organizaci teoretického vyučování v souladu s učebním **plánem** dělit třídy na skupiny.“

Michalík, Jan (ed.): Školská legislativa – dokumenty. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = skollegi:29

„Po tomto telefonickém hovoru si Son prostudoval **plán** města, který si koupil, když byl v Mnichově kvůli první zakázce.“

Konsalik, Heinz Günther: Extáze. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = konsalik:3

„Tu potřebují znát zejména ti, kteří **plánují** práci či spolupráci s EU, ať už jsou to zaměstnanci státní správy nebo z privátního sektoru.“

Moderní řízení, č. 1/2004

doc.id. = mori0401:50; počet výskytů: 4049

„Z výše uvedeného vyplývá, že kalkulace jako popis technologie jsou důležité nejen pro tvorbu ceny, ale také pro kvalitní **plánování** průběhu výstavby.“

Stavitel, č. 5/2000

doc.id. = stav0005:30; počet výskytů: 2297

č. *plaňka* < raně nhn. popř. střhn. *planke*, *blanke*, dnes *Planke*

„A aby měl pohodlí úplné, opřel se zády o **plaňku** podél cesty, která měla chránit bramborová políčka a vyprahlé paloučky před tlamami krav.“

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:1; počet výskytů: 59; odvozené adjektivum: plaňkový

č. *planýrovat* < nhn. *planieren* < fr. *planer* < lat. *planare*

„Nechali vyčistit rybník, teď **planýruje** /správně: planýrují, TT/ okolí, zpracovávají bahno a uklízejí krajinu.”

Vaculíková, Madla: Drahý pane Kolář... Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = kolarovi:1; počet výskytů: 8

č. *plát* < střhn. *plat*, *blat* (dnes *Blatt*) < sthn. *blat*

„Nakonec rozválíme těsto na velký **plát**, doprostřed dáme nádivku a těsto svineme.”

Sůvová-Parodi, Daniela: Italská kuchyně aneb sýr na nespočet způsobů. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kuchital:1; počet výskytů: 766

č. *platněř* < střhn. *platnaere*, *platner*, *blatner*, nhn. † *Plattner*

„V únoru 1587 přímo zval olomouckého **platněře** Gregora Meda do Kroměříže ,k shlídnutí těch zbrojí’, která byla v rezidenci uložena v ,horní komoře’, tj. zbrojnici, spravované místním hejtmanem.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 8

č. *platýs* < raně nhn. *platteise* < lat. *platessa*, *platissa*

„Mladí **platýsi** vypadají jako normální ryba, ale během růstu se s nimi stane úžasná změna, při které se připravují na život u písčitého dna.”

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: Amatérský přírodovědec. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:13; počet výskytů: 49

č. *plech* < střhn. *plech*, *blech* (dnes *Blech*) < sthn. *bleh*

„Dveře dílny byly otevřeny, tři tovaryši stáli v půlkruhu kolem kusu **plechu** a bušili do něho kladivy.”

Kafka, Franz: Proces. SNKLU, Praha 1965.

doc.id. = kafka2:1; počet výskytů: 2868; odvozené adjektivum: plechový

„Vytáhl **plechovku** piva z ledničky, otevřel ji a zhluboka se napil.”

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 1457

č. *plenta* < nhn. *Blende*

„Účast byla kontrolována a podezřelý byl každý, kdo si dovolil vlézt za volební **plentu**.“

Respekt, č. 48/2000

doc.id. = resp0048:17; počet výskytů: 137

č. *plotna* < bav. *plotn*, nhn. *Platte*

„Pekly se obyčejně buď přímo na **plotně**, nebo v troubě.“

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:4; počet výskytů: 614

č. *plucar* < rak.-něm. *Plutzer*

„Támhle u toho křoví narazil v zemi na hliněnou nádobu o něco větší, než je **plucar** na kořalku.“

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptak:1; počet výskytů: 2

č. *plundrovat* < raně nhn. popř. střhn. *plundern*, dnes *plündern*

„Najednou z nich byli darebáci, kteří **plundrovali** životní prostředí a stali se pro tenhle svět nebezpečím.“

Scortia, Thomas, N. – Robinson, Frank M.: Prométheus v plamenech. Svoboda, Praha 1990.

doc.id. = scortia:1; počet výskytů: 28

„Když se připočte cena za **plundrování** půdy, ničení životního prostředí a sociální výdaje za zprůmyslněné zemědělství, kterou hradí stát z kapes poplatníků, pak se ukáže nade vší pochybnost, že výkonnější jsou naopak drobní farmáři.“

Hospodářské noviny, 20. 3. 2000

doc.id. = hn000320:46; počet výskytů: 19

č. *plundry* < raně nhn. *pluderhose*, dnes *Pluderhose*

„V polovině šestnáctého století vzniká v Německu a také ve Švýcarsku – v zemích, kterým patří pro středoevropské odívání této doby vůdčí role – nový typ kalhot, tzv. **plundry** (něm. *Pluderhose*, česky také *pludrhuzny*, *pludrksas*, kalhoty pytlaté).“

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Renesance (15. a 16. století). NLN, Praha 1996.

doc.id. = modaren:4; počet výskytů: 9

č. *plyš* < nhn. *Plüsch* < fr. *peluche*

„Rudý **plyš** se sem opravdu báječně hodí.”

Hemingway, Ernest: Sbohem, armádo. Melantrich, Praha 1974.

doc.id. = hemingw1:1; počet výskytů: 102; odvozené adjektivum: plyšový

č. *polej* < střhn. *polei* aj., dnes *Polei*

„Silnice vedla po okraji vysokých žulových útesů a pak se svažovala mezi lučinami hrubé trávy, v níž rostly zbytky divokých kosatců, purpurových a bílých vlčích bobů, orlíčků, **polejů** a štětinaček.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1; počet výskytů: 1

č. *policajt* < nhn. *Polizei*

„Prý je dobrý **policajt** proto, že mu vlastně nejde o vypátrání pachatele, nýbrž o to, aby se mohl případem podrobně zabývat, převracet ho ze všech stran.”

Ludva, Roman: Jezdci pod slunečníkem. Host, Brno 1999.

doc.id. = rludvajs:1; počet výskytů: 1644; odvozené adjektivum: policajtský

č. *polír* < raně nhn. *polier*, dnes *Polier*

„Když se budovala Brasilia, vyslal tam náš mamutí stavební podnik vedle stavitele také **políra** a předního dělníka, aby se poučili.”

Palivec, Josef (et al.): Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel. Torst, Praha 1996.

doc.id. = palivec2:1; počet výskytů: 19

č. *polírovat* < raně nhn. popř. střhn. *polieren* (dnes *polieren*) < stfr. *polir* < lat. *polire*

„A **polírovat** demontovaným strukturám, papalášům, kteří spadnou k lopatě?”

Vaculík, Ondřej: Jablko přešlé mrazem. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = jablko:1; počet výskytů: 1

č. *politura* < nhn. *Politur* < lat. *politura*

„Matné dřevěné židle byly natřené **politurou**, a dokonce i zaprášená černá tabule byla jako nová, bez stop po křídě na černém povrchu.”

Robinson, Nigel: Pobřežní hlídka – Záliv Tequila. Egmont, Praha 1994.

doc.id. = zalivteq:2; počet výskytů: 17

č. *polstrovat* < nhn. *polstern*

„Systém Twist pak **polstruje**, chrání a fixuje menší až středně velké produkty a je flexibilní, protože se dokonale přizpůsobí všem možným tvarům.”

Logistika, č. 7/2003

doc.id. = logi0307:46; počet výskytů: 1; odvozené adjektivum: polstrovaný

„Topení a stěny osvěžují proutěné a slaměné rohože, nábytek je v příjemném surovém dřevu, židle mají naopak pohodlné **polstrování**.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:493; počet výskytů: 49

č. *polštář* < sthn. *polstar*, *bolstar*, dnes *Polster*

„Tak jsem šel spát a kupodivu jsem se propadl do bezvědomí ve chvíli, kdy jsem položil hlavu na **polštář**.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 2338

č. *pomeranč* < rak.-něm. † *Pomerantsche* (nhn. *Orange*), nhn. *Pomeranze* < it. *pomarancia*

„Sedl si v kuchyni ke stolu a strávil zde dosti ponurou půlhodinu, během níž si nejprve oloupal a snědl dva **pomeranče** a potom kovovou násadkou od plnicího pera vykrajoval z oranžové kůry malá kolečka.”

Viewegh, Michal: Povídky o manželství a o sexu. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = sex:1; počet výskytů: 1077; odvozené adjektivum: pomerančový

č. *ponk* < bav. *ponk*, nhn. *Bank*

„Kariéra vynikajícího scénografa začínala přitom doslova od **ponku**, a to v otcově truhlářské dílně v rodné Čáslavi.”

Právo, 10. 5. 2000

doc.id. = pr000510:58; počet výskytů: 103

č. *pop* < bav. *pop*, nhn. *Papp*

„Za starých časů lidé věděli, že pro dobré mravy potřebují kostel a **popa**, který má autoritu.”

Solženicyn, Alexandr Isajevič: V kruhu prvním II. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = solzen2:1; počet výskytů: min. 45

č. *porcelán* < nhn. *Porzellan* < it. *porcellana*

„Přinesl mi čajovou konvici z kodaňského královského **porcelánu** – první dárek, který mi kdy k narozeninám dal.”

Bardová, Mary: Čtyřicítka – No a co? Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ctyricet:1; počet výskytů: 1063; odvozené adjektivum: porcelánový

č. *portviš* < bav.-rak. *Bartwisch*

„A musí se protáhnout tak, aby na ně nepadla klec s kanárem, až zakopnou o vyčuhující **portviš** či plácačku na koberec.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 4

č. *post* < nhn. *Post(en)*, † *Posto* < it. *posto* < lat. *positus (locus)*

„Zatím jediným nevyjasněným místem v sestavě je **post** brankáře.”

Mladá fronta DNES, 18. 7. 2000

doc.id. = mf000718:131; počet výskytů: 3032

č. *postament* < nhn. *Postament*

„Sloupy nesou výrazně profilovaní a vylamované úseky kladí a římsy a stojí na širokých **postamentech**, zdobených obdélnými kazetami.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 5

č. *potaš* < nhn. *Pottasche*

„České sklářství proslulo ještě jednou inovací: koncem 17. století se začalo vyrábět sklo z uhličitanu draselného (**potaše**), které rychleji tvrdne, je lesklejší a pevnější než dříve vyráběné křišťálové sklo, takže je vhodnější pro broušení a rytí.”

Bubucs, Éva: Parfémy. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = parfemy:2; počet výskytů: 11

č. *póvl* < nhn. *Bafel*

„Knihy ji nebavily, Justýna pro ni schovávala spíš sběr: staré noviny, reklamní letáky supermarketů a všechen ten **póvl**, co jim kdo kdy narval do schránky.”

Správcová, Božena: Spravedlnost. Host, Brno 2000.

doc.id. = bspravsp:1; počet výskytů: 61

„Je vidět, že obyčejný člověk je pro ně **póvl**.”

Lidové noviny, 5. 12. 2002

doc.id. = ln021205:9

č. *pozoun* < raně nhn. *posaune* (dnes *Posaune*) < střhn. *busūne*, *busīne* aj. < stfr. *buisine* < lat. *bucina*

„Jeden hrál na staříčké pianino a na tubu, druhý s teatrálními pózami trápil housle a třetí střídal bubny a **pozoun**.”

Durrell, Gerald: Piknik a jiné pohromy. BB art, Praha 1995.

doc.id. = durrell2:1; počet výskytů: 98

č. *pracka* < nhn. *Pratze* < it. *braccio* < lat. *brachium*

„Vlk přiběhl a skákal na ni, položil jí **pracky** na ramena a lízal jí tvář.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:6; počet výskytů: 287

„Nestrkejte mi **pracku** do obličeje, člověče!”

Steinbeck, John: Toulavý autobus. Mladá fronta, Praha 1966.

doc.id. = steinbe:1

č. *pranýř* < střhn. *pranger*, *branger*, dnes *Pranger*

„Zločinci byli trestáni tím, že je přivázali na **pranýři** na veřejném prostranství, kde je vystavili palbě odpadků od kolemjdoucích.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:198; počet výskytů: 110

„Jestli její autor všechny slangy akceptuje a jen myslivštinu **pranýřuje**, je to hodně podpásové.”

Týden, č. 41/2004

doc.id. = tydn0441:28; počet výskytů: 98

č. *pražma* < střhn. *brahsem(a)* (dnes *Brachse(n)*, *Brasse(n)*) < sthn. *brahsema*, *brahs(i)a*

„Bylo tam prostranství, kde kolem tůňky rostly nízké křoviny kadidlovníku, mezi nimi snášely divoké kachny vejce a pářily se vodní slípky a ve vodě stál ibis a chytal stříbrné **pražmy**.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: 14

č. *preclík* < střhn. *prězel*, *brězel* aj. (dnes *Brezel*) < sthn. *brecedela*, *brez(i)tella*

„Zpracujeme vše v tužší těsto, ze kterého děláme malé **preclíky**, které pomastíme a dáme do teplé trouby pozvolna péct.”

Mahelová, Lenka – Dlapová, Barbara: Pečeme podle našich babiček. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = peceme:1; počet výskytů: 119

č. *prejt* < něm. dial. *prait*, nhn. *Brät*

„Nebývají to však jen klasické vepřové s jitrnicemi, **prejtem** a dalšími zabijačkovými pochutinami, ale třeba kůzlečí.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:231; počet výskytů: 60

č. *prejz* < něm. dial. *prais*, popř. raně nhn. *preis(e)*, dnes *Preis*

„Věže s prohnutými sedlovými střechami v rozích obvodové zdi pokrývají žluté **prejzy**.”

Masojídková, Lenka: Čína. Olympia, Praha 1999.

doc.id. = cinapruv:1; počet výskytů: 21

č. *pres* < střhn. (*wīn*)*presse* (dnes *Presse*) < sthn. *pressa* < stflat. *pressa*

„I když jsem v **presu** ze spousty práce, kterou teď mám, dokážu se radovat.”

Story, č. 3/2000

doc.id. = stor0003:9; počet výskytů: min. 40

č. *presbuřt* < nhn. *Presswurst*

„Pak ještě kroupová jelita, žemlová jelítka, tlačanky – tehdy se říkalo **presbuřt** –, a už se nosily odvážené čvrtě a stahovalo sádlo a porcovalo maso na výslužky a k nakládání na uzení.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 2

č. *princ* < nhn. *Prinz* < raně nhn. *prinz(e)* < střhn. *prinze* < (st)fr. *prince* < lat. *princeps*

„A tu přišel ke dveřím **princ** té země, Cradoc, královský syn, který se do ní na dálku zamiloval.”

Pargeterová, Edith: Zázrak svaté Winifredy. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 3590

č. *probošt* < sthn. *probest* aj. (dnes *Propst*) < lat. *propositus*

„V roce 934, když štrasburský **probošt** Eberhard založil na místě poustevny benediktinský klášter, stali se dva černí havrani součástí einsiedelského erbu, aby navždy připomínali počátky zdejšího opatství.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:117; počet výskytů: 70; odvozené adjektivum: proboštský

„Již byly obnoveny obě cibulovité věže **proboštství**, které byly po desetiletí – stejně jako hlavní chrámová kupole – zastřešeny jen provizorně.”

Tipy na výlety. NLN, Praha 2000.

doc.id. = vylety:1; počet výskytů: 28

č. *profous* < raně nhn. *profos* (dnes *Profoss*) < střhol. *provo(o)st* < stfr. *provost*

„Otevřely se dveře a objevil se **profous**, přinášeje čtvrt porce komisárku pro oba a čerstvou vodu.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 49

č. *prokurista* < nhn. *Prokurist*

„Většinovým vlastníkem a **prokuristou** cestovky je podle internetového výpisu z obchodního rejstříku opět Milan Juršták.”

Mladá fronta DNES, 4. 2. 2004

doc.id. = mf040204:83; počet výskytů: 118

č. *prošustrovat* < rak.-něm. *verschustern*

„Ví přece, že v pochybném poskytování úvěrů české banky za uplynulou dekádu **prošustrovaly** půl bilionu korun.”

Respekt, č. 40/2002

doc.id. = resp0240:26; počet výskytů: 32

č. *proviant* < raně nhn. *proviant* (dnes *Proviant*) < střhn. *profiant*

„Značná pozornost byla věnována přísunu pohonných hmot, munice a **proviantu** na bojiště.”

Hrbek, Jaroslav: Tobruk 1941. Argo, Praha 1997.

doc.id. = tobruk:8; počet výskytů: 152

č. *průba* < raně nhn. *prōbe* (dnes *Probe*) < střhn. *prōbe* < střlat. *proba*

„A ještě pravil pan Brabec, že dnes večer panu maharadžovi jde odvádět dílo, pan maharadža si objednal nový stejnokroj a dnes teda bude poslední **průba**.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 3

č. *pryčna* < nhn. *Pritsche*

„Jednoduché přenocování na **pryčně** už v dnešních mládežnických ubytovnách samozřejmě nehrozí.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:260; počet výskytů: 409

č. *pštros* < střhn. *strūz(e)* (dnes *Strauß*) < sthn. *strūz* < lat. *struthio* < ř. *στρουθίων*

„Ve starém Egyptě byl **pštros** symbolem spravedlnosti, protože pštrosí pero je jediné, na kterém jsou prapory po obou stranách brku stejně široké.”

Lidé a země, ročník 1999

doc.id. = zeme99:114; počet výskytů: 196

č. *puc* < nhn. *Putz*

„Když se dala do **pucu**, byla to ohromně fešná blondýnečka.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1; počet výskytů: min. 1

č. *pucovat* < nhn. *putzen*

„Tou dobou už byla skoro půlnoc a Daisy začala hadrem **pucovat** pult.”

Grafton, Sue: F jako finta. Argo, Praha 1997.

doc.id. = graftonf:14; počet výskytů: 45

„Neplýtvá jím ovšem na vysedávání v cukrárnách nebo nekonečné **pucování** porcelánu po mamince.”

Reflex, č. 38/2000

doc.id. = refl0038:75; počet výskytů: 3

č. *puč* < nhn. *Putsch* < švýc.-něm. *bütsch*

„V prosinci 1924 zorganizoval v Estonsku komunistický **puč**, ale ten nezískal podporu a byl potlačen.”

Bojtár, Endre: Oloupení Evropy. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = pobalti:1; počet výskytů: min. 380

„V Colombey si začaly podávat dveře desítky politiků čtvrté republiky, staří gaullisté i **pučisté**.”

Reflex, č. 33/2004

doc.id. = refl0433:51; počet výskytů: 40; odvozené adjektivum: pučistický

č. *pudl* < nhn. *Pudel(hund)*

„Potkala jsem sice vysokou blondýnu v kombinéze, která venčila svého meruňkového **pudla**, ale prakticky mi nevěnovala pozornost.”

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:5; počet výskytů: 193

č. *pudlovat* < nhn. *pudeln*

„Ze všech se bohužel vyklubali neplavci a já musel **pudlovat** po kritické půlkružnici sám a přesvědčit se, jestli jsou všichni muži správně rozmístěni.”

Ryan, Patrick: Jak jsem vyhrál válku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = valku:1; počet výskytů: 2

č. *puf* < nhn. *Puff*

„Bylo to roztržení jako později na frontě, kdy mocnářství nemohlo už svému vojsku ničím jiným pomoci než přenosnými bordely u štábů brigád, takzvanými ‚**pufy**’.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 1

č. *puk* < nhn. *Bug*

„Dočetl, svlékl se, složil kalhoty do **puků**, položil je přes opěradlo židle, zhasl světlo a ulehl na železnou postel.”

Fischl, Viktor: Dvorní šašci. Art-servis, Praha 1990.

doc.id. = sasci:1; počet výskytů: min. 52

č. *puklér* < střhn. *buckelaere, buckeler, buggeler*

„Když v roce 1495 napadl Ferdinand Aragonský se svými vojsky Neapol, aby si tak vymohl svůj dědičný nárok na toto království, jeho armáda zpočátku nebyla vybavena píkami a hákovnicemi jako jeho severní sousedé, ale jako pěchota italských států meči a **pukléři** – kulatými štíty.”

Howard, Michael: Válka v evropské historii. Barrister & Principal, Brno 1997.

doc.id. = valkahis:1; počet výskytů: 1

č. *pult* < nhn. *Pult* < raně nhn. *pul(p)t* < střhn. *pulpit* < lat. *pulpitum*

„Fisher natáhl ruku s prázdným šálkem přes **pult** a chtěl ještě další kávu.”

Gardner, Erle Stanley: Někteří negliže cosi tají. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = negligze:1; počet výskytů: 2968

č. *pumpa* < nhn. *Pumpe*

„Začala nám blikat kontrolka benzínu, počkali jsme proto na druhé auto a dohodli se, že zajedeme k benzínové **pumpě**.”

Kuděla, Jan – Zindelová, Michaela: Filmová fotografie. Fragment, Praha 1998.

doc.id. = negligze:1; počet výskytů: 1190

„Harvey spočítal, že lidské srdce **pumpuje** asi 500 litrů krve za hodinu.”

Strunecká, Anna: Biologie pro biofyziky. Karolinum, Praha 1997.

doc.id. = zivocich:2; počet výskytů: 207

„Všichni byli přesvědčeni, že mladíček z té ženské **pumpuje** prachy a že jen na tom to stojí.”

Kratochvíl, Jiří: Brno nostalgické i ironické. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = brno:1

„Už v pátek i o víkendu zaznamenali čeští **pumpaři** zvýšený zájem slovenských řidičů.”

Hospodářské noviny, 4. 8. 2003

doc.id. = hn030804:3; počet výskytů: 74

č. *pumpky* < nhn. *Pump(hose)*

„Tehdy se u nás nosily podkasané kalhoty, tzv. **pumpky**, a takové jsem tedy měl na cestu do Ameriky.”

Mařatka, Zdeněk: Paměti. Karolinum, Praha 1997.

doc.id. = maratka:2; počet výskytů: 57

č. *pumprnikl*, *pumpernikl* < nhn. *Pumpernickel*

„Roku 1849 se na Vysocku začal dělat **pumprnikl**, perník z pšeničné mouky známý ještě donedávna (jako např. pardubický perník).”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:4; počet výskytů: 4 (pumprnikl) + 4 (pumpernikl)

č. *punc* < nhn. *Punze* < raně nhn. *punze* < střhn. *punze* < it. *punzione* < lat. *punctio*

„Měl totiž na vnitřní straně vedle **punce** malou soukromou značku, takže by ho poznal kdokoli, kdo ho měl jednou na skladě.”

Petersová, Ellis: Útěk čarodějky. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = utek:1; počet výskytů: 248

č. *punch* < nhn. *Punsch* < angl. *punch* < ind. *pāñč*

„V soukromé jídelně, na stole potaženém černou látkou, stála obrovská mísa **punče** a v ní plaval led a nakrájené ovoce.”

Faulkner, William: Svatyně. Argo, Praha 1996.

doc.id. = svatyne:2; počet výskytů: 169; odvozené adjektivum: punčový

č. *punčocha* < raně nhn. *buntschuoch*, dnes *Bundschuh*

„Pane, kdybych tušila, že přijdete, vzala bych si na sebe síťované **punčochy**.”

Laurensová, Camille: V náruči mužů. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = laurenso:6; počet výskytů: 1044

č. *punkt* < střhn. *pun(c)t* (dnes *Punkt*) < lat. *punctum*

„Nerozumím dobře, proč je v tomto **punktu** – a v podobných vnitropolitických i mezinárodních trestních výpravách – zrovna Václav Havel tak málo ostražitý.”

Právo, 30. 10. 2001

doc.id. = pr011030:46; počet výskytů: 35

č. *purkmistr* < střhn. *burgermeister*, dnes *Bürgermeister*

„Radnice, složená z volených **purkmistrů**, kteří měli zajišťovat vybírání daní, měla nižší soudní pravomoc a byla odpovědná pouze moskevské radnici, podřízené přímo carovi.”

Švankmajer, Milan: Petr I.: Zrození impéria. NLN, Praha 1999.

doc.id. = petr_i:1; počet výskytů: 49

č. *purkrabí*, *purkrabě* < střhn. *burcgrāve*, dnes *Burggraf*

„Mohutný královský hrad měl ovšem svou vlastní čeleď, jejímž představeným byl královský úředník a vojenský velitel v jedné osobě – hradní **purkrabí**.”

Čáka, Jan: Podbrdskem od městečka k městu. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = podbrdsk:1; počet výskytů: 105 (purkrabí) + purkrabě (5)

č. *pusa* < bav. *puss*, *buss*

„Yan si nacpal během minuty do **pusy** všechny bonbony a měl tváře vyboulené jako křeček.”

Blyton, Enid: Pětka u moře. Egmont, Praha 1998.

doc.id. = petka11:1; počet výskytů: 2837

„Naposledy ráno, když mi dal **pusu** na rozloučenou a šel do práce.”

McBain, Ed: Romance. BB art, Praha 1998.

doc.id. = mcbain:1

č. *puškvorec* < bav. *prustworst, prustwurst*, nhn. *Brustwurz*

„Jídlo pro pátek, tak i pro svátek, dá se ustrojit chudě i bohatě, někdy bývá husté, že by se kocour nepropad, ale ještě si po něm nikdo nikdy nemusel strouhat **puškvorec** na spravení chuti.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:1; počet výskytů: 41

č. *pušpán* < bav. *pušpām* aj., střhn. *buhsboum* aj. (dnes *Buchsbaum*) < sthn. *buhsboum* < lat. *buxus*

„Jich čtyři byly připraveny co bohyně, majíce na tváři larvy a vlasy dlouhé žluté a na hlavě věnce zelené z **pušpánu**; a sukně tykytové bílé a při nich rukávy z kůže žluté a nohavice též žluté; a měly v pravé ruce stěly bílé a v levé okrouhlé terče postříbřené.”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Renesance (15. a 16. století). NLN, Praha 1996.

doc.id. = modaren:1; počet výskytů: 2

č. *putna* < bav. *puttn*, nhn. *Bütte*

„Nosič v čapce s mosazným štítkem si tlustým provazem přivazoval na záda obrovskou **putnu** s uhlím.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:1; počet výskytů: 90

č. *putyka* < nhn. *Budike, Butike*

„Po propité noci je každá ženská prsatější, každé auto rychlejší a **putyka** čtvrté cenové skupiny se stává luxusním podnikem.”

Reflex, č. 29/2004

doc.id. = refl0429:28; počet výskytů: 223

č. *pytel* < střhn. *biutel* (dnes *Beutel*) < sthn. *būtil*

„Když se setmělo, zalezly do spacích **pytlů** a vyprávěly si hrůzostrašné historky, až se vyděsily tak, že nadskočily při sebemenším zašustění.”

Bardová, Mary: Nejlepší přítelkyně. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = nejlepsi:1; počet výskytů: 3571

R

č. *rabat* < nhn. *Rabatt* < it. *rabatto*

„Je nutné vyřešit výši výdajů, financování vědy, regionů a taky britský **rabat**, tedy přeplatky, které Londýn jako jediný získává zpět.”

Hospodářské noviny, 17. 12. 2004

doc.id. = hn041217:36; počet výskytů: 78

č. *rabátka* < nhn. *Rabatte* < hol. *rabat* < fr. *rabat*

„Založili jsme **rabátka** a já jsem do nich zasadila květiny.”

Fredrikssonová, Marianne: Anna, Hanna a Johana. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ahj:2; počet výskytů: 15

č. *rabiát* < nhn. *rabiāt* < střlat. *rabiatus*

„Dva opilé **rabiáty** policisté chytili a po obvinění z pokusu ublížení na zdraví a porušování domovní svobody navrhli do vazby.”

Blesk, 1. 7. 2003

doc.id. = bl030701:34; počet výskytů: 30

č. *rabovat* < raně nhn. *rauben* (dnes *rauben*) < střhn. *rouben* < sthn. *roubōn*

„Ty v nestřeženém okamžiku skočily za pult a začaly **rabovat** pokladnu.”

Mladá fronta DNES, 12. 6. 2000

doc.id. = mf000612:296; počet výskytů: 94

č. *ráčkovat* < bav.-rak. *rātšn*, nhn. *ratschen*

„Kdo z dětí **ráčkoval** nebo šišlal, zůstával po škole, a tam ho to otec učil věčným opakováním správně.”

Zábránová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 29

č. *ráf* < bav. *rāf*, nhn. *Reif(en)*

„Mezi okny je stroj na ohýbání **ráfů**, ruční vrtačka, nad výhní řady speciálních kleští, kladiv, perlíků a ostatních kovářských nástrojů.”

Chatař a chalupář, č. 4/2000

doc.id. = chch0004:18; počet výskytů: 11

č. *rafat* < bav. *rafv*, *rāfv*, nhn. *raufen*

„Začali na sebe vrčet a jeden po druhém **rafat**.”

Dvořák, Ladislav: Jak hromady pobitých ptáků. Torst, Praha 1998.

doc.id. = poptaku:3; počet výskytů: 13

č. *ráhno* < raně nhn., popř. střhn. *rahe*, dnes *Rah(e)*

„Za jedné bouřlivé noci jsme spatřili na lodi ohně, tančící na obou koncích velkého **ráhna**.”

Verdet, Jean-Pierre: Nebe, řád a chaos. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = hornebe:6; počet výskytů: 69

č. *rajbovat* < nhn. *reiben*

„Ve vsi Orajbi žili bezdětní novomanželé, že se jim nechtělo **rajbovat**!”

Kremlička, Vít: Prozatím. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = prozatim:1; počet výskytů: 1

č. *rajcovat* < nhn. *reizen*

„Tak tenhle chlápek o sobě tvrdí, že ho **rajcuje** jen nebezpečí.”

Blesk, 17. 3. 2004

doc.id. = bl040317:44; počet výskytů: 37

č. *rajčur* < bav. *raitšul*, nhn. *Reitschule*

„Úplný **rajčur**.”

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 1

č. *rajtovat* < nhn. *reiten*

„Hejtman s oblibou **rajtuje** koně, primátor sedí pevně v sedle kola.”

Blesk, 18. 2. 2003

doc.id. = bl030218:6; počet výskytů: 51

č. *rajzovat* < nhn. *reisen*

„Na to, že je Bombaj velké město, dokáže obdivuhodně fungovat jako vesnice; netrvá dlouho a všichni vědí všechno, zvlášť o nafoukané dvanáctileté krasotince, která **rajzuje** tramvajemi s dospělým devatenáctiletým mladíkem, oplývající pŕvabem filmové hvězdy a nepotvrzenou pověstí o úspěších u žen, která rychle nabývá legendárních rozměrů.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:2; počet výskytů: 6

č. *raketa* < nhn. *Rakete*, dř. *Rackette*, *Rogete* < it. *rocchetto*

„Dovedeme vypálit **rakety** do vesmíru, ale nedovedeme vyléčit hněv a úzkost.”

Steinbeck, John: Zima úzkosti. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = zimauszko:4; počet výskytů: min. 58; odvozené adjektivum: raketový

č. *rám* < stŕhn. *ram(e)* (dnes *Rahmen*) < sthn. *rama*

„Celou zadní stěnu pokrývalo obrovitánské zrcadlo ve zlatém **rámu**, ve kterém se odrážel stůl, židle i lustr nad nimi.”

Durrell, Gerald: Vdáváme matku a jiné povídky. BB art, Praha 1994.

doc.id. = durrell4:1; počet výskytů: 2612

„Koncerty s Dvořákovými oratorii proto podle ní **rámují** letošní festivalovou nabídku.”

Právo, 23. 9. 2004

doc.id. = pr040923:239; počet výskytů: 158

„Zajděte k **rámaři**, ať ty staré fotografie vyhodí a dá tam ty z balíčku.”

Weil, Jiří: Na střeše je Mendelssohn. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_2:1; počet výskytů: 9

č. *randál* < nhn. *Randal(e)*

„Čekal jsem, že udělá strašný **randál** a probudí sousedy.”

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1; počet výskytů: 133

č. *rande* < rak.-něm. *Rande*, nhn. *Rendezvous* < fr. *rendez-vous*

„Za ideální **rande** považuje procházky parkem nebo posezení na zahrádce kavárny.”

Story, č. 14/2001

doc.id. = stor0114:8; počet výskytů: 374

č. *rank* < nhn. *Rang* < fr. *rang* < stfr. *renc*

„A tak mi v mém **ranku** nejnižšího redaktorského poskoka v nakladatelské hierarchii nejen nebylo dovoleno lektorovat rukopisy třeba jen dočasných hodnot, ale byl jsem nucen prokousávat se denně romány, povídkami i literaturou faktu, jež měly hodnotu přímo nejskrovnější – haldami kávou politých a ohmataných stránek rukopisů Hammermilla Bonda, jejichž omšelý poničený vzhled byl dostatečným svědectvím o autorově krajně zoufalé situaci (nebo o podobné situaci jeho agenta) a zároveň o funkci firmy McGraw-Hill jakožto nakladatelství posledního útočiště.”

Styron, William: *Sofiina volba*. X-Egem, Praha 1994.

doc.id. = styron:1; počet výskytů: min. 5

č. *rantl* < něm. dial. *rant(l)*, nhn. *Rand*

„Na konci stolu na jejich místech stojí zase předními na ubrusu ohař, líže **rantl** talíře, pod běháky mu začíná ujíždět látka i s nádobím, než ho hajný Fojtek pleskne přes kýtu.”

Dostál, Zeno: *Ryby*. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = ryby:1; počet výskytů: 21

č. *rapír* < raně nhn. *rapier* (dnes *Rapier*) < fr. *rapière*

„Když jsem to zvedl k očím, zjistil jsem, že držím v ruce krátký meč dosti podobný **rapíru** i dýce.”

Minařík, Květoslav: *Světlo geniů*. Canopus, Praha 1991.

doc.id. = svetgeni:7; počet výskytů: 34

č. *rapl* < nhn. *Rappel*

„Tak třeba pár tejdnu nato, co ségra zpovídala toho milovníka umyvadel, chytne takhle fotříka v sobotu ráno **rapl** a že prej jedem teď hned dopoledne k ségře přidělat jí konečně tu lampičku.”

Viewegh, Michal: *Zapisovatelé otcovský lásky*. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = zapis:1; počet výskytů: 31

„Přece kdyby byl měl normální slušnou ženskou a ne takového **rapla**, který ho promyšleně provokoval a dráždil až do posledního osudného okamžiku...”

Frýbová, Zdena: Falešní hráči. Melantrich, Praha 1982.

doc.id. = hraci:1

č. *raport* < nhn. *Rapport* < fr. *rapport*

„Vězňům nedal nikdy pokoj a s oblibou je posílal k **raportu**.”

Tajovský, V.B. – Palán, A. – Paulus, J.: Člověk musí hořeti. Torst, Praha 2001.

doc.id. = tajovsky:1; počet výskytů: 141

„Poznal jsem už, že daleko největší část práce kriminální policie je nudná, suchá rutina a psaní **raportů**, a pouze jedno promile toho, o čem se píše v detektivních románech: vyrovnaný boj mezi inteligenci zločince a příslušníků policie.”

Waltari, Mika: Kdo zavraždil paní Skrofovou? Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = kdozavra:1

„Po třech dnech dovolené, kterou jsem si vzal na zpamatování, jsem stál na úseku a **raportoval** s Pavlem.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 9

č. *rasa* < nhn. *Rasse* < fr. *race* < it. *razza*

„Šimpanz je nejvyšší opičí **rasa**, gorila nejnižší.”

Lustig, Arnošt: Dům vrácené ozvěny. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = lustig:1; počet výskytů: min. 387

č. *rašple* < raně nhn. *raspel*, dnes *Raspel*

„Pila k sobě potřebuje **rašpli** a hoblík.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 67

„Rozhodně mu poradíte, aby tu starou **rašpli** zadrželi po přistání na palubě, a že za žádných okolností nesmí vylézt ven bez doprovodu.”

Hailey, Arthur: Letiště. Riosport-press, Praha 1973.

doc.id. = letiste:1

č. *rathaus*, *rathauz* aj. < střhn. *rāthūs*, dnes *Rathaus*

„Bratr Jan vyskočí a zvolna míří k **rathausu**, občané k němu s podezřením vzhlížejí, ohmatávají ho očima.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 2 (*rathaus*) + 1 (*rathauz*)

č. *raubíř* < bav. *raub*, nhn. *Räuber*

„Bezpochyby mu zachránily život, protože kdyby nebyl spastik po mozkové obrně, nebo taky mrzák, jak mají lidé někdy ve zvyku říkat, ti dva **raubíři** by ho zcela určitě zamordovali.”

Elton, Ben: Totální kolaps. Ivo Železný, Praha 1995.

doc.id. = kolaps:1; počet výskytů: 40

č. *rauš* < střhn. *rūsch*, dnes *Rausch*

„Právě do tohoto období spadaly Cameroniny nejdivočejší výstřednosti a alkoholové **rauše**.”

Story, č. 30/2000

doc.id. = stor0030:6; počet výskytů: 63

č. *rebarbora* < raně nhn. *rebarbere*, *reubarbar* (dnes *Rhabarber*) < it. *rabarbaro*, dř. *reubarbaro* < střlat. *reubarbarum* (= *rheu barbarum*)

„Přestože jde o zeleninu, používáme **rebarboru** jako ovoce.”

Chatař a chalupář, č. 5/2000

doc.id. = chch0005:40; počet výskytů: 78; odvozené adjektivum: rebarborový

č. *regál* < něm. *Regal*

„Díval jsem se na zboží na **regálech** supermarketu.”

Crichton, Michael: Kořist. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = korist:3; počet výskytů: 1386; odvozené adjektivum: regálový

č. *recht* < nhn. *recht*

„Ta holka má **recht**, pomyslel jsem si.”

Reflex, č. 23/2000

doc.id. = refl0023:55; počet výskytů: 92

č. *rej* < střhn. *rei(e)*, *reige* (dnes *Reigen*, dř. *Reihen*) < stfr. *raie*

„Nejsou sice tak velkolepé jako vodopády Krky, ale na rozdíl od ní lze v jejích neméně průzračných tůních pozorovat **rej** pstruhů, aniž by kolem procházely desítky účastníků autobusových zájezdů – alespoň zatím.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:3; počet výskytů: min. 186

č. *rejd* < střhn. *reide*

„Vůz se snadno ovládá – díky velkému **rejdu** dokonce i ve městě.”

Hospodářské noviny, 16. 3. 2004

doc.id. = hn040316:127; počet výskytů: min. 8

č. *rejda* < střdn. *reide*, *reede*, dnes *Reede*

„Proplul předepsanou plavební dráhou a pak zamířil k ostrovu Bréhat s jeho **rejdou** ozářenou sluncem.”

Aubryová, Cecile: Poly a tajemství sedmi hvězd. Svoboda, Praha 1995.

doc.id. = poly:1; počet výskytů: min. 3

č. *rejtár* < bav. *raitar*, střhn. *rīter* aj. (dnes *Reiter*) < sthn. *rītera* aj.

„Hlídka u kapličky viděla **rejtara**.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 15

„Teď ale, když jsme vyšli z lesa, obcházíme podél španělských **rejtářů** a ostatné sítě opačnou stranou tábor.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:3

č. *rek* < střhn. *recke* (dnes *Recke*) < sthn. *recch(e)o*

„Pravý **rek** je ten, kdo si dobude srdcí svých nepřátel.”

Huptych, Miroslav – Žáček, Jiří: Nezabolí jazyk od dobrého slova. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = nezaboli:1; počet výskytů: min. 47

č. *rekrut* < nhn. *Rekrut* < fr. *recreute, recrue*

„Jeho chování k ministrům a státním zaměstnancům lze přirovnat k vojenskému drilu poddůstojníků k **rekrutům** v devatenáctém století.”

Zeman, Jiří: *Afrika*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = afrika:17; počet výskytů: 152

„Je tedy více než žádoucí usilovat o omezení nárůstu nových kuřáků, kteří **se rekrutují** především z řad mladé generace.”

Respekt, č. 14/2003

doc.id. = resp0314:15; počet výskytů: 223

č. *rendlík* < bav. dem. *raindl*, raně nhn. *reindel*

„Postavil hrnek na stůl, zvedl ze sporáku **rendlík** a nalil si horkou čokoládu.”

Jeffries, Roderic: *Druhá strana vraždy*. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = druhasta:2; počet výskytů: 110

č. *renta* < nhn. *Rente* < raně nhn. *rente* < střhn. *rente* < (st)fr. *rente*

„Generál žil z malé **renty**, kterou zdědil po manželce, a ze svého důchodu.”

Sayersová, Dorothy L.: *Nepříjemnost v klubu Bellona*. NLN, Praha 1999.

doc.id. = bellona:1; počet výskytů: 276

č. *rentgen* < nhn. *Röntgen*

„Nyní tu už bylo samostatné porodnické oddělení, dobře vybavená laboratoř, moderní **rentgen**, a dokonce i výzkumné středisko.”

Berman, Edgar: *Se Schweitzerem v Africe*. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = schweitz:1; počet výskytů: 337; odvozené adjektivum: rentgenový

č. *repetýrka* < nhn. *Repetier(gewehr)*, *Repetier(uhr)*

„Jistá pařížská sňatková kancelář jej na výpravu vybavila kožichem, **repetýrkami** a novou zubní protézou, za což měl spisovatel zaplatit, až uloví dědiččino věno.”

Barnes, Julian: *Flaubertův papoušek*. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = flaupap:1; počet výskytů: 2

č. *represálie* < nhn. *Repressalie* < střlat. *repre(n)salia*

„Američané byli schopni pochopit **represálie**, které navazovaly na pohyby armád při frontových bojích.”

Kosatík, Pavel – Kolář, Michal: Jan Masaryk. Mladá fronta, Praha 1998.

doc.id. = jmasaryk:1; počet výskytů: 42

č. *rest* < nhn. *Rest*

„Mám dnes večer jinou naléhavou záležitost a mimoto spoustu **restů** v těchto dnech musím odpracovat.”

Čapek, Karel: Korespondence I. Československý spisovatel, Praha 1993.

doc.id. = koresp1:1; počet výskytů: 63

č. *restovat* < nhn. *rösten*

„Marinované maso **restujeme** spolu s nakrájeným česnekem.”

Mandžuková, Jarmila: Kuře, krůta, králík. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = kuchkur:1; počet výskytů: 73

č. *retovat* < raně nhn. popř. střhn. *retten* (dnes *retten*) < sthn. (*h*)*retten*

„Možná lze alespoň drobečky **retovat** a volat, že jsme tu.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 4

č. *réva* < střhn. *rebe* (dnes *Rebe*) < sthn. *reba*

„Na protějším domě rostla vinná **réva**, na níž visely hrozny a ve světle pouliční lampy se bledě zeleně leskly.”

Rendellová, Ruth: Dům se schodištěm. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = dumschod:1; počet výskytů: 876; odvozené adjektivum: révový

č. *revír* < něm. *Revier*

„Lesy, v nichž lovil kdysi císař Karel Veliký se svou družinou, patří dosud k předním francouzským **revírům** s dobrými stavy hlavně černé a vysoké zvěře.”

Rubín, J.: Francie, Monako. Olympia, Praha 1998.

doc.id. = francie:1; počet výskytů: 475; odvozené adjektivum: revírní

„Plnou hlavu starostí bude mít nejenom zámecký kaplan a zámecký **revírník** /ale, TT/ i služebná Cilka.”

Právo, 7. 4. 2004

doc.id. = pr040407:228; počet výskytů: 19

č. *rokle* < střhn. *rachel* od *rache* (dnes *Rachen*) < sthn. *rahho*

„Do tý **rokle** teče hodně potůčků.”

Gardner, Erle Stanley: Mrtvola v rokli. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = mrtvola:1; počet výskytů: 613

č. *role* < nhn. *Rolle* < raně nhn. *rolle* < střhn. *rolle* < fr. *rôle* < lat. *rotulus*, *rotula*

„Vystupovala v komických i vážných **rolích**, ale obdivována byla zvláště v salonních komediích.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:1; počet výskytů: 22722

č. *rošt* < střhn. *rōst* (dnes *Rost*) < sthn. *rōst*

„Jejich maso kuchaři obvykle krájí na tenké prstence nebo proužky a pečou na **roštu** či smaží v oleji.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:12; počet výskytů: 528; odvozené adjektivum: roštový

„Hotovou **roštěnku** zdobíme vějířkem moravské klobásy, hořčicí a dochutíme vínem.”

Cuhrová, Anna: Kuchařka pro labužníky. Vyšehrad, Praha 1998.

doc.id. = kuchlabu:1; počet výskytů: 150

č. *rota* < střhn. *rot(t)e* (dnes *Rotte*) < stfr. *rote* < střlat. *rut(t)a*, *rupta* < lat. *ruptum*

„Třetí s ustavičným bojem ustupuje, hájí krok za krokem své místo, aby získala čas, ve kterém si může druhá **rota** zajistit bok a desátá se připravit k ústupu.”

Langer, František: Železný vlk. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zelevlk:1; počet výskytů: 1081

č. *rotmistr* < raně nhn. popř. střhn. *rotmeister*, dnes *Rottmeister*

„Základní náležitost včetně zvýšené náležitosti (přídavků) mýdla pro jednotku odebírá výkonný **rotmistr**, osobní náležitosti vydává přímo vojákům, pro příslušníky dílen vydává zvýšenou náležitost mýdla společně, a to veliteli příslušné dílenské jednotky.”

Heretík, Jozef: Zabezpečení útvaru materiálem osobního použití. Vysoká vojenská škola pozemního vojska, Vyškov 1998.

doc.id. = utvar:4; počet výskytů: 123

č. *roup* < střhn. *rūpe*, dnes *Raupe*

„Živočichové podobní škrkavkám a **roupům** žijí často také ve vodě nebo v půdě.”

Kvasničková, D. – Jeník, J. – Froněk, J. – Pecina, P.: Poznáváme život I. Fortuna, Praha 1994.

doc.id. = pozzivot:2; počet výskytů: 56

č. *roura* < střhn. *rōre*, *roere* (dnes *Röhre*) < sthn. *rōra*

„Ze svazku ocelových a měděných vodovodních trubek, které stály opřeny v jednom rohu, si vybrala ocelovou **rouru**.”

McClure, Ken: Jak bodá štír. Columbus, Praha 1996.

doc.id. = mcclure:1; počet výskytů: 444

č. *routa* < střhn. *rūte*, popř. sthn. *rūta* (dnes *Raute*) < lat. *ruta*

„Prastarou rostlinou, která se používala v kuchyních našich babiček, byla i léčivá **routa**.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:1; počet výskytů: 27

č. *rozinka*, *hrozinka* < raně nhn. *rosine*, dnes *Rosine*

„Nakonec se koláče dozdobí lístečky loupaných mandlí a **rozinkami** na tvarohu.”

Jiskra, Martin: Moderní česká kuchařka. Ikar, Praha 2001.

doc.id. = recepty:4; počet výskytů: 592 (rozinka) + 363 (hrozinka); odvozené adjektivum: rozinkový, resp. hrozinkový

č. *rozšafný* < raně nhn. *recht(ge)schaffen*, dnes *rechtschaffen*

„Do věci se vložil i můj otec a strýček dostal novou hospodyní, **rozšafnou** pěknou vdovu z Moravy.”

Holečková, Ema: Mé dvacáté století. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = recepty:4; počet výskytů: 96

„Věřil v náš charakter a byla tam maminka, jejíž moudrost a **rozšafnost** vždy cenil.”

Morávková – Udržalová, Libuše: Naše Roveň. Vyšehrad, Praha 1998.

doc.id. = roven:1; počet výskytů: 31

č. *rubín* < raně nhn. popř. střhn. *rubīn* (dnes *Rubin*) < střlat. *rubinus*

„Královna si k ní vzala ještě perlový náhrdelník s obrovskými **rubíny** a v šedých kadeřích měla obrovské květy z ryzího zlata.”

Story, č. 2/2000

doc.id. = stor0002:10; počet výskytů: 207; odvozené adjektivum: rubínový

č. *rukovat* < bav. *ainruk*n, nhn. *einrücken*

„V roce 1943 jsem jako sedmnáctiletý **rukoval** na frontu.”

Respekt, č. 22/2002

doc.id. = resp0222:8; počet výskytů: 30

č. *ruksak* < nhn. *Rucksack*

„Muž na obrázku měl na sobě krátké kalhoty, na zádech **ruksak**, na nohou horolezecké boty a na očích brýle proti slunci.”

Coben, Harlan: Nadobro ztracený. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = nadobro:1; počet výskytů: 160

č. *rum* < něm. *Rum* < angl. *rum*

„Pili jsme v bistrech jeden **rum** za druhým.”

Simenon, Georges: Dostaveníčko u rybářů. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = dostaven:1; počet výskytů: 1348

č. *ruml* < nhn. *Rummel*

„Sedíme ve křoví a dejcháme si na prsty, ale moc dobře slyšíme, jak je tam ve dvoře **ruml**, psi štěkají a my se třeseme.”

Zamjatin, Jevgenij: Bič boží. Host, Brno 1999.

doc.id. = zamjatin:1; počet výskytů: 3

č. *rumplovat* < raně nhn. popř. střhn. *rumpeln*, dnes *rumpeln*

„O půl šesté začal někdo **rumplovat** dveřmi.”

Tajovský, V.B. – Palán, A. – Paulus, J.: Člověk musí hořeti. Torst, Praha 2001.

doc.id. = tajovsky:1; počet výskytů: 8

„Asi po minutě **rumplování** a strkání do dveří začal volat o pomoc.”

Toole, John Kennedy: Spolčení hlupců. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = toole:1; počet výskytů: 3

č. *runa* < nhn. *Rune* < raně nhn. *rune* < střhn. *rūne* < sthn. *rūna*

„Ty nevyrobil žádný zlobr ani lidský kovář v těchhle krajích a časech; ale až si budeme moci přecíst ty **runy** na nich, dovíme se o nich víc.”

Tolkien, John Ronald Reuel: Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky. Mladá fronta, Praha 2002.

doc.id. = hobit:1; počet výskytů: min. 48

č. *runda* < nhn. *Runde*

„Těšil jsem se, že se budu trochu vytahovat, a možná že zaplatím **rundu** piva, jestli moji kamarádi budou náležitě obdivovat mé štěstí.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:2; počet výskytů: 102

č. *rýgl* < raně nhn. popř. střhn. *rigel* (dnes *Riegel*) < sthn. *rigil*

„Podívej se na to kování – říkala Anna už vkleče a zbožně se dotýkala středověkých obručí a **rýglů**.”

Páral, Vladimír: Katapult. Mladá fronta, Praha 1970.

doc.id. = katapult:1; počet výskytů: 2

č. *rýha* < střhn. *rīhe*, dnes *Reihe*

„Sanskrtské texty obsahují zmínky o návodu, jak vykládat šťastná znamení z **rýh** na dlani.”

Reidová, Lori: Čtení z ruky. Slovart, Praha 1998.

doc.id. = ctenizru:3; počet výskytů: 611; odvozené adjektivum: rýhovaný

č. *rychtář* < sthn. *rihtāri* aj., dnes *Richter*

„Ten zločin, který volá po trestu, musí rozřešit královský **rychtář**.”

Pargeterová, Edith: Zázrak svaté Winifredy. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = zazrak:1; počet výskytů: 280; odvozené adjektivum: rychtářský

č. *rychtovat* < raně nhn. (*sich*) *richten* (dnes (*sich*) *richten*) < střhn. *rihten* < sthn. *rihten*

„Mohlo být tři čtvrti na jednu, zrovna jsem **si rychtoval** jídlo, když jsem slyšel zvonek.”

Nedělní Blesk, č. 34/2003

doc.id. = blne0334:23; počet výskytů: 5

č. *rychtyk* < nhn. *richtig*

„Zrovna jsme se dali do práce, aby to bylo v **rychtyku**.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 9

č. *rým* < střhn. *rīm*, dnes *Reim*

„Jiná významná báseň z tohoto období má aliteraci, ale ne **rým**.”

Carpenter, Humphrey: Životopis. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = tolkien:1; počet výskytů: 223

„Jiří Suchý jednou vyprávěl, že když napsal Tulipán, chtěl vyměnit slovo bitva za bitku, která by se lépe **rýmovala** se slovem kytka.”

Reflex, č. 1/2001

doc.id. = refl0101:21; počet výskytů: 143

č. *ryngle* < rak.-něm. *Ringlotte*, nhn. *Reneklode*, *Reineclaude* < fr. *reineclaude*

„Mohou to být: jahody, odpeckované třešně a višně, meruňky, broskve pokrájené na menší kousky, mirabelky, **ryngle** a švestky.”

Chatař a chalupář, č. 6/2002

doc.id. = chch0206:44; počet výskytů: 18; odvozené adjektivum: rynglový

č. *rynk*, *rynek* < střhn. *rinc* (dnes *Ring*) < sthn. (*h*)*ring*

„Spolek hudebníků přišel až na **rynk** a tam hrál veselé a smutné kousky a lidi při tom promenádovali.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 147

č. *ryps* < nhn. *Rips* < angl. *ribs* (plur.)

„Pozval mě do pokoje a usadil se v pohodlném křesle potaženém modrým **rypsem**.“

Votýpka, Vladimír: Příběhy české šlechty. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = slechta:1; počet výskytů: 2

č. *rýsovat* < raně nhn. *reißen* (dnes *reißen*) < střhn. *rīzen* < sthn. *rīzan*

„Že prý je technický typ a že umí dobře **rýsovat** a kreslit.“

Štětina, Jaromír: Století zázraků. NLN, Praha 2000.

doc.id. = stolzazr:1; počet výskytů: 1206

č. *rystunk* < raně nhn. *rüstung*, dnes *Rüstung*

„Vedle standardní výzbroje (sedla, ručnice, peří, **rystunky**, tulichy, kordy, kapalce, palaše a šavle, halapartny, bubny i praporce) mohla zbrojnice zahrnovat i luxusnější ‚sbírkové‘ kusy zbraní, podobně jako i na jiných sídlech.“

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 1

č. *rytíř* < střhn. *rīter* aj., dnes *Reiter*, *Ritter*

„S nadějí v lepší časy se mladý **rytíř** radostně chystal k boji.“

Wenig, Adolf: Pověsti o hradech. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = wenig:1; počet výskytů: 2083; odvozené adjektivum: rytířský

„Žižka tedy chápal duchovní výměr **rytířství** v nerozlučném sepětí s ozbrojeným zápasem.“

Reflex, č. 11/2001

doc.id. = refl0111:68; počet výskytů: 56

č. *rytmistr* < raně nhn. *rittmeister*, dnes *Rittmeister*

„Stranou od krví zbrocených stromů zůstal stát **rytmistr** a vedle něho škadronový trubač, ten přiložil k ústům polnici jakoby namočenou do rudé šťávy a zatroubil k nástupu.“

Hofmannsthal, Hugo von: Lucidor a jiné prózy. Sloart, Praha 1998.

doc.id. = lucidora:2; počet výskytů: 51

č. *ryzlink* < nhn. *Riesling*

„V kavárně hotelu Avion, kam mě tatínek brával opět bez maminčina požehnání o mnoho let později, se při hře v šachy pil vynikající **ryzlink** nebo sauvignon.”

Mladá fronta DNES, 7. 8. 2004

doc.id. = mf040807:652; počet výskytů: 76; odvozené adjektivum: ryzlinkový

č. *rýže* < střhn. *rīs* (dnes *Reis*) < střlat. *risus* < lat. *oriza* < ř. *ōpuža*

„Před polednem se vracel domů s nádobou plnou **rýže** a zeleniny, kterou mu dali soucitní vesničané.”

Merhoutová, Eliška: Indické pohádky a bajky. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = indpohad:1; počet výskytů: 2571

č. *rýžovat* < raně nhn. *reisen* < střhn. *rīsen* < sthn. *rīsan*

„Na náměstí se pak **rýžuje** zlato a samozřejmě točí pivo i kompletní sortiment nealkoholických nápojů.”

Mladá fronta DNES, 12. 6. 2000

doc.id. = mf000612:212; počet výskytů: 22

Ř

č. *říše* < sthn. *rīhhi*, dnes *Reich*

„Neapol si však zachovala řecký ráz až do pádu římské **říše**.”

Bartoněk, A. – Bartoňková, D.: Itálie, San Marino, Vatikán. Olympia, Praha 1999.

doc.id. = italie:1; počet výskytů: 4887; odvozené adjektivum: říšský

S

č. *sajtna* < bav. *saitn*, nhn. *Seite*

„Auto se pardálím skokem odlepilo od země a dav napadal k zadní **sajtně**.”

Šmíd, Zdeněk: Proč bychom se netopili. Olympia, Praha 1987.

doc.id. = smid2:1; počet výskytů: 5

č. *sako* < nhn. *Sakko*

„Vešel anonymní muž v tmavě modrém **saku** a světle šedých kalhotách.”

Archer, Jeffrey: Řekneme to prezidentce? Ivo Železný, Praha 1997.

doc.id. = preziden:2; počet výskytů: 2214

č. *sakumpak* < nhn. (*mit*) *Sack und Pack*

„Tak za tři sta tisíc **sakumpak**.”

Frybort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 5

č. *sál* < nhn. *Saal*

„Díval se do velikánského tanečního **sálu** se sedmi kopulemi a deseti tisíci korálovými sloupy, osvětleného čirým kouzlem a plného teplé mihotavé vody.”

Tolkien, John Ronald Reuel: Tulák Rover. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = rover:1; počet výskytů: 7096

č. *salát* < raně nhn. popř. střhn. *salāt* (dnes *Salat*) < it. *salata* od *insalata*

„Byla v něm tvrdá rajčata, hlávkový **salát** s velkými žlutozelenými srdíčky, chřupavé ředkvičky, okurka, vajíčka natvrdo, nakrájená na kolečka, karotka a zelený hrášek.”

Blyton, Enid: Pětka a únosci. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = petka13:2; počet výskytů: 3376; odvozené adjektivum: salátový

„Smažený kapr, bramborový **salát**, pod stromečkem něco těch dárků a v duši mír – et in terra pax hominibus bonae voluntatis.”

Reflex, č. 51/2001

doc.id. = refl0151:46

č. *sámek* < bav. *sām*, *zām*, nhn. *Saum*

„**Sámky** na obrázku, stejně široké jako pruhy na látce, jsou poskládány tak, že u kraje každého **sámku** je viditelný jen tenký proužek kontrastní barvy.”

Gordonová, Magie McCormick: Šijeme doma. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = sijemedo:2; počet výskytů: 25

č. *samet* < raně nhn. *sammet* (dnes *Samt*) < střhn. *samiť* aj. < stfr. popř. stprov. *samit* < střlat. *samitum*, *examitum* < ř. *ἐξάμιτος*

„Miriam na sobě měla tmavě modré večerní šaty ze **sametu**.“

Brussig, Thomas: Na kratším konci ulice. Odeon, Praha 2001.

doc.id. = brussing:1; počet výskytů: 490; odvozené adjektivum: sametový

č. *scenerie* < nhn. *Szenerie* od *Szene* < fr. *scène* < lat. *scaena, scena*

„Rozlehlá zahrada s rybníčky, cestičkami, altány pro čajový obřad a odpočívadly sloužila k obdivování nádherných **scenerií**.“

Flanderka, P. – Kopečná, R. – Kraemerová, A.: Japonsko. Olympia, Praha 2000.

doc.id. = japonsko:1; počet výskytů: 251; odvozené adjektivum: scenerický

„Pak se **scenerie** mění, dráčky na lampách střídají panny ležící na hroznu mořské pěny.“

Respekt, č. 48/2001

doc.id. = resp0148:30

č. *sekt* < nhn. *Sekt*, dř. *Seck* < fr. *vin sec* < it. *vino secco*

„Pogratulovali mi všichni včetně šéfredaktora a dostal jsem **sekt** a irskou whiskey.“

Respekt, č. 19/2002

doc.id. = resp0219:20; počet výskytů: min. 133

č. *sekýrovat* < rak.-něm. *sekkieren*, nhn. † *sekkieren* < it. *seccare*

„Myslíš, že jsem nevěděl, že jsi na mne dala v kasárnách poštvat důstojníky, aby mě **sekýrovali**.“

Mahlerová-Werfelová, Alma: Můj život. Mladá fronta, Praha 1993.

doc.id. = mujzivot:1; počet výskytů: 56

„Na vyzvídání a **sekýrování** reagujte lehkým humorem nebo nereagujte vůbec.“

Nedělní Blesk, č. 47/2002

doc.id. = blne0247:32; počet výskytů: 22

č. *sesle* < nhn. *Sessel*

„A tak pohodlně usazen na vysoké **sesli**, lokty opřen o barový pult, sleduji majitelku podniku Evu, kterak mi již zručnými pohyby míchá gin s tonikem.“

Jakoubková, Alena: Mluv, mluv, poslouchám tě. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = mluvmluv:1; počet výskytů: 36

č. *sicflajš* < nhn. *Sitzfleisch*

„Hlavu má docela dobrou, ale žádněj **sicflajš**.“

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1; počet výskytů: 7

č. *signál* < nhn. *Signal* < fr. *signal* < vlat. *signale* < lat. *signalis*

„Ve všech bankách po celém světě, starajících se o svou bezpečnost, znamenal daný **signál**, že je všechno v pořádku.“

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 6549; odvozené adjektivum: signální

č. *sichr* < nhn. *sicher*

„A pojišťovací otvírali kanceláře a vítali s porcelánovým úsměvem zákazníky, kteří to chtěli mít **sichr**, kdyby je někdo naboural.“

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:1; počet výskytů: 43

„Zatímco ostatní se čvachtají v moři nebo se krčí ve stínu pípy, měli byste **sichrovat** svou kariéru.“

Xantypa, č. 7/2003

doc.id. = xant0307:17; počet výskytů: 6

č. *sichrhajcka* < nhn. *Sicherheitsnadel*

„Vždycky se odněkud vynořila, z polorozpadlé kůlny, z křoví nebo z předsíně, v černém kabátu zapnutém na **sichrhajcku** a v červených ponožkách.“

Kriseová, Eda: Co se stalo. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = costalo:1; počet výskytů: 7

č. *singspiel* < nhn. *Singspiel*

„Na německé půdě vznikala opera z dvojího vlivu: z italského vzoru a z domácí lidové hry se zpěvy, zvané **singspiel** (který byl historicky poplatný zase vlivu anglické balad-opery).“

Gregor, Čestmír: Divácká opera. H+H, Praha 1996.

doc.id. = div_oper:1; počet výskytů: 33

č. *skalice* < raně nhn. *galizen(stein)*

„Lze ji vypudit zahříváním – např. krystalky modré **skalice** (hydrátu síranu měďnatého) při zahřátí ztrácejí krystalovou vodu a zbělají.”

Encyklopedie vědy. Slovart, Praha 1996.

doc.id. = encyvedy:16; počet výskytů: 42

č. *skandál*, *škandál* < nhn. *Skandal* < fr. *scandale* < lat. *scandalum* < ř. *σκάνδαλον*

„Umělec se navíc bál **skandálu**, protože potřeboval klid k práci.”

Reflex, č. 48/2000

doc.id. = refl0048:8; počet výskytů: 2342 (skandál) + 27 (škandál); odvozené adjektivum: skandální

č. *skat* < nhn. *Skat* < it. *scarto*

„Hraji jen maryjáš, kanastu, **skat**.”

Kryl, Karel: Texty písní. Torst, Praha 1998.

doc.id. = kryl1:1; počet výskytů: min. 3

č. *skorbut* < nhn. *Skorbut*

„Jak známo, dlouhotrvající nedostatek vitamínu C vyvolává nebezpečné onemocnění – kurděje neboli **skorbut**.”

Gumowska, Irena: Zdravi na talíři. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zdravina:1; počet výskytů: 7

č. *skříň* < sthn. *scrīni* (dnes *Schrein*) < lat. *scrinium*

„Přejížděl prsty po šatech na ramínkách ve **skříni** a rychle, nicméně pečlivě, prohledával všechny kapsy.”

Grahamová, Caroline: Psáno krví. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = psankrv:2; počet výskytů: 3534

č. *skřítek* < sthn. *scrato*, dnes *Schrat(t)*

„Často jsem na něho myslel, na toho zlého **skřítku** z pohádky.”

Block, Lawrence: Dlouhá řada mrtvých. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = block:1; počet výskytů: 534

č. *skýva* < sthn. *scība*, dnes *Scheibe*

„I vyprávěl jim, že jednou otec Jan, když mniši měli k jídlu pouze **skývu** chleba, je odvedl k prostřenému stolu v refektáři a tam k nim držel řeč, při níž zapomněli na hlad.”

Lozano, José Jiménez: Jan od Kříže. Vyšehrad, Praha 1998.

doc.id. = jankriz:1; počet výskytů: 534

č. *soda* < nhn. *Soda* < střlat., popř. it. nebo šp. *soda* < arab. *suwwād*

„Natáhl jsem pohodlně nohy na druhé křeslo, nalil si skotskou, stříkl trochu **sody** a zapálil si cigaretu.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 299

č. *sokl* < nhn. *Sockel* < fr. *socle* < it. *zoccolo* < lat. *socculus*

„V bronzovém **soklu** sochy je shora vidět mohutný šroub, kterým je přichycen drát odvádějící případně udeřivší blesk do země.”

Reflex, č. 33/2004

doc.id. = refl0433:4; počet výskytů: 166

č. *soldát* < raně nhn. *soldat* (dnes *Soldat*) < it. *soldato*

„Pořádný **soldát** se cvičí rok, a jsou k tomu taky možnosti, profos a polní soud.”

Michal, Karel: Čest a sláva. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = cestasla:1; počet výskytů: 11

č. *soumar* < sthn. *soumāri*

„Oliver a Charlotte jeli dolů společně, vzali s sebou dva koně jako **soumary**, až se budou vracet nahoru.”

Harrod-Eagles, Cynthia: Dynastie Morlandů – 20. díl, Údolí smrti. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = udolismr:5; počet výskytů: 53

č. *speditér* < nhn. *Spediteur* od *spedieren* < it. *spedire* < lat. *expedire*

„Nejsilnější český **speditér** v oblasti silniční přepravy je schopen zajistit po silnici přepravu jakéhokoli zboží ze všech i do všech zemí, ač se specializuje na západoevropský trh.”

Logistika, č. 5/2001

doc.id. = logi0105:59; počet výskytů: 103

č. *spíže* < střhn. *spīse* (dnes *Speise*) < sthn. *spīsa* < střlat. *spe(n)sa* < lat. *expensa (pecunia)*

„Třetímu poschodí, v němž se pohybují hlavně ženy, dominují kuchyně, **spíže** a místnosti vyhrazené pro domácí práce.”

Lidé a země, ročník 1999

doc.id. = zeme99:61; počet výskytů: 216

č. *sporák* < bav. *šporhert*, nhn. † *Sparherd*

„Zuzi seběhla do kuchyně, postavila vodu na **sporák** a hledala čaj.”

Bardová, Mary: Nejlepší přítelkyně. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = nejlepsi:1; počet výskytů: 763

č. *stafáž* < nhn. *Staffage*

„Přírodní a městské motivy někdy zahrnovaly postavy jako **stafáž**.”

Dějiny českého výtvarného umění IV. – 2. díl. Academia, Praha 1998.

doc.id. = cesvyt4b:2; počet výskytů: 39

č. *standarta* < nhn. *Standarte*

„Nad Pražským hradem už nevlaje **standarta** hlavy státu.”

Blesk, 3. 2. 2003

doc.id. = bl030203:6; počet výskytů: min. 50

č. *stodola* < sthn. *stadal*, dnes *Stadel*

„Do **stodoly** měl odvozit balíky slámy jako podestýlku pro koně.”

Horthon, Noemi: Nevěsta. Harlequin, Praha 1993.

doc.id. = mcconne:1; počet výskytů: 1286

č. *strych* < střhn. *strich* (dnes *Strich*) < sthn. *strich*

„Podle přiznání k tereziánskému katastru z roku 1713 patřilo k hodkovickému panskému dvoru 376 **strychů** půdy.”

Vědecké práce Národního zemědělského muzea. H+H, Praha 1993.

doc.id. = muzeum:3; počet výskytů: 15

č. *sulc* < rak.-něm. *Sulz* < střhn. *sulz(e)*, *sülze* (dnes *Sülze*) < sthn. *sulza*

„Žena, ta se zas mohla pro *sulc* utlouct, a já jí do toho **sulce** nepřál ani kus ucha, poněvadž chtěl jsem všechno sám sežrat, tak, jak mně to nejlepší chutnalo.”

Hašek, Jaroslav: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkovj:1; počet výskytů: 86

Š

č. *šablona* < nhn. *Schablone*, dř. *Schablon*

„Ideální je použití více **šablon** přes sebe, pro širší barevnost.”

Živel, č. 3/2002

doc.id. = ziv0203:23; počet výskytů: 513

č. *šacovat* < raně nhn. *schätzen*, dnes *schätzen*

„Denis si usilovně **šacoval** kapsy a s námahou dával dohromady marky a padesátníky.”

Blobel, Brigitte: *Místo pro lásku*. Egmont, Praha 1997.

doc.id. = mistopro:1; počet výskytů: 45

„Jde o **šacování** lidí při každé příležitosti.”

Právo, 27. 9. 2003

doc.id. = pr030927:9; počet výskytů: 9

č. *šafář* < střhn. *schaffer*, *schaffaere*, dnes *Schaffer*

„Teprve když se pan lesník, hajný a **šafář** vrátili do lesovny, zasedli ke stolu.”

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:2; počet výskytů: 9

č. *šafrán* < střhn. *saf(f)rān*, dnes *Safran*

„Nejčastějším polévkovým kořením je **šafrán**, mletá paprika, víno, olivový olej, česnek a v létě čerstvě sekané zelené bylinky.”

Španělská kuchyně. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = spankuch:1; počet výskytů: 311; odvozené adjektivum: šafránový

č. *šach*, *šachy* < střhn. *schāch*, dnes *Schach*

„Ve vězení stále cvičil, i v mrazech se myl studenou vodou, hrál **šachy** figurkami z chleba a vymyslel systém, jak pomocí prstů na rukou umět velkou násobilku, jako když bičem mrská.”

Reflex, č. 19/2002

doc.id. = refl0219:53; počet výskytů: 758; odvozené adjektivum: šachový

„Pětice pak přemohla posádku boeingu a držela v **šachu** cestující, kteří nenalezli stejnou odvahu jako pasažéři letu 93.”

Týden, č. 29/2004

doc.id. = tydn0429:14

č. *šachta* < něm. *Schacht*

„Jan musel kopat kanalizační **šachtu**, tedy je pozval.”

Vaculíková, Madla: Drahý pane Kolář... Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = kolarovi:1; počet výskytů: 1084

č. *šajba* < raně nhn. *scheibe* (dnes *Scheibe*) < střhn. *schībe* < sthn. *scība*

„Nejdůležitější **šajbou** je u nás pochopitelně vrchní velitel ozbrojených sil Václav Havel.”

Blesk, 19. 11. 2001

doc.id. = bl011119:12; počet výskytů: 6

č. *šajn* < raně nhn. *schein* (dnes *Schein*) < střhn. *schīn* < sthn. *scīn*

„A hospodář, mrcha, nevysázel za ni víc na prkno než šedesátku zlatých vídeňských **šajnů**.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 7

č. *šajn* < nhn. *Schein*

„Nemáme **šajnu**, co ta věc vlastně doopravdy je.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:22; počet výskytů: 28

č. *šálek* < raně nhn. *schāl(e)* (dnes *Schale*) < střhn. *schāl(e)* < sthn. *scāla*

„Oholil se, udělal si kávu, vypil **šálek** a snědl krajíc chleba.”

Faulkner, William: Svatyně. Argo, Praha 1996.

doc.id. = svatyne:2; počet výskytů: 3330

č. *šalmaj* < střhn. *schalmīe*, *schalemī(e)* (dnes *Schalmei*) < stfr. *chalemie*

„Na svých cestách jsem viděl stáda dobytka pokojně se pást a jejich pastýři neměli kopí, ale hráli na **šalmaj** a zpívali veselé písně.”

Waltari, Mika: *Egypt'an Sinuhet*. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = sinuhet:1; počet výskytů: 48

č. *šalotka* < nhn. *Schalotte* < fr. *échalote* < stfr. *eschaloigne* < lat. (*cepa*) *ascalonia*

„Zatímco se vaří brambory, oloupeme a jemně nasekáme **šalotku**.”

Daiberová, Claudia: *Bramborová dieta pro štíhlou linii*. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = brambory:4; počet výskytů: 189

č. *šaltovat* < nhn. *schalten*

„Ačkoli jsem měl po pár pivech problém **šaltovat** se z oboru do oboru, hrálo mě vědomí, že nejsem tupě specializovaný jen na ten jeden obor, jak si doba dneska žádá.”

Reflex, č. 28/2000

doc.id. = refl0028:25; počet výskytů: 1

č. *šaltr* < nhn. *Schalter*

„Z komína stoupal kouř, táhne se při zemi, za **šaltrem** zelená světýlko.”

Dostál, Zeno: *Ryby*. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = ryby:1; počet výskytů: 3

č. *šalupa* < nhn. *Schaluppe* < fr. *chaloupe*

„Cestující museli počkat do šesti do rána na flotilu nájemných **šalup**, které je měly dopravit do konečného cíle.”

García Márquez, Gabriel: *Láska za časů cholery*. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = cholery:1; počet výskytů: 47

č. *šamot* < nhn. *Schamott(e)*

„Vybíral popel a vyrýpával vypálený **šamot**.”

Vaculík, Ondřej: *Jablko přešlé mrazem*. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = jablko:1; počet výskytů: 22; odvozené adjektivum: šamotový

č. *šamstr* < rak.-něm. *g'schamster* (Diener) < jid. *šam(m)es*

„Ona totiž má **šamstra**, no jo, tak je to, slečno, jeden by tomu nevěřil, když se na ni podívá.”

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: 22

č. *šance* < raně nhn. *schanze* (dnes *Schanze*) < střhn. *schanze*

„Louky pod **šancemi** chebského hradu by měly podle studie sloužit pro pořádání sezónních akcí a slavností, vytvořením kanálu by se louka proměnila v ostrov.”

Právo, 18. 3. 2002

doc.id. = pr020318:161; počet výskytů: min. 14

č. *šance* < nhn. *Schanze*, *Chance* < fr. *chance*

„Musí mi dát **šanci**, abych mohla říct ano, nebo ne!“

Blobelová, Brigitte: Ta nová, brácha a já. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = nova:1; počet výskytů: 12384

č. *šanovat* < střhn. popř. sthn. *schönen*, dnes *schonen*

„Jednomu dáme zabrat, druhého **šanujeme**.”

Reflex, č. 17/2002

doc.id. = refl0217:7; počet výskytů: 23

č. *šár* < raně nhn. popř. střhn. *schar* (dnes *Schar*) < sthn. *scara*

„V sestavě zdiva v Zimbabwe je patrná snaha o standardizaci použitých kamenů, která se s postupem stavby prohlubuje a dovoluje dodržování stále úhlednějšího vzhledu, v nejmladších částech již pozorujeme téměř pravidelné vodorovné **šáry**, jako u soudobého kamenného čistého řádkového zdiva.”

Stavitel, č. 3/2000

doc.id. = stav0003:36; počet výskytů: 2

č. *šarlat* < střhn. *scharlāt* (dnes † *Scharlat*) < střlat. *scarlatum*

„Z dálky se k nim neuvěřitelnou rychlostí blížila postava oděná v **šarlatu** s něčím zářivě blýskavým na hlavě.”

Macourek, Miloš – Franková, Hermína: Arabela III. Svoboda, Praha 1994.

doc.id. = arabela:10; počet výskytů: 46; odvozené adjektivum: šarlatový

č. *šarvátka* < střhn. *scharwahte*, dnes † *Scharwache*

„Už jsem viděl turnaje na nádvořích i na otevřených prostranstvích, souboje jednotlivců a **šarvátky** stovek mužů, někdy s tupými zbraněmi, jindy s naostřenými.”

Unsworth, Barry: Kdo zabil Tomáše Wellse. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kdozabil:1; počet výskytů: 328

č. *šarže* < nhn. *Charge* < fr. *charge*

„V jeho společnosti nebyla žádná žena, pouze tři čtyři další vojáci poněkud hrubšího ražení a zřejmě nižší **šarže**.”

Doctorow, E. L.: Ragtime. Odeon, Praha 1989.

doc.id. = doctorow:1; počet výskytů: min. 216

„Kouřily všechny **šarže**, když viděly, že si i pan plukovník zapálil.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1

č. *šátro* < střhn. *schet(t)er*

„Jen keře obecné a **šátro** náspu zbylo, rez škody na duši růžové silice.”

Kaprál, Zeno: Plané palposty. Host, Brno 1998.

doc.id. = zkapral:1; počet výskytů: 1

č. *šelak* < nhn. *Schellack* < hol. *schellak*

„Jako transparentní lak se používal **šelak**, vyráběný v několika odstínech včetně bezbarvého.”

Chatař a chalupář, č. 5/2002

doc.id. = chch0205:3; počet výskytů: 29; odvozené adjektivum: šelakový

č. *šelma* < střhn. *schelm(e)* (dnes *Schelm*) < sthn. *scelmo*

„Jezdíte si všude po světě a útočí na vás tygři a střílíte **šelmy** a koušou vás moskyti a děláte spoustu dalších ohromně nepohodlných, ale vzrušujících věcí.”

Christie, Agatha: Karty na stole. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = karty:1; počet výskytů: 781

č. *šemík* < střhn. *schemic, schemec, schamec*

„Nebude asi vhodné, aby se alergik přecitlivělý na koňský prach a pyly proháněl po rozkvetlých loukách na svém bujném **šemíkovi**.“

Zavázal, Vladimír: Abeceda pro alergiky a pro třetinu naší populace. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = abcalerg:1; počet výskytů: 1

č. *šenk* < raně nhn. *schenk(e)* (dnes *Schenk(e)*) < střhn. *schenk(e)*

„V pondělí jsme měli úřední hodiny, potom jsme si v **šenu** trochu poseděli a jako vždy mě potěšilo, když se mě jeden z mladých sousedů, jak říkáme mládežníků, otázel, kdy zase bude další brigáda.“

Právo, 15. 7. 2004

doc.id. = pr040715:135; počet výskytů: 61

„Nahoře při silnici svítí dvě okna hostince a v prázdné **šenkovně** na rohové lavici odřené od štruksových kalhot povozníků se usazujeme pod zaprášenou vycpanou sovou.“

Knap, Josef: Bez poslední kapitoly. Torst, Praha 1997.

doc.id. = knapbez:1; počet výskytů: 15

„Objalo se všech pět kamarádů, jako by se sbalilo pět prstů v pěst, uhodili do stolu a zavolali **šenkýře**, vrchního jídlonosiče a pikolíka.“

Blatný, Lev: Servus, Ser-vá-ci. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = servus:1; počet výskytů: 21

„U výčepu pak **šenuje** tlustý obr v bílé košili a s vyhrnutými rukávy a k ruce má ještě pomocníka, který také točí a odstavuje.“

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 5

č. *šermovat* < střhn. *schërmen, schirmen* (dnes *schirmen*) < sthn. *scirmen*

„Předtím sice **šermovaly** mečem, šplhaly po provazovém žebříku, polykaly otrušík, vyznávaly lásku, přejížděly v kočáře s uříznutou hlavou miláčka na klíně, ale nikdy se nevymanily ze svého smyšleného světa.“

Makine, Andrei: Francouzský testament. Paseka, Praha – Litomyšl 2002.

doc.id. = testam:2; počet výskytů: 194

„V zimě přednáší dětem, v létě trénuje **šerm** s nadšenci, pro které se dějiny válčení staly více než koníčkem.”

Mladá fronta DNES, 31. 3. 2000

doc.id. = mf000331:274; počet výskytů: 232

„Muž, s nímž bojoval, byl vynikající **šermíř**, a nebyla to žádná hra, byl to boj na život a na smrt.”

Pargeterová, Edith: Šarlatové zrnko. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zrnko:1; počet výskytů: 198; odvozené adjektivum: šermířský

č. *šerpa* < nhn. *Schärpe* < fr. *écharpe* < stfr. *escherpe*

„Měl na sobě frak, košili s naškrobenou náprsenkou, kolem pasu měl uvázanou rudou **šerpu** a na krku motýlka.”

Vonnegut, Kurt: Časotřesení. Argo, Praha 1998.

doc.id. = casotres:2; počet výskytů: min. 70

č. *šíbovat* < nhn. *schieben*

„Řemeslníci začali **šíbovat** postel ze dveří i se Štěpánem, který se při tom manévru přidržoval obou postranic.”

Kuna, Karel: Cesta do Malšic. Mladá fronta, Praha 2003.

doc.id. = malsice:1; počet výskytů: 10

č. *šíbr* < nhn. *Schieber*

„Strčila hlavu shora **šíbrem** do auta, vyluxovala, co se sežrat dalo, a neskutečně nám zaslintala celý vůz.”

Blesk, 23. 7. 2003

doc.id. = bl030723:73; počet výskytů: 20

„Velký **šíbr** požívá ve světě větší vážnosti než člověk málo významný, ale čestný.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:2

č. *šif* < raně nhn. *schif(f)* (dnes *Schiff*) < střhn. *schif* < sthn. *scif*

„Dlouhý **šíf** je bez nákladu, vysoko nad čarou ponoru pluje na hladině.”

Kahuda, Václav: Proudý. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = proudy:1; počet výskytů: 24

„O **šífákovi** jako o cestě do světa v podobě dovezených džín a fáček, vždyť Československá plavba labsko-oderská – to byl skvěle zásobený děčínský Tuzex.”

Městopis: 50 autorů povídek měst. NLN, Praha 2000.

doc.id. = mestopis:1; počet výskytů: 6

č. *šichta* < rak.-něm. *Schichte*, nhn. *Schicht*

„Prošlo kolem i pár chodců – snad se vraceli z práce nebo nastupovali ranní **šichtu**.”

Polák, Jiří: Závody. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 431

č. *šikmý* < střhn. *schiec*

„No, snad to nějak půjde – slezeme o kousek – pak přejdeme přes ten výčnělek, vidíte? – slezeme tamhle na tu **šikmou** skálu – na tu velkou – a dostaneme se na rovnější terén.”

Blyton, Enid: Pětka a tajemství šeptajícího ostrova. Egmont, Praha 1997.

doc.id. = petka19:2; počet výskytů: 996

č. *šilhat* < střhn. *schilhen* (dnes *schielen*) < sthn. *scilihen*

„Měl šiřatou hlavu a silně **šilhal**, takže když s ním člověk mluvil, bylo dost těžké dívat se mu do očí.”

Grisham, John: Předvolání. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = predvoli:5; počet výskytů: 165; odvozené adjektivum: šilhavý

„Otevřu si ji, ale mám taky puštěnou televizi a přes horní okraj knihy ještě **šilhám**, jestli na obrazovce přede mnou není něco zajímavého.”

Xantypa, č. 7/2003

doc.id. = xant0307:29

„Čočky se používají zejména k nápravě krátkozrakosti, dalekozrakosti a **šilhání**.”

Lidové noviny, 7. 3. 2000

doc.id. = ln000307:90; počet výskytů: 18

č. *šilink* < střhn. *schillinc* (dnes *Schilling*) < sthn. *scilling*

„Myslím, že to bude stát asi pět **šilinků**.“

Christie, Agatha: Tajemný protivník. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = protivnk:1; počet výskytů: 469

č. *šiml* < nhn. *Schimmel*

„Jeli s manželem v otevřeném kočáru, taženém šesti **šimly**.“

Story, č. 23/2000

doc.id. = stor0023:17; počet výskytů: 66

„Úřední **šiml** a lenost byrokratů byly horší než kdykoliv dříve.“

Singer, Isaac Bashevis: Láska a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:18

č. *šimpanz* < nhn. *Schimpanse*

„The Economist připomíná, že například padesátičlenná skupina **šimpanzů** žijící v jedné lokalitě v západní Africe má větší genetickou rozmanitost než celé lidstvo.“

Respekt, č. 11/2001

doc.id. = resp0111:1; počet výskytů: 630

č. *šina* < raně nhn. *schiene*, popř. střhn. *schine* (dnes *Schiene*) < sthn. *scina*

„A vlak uhání zemí rakouskou dále k jihu, kola ujíždějí po hladkých **šinách** a nad stroj stoupají oblaka páry, ty standarty nového věku.“

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 6

č. *šinágl* < rak.-něm. *Schinakel* < maď. *csónak*

„Od pevniny k nám pluly čtyři **šinágly** až po okraj naložené ženskými.“

Ryan, Patrick: Jak jsem vyhrál válku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = valku:1; počet výskytů: 3

č. *šindel* < raně nhn., popř. střhn. *schindel*, dnes *Schindel*

„Viděl domky s doškovými střechami a jiné s dřevěnými **šindelemi**.“

Singer, Isaac Bashevis: Král polí. Argo, Praha 1996.

doc.id. = singkra:1; počet výskytů: 213; odvozené adjektivum: šindelový

č. *škála* < nhn. *Skala* < it. *scala* < lat. *scala*

„Hry velikonoční a vánoční jsou sice daleko nejpočetnější, jiné však dramatizovaly širokou **škálu** biblických námětů, jako je zmrtvýchvstání Lazara, obrácení svatého Pavla, podobenství o pannách moudrých a pošetilých, seslání Ducha svatého, Izák a Rebeka, Josef a bratří jeho, Daniel v jámě lvové a různé události ze života Panny Marie.”

Brockett, Oscar C.: Dějiny divadla. NLN, Praha 1999.

doc.id. = dejdivad:1; počet výskytů: 1734

č. *škapulír* < střhn. *schapelaere* (dnes *Skapulier*) < střlat. *scapulare* od *scapula*

„Když nás vedl zpět do haly, všiml jsem si skupiny trapistických kněží v bílých hábitech s černými **škapulíři**.”

Nouwen, Henri J. M.: Naslouchal jsem tichu. Portál, Praha 1994.

doc.id. = ticho:2; počet výskytů: 48

č. *škátule* < nhn. *Schatulle* < it. *scatola* < střlat. *scatula*

„Kromě nábytku tu byla spousta košů, kufrů a **škatulí**.”

Weil, Jiří: Život s hvězdou. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_1:1; počet výskytů: 142

„A když čtyřicet roků je celý národ uzavřen do politické **škatule**, co čekáte?”

Reflex, č. 26/2001

doc.id. = refl0126:18

č. *škeble* < něm. dial. *šelbe*

„Mimoto jsme jedli paellu s čerstvými mořskými slávkama, ústřice přímo ze **škeblí**, mušle, humry a malý úhoře.”

Hemingway, Ernest: Komu zvoní hrana. Naše vojsko, Praha 1981.

doc.id. = hemingw3:1; počet výskytů: 324

č. *škoda* < sthn. *scado*, dnes *Schade*

„Děšť z minulého týdne tu nenapáchal žádné **škody**.”

Block, Lawrence: Každý musí zemřít. Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = block3:1; počet výskytů: 13421; odvozená adjektiva: škodný, škodlivý

„Stará moudrost praví, že spěch jenom **škodí**.“

Macourek, Miloš – Franková, Hermína: Arabela III. Svoboda, Praha 1994.

doc.id. = arabela:2; počet výskytů: 1296

č. *škop* < sthn. *scaph*, *scaf*, dnes *Schaff*

„To už otec zastoupil v síni **škop** s naloženým zelím, aby si ho Pepíček nespletl s plivátkem.“

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 5

č. *šorpion*, *škorpión* < nhn. *Skorpion* < raně nhn. *skorpion* < střhn. *sc(h)orpiōn* < sthn. *scorpiōn* < lat. *scorpio* (gen. *scorpionis*) < ř. *σκορπίος*

„Pak jsem ještě chvíli chodil bos uvnitř domu, než jsem málem šlápl na **škorpióna**.“

Reflex, č. 40/2004

doc.id. = refl0440:36; počet výskytů: 43 (*šorpion*) + 37 (*škorpión*)

„Nabízí vojákům tři lehké palné zbraně: **škorpión**, samopal a lehký kulomet z kompletu Lada.“

Hospodářské noviny, 26. 11. 2001

doc.id. = hn011126:8

č. *škumpa* < střhn. *schumpfe*

„Ve středních polohách zastihneme místy i zvláštní vysoký keř, nápadný jakoby červeně chlupatými květenstvími: je to ruj neboli **škumpa** vlasatá.“

Bartoněk, A. – Bartoňková, D. – Rubín, J.: Řecko. Olympia, Praha 2001.

doc.id. = recko:1; počet výskytů: 41

č. *šláfruňk* < nhn. *Schlaftrunk*

„Vytáhla z poloviny plnou láhev šampaňského ze soupravy vyrobené z želvoviny a ebenu, kterou Guy používal jako svůj kbelík na led pro **šláfruňk**, položila si pilulky na jazyk a spláchla je pořádným hltém šampaňského.“

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:2; počet výskytů: 8

č. *šlágr* < nhn. *Schlager*

„Výběr nejlepších **šlágrů** své hvězdné kariéry odzpíval Karel Gott s takovým nadšením a energií, že ho diváci nechtěli pustit pryč z jeviště.”

Xantypa, č. 1/2004

doc.id. = xant0401:22; počet výskytů: 338

č. *šlajfka* < nhn. *Schleife*

„Pod ní se černal temný porost ježatých vousů a plandala hadrovitá **šlajfka**.”

Wyndham, John: Den Trifidů. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = wyndham:1; počet výskytů: 10

č. *šlajсна* < bav. *šlaisn*, *šlaizn*, nhn. *Schleuse*

„Na rozdíl od obyčejných **šlajsen** může zde vodák bez obtíží převrátit loď už nahoře.”

Šmíd, Zdeněk: Proč bychom se netopili. Olympia, Praha 1987.

doc.id. = smid2:1; počet výskytů: 97

č. *šlak* < raně nhn. *schlag* (dnes *Schlag*) < střhn. *slac*

„Platila jsem za to padesát tisíc korun a paní u okénka z toho málem trefil **šlak**.”

Reflex, č. 47/2001

doc.id. = refl0147:61; počet výskytů: 67

č. *šlamastyka*, *šlamastika* < něm. *Schlamastik*, *Schlamassel* < jid. *schlimas(e)l*

„No, musel bych si být jist, že kdyby došlo k nehodě, nezůstalo by mi to na krku a někdo by mi z té **šlamastyky** pomohl.”

Tracy, Brian: Jak mnohem lépe prodávat. Computer Press, Brno 1999.

doc.id. = prodej:1; počet výskytů: 74 (šlamastyka) + 33 (šlamastika)

č. *šlář* < bav. *šlār*, nhn. *Schleier*

„Nepohledný uhrovitý obličej se cudně halil **šlářem** slepených dlouhých vlasů.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:165; počet výskytů: 16

„A za ním právě zapadá slunce a na obzoru vyvstávají ve slávě posledního slunce nádherné rudé **šláře**, rozlévá se červánkové moře, kam kdysi odplul navždy indiánský učitel svého lidu.”

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1

č. *šlauch* < nhn. *Schlauch*

„Dále je potřeba nakoupit několik špachtlí (v seznamech zboží jsou uvedeny pod jménem stěrka) a samozřejmě pincl neboli štětku na stříkání zdiva vodou – přivedenou od vodovodu **šlauchem** či přinesenou v kýblu.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 13

č. *šlehat* < střhn. *slahen* (dnes *schlagen*) < sthn. *slahan*

„Snad bylo dobré natáhnout se na pohovku a poslouchat ve tmě nějakou hloupou veselohru z rozhlasu, zatímco déšť **šlehal** do oken.”

Weil, Jiří: Život s hvězdou. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_1:1; počet výskytů: 563

č. *šlechta* < střhn. *(ge)slehte* (dnes *Geschlecht*) < sthn. *gislahti*

„Zmíněná politická orientace biskupů na českou katolickou **šlechtu** a panovníka byla asi nejcharakterističtějším znakem jejich protireformačního působení.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 1369

„Mnoho ženichů se o ni ucházelo, mezi nimi také bohatý a hezký **šlechtic**, který se Zuzance zalíbil nejvíce.”

Němcová, B. – Koutská, B.: Sedmero krkavců a jiné pohádky. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = sedmero:1; počet výskytů: 1379; odvozené adjektivum: šlechtický

č. *šlejř* < raně nhn. *schleifer* (dnes *Schleifer*) < střhn. *slīfaere*

„Jeho děd byl svícník, lil svíce z vosku a loje, pak vzal boty kordovanské a šel do boje, jeho otec byl **šlejř**, co brousí, dělal též hrnce a měl dlouhé fousy.”

Fuks, Ladislav: Spalovač mrtvol. Mladá fronta, Praha 1983.

doc.id. = spalmrtv:1; počet výskytů: 11

č. *šlem* < raně nhn. *schleim* (dnes *Schleim*) < střhn. *slīm*

„Chceme-li docílit pěkné barvy, příliš rybu nemyjeme, abychom neodstranili z povrchu **šlem** (sliz), který je nutný, aby ryba pěkně zmodrala.”

Jiskra, Martin: Moderní česká kuchařka. Ikar, Praha 2001.

doc.id. = recepty:1; počet výskytů: 30

č. *šlendrián* < nhn. *Schlendrian*

„Kritici naznačují, že na cestách, kterými putují v naší zemi zákony, panuje pěkný nepořádek a **šlendrián**.”

Lidové noviny, 22. 9. 2003

doc.id. = ln030922:55; počet výskytů: 64

„O jejich údajné neefektivnosti a **šlendriánství** se vyprávějí vtipy a točí televizní komedie.”

Týden, č. 22/2003

doc.id. = tydn0322:99; počet výskytů: 5

č. *šlichta* < raně nhn. *schlichte* (dnes *Schlichte*) < střhn. *slihte*

„Zato tu vonělo jídlo, dobré jídlo a ne takové **šlichty**, které jsme dostávali posledních několik dní.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:158; počet výskytů: 52

č. *šlofík* < něm. dial. *šlof*, *šlōf*, nhn. *Schlaf*

„Vždycky mi to pak líp myslí, když si po dobrém obědě dám **šlofíka**.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 37

č. *šlojř* < střhn. *sloi(g)er*, *sleier* aj., dnes *Schleier*

„Zakryl bych si tvář **šlojřem** smutečným, a když né, tak aspoň novinama – řekl básník Jiří Lustiger a zasmušil se.”

Řezníček, Pavel: Popel žhne. Host, Brno 1996.

doc.id. = rezpopel:1; počet výskytů: 19

„A jako naschvál Kortomovi před nosem natáhla ruce po jakémsi mládenci a už je kdesi daleko její hlava, zlatá jako hrst slunečních paprsků, za hustým **šlojířem** mlhy.”

Zamjatin, Jevgenij: Bič boží. Host, Brno 1999.

doc.id. = zamjatin:1

č. *šluk* < nhn. *Schluck*

„Kateřina odmítla dát si z cigarety **šluka**.”

Krauss, Irma: Katčiny sliby. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = katsliby:3; počet výskytů: 64

„Preferoval doutníky, protože se nemusejí **šlukovat** a pěkně voněj.”

Kremlička, Vít: Prozatím. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = prozatim:1; počet výskytů: 32

č. *šlus* < nhn. *Schluss*

„Je-li matka ve fázi získávání nového partnera, pak jej snáze (a pevněji) získá, dá-li najevo, že s dřívějším manželstvím je definitivně **šlus**, to je trvalé, vyhocené nepřátelství a samozřejmě pokud možno minimální kontakt.”

Bakalář, Eduard – Nováková, Markéta (et al.): Průvodce rozvodem. NLN, Praha 1996.

doc.id. = pruvodro:5; počet výskytů: 26

č. *šmajchlovat (se)* < nhn. *schmeicheln*

„Kristinka tahá zpod keřů zalezlou Popelku a Viktor, který má něco přes rok a ještě nemluví, se motá mezi námi od jednoho ke druhému a **šmajchluje se**.”

Grögerová, Bohumila: Branka z pantů. Torst, Praha 1998.

doc.id. = branka:1; počet výskytů: 7

č. *šmak* < raně nhn. *schmack* (dnes *Geschmack*) < střhn. *smac* < sthn. *smac*

„K němu přidáme ještě řebříček, petrželku, pažitku a libeček, abychom dodali polévce ten pravý **šmak**.”

Chatař a chalupář, č. 4/2000

doc.id. = chch0004:51; počet výskytů: 18

„Hospody byly, dalo by se říct, co krok a pívko **šmakovalo**.“

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 45

„Ale ty potvory voboje zas **šmakovaly** moc másla, a to zas muselo bejt' pro paničky na terch v Jemnici nebo pro luftáky, to aby bylo na nákej facalík.“

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:3

č. *šmant* < nhn. *Schmant* < dněm. *smand* < střdn. *smand*

„Všechno bylo černé nebo šedočerné, s babičkou jsme chodili na haldy na uhlí, na takzvané **šmanty**.“

Reflex, č. 8/2002

doc.id. = refl0208:20; počet výskytů: 1

č. *šmejď* < bav. *šmaid*, popř. raně nhn. *geschmeide* (dnes *Geschmeide*) < střhn. *gesmīde* < sthn. *gismīdī*

„Vyzná se ve značkách porcelánu a jistě mu nepřinese nějakou napodobeninu nebo nevkusný moderní **šmejď**.“

Weil, Jiří: Na střeše je Mendelssohn. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_2:1; počet výskytů: 158

„Kluci jsou takoví sobecký **šmejdi**.“

Irving, John: Manželství do 158 liber. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = do_158_1:7

„V hlubokém předklonu **šmejdím** baterkou pod keři, až nakonec skutečně najdu igelitku.“

Reflex, č. 45/2002

doc.id. = refl0245:23; počet výskytů: 30

č. *šmelina* < něm. *schmellen*

„Zároveň je nutné posílit zákonnost, právní řád a vymahatelnost práva, zamezit černý obchod a různé **šmeliny** s cizím majetkem – při uskutečnění první podmínky se hodně vyřeší samo.“

Hospodářské noviny, 13. 12. 2000

doc.id. = hn001213:161; počet výskytů: 37

„Na všech ulicích na náměstí stáli **šmelináři**, obchodníci černého trhu, děti, které se snažily ušít boudu na ostražitě vojáky vycházející z vojenských prodejen s kartóny cigaret, krabicemi čokolády, balíčky mýdla a s očima ve střehu jako dávní prospektoři, když si nosili pytlíky se zlatým prachem.”

Puzo, Mario: Temná aréna. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = arena:1; počet výskytů: 47

č. *šminka* < nhn. *Schminke*

„Někdy to vypadá, že nemám žádné **šminky**, ale je to jen perfektní make-up.”

Story, č. 6/2000

doc.id. = stor0006:2; počet výskytů: 92

„Zdá se, že si trochu **šminkuje** tváře.”

Updike, John: Králíku, utíkej. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = updike:1; počet výskytů: 7

č. *šmír*, *šmíra* < nhn. *Schmiere*

„Víte, jestli se lidé od divadla dostanou k tomu, čemu říkají **šmíra**, pohrdají venkovskými balíky.”

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 50

„Vysoce účinné odstranění mastnot, **šmíru**, karbonových usazenin, zbytků gumy, pryskyřic a lepidel a vodních usazenin je možno provádět bez rizika poškození citlivých částí strojů a výrobních linek, jako jsou ložiska, elektromotory, hydraulika, turbíny, formy, ventily.”

Technik, č. 5/2001

doc.id. = tech0105:12

č. *šmirglpapír*, *šmirgl* < nhn. *Schmirgel(papier)* < raně nhn. *smirgel*, *smergel* < it. *smeriglio*

„Dokonce k Lesje vzal **šmirglpapír** i krabici s pomíchanými hřebíky a šrouby a nechal je v obýváku jako důkaz dobrých úmyslů.”

Atwood, Margaret Eleanor: Muzeum zkamenělin. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = zkamenmu:3; počet výskytů: 3

„Pili jsme olejovitou tekutinu, vonící po bahně a škrábající v krku jako **šmirgl**.“

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:240; počet výskytů: 9

„Když valíte **šmirglem** na prygl...“

Reflex, č. 36/2003

doc.id. = refl0336:52

č. *šmok* < něm. *Schmock*

„A ještě k termínu **šmok**: Dnes se jím rozumí každý špatný žurnalista, původně především prodejný, úplatný.“

Hospodářské noviny, 13. 6. 2003

doc.id. = hn030613:149; počet výskytů: 5

č. *šmolka* < nhn. *Schmalte*

„Odpolední slunce zachytí mizející oblouk zelené a žluté a pak je obloha zas modrá jako **šmolka**.“

Návrat krále a další hry. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = nvrathry:1; počet výskytů: 18

č. *šmudla* < nhn. *Schmuddel*

„A budu si moct koupit nový šaty, abych při tom nevypadala jako nějaká **šmudla**?“

Saroyan, William: Kluci a holky, když jsou spolu. Argo, Praha 1998.

doc.id. = saroy:1; počet výskytů: 42

č. *šmuk* < raně nhn. *schmuck*, dnes *Schmuck*

„Dozorci takový **šmuk** nemohou udat v žádném řádném klenotnictví.“

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:46; počet výskytů: 22

č. *šnaps*, *šňaps* < nhn. *Schnaps* < dněm. *Schnap(p)s*

„Když musím jíst, jím, když mám **šnaps**, piju.”

Singer, Isaac Bashevis: Stará láska a jiné povídky. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = singer:1; počet výskytů: 35 (šnaps) + 5 (šňaps)

č. *šnek* < raně nhn. *schneck(e)* (dnes *Schnecke*) < střhn. *snecke* < sthn. *snecko*

„Nejvíce si lidé dávají žabí stehýnka a **šneky**, protože chtějí ochutnat něco netradičního.”

Mladá fronta DNES, 22. 4. 2004

doc.id. = mf040422:291; počet výskytů: 261

č. *šnelcuk* < nhn. *Schnellzug*

„Byl rád, že má lístek, a mazal na nástupiště, protože **šnelcuk** na Prágl už houkal.”

Řezníček, Pavel: Blázný šatí stvol. Host, Brno 1998.

doc.id. = rezblaz:1; počet výskytů: 1

č. *šněrovat* < nhn. *schnüren*

„Ale občas si všimneme některého vozidla, třeba proto, že podivně **šněruje** mezi jízdními pruhy, nebo proto, že se pohybuje velice pomalu, nebo protože má nezvyklý vzhled.”

Csikszentmihalyi, Mihaly: O štěstí a smyslu života. NLN, Praha 1996.

doc.id. = ostesti:2; počet výskytů: 67

č. *šnorer* < nhn. *Schnorrer*

„Odjedou do Švýcarska a vrátí se jako studovaní **šnoreři**.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:1; počet výskytů: 3

č. *šnorch(e)l*, *šnorch* < nhn. *Schnorchel*

„Nejdůležitějším ze všech těchto zařízení byl bezesporu **šnorchel**, který téměř vrátil německé ponorce onu neviditelnost, o níž ji připravil spojenecký letecký radar.”

Vat, Dan van der: Ponorky ve válce. Argo, Praha 1997.

doc.id. = ponorkyy:11; počet výskytů: 36 (šnorch(e)l) + 3 (šnorch)

„Prohloupíte, pokud doma zapomenete potápěčské brýle, **šnorchl**, ploutve a kus vlasce s háčkem na chytání ryb.”

Reflex, č. 15/2001

doc.id. = refl0115:45

č. *šňupat* < něm. dial. *šnuppen*, střhn. *snupfen*, dnes *schnupfen*

„V průběhu devatenáctého století lidé kouřili jen malé dávky, většinou v dýmce, nebo jako doutníky, případně tabák žvýkali nebo **šňupali**.“

Koukolík, František: O nemocech a lidech. Makropulos, Praha 1998.

doc.id. = koukolik:3; počet výskytů: 65

č. *šnuptychl* < něm. dial. dem. *Schnupftüchel* od *Schnupftuch*

„Má zlovyk šťourat se v nich párátkem připraveným v kapse a dělá to i během jednání za kostkovaným **šnuptychlem**.“

Polák, Jiří: Závody. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 9

č. *šňůra* < bav. *šnū̄r*, *šnū̄ar*, střhn. *snuor* (dnes *Schnur*) < sthn. *snuor*

„V Rosinantě jsem blízko u okna natáhl nylonovou **šňůru** a pověsil tam prádlo, aby uschlo.“

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 1800

č. *šnyt* < raně nhn. *schnitt* (dnes *Schnitt*) < střhn. *snit* < sthn. *snit*

„Nakoukl do lokálu, kde Soňa vkleče drhla podlahu, uložil jí ještě nablejskat sidolem pípy a načepoval si a s chutí vypil malej **šnyt**, na chodbě se přesvědčil, že Soňa už vyměnila prasklou žárovku, a v dobré míře vyšel na dvorek.“

Páral, Vladimír: Profesionální žena. Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1988.

doc.id. = profzena:1; počet výskytů: 8

č. *šnytlik* < rak.-něm. *Schnittling*

„Omáčku povaříme, přecedíme, přidáme na másle podušený jemně usekaný **šnytlik** (pažitka) a odstavíme z plotny, nakonec zjemníme kouskem másla.“

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:4; počet výskytů: 9

č. *šoldra* < střhn. *scholder*, *schulder*, *schulter*, dnes (*Schwein*)*schulter*

„Uzené maso a klobásy se zapékaly do chlebového či buchtového těsta, pekla se **šoldra**.“

Hospodářské noviny, 21. 4. 2000

doc.id. = hn000421:174; počet výskytů: 1

č. *šorc* < něm. dial. *šorts*, střhn. *schurz* (dnes *Schurz*) < sthn. *scurz*

Sukně (**šorc**) španělského typu se jmenovala partykál, partikál nebo kortukál; pokud měla tvar sudovitý, tj. byla vycpávána přímo pod pasem, říkalo se jí vlaské břicho nebo klobásy, i když to byl typ, který se rozšířil především v Anglii a také ve Francii.”

Kybalová, Ludmila: Dějiny odívání: Renesance (15. a 16. století). NLN, Praha 1996.

doc.id. = modaren:5; počet výskytů: 1

č. *šos* < rak.-něm. *Schoß*

„Zpod vojenského pláště trčely černé **šosy** fraku.”

Tokarczuková, Olga: Pravěk a jiné časy. Host, Brno 1999.

doc.id. = tokarczu:1; počet výskytů: 174

č. *šotyš* < nhn. *schottisch*

„Ano, bavily se, smály se Almásyho břichu, když mu vylezla košile, třebaže je nijak nenadchla jeho váha, kterou spočíval na jejich ramenou, když se během tance zastavil a pak později při **šotyši** v jedné chvíli svalil na zem.”

Ondaatje, Michael: Anglický pacient. Argo, Praha 1997.

doc.id. = ondaatje:4; počet výskytů: 2

č. *špacír* < nhn. *Spazier*

„Nuže, kdyby byl tohle všechno vzal i pan Kalousek v úvahu, mohl se dodnes dívat na vrabce a chodit na **špacír**.”

Mertl, Věroslav: Přemítání o věcech vezdejších. Host, Brno 1997.

doc.id. = vmertlpr:1; počet výskytů: 96

„Pustila jsem si hubu na **špacír** na nesprávném místě!“

Rašek, Antonín: Podnikatelka. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = podnikat:4

„A teď si představte, že si po té lávce můžete klidně **špacírovat** sem a tam jako na tom pražském mostě, pouze místo rozmarýnky je tam v půli načrtnutá pouhynká červená linka na znamení hranice, a to je vše.”

Mertl, Věroslav: Přemítání o věcechездеjších. Host, Brno 1997.

doc.id. = vmertlpr:1; počet výskytů: 32

č. *špagát* < bav. *špagāt*, popř. rak.-něm. *Spagat* < it. dem. *spaghetti* od *spago*

„Znáš to o tom uzlu na konci provazu, teď tam visíme dva a jen doufám, že ten **špagát** je dostatečně dlouhý, aby nás udržel.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:2; počet výskytů: 104

„Teprve dodatečně jsem zjistil, jak málo je od doživotí ke **špagátu**.”

Respekt, č. 44/2004

doc.id. = resp0444:8

č. *špachtle* < nhn. *Spachtel*

„Po vytvrnutí lepidla se jeho přebytky odstraní **špachtlí**.”

Stavitel, č. 9/2003

doc.id. = stav0309:13; počet výskytů: 84

č. *špajz* < rak.-něm. *Speis*

„Dole měli kuchyň, **špajz**, pokoj, nahoře spali a měli tam taky koupelnu.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 49

č. *špalda* < střhn. *spelte*, popř. sthn. *spelta*, dnes *Spelt*

„Těsto vzniklo díky obilí: z pšenice, ječmene, žita a **špaldy** (druh pšenice).”

Bellini, Wilma – Fidio, Gina di: Šmoulí dobrůtky. Egmont, Praha 1998.

doc.id. = smoulove:1; počet výskytů: 11

č. *špalír* < nhn. *Spalier* < it. *spalliera*

„Davy lidí tehdy zaplavily turnovské náměstí, žáci a studenti obecných, odborných a středních škol vytvořili **špalír**, kterým se pohřební průvod ubíral ke hřbitovu.”

Mladá fronta DNES, 8. 8. 2003

doc.id. = mf030808:369; počet výskytů: 115

č. *špargl* < raně nhn. popř. střhn. *spargel*, *sparger* (dnes *Spargel*) < it. (*a*)*sparago*, popř. střlat. *sparagus* < lat. *asparagus* < ř. *ἀσπάραγος*

„Chřest (dříve se na Moravě běžně říkalo **špargl**) oslavil včera svátek v rodišti Alfonse Muchy a Vladimíra Menšíka, v Ivančicích.”

Nedělní Blesk, č. 21/2000

doc.id. = blne0021:26; počet výskytů: 3

č. *špárkasa* < rak.-něm. *Sparkassa*, nhn. *Sparkasse*

„Počkejte, kamarádi, počkejte, snad si nemyslíte, že jsem tu **špárkasu** udělal?”

Fiala, Petr: Citová angažmá. Host, Brno 2000.

doc.id. = pfialaca:1; počet výskytů: 1

č. *špás* < nhn. *Spaß*, dř. *Spasso* < it. *spasso*

„Jinak nedělám zhola nic, jenom zahradničím a hlavně pěstuju kaktusy ze semínek, což je veliký **špás**.”

Čapek, Karel: Korespondence II. Československý spisovatel, Praha 1993.

doc.id. = koresp2:1; počet výskytů: 79

„Hrají na kytaru, pokušují a **špásují** s děvčaty.”

Týden, č. 36/2002

doc.id. = tydn0236:41; počet výskytů: 27

„Ve městě je plné /správně: plno, TT/ písni a tance, **špásování** a přemetů na cestě od Central Parku k Přírodovědnému muzeu, od Carnegie Hall na Times Square, z nočních podniků na Coney Island.”

Secrest, Meryle: Leonard Bernstein. NLN, Praha 1996.

doc.id. = bernst:2; počet výskytů: 10

č. *špehovat* < raně nhn. *spähen* (dnes *spähen*) < střhn. *spehen* < sthn. *spehōn*

„Máma i táta mě často **špehují**, když telefonuji, ale když posílám textovky, tak se o to nemusím starat – svěřuje se osmnáctiletá Katka Chytilová z Prahy.”

Hospodářské noviny, 5. 10. 2001

doc.id. = hn011005:171; počet výskytů: 162

„Dá se toho velmi dobře využít například pro **špehování** či sledování lidí, hned po tajných agentech se však plácli do čela také experti na marketing: proč tuhle unikátní vlastnost mobilních technologií nezpeněžit v reklamě?“

Reflex, č. 41/2000

doc.id. = refl0041:38; počet výskytů: 52

č. *špýchar* < sthn. *spīh(h)āri* (dnes *Speicher*) < lat. *spicarium*

„Na vzdáleném konci za **špýcharem** na obilí se otevřelo a zavřelo ohnivé okno.“

Mladá fronta DNES, 1. 9. 2001

doc.id. = mf010901:247; počet výskytů: 95

č. *špek* < raně nhn. *speck*, popř. střhn. *spec* (dnes *Speck*) < sthn. *spek*

„Tonda se po chvilce vrátil s kusem chleba a **špeku**.“

Landsmann, Ivan: Fotr. Torst, Praha 2000.

doc.id. = fotr:1; počet výskytů: 454; odvozené adjektivum: špekový

č. *špekbuřt*, *špekvuřt* < rak.-něm. *Speckwurst*

„A při vzpomínce na to, jak u sousedů jednou praskl celý **špekbuřt** a rozvařil se, usnul nepokojným spánkem.“

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 5 (špekbuřt) + 1 (špekvuřt)

č. *špekulírovat* < nhn. *spekulieren*

„Já, já zrovna **špekulíruju**, jak se jí vyhnout.“

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:2; počet výskytů: 2

č. *špeluňka*, *špelunka* < nhn. *Spelunke*

„Tony Medvěd se krátce předtím doslechl o jeho pověsti jakožto odborníka i o tom, že se z něho stal alkoholik a že se už potlouká jenom po **špeluňkách**.“

Hailey, Arthur: Penězoměnci. Práce, Praha 1981.

doc.id. = hailey2:1; počet výskytů: 55 (špeluňka) + 4 (špelunka)

„Nikdy nekupujte štěňata, která jsou ubytována v tmavých **špeluňkách**.“

Bielfeld, Horst: Psi. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = psi1:5

č. *špenát* < nhn. *Spinat*

„Jako hlavní chod jim byly doporučeny domácí ravioly plněné humrem na **špenátu**.“

Hensherová, Ann-Christin: Svedení umírají dvakrát. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = svedeni:1; počet výskytů: 510; odvozené adjektivum: špenátový

č. *špendlík* < střhn. *spēnelinc*, *spinlinc* aj., dnes *Spilling*

„Ke slívám řadíme podskupinu **špendlíků**, což jsou slívy, mající švestkovitý tvar plodů a žlutou barvu slupky.“

Ekologické ovocnářství. PRO-BIO, Šumperk 1998.

doc.id. = probio:1; počet výskytů: min. 3

č. *špendlík* < střhn. *spendel*

„Pomohla mi do bílého pláště a vzadu na krku mi ho sepnula spínacím **špendlíkem**.“

Hemingway, Ernest: Sbohem armádo. Melantrich, Praha 1974.

doc.id. = hemingw1:1; počet výskytů: 715; odvozené adjektivum: špendlíkový

č. *šperhák* < raně nhn. *sperrhake(n)*, dnes *Sperrhaken*

„Nazula jsem si černé policejní křusky, které mi zbyly ještě z doby, kdy jsem byla u santaterezské dopravky, připjala si na opasek velký kroužek na klíče na dlouhém řetízku a vzala si podložku s klipsem na psaní, sadu **šperháků** a univerzálních klíčů.“

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:2; počet výskytů: 21

č. *šperk* < střhn. *sparke*

„Měla kapesní hodinky, krásný **šperk** se dvěma diamanty, dárek od rodičů ke čtrnáctým narozeninám.“

Lindsey, Johanna: Řekni, že mě miluješ. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = rekni:2; počet výskytů: 2392

„Položila jsem klíček zpátky do **šperkovnice** mezi hromadu laciných řetízků a prstenů, vrátila **šperkovnici** do zásuvky pod kapesníky, trezorek jsem uložila na polici ve skříni a židli postavila na koberec přesně tam, odkud jsem ji vzala.”

Plathova, Sylvia: Pod skleněným zvonem. Argo, Praha 1996.

doc.id. = psklzvon:2; počet výskytů: 70

č. *špic* < nhn. *Spitz*

„Na Aljašce patří samojedský **špic** k oblíbeným saňovým psům, i když není tak silný jako malamut a rychlý jako hasky.”

Bielfeld, Horst: Psi. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = psi1:1; počet výskytů: 50

č. *špicbub* < nhn. *Spitzbub(e)*

„Právě tak tu byla i plotna s troubou, kde jsem každoročně tak rád pékal vánoční **špicbuby** a velikonočního beránka, šicí stroj značky Lada, na němž jsem se místo lelkování prospěšně bavil sešíváním cích a entlováním kapen, a především lože, kam jsem tolikrát uléhal s pocitem bohulibě prožitého dne, prose nebesa, abych směl být nazítří neméně poslušný a užitečný.”

Kohout, Pavel: Ten žena a ta muž. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = tenzena:1; počet výskytů: 1

č. *špice* < střhn. *spitze*, dnes *Spitze*

„Vrhačem získal oštěp s ostrou **špicí** víc než dvojnásobnou rychlost a mnohonásobnou sílu.”

Auel, Jean M.: Děti země. Knižní klub, Praha 1996.

doc.id. = ajla01:3; počet výskytů: 603; odvozené adjektivum: špicový

„Její rozhodnutí má stimulovat pozitivní trendy na peněžním trhu a hospodářský vývoj, díky němuž se Maďarsko drží na **špici** mezi reformními zeměmi.”

Hospodářské noviny, 4. 1. 2000

doc.id. = hn000104:48

„Lehounce jsem našlapoval a **špicoval** uši, jestli něco neuslyším.”

Coben, Harlan: Teď, nebo nikdy. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = tednikdy:1; počet výskytů: 26

č. *špicl* < nhn. *Spitzel*

„Spoustu informací získáváme od **špiclů** – tvrdí jeden zdroj britské armády.”

Arostegui, Martin C.: Neviditelní bojovníci. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = nevibojo:2; počet výskytů: 81

„Udávali ti, kteří tam neuspěli a chtěli se beztréstně vrátit, udávali a **špiclovali** agenti vysílání na Západ cíleně.”

Lidové noviny, 30. 5. 2001

doc.id. = ln010530:49; počet výskytů: 20

č. *špidlatý* < střhn. *spidel*

„Vím, že se pak zmítala pod duchohou a živě viděla, jak ta panička má nalakované nehty, jaké má **špidlaté** botky a jak svá horká ňadra klade na mou hrud’.”

Vaculík, Ondřej: Jablko přešlé mrazem. Petrov, Brno 2003.

doc.id. = jablko:1; počet výskytů: 1

č. *špikovat* < raně nhn. popř. střhn. *spicken*, dnes *spicken*

„Užívala jich coby autorit z nějaké knihy, na kterou se mohla odvolat při tom, jak správně uvařit vajíčka anebo jak **špikovat** jehněčí česnekem.”

Ondaatje, Michael: Anglický pacient. Argo, Praha 1997.

doc.id. = ondaatje:5; počet výskytů: 8; odvozené adjektivum: špikovaný

„Mým úkolem bylo moralizovat, poučovat, **špikovat** svou řeč latinou a mluvit v příměrech, tak aby Sláma mohl ohrnovat nos a ironicky mi přitakávat, Štěpán nasupeně koukat, Pískle se řehonit a Martin mě zlostně okřikovat.”

Unsworth, Barry: Kdo zabil Tomáše Wellse. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = kdozabil:1

č. *špíla* < střhn. *spil* (dnes *Spiel*) < sthn. *spil*

„Proti ‚svým’ se snažil, ale už odehrál lepší ‚**špíly**’.”

Blesk, 21. 6. 2004

doc.id. = bl040621:49; počet výskytů: 1

č. *špílmachr* < něm. *Spielmacher*

„Souboj dvou skvělých **špílmachrů**, Hagiho na jedné a Figa na druhé straně, přinesl vyrovnanou partii.”

Blesk, 19. 6. 2000

doc.id. = bl000619:52; počet výskytů: 70

č. *špion* < nhn. *Spion* < it. *spione*

„Pracoval jako **špion** v Severním Irsku a s mudžaheddíny v Afghánistánu.”

Smith, Murray: Ďáblův kejklíř. Odeon, Praha 1997.

doc.id. = kejklir:1; počet výskytů: 555

č. *špitál* < střhn. *spitāl*, *hospitāl* (dnes *Spital*) < lat. *hospitale*

„Okamžitě mě vezla sanitka do **špitálu**.”

Andronikova, Hana: Srdce na udici. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = srdce:1; počet výskytů: 1103

„Na nezanedbatelný počet příchozích pak nepřímo poukazuje zpráva o zřízení **špitálu** pro poutníky v roce 1353.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:95

č. *špíz* < nhn. *Spieß*

„A tak jsem šel až do kuchyně a vzal jsem si grilovací **špíz**.”

Hoeg, Peter: Cit slečny Smilly pro sních. Argo, Praha 1997.

doc.id. = hoegsmil:9; počet výskytů: 99

č. *šporhert* < bav. *šporhert*, popř. rak.-něm. *Sparherd*

„Zvedne se od rozečteného Rádce oráčova, překročí berana vyhřívajícího se u **šporhelu**.”

Šanda, Michal: Obecní radní Stoklasné Lhoty vydraživší za 37 Kč vycpaného jezevce pro potřeby školního kabinetu. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = lhota:1; počet výskytů: 1

č. *šproch* < bav. *šproch*, nhn. *Spruch*

„Budu o svátcích asi už v Praze, a tu bych byl náramně rád, kdybys k nám zaskočil na trochu **šprochu**.”

Halas, František: Dopisy. Torst, Praha 2001.

doc.id. = halasdop:1; počet výskytů: 27

„Na každém **šprochu** pravdy trochu, jak říkali naši předkové.”

Řezníček, Pavel: Blázny šatí stvol. Host, Brno 1998.

doc.id. = rezblaz:1

č. *šprot* < nhn. *Sprott(e)*

„Kupuje bochník chleba a krabičku **šprotů**, více potravin není třeba kupovat, ostatní koupí po cestě na nádražních bazarech.”

Weil, Jiří: Dřevěná lžíce. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = weil:1; počet výskytů: 17

č. *špulka* < nhn. *Spule*

„Vytáhl jsem z košíčku na šití novou **špulku** nití.”

Baker, Nicholson: Fermata. Volvox Globator, Praha 1997.

doc.id. = fermata:7; počet výskytů: 46

č. *špunt* < bav. *špunt*, raně nhn. popř. střhn. *spunt*, dnes *Spund*

„Zkuste prožít jediný den se šátkem na očích a **špunty** v uších.”

Mladá fronta DNES, 22. 4. 2004

doc.id. = mf040422:12; počet výskytů: 205

„Často si však vzpomínám, jak mi jako malý **špunt** pořád nosila ze zahrádky žížaly na ryby.”

Haňka, Ladislav: S puškou a udicí Severní Amerikou. Myslivost, Praha 1995.

doc.id. = hanka:1

č. *šrafovat* < nhn. *schraffen*

„Zpočátku kreslili sádrové odlitky antických soch a své kresby pečlivě **šrafovali**, aby dosáhli různého stupně vystínování.”

Gombrich, E. H.: Příběh umění. Argo, Praha 1997.

doc.id. = gombrich:19; počet výskytů: 3

„Má-li **šrafování** znázorňovat i materiál, z něhož se daná součást bude vyrábět, potom se šrafování kreslí jiným druhem čar, jejichž podobu určuje norma.”

Veselík, Pavel – Veselíková, Miroslava: Technické kreslení. Fortuna, Praha 1999.

doc.id. = kresleni:1; počet výskytů: 34

č. *šrajbr* < nhn. *Schreiber*

„Před odjezdem z Prahy jsem se šel se starým **šrajbrem** rozloučit.”

Novák, Jan: Komouši, grázlové, cikáni, fízlové & básníci. Torst, Praha 1997.

doc.id. = komousi:1; počet výskytů: 2

č. *šrajtofle* < něm. dial. *šraibtofl*, nhn. *Schreibtafel*

„Sám pak hrábl do **šrajtofle** mnohem hlouběji a vysolil zálohu 2,4 miliónu za část objednaného zboží.”

Blesk, 14. 8. 2004

doc.id. = bl040814:97; počet výskytů: 44

č. *šrám* < střhn. *schram(me)*, dnes *Schramme*

„Z havárie vyvázl jen s několika **šrámy** na těle.”

Právo, 31. 8. 2004

doc.id. = pr040831:30; počet výskytů: 417

č. *šraml* < rak.-něm. *Schrammelmusik*

„Kavárenský **šraml** se snaží vzbudit dojem, že je všechno v pořádku, a vesele vyhrává.”

Kroutvor, Josef: Fernety. Torst, Praha 1998.

doc.id. = kroutvor:3; počet výskytů: 11

č. *šrapnel* < nhn. *Schrapnell* < angl. *shrapnel*

„V noci nepřítel reflektorem osvětluje naši pozici a zpozoruje vás, myslí, že konáte výzvědnou službu, počne do vás řezat granáty a **šrapnely**.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 139

č. *šrot* < nhn. *Schrott*

„Roztrhal jsem na kousky, co jsem právě napsal, a papírový **šrot** hodil do koše.”

Waltari, Mika: Hvězdy to řeknou. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = hvezdyto:2; počet výskytů: 455

„Dnes už stroj běžně k vidění není, možná ještě tak někde na **šrotišti**.”

Mladá fronta DNES, 8. 8. 2003

doc.id. = mf030808:3; počet výskytů: 44

č. *šroub* < bav. *šraub* aj., střhn. *schrūbe*, dnes *Schraube*

„Mladí však pokrčí rameny a zeť vysvětlí, že celá stěna je nejen z jednoho kusu, ale i na zvláštních ocelových **šroubech** zapuštěných do zdi.”

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 1126

„Cenu ropy nyní **šroubuje** nahoru především trh v USA, který se podílí na světové spotřebě zhruba čtvrtinou.”

Hospodářské noviny, 28. 2. 2003

doc.id. = hn030228:74; počet výskytů: 39

„I když slyšel nebo musel slyšet šplouchání vody, neodradilo ho to před lomcováním klikou a pokusy otevřít dveře elektrikářským **šroubovákem**.”

Micka, Daniel: Strach z lidí. Petrov, Brno 2001.

doc.id. = micka_d:1; počet výskytů: 321

č. *štáb* < nhn. *Stab*

„Ale chci odpovědět na argumenty ministra obrany a šéfa generálního **štábu** konkrétnějším způsobem.”

Polák, Jiří: Závody. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 4238; odvozené adjektivum: štábní

„Byly tu televizní **štáby** všech tří hlavních stanic a CNN.”

Child, Lee: Játka. BB art, Praha 2000.

doc.id. = child:1

č. *štafle* < nhn. *Staffel*

„Na tento okamžik se těšil: vyleze na **štafle** a díly encyklopedie jeden po druhém uloží ve skříni, zlatem vytištěné hřbety otočené k vcházejícímu návštěvníkovi.”

Kortooms, Toon: Pomóóóc! Doktor se topí... Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = kortooms:1; počet výskytů: 99

č. *štajgr* < raně nhn. *steiger* (dnes *Steiger*) < střhn. *stīger*

„Připomnělo mi to podobnou epizodu z jednoho románu, myslím Marie Majerové, kde **štajgr** na šichtě četl jména horníků v takovém pořadí, že tvořily ucelené směšné věty.”

Rašek, Antonín: Podnikatelka. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = podnikat:2; počet výskytů: 36

č. *štambuch* < nhn. *Stammbuch*

„A navíc – biedermeier byl zlatým obdobím **štambuchů**, památníků.”

Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = lender:1; počet výskytů: 2

č. *štamgast* < nhn. *Stammgast*

„Denně je tu plno, na pivo sem chodí **štamgasti** ze širokého okolí Čimic i fotbaloví fanoušci.”

Story, č. 18/2000

doc.id. = stor0018:30; počet výskytů: 238

č. *štapilka* < rak.-něm. *Stampiglie* < it. *stampiglia*

„Nač by, prosím tebe, potřeboval nákou **štapilku**, mámo?!“

Šukšin, Vasilij: Červená kalina. Lidové nakladatelství, Praha 1987.

doc.id. = kalina:1; počet výskytů: 3

č. *štamprle* < bav.-rak. *Stamperl*

„Mladík uvedl, že v neděli vypil několik piv a **štamprlí**.”

Blesk, 28. 5. 2002

doc.id. = bl020528:98; počet výskytů: 104

č. *štandrle* < bav. *standərl*

„Mimořádně oblíbeným pořadem Chodských slavností je ‚dudácké **šťandrle**‘, noční dostaveníčko chodských muzikantů, zpěváků, tanečníků a vypravěčů.”

Hospodářské noviny, 7. 8. 2002

doc.id. = hn020807:122; počet výskytů: 5

č. *šťangle* < něm. dial. dem. *stang(e)l*, raně nhn. *stange* (dnes *Stange*) < střhn. *stange* < sthn. *stanga*

„Jednání o případném sestavení vlády je podobné, jako když se tři vlčáci nad **šťanglí** salámu dohadují, komu ji spravedlivě předat k rozdělení.”

Blesk, 2. 7. 2004

doc.id. = bl040702:49; počet výskytů: 27

č. *šťátskripl* < nhn. † *Staatskrüppel*

„Jeden **šťátskripl** se snad někde najde.”

Myrer, Anton: Poslední kabriolet. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = myrer:1; počet výskytů: 1

č. *šťeláž* < nhn. *Stellage*

„Do kuchyně se vcházelo malou tmavou síňkou, kde hned za dveřmi byla **šťeláž** na boty a na podzim se tam nechával škopek s nakládaným zelím, aby v mírné teplotě dobře zkysalo, než se pak později přemístil do sklepa.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 1

č. *šťelovat* < nhn. *stellen*

„Nejdřív si **šťeloval** kameru na kuchyňské lince, aby mířila na židli, pak si před ni sedl a začal dělat – no, jinak než ksichty se to opravdu nedalo pojmenovat.”

Hospodářské noviny, 31. 5. 2002

doc.id. = hn020531:135; počet výskytů: 8

č. *šťelung*, *šťelunk* < nhn. *Stellung*

„Kluci, to už sou kanóny, už jdou do **šťelunků** někde na druhém břehu Rýna.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 4 (šťelung) + 1 (šťelunk)

č. *štempl* < něm. *Stempel*

„Ostatní úřední dokumenty opatřují policisté buď starými neplatnými **štemply**, nebo je nerazítkují vůbec!“

Blesk, 12. 1. 2004

doc.id. = bl040112:22; počet výskytů: 20

„A dál **štempluje**, zakládá akta, zamítá žádosti, odtěžuje rozporované nesoulady, brání se nežádoucí kumulaci; nerušte, teď mám práci, kafe mi vychladlo, zrovna ruplo zrcadlo, nepleťte svetr tady, nemáte takové vnady, úplatky nepřijímám, jděte si jinam, máme tu exekuci na svršky, výživné na děti, jeho odvolání nese sedm pečeti.“

Lem, Stanislaw: Kyberiáda. Československý spisovatel, Praha 1983.

doc.id. = lem:1; počet výskytů: 3

č. *štepovat* < raně nhn. popř. střhn. *steppen*, dnes *steppen*

„Evoluční biologie tudíž nijak neobhazuje názor, že muži mají vydělávat peníze a ženy mají svým živitelům **štepovat** ponožky.“

Ridley, Matt: Červená královna. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = ckralovn:1; počet výskytů: 3

„Tento šev se bude jevit jako **štepování** na vnitřním okraji hotové kapsy.“

Gordonová, Magie McCormick: Šijeme doma. Knižní klub, Praha 1998.

doc.id. = sijemedo:2; počet výskytů: 11

č. *šterc* < raně nhn. *sterz* (dnes *Sterz*) < střhn. *sterz* < sthn. *sterz*

„Velmi často je zmiňován **šterc**, jakýsi předchůdce dnešních škubánků.“

Chatař a chalupář, č. 10/2000

doc.id. = chch0010:46; počet výskytů: 1

č. *štír* < sthn. *stír*

„Překvapilo ho, že při prvním bodnutí **štír** vypouští jen obyčejný roztok draselné soli, který však vyvolá velmi nepříjemnou bolest.“

Týden, č. 5/2003

doc.id. = tydn0305:85; počet výskytů: 218

č. *štof* < nhn. *Stoff*

„A takhle pracoval i pan Munzar mezi svými štůčky ‚anglických‘ látek z Humpolce (pokaždé řekl, že musí kleknout a pomodlit se, aby šaty z takového **štofu** nezkazil), i sedlář Bajer, truhlář Vajs, kovář Hlavatý, řezník a uzenář Tauchman i pekař Šimůnek.”

Zemina, Jaromír: Jiné texty. Torst, Praha 2000.

doc.id. = zemina:1; počet výskytů: 3

č. *štok* < raně nhn. *stock* (dnes *Stock*) < střhn. *stoc* < sthn. *stoc*

„Jsou mezi nimi i Marie Kubíková a bratři Tomáš a Stanislav Brožovi, kteří právě zavěšují **štoky** do pojezdové dráhy česačky.”

Blesk, 20. 8. 2004

doc.id. = bl040820:110; počet výskytů: 13

„Pamatujte si ten recept: dole se nadechnout, dech zadržet, vystoupit sedm **štoků** a vydechnout až nahoře!”

Nepil, František: Dobré a ještě lepší jitro. Novinář, Praha 1983.

doc.id. = jitro:1

č. *štokfiš* < raně nhn. *stockfisch*, popř. střhn. *stocvisch*, dnes *Stockfisch*

„Róna v roce 1863 měli poprvé na Štědrý den na kubovi sušenou tresku, takzvaný **štokfiš**.”

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:3; počet výskytů: 1

č. *štokrle* < bav.-rak. *Stockerl*

„Pan učitel Katz vyučoval vždycky v kuchyni a jeho manželka seděla na **štokrleti** u kamen a poslouchala.”

Škvorecký, Josef: Sedmírámenný svícen. Ivo Železný, Praha 1996.

doc.id. = svícen:1; počet výskytů: 29

č. *štola* < raně nhn. *stollen*, popř. střhn. *stolle*, dnes *Stollen*

„Obrovské štěstí měl včera po poledni chlapec (13), který při prozkoumávání zříceniny hradu Kozlov na Semilsku spadl do téměř deset metrů hluboké **štoly**.”

Blesk, 3. 8. 2004

doc.id. = bl040803:35; počet výskytů: 293

č. *štolba*, *štolmistr* < bav. *štolmaister*, nhn. *Stallmeister*

„Ve skutečnosti byl **štolba**, tj. správce konírny.”

Lidové noviny, 4. 7. 2001

doc.id. = ln010704:73; počet výskytů: 40

„Vilém Slavata tehdy zastával po čtyři roky úřad maršálka královského dvora v Čechách, Adam mladší z Valdštejna plnil povinnosti nejvyššího dvorského **štolmistra**, a podobnou cestou se postupně vydali i další mladí aristokraté, kteří si na rozdíl od generací svých otců a dědů stále intenzivněji uvědomovali rostoucí význam dobrých osobních kontaktů s panovnickým dvorem.”

Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = aristokr:2; počet výskytů: 4

č. *štont* < bav. *štont*, nhn. *Stand*

„Snad nějaký legrační chlap by byl **štont** dát na to prachy.”

Halas, František: Dopisy. Torst, Praha 2001.

doc.id. = halasdop:1; počet výskytů: 16

č. *štorc* < něm. dial. *štorts*, nhn. *Sturz*

„Zabalil mě do nějakého lajntuchu, položil na nosítka, jež dal na **štorc** do sanitky.”

Reflex, č. 36/2003

doc.id. = refl0336:20; počet výskytů: 2

č. *štos* < raně nhn. *stōß* (dnes *Stoß*) < střhn. *stōz* < sthn. *stōz*

„Když jsme přišli do kanceláře podepsat smlouvy, ležel na stole **štos** papírů, dobře dvacet stránek, každá na něco jiného.”

Reflex, č. 3/2002

doc.id. = refl0203:4; počet výskytů: 141

„Večer co večer jsme seděli u stolu a **štosovali** sešity.”

Andronikova, Hana: Srdce na udici. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = srdce:1; počet výskytů: 16

č. *štoudev* < sthn. *standa*, dnes *Stande*

„Dřevěné **štoudve** byly stále plné vody, jednak aby se nerozeschly, jednak aby domácnost nezůstala bez vody.”

Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = lender:1; počet výskytů: 28

č. *štráfovat* < střhn. *strāfen*, dnes *strafen*

„První denní stíny **štráfují** těžký závěs na okně.”

Michaels, Ann: Prchavé okamžiky. Odeon, Praha 2000.

doc.id. = okamziky:2; počet výskytů: 1

č. *štramák* < nhn. *stramm*

„Řekl, že strýc František žije v penziónu pro staré lidi v rakouském Hornu, už sice nemůže chodit a pohybuje se na vozíčku, ale pořád je **štramák**, neztratil smysl pro humor, dokonce si občas přečte knížku, a příbuzní a známí za ním rádi jezdí.”

Votýpka, Vladimír: Příběhy české šlechty. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = slechta:1; počet výskytů: 14

č. *štrapác(e)* < rak.-něm. *Strapaz*, popř. nhn. *Strapaze* < raně nhn. *strapatz* < it. *strapazzo*

„Také agent 007 si potřebuje odpočinout od **štrapáci** špionážního řemesla.”

Nedělní Blesk, č. 34/2001

doc.id. = blne0134:38; počet výskytů: 27

č. *štrébr* < nhn. *Streber*

„Bylo to vidět v bezprostředním srovnání s takovými **štrébry**, jako jsou Gianfranco Fini nebo Jacques Attali.”

Reflex, č. 40/2002

doc.id. = refl0240:1; počet výskytů: 1

„Kdo chce a může říci jen nejmenší o mé nepoctivosti, o **štrébrovství**, o zaprodanosti, o konfidentství, tady je sjezd, tady je příležitost!”

Týden, č. 29/2004

doc.id. = tydn0429:63; počet výskytů: 2

č. *štreka* < nhn. *Strecke*

„Jako bych měl v nohách třicetkilometrovou **štreku**.”

Andronikova, Hana: Srdce na udici. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = srdce:1; počet výskytů: 78

č. *štrikovat* < nhn. *stricken*

„Kritiky byly dvě, krátká a neurvalá, tu napsala jistá dáma, která byla známá tím, že když se nudila na představení, vytáhla z obrovské kabely vlnu, jehlice a začala **štrikovat**.”

Hodek, Antonín: Gangsteři se nekoulují. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = hodekant:6; počet výskytů: 19

č. *štrozok*, *štrúzok* < střhn. *strōsac*, *struosac*, dnes *Strohsack*

„A on ležel tváří zabořenou do **štrozoku** a vdechoval plesnivou vůni staříčké slámy, cítil stéblo, jak ho bodá do stehna.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 11 (štrozok) + 2 (štrúzok)

č. *štrůdl*, *štrúdl* < rak.-něm. *Strudel*

„Na jejím vánočním stole nesmí chybět také rybí polévka, **štrůdl**, vánočka a samozřejmě cukroví.”

Právo, 23. 12. 2003

doc.id. = pr031223:237; počet výskytů: 109 (štrůdl) + 67 (štrúdl)

„Kulisa byla báječná, ale jen do chvíle, než se dal do pohybu **štrůdl** policejních těžkooděnců.”

Mladá fronta DNES, 25. 10. 2004

doc.id. = mf041025:428

č. *štruksový* < nhn. *Struck*

„Když jsem byla tak stará jako moje dcera a vyšla jsem si ve **štruksových** kalhotách do zvonu, máma strkala hlavu do skříně.”

Reflex, č. 23/2000

doc.id. = refl0023:22; počet výskytů: 9

č. *štrych* < střhn. *strich* (dnes *Strich*) < sthn. *strich*

„Avšak když odcházeli, Natelyho děvka se už zase strašně nudila, a tak se rozhodla, že než by s Natelým nadále ztrácela čas, vydá se raději ještě s dvěma dalšími děvčaty do ulic na **štrych**.“

Heller, Joseph: Hlava XXII. Naše vojsko, Praha 1985.

doc.id. = heller:1; počet výskytů: 10

č. *šťůček, šťůčka, stůček* < střhn. *stuck(e), stück(e)* (dnes *Stück*) < sthn. *stucki*

„Držela v ruce celý **šťůček** nějakých papírů.“

Kazan, Elia: Tichá dohoda. Odeon, Praha 1983.

doc.id. = kazan:1; počet výskytů: 37 (šťůček, šťůčka) + 5 (stůček)

č. *štufa* < raně nhn. *stufe* (dnes *Stufe*) < střhn. *stuofo* < sthn. *stuofo(f)a*

„Vstal a šel se podívat na hejman, kde byla vyznačená **štufa**.“

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 3

č. *štulpna* < bav. *štulpn*, nhn. *Stulpe*

„Ještě se musí připočíst několik tréninkových souprav i zápasových sad dresů, **štulpen** a trenýrek, které balí dvojice kustodů Jaroslav John a Jiří Šíma.“

Blesk, 9. 6. 2004

doc.id. = bl040609:52; počet výskytů: 4

č. *štumpa* < nhn. *Stumpe*

„Tam hrál třeba Vladimír Müller, později divadelní kritik a estét; říkali jsme mu šumpička, protože jeho táta vyráběl plstěné **šumpy**, takové hrnce, co se z nich dělají klobouky.“

Werich, Jan: Jan Werich vzpomíná – vlastně Potlach. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = werich:1; počet výskytů: 2

č. *šturc* < raně nhn. popř. střhn. *sturc* (dnes *Sturz*) < sthn. *sturc*

„Stropy u sklepů se dělají obyčejně na sekvent nebo na cirgl, nad okny a nade dveřmi se nedělá překlad, ale **šturc**, a když se zeď vyžene až nahoru a korunuje se krovky, postaví se tam pěkná zelená glajcha s hezký /správně: hezkými, TT/ zelenými fábory.“

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.
doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 16

č. *šturm* < střhn. *sturm* (dnes *Sturm*) < sthn. *sturm*

„Namísto **šturm**em dobývali Turci Vídeň plíživě, jako trpění, byť ne právě oblíbení gastarbajtri.”

Komárek, Stanislav: Opšlstisova nadace. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = komarek:1; počet výskytů: 10

„Nebo nějaký otec, který přišel **šturmovat** lékaře kvůli prvnímu porodu?”

Kortooms, Toon: Pomóóóc! Doktor se topí... Vyšehrad, Praha 2001.

doc.id. = kortooms:1; počet výskytů: 29

č. *štych* < raně nhn., popř. střhn. *stich* (dnes *Stich*) < sthn. *stih*

„A je od něj hezký, že nenechá kámoše ve **štychu**.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 81

č. *štymovat* < nhn. *stimmen*

„Je to halt právník a právníci musej mít všecko samý kličky a háčky, ať to **štymuje**, nebo ne, poněvadž jak to nemá samý kličky a háčky, tak to není správný, a i když to **štymuje**, tak tomu nevěřej.”

Faulkner, William: Město. Odeon, Praha 1985.

doc.id. = mesto:1; počet výskytů: 12

č. *šufták* < nhn. *Schuft*

„Během několika málo hodin po ubytování v pětihvězdičkovém hotelu South Delhi a aniž ti dva z něho vystrčili nos, získali zkušenosti s obtěžováním veksláků nabízejících nejlepší černý kurs ve městě za jejich zelené doláčky, kramářů s polodrahokamy, které vypadaly spíše jako naleštěné obálky, taxikářů, jejichž bratrance tadyhle vedle provozují fabriku na mramor, chiromantů z hotelové haly, elegantně vypadajících mladých mužů a žen nabízejících slušné peníze za jejich fotoaparáty a oblečení, starších mužů vyptávajících se Marka, jestli je Madonna za prvé vzdělaná a za druhé k mání, a pokud ano, za kolik, a kapsáře ve výtahu, neschopného a zároveň ledově klidného, neboť když ho Marco upozornil, že si jeho ruka

spletla kapsu, **šuft'ák** jednoduše vytáhl provinilou končetinu, zazubil se od ucha k uchu a s odzbrojujícím pokrčením ramen prohlásil: Co naděláte, tohle je přelidněná země, jsme zvyklí chovat se k sousedovým kapsám jako ke svým.“

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:15; počet výskytů: 1

č. *šumař* < střn. *schūmer*

„Do hlasů v šeru teď zaznívá hudba, **šumaři** si přece musí odpracovat večeri, ale asi nic moc vydatnou, protože jejich hudební nástup je odvarem z evergrýnů, které vysílal pražský rozhlas snad ještě v dobách, kdy se říkalo Kubišové hvězda a Rusům okupanti.”

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 34

č. *šumlovat* < něm. *schummeln*

„Šišlal a **šumloval**, předkláněl se a zakláněl, pleskal nohama o zem, kroutil se a svíjel, ale pořád si ještě netroufal promarnit svou poslední příležitost.”

Tolkien, John Ronald Reuel: Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky. Mladá fronta, Praha 2002.

doc.id. = hobit:1; počet výskytů: 3

č. *šunka* < bav.-rak. *šunkø, šunkn*, popř. něm. dial. *Schunke*, nhn. *Schinken*

„Pak vešla do spižírny, sundala z háku plát špeku, ukrojila kus uzené **šunky** a vzala už načatý bochník chleba.”

Landsmann, Ivan: Fotr. Torst, Praha 2000.

doc.id. = fotr:1; počet výskytů: 1610; odvozené adjektivum: šunkový

č. *šunkofleky, šunknfleky* < rak.-něm. *Schinkenfleckerl*

„Důsledně je zapomínám, když mi maminka upeče svoje **šunkofleky**.”

Story, č. 34/2000

doc.id. = stor0034:30; počet výskytů: 5 (šunkofleky) + 1 (šunknfleky)

č. *šunt* < nhn. *Schund*

„Proč utrácíš svůj život honěním za tím bezcenným **šuntem**?”

Updike, John: Králíku, utíkej. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = updike:1; počet výskytů: 55

č. *šupina* < raně nhn. *schuppe* (dnes *Schuppe*) < střhn. *schuop(p)e* < sthn. *scuoppa*, *scuobba*

„U dospělých ryb jsou **šupiny** tak velké, že se dříve používaly jako hrací karty, jídelní lístky nebo tvrdé štítky na zavazadla.”

Anděra, Miloš: Zvířata Asie. Fragment, Praha 1998.

doc.id. = zvirasie:1; počet výskytů: 430

č. *šuplík*, *šuple* < nhn. *Schublade*

„Drobné příběhy, úvahy, zamyšlení a filozofické postřehy z každodenního života si psal léta do **šuplíku**.”

Fulghum, Robert: Už hořela, když jsem si do ní lehal. Argo, Praha 1996.

doc.id. = uzhořela:1; počet výskytů: 463

„Čekali jsme s tím na dobu, až by bylo zle, ale snad je lepší mít včas zásoby doma než peníze v **šupletí**.”

Čapek, Karel: Korespondence I. Československý spisovatel, Praha 1993.

doc.id. = koresp1:1; počet výskytů: 89

č. *šupna* < nhn. *Schuppen*

„Hodná byla od té doby, co se na oddělení objevila jedna nová sestřička a pan primář oklepal si křídla, jež měl složená na zahradě v **šupně** a podělaná od slepic a od holubů, rozepjal svá dávná křídla a už se zdálo, že zakrouží a vzlétne rovnou zobákem ke slunci.”

Kriseová, Eda: Co se stalo. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = costalo:1; počet výskytů: 4

č. *šus* < nhn. *Schuss*

„A hned taky, jak začali Rusové po nás střílet, dali jsme do něho při přestřelce pět **šusů**.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: min. 2

č. *šúviks* < něm. *Schuhwicks(e)*

„Skoč do města pro **šúviks**!”

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:1; počet výskytů: 2

č. *šváb* < střhn. *Swābe*, *Swāp*, dnes *Schwabe*

„Když odkládal zavazadla, přeběhli po podlaze dva **švábi** a on bezděčně sykl odporem.”

McClure, Ken: Jak bodá štír. Columbus, Praha 1996.

doc.id. = mcclure:1; počet výskytů: 401

č. *švabach* < nhn. *Schwabach(er)*

„Při bližším pohledu se ukázalo, že značná část písemností je na pergamenu, většina latinkou a něco **švabachem**.”

Urban, Josef: Poslední tečka za Rukopisy. Argo, Praha 1998.

doc.id. = rkz:4; počet výskytů: 28

č. *švadrona* < nhn. *Schwadron* < it. *squadron*

„Třetí rota přechází pod velení 17. praporu tankových dragounů a má spolupracovat s jejich druhou **švadronou**.”

Ryan, Patrick: Jak jsem vyhrál válku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = valku:1; počet výskytů: 17

č. *švadronit* < něm. *schwadronieren*

„Kostkovaný vkleče mával kovovou lžící, kocour klesal pod náloží kabelek a bot, běhal od vitríny k taburetkám a nazpátek a dívka se zjizvenou šíjí se střídavě objevovala a vytrácela a došlo to tak daleko, že začala **švadronit** pouze francouzsky.”

Bulgakov, Michail Afanasjevič: Mistr a Markétka. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = marketka:1; počet výskytů: 2

č. *švagr* < raně nhn. *schwāger* (dnes *Schwager*) < střhn. *swāger* < sthn. *suāgur*

„Například už to, že jeho **švagr**, bratr jeho ženy, byl bohatý sedlák, který nechtěl slyšet o sestřině svatbě a choval se po ní vždycky tak, jako by nevěděl, jak se sestře daří – a hlavně jako by nevěděl, že má jakéhosi **švagra**.”

Čep, Jan: Polní tráva. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = poltrava:1; počet výskytů: 689

č. *švarcvaldky* < nhn. *Schwarzwald(uhr)*

„Mám už po úředních hodinách – podíval se na **švarcvaldky** s kukačkou.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 2

č. *švarm* < nhn. *Schwarm*

„Ten **švarm** byl vždy nejlépe informován, kdy to začne, jehož desátník kamarádil s důstojnickým sluhou.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 11

č. *švencovat* < nhn. *schwänzen*

„Zvykli si na vlastní společnost, vražedný program, bezesné noci a sjíždění parketu v nejžhavějších klubech zeměkoule, na vědomí, že jsou pohyblivým ohniskem pozornosti světa, rostoucí nervozitu před vystoupením, zběsilé tempo koncertu, odevzdanost a vyčerpání po jeho skončení, na znučenost hudbou, její opětné objevování, proměnlivé vztahy s ostatními členy kapely, na všudypřítomné sexuální napětí, chvilkové avantýry, na pocity, že **švencují**, že jsou psanci na útěku, jimž padají na hlavu kapky deště.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:15; počet výskytů: 1

č. *švenkovat* < nhn. *schwenken*

„Aniž bychom museli pohnout hlavou, široké oblouky nákladáku nám **švenkují** po himálajských scénériích.”

Erml, Richard: Zuzanka a tibetské velehory. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = zuzanka:1; počet výskytů: 3

č. *švindl* < nhn. *Schwindel*

„Když se jí konečně naskytla příležitost ukázat mu své čtyři krále, pochopil, že v průběhu let, kdy prohrávala jednu hru za druhou, se potajmu naučila mazaně rozdávat, a že se stal obětí nejdelšího **švindlu** v dějinách karetních her.”

Rushdie, Salman: Maurův poslední vzdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = vzdech:1; počet výskytů: 100

„Již tehdy odhalili mezi médii mnoho **švindlířů**.”

Singer, Isaac Bashevis: Lásky a vyhnanství. Argo, Praha 1997.

doc.id. = lasavyhn:4; počet výskytů: 9

„Klementina byla velice šikovná, ale nestydatě **švindlovala** a nikdy nechtěla uznat, že prohrála.”

Pagnol, Marcel: Jak voní tymián. Vyšehrad, Praha 2000.

doc.id. = tymian:2; počet výskytů: 50

„Spíš jsem měl chuť všechno přiznat, abych mohl začít na nových základech, a s lidmi, na jejichž citu nebo úctě mi záleželo, mít nadále vztahy bez **švindlování**.”

Leiris, Michael: Věk dospělosti. Torst, Praha 1994.

doc.id. = leiris:6; počet výskytů: 13

č. *švorc* < něm. dial. *šworts*, nhn. *schwarz*

„Dano nezlob se, že vás musím rušit, ale zase jsem nedostal prachy a jsem **švorc**.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 53

č. *švunk* < nhn. *Schwung*

„Nabral **švunk** a nemoh se zastavit.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 13

T

č. *tableta* < nhn. *Tablette* < fr. *tablette*

„Antal vyškrábal poslední zbytky ovesné kaše z plastové vaničky, spolkl hrst vitamínových a protialergických **tablet** a zapil džusem.”

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:184; počet výskytů: 1018

č. *tác* < bav. *tāts(e)*, nhn. *Tasse* < fr. *tasse*, popř. it. *tazza*

„Zatímco se koupal, připravil jsem v kuchyni na **tác** snídani, bílý chléb, máslo, marmeládu a půl sklenice čerstvé pomerančové šťávy.”

Waltari, Mika: Omyl komisaře Palmua. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = omyl:1; počet výskytů: min. 457

č. *táfle* < raně nhn. *tafel*, *täfel*n (dnes *Tafel*) < střhn. *tavel(e)* < sthn. *taval*

„Bifteky s pořádně kořeněnou omáčkou, obrovské **táfle** čokolády a spoustu šlehačky.”

Grahamová, Caroline: Smrt v převleku. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = smrtvpre:6; počet výskytů: 4

č. *taft* < nhn. *Taft*, dř. *Taffet* < it. *taffetà* < pers. *tāfta*^h

„Jednou byli na společenském večírku, kam přišla v dlouhých bílých šatech z **taftu**.”

Secrest, Meryle: Leonard Bernstein. NLN, Praha 1996.

doc.id. = bernst:1; počet výskytů: 34; odvozené adjektivum: taftový

č. *tajfl* < bav. *taifl* aj., nhn. *Teufel*

„Fuj **tajfl**, řekla Marie.”

Lustig, Arnošt: Dům vrácené ozvěny. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = lustig:1; počet výskytů: 5

č. *tajtrlík*, *tajtrdlík* < bav. *tattərling*

„Za celej život jste neviděli tolik **tajtrlíků**, každý hulil jak zjednanej a mluvil o představení tak, aby ho každý slyšel a hned poznal, jak je inteligentní.”

Salinger, Jerome David: Kdo chytá v žitě. Práce, Praha 1979.

doc.id. = salinger:1; počet výskytů: 55 (tajtrlík) + 7 (tajtrdlík)

„Naprosto mi uniká, co je legračního na učiteli, který je převlečen za žáka a **tajtrlíkuje** po jevišti, ale většina je této frašce nakloněna.”

Kaufmanová, Bel: Nahoru po schodišti dolů. Ivo Železný, Praha 1998.

doc.id. = nahoru:4; počet výskytů: 7 (tajtrlíkovat) + 1 (tajtrdlíkovat)

„Ramones se přitom na pódiu nikdy nesnížili k podbízivému **tajtrlíkování**.”

Respekt, č. 17/2001

doc.id. = resp0117:10; počet výskytů: 4 (tajtrlíkování) + 1 (tajtrdlíkování)

č. *tanec* < střhn. *tanz* (dnes *Tanz*) < stfr. *danse*

„Páry na parketu se k sobě tiskly a zase se rozpojovaly, klesaly a stoupaly, ti lidé dávali do **tance** duši, jako by to byl poslední taneček.”

Kriseová, Eda: Co se stalo. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = costalo:1; počet výskytů: 4546; odvozené adjektivum: taneční

„Kdosi hrál na harmoniku; pár chlapců z vesnice **tancovalo**.”

Singer, Isaac Bashevis: Rodina Moskatova. Argo, Praha 1997.

doc.id. = rodmossi:6; počet výskytů: 1163

„Přesně pochopil, že nový na baletu nesmí být jen způsob **tancování**, nýbrž také propojení prvku tanečního a pantomimického a zároveň, že je záhodno se co nejvíc opřít o výtvarnou složku inscenací.”

Reflex, č. 12/2002

doc.id. = refl0212:55; počet výskytů: 100

„Když hospodská o víkendu z výčepu vyklidí stoly a židle a nechá otevřené lítačky do vedlejšího sálu, nic nebrání uspořádání venkovské **tancovačky**.”

Mladá fronta DNES, 21. 2. 2003

doc.id. = mf030221:231; počet výskytů: 194

„Sestavil jsem desetičlenný soubor profesionálních **tanečníků** a stal se jeho choreografem, šéfem a sólistou.”

Efeméra – různé 1

doc.id. = efemera1:38; počet výskytů: 1583

č. *tapeta* < *nhn. Tapete*

„Fara je zajímavá, starobylá budova a mají tu velký, starý a pohodlný salón s vybledlými růžovými **tapetami**.”

Christie, Agatha: Není kouře bez ohýnku. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi3:1; počet výskytů: 453; odvozené adjektivum: tapetový

„Nepředpokládáme, že budeme **tapetovat** celou místnost nebo stěnu.”

Mošna, František: Provoz a údržba domácnosti. Fortuna, Praha 1997.

doc.id. = prac_dom:1; počet výskytů: 12

„K **tapetování** obytných místností jsou u nás k dispozici tapety papírové, tapety otíratelné nebo omyvatelné.”

Mošna, František: Provoz a údržba domácnosti. Fortuna, Praha 1997.

doc.id. = prac_dom:1; počet výskytů: 14

č. *tarif* < nhn. *Tarif*

„Budoucí rozvoj elektrického vytápění počítá s podstatně vyšším využíváním tepelných čerpadel (a není vyloučena ani vazba na týdenní akumulaci tepla s odběrem elektřiny v dobách nízkého **tarifu**, zvláště v sobotu a v neděli) a také s vazbou na využívání sluneční energie.”

Energetika, č. 7/2001

doc.id. = ener0107:27; počet výskytů: 1131; odvozené adjektivum: tarifní

č. *taroky* < nhn. *Tarock* < it. *tarocco*

„Příčina asi tkví v naší mentalitě, které spíše vyhovují dynamičtější, méně časově a intelektuálně náročné karetní hry, než je bridž, anebo, řekněme **taroky**.”

Janek, Miroslav: Hobby na každý týden. Merkur, Praha 1971.

doc.id. = hobby:1; počet výskytů: 32

č. *taška* < sthn. *tasca*, dnes *Tasche*

„V pravé ruce si nesl **tašku** s cestovními potřebami, v levé svíral plánec města.”

Cook, Robin: Záchvat. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = zachvat:4; počet výskytů: 3647

č. *tatrman* < střhn. *taterman*

„Zapomněli na každodenní hádky se svými ženami, zestárlí a unavení, a potěšilo by je, kdybych byl opravdový cvok, ale abych třeba vylezl na lucernu a dělal na ně opičky, do podobného divadýlka se mi moc nechtělo a těch **tatrmanů** jsem měl plné zuby už od příchodu do Německa.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 28

č. *techtle mechtle* < nhn. *Techtelmechtel*

„Mám zlou tuchu, že jeho paní matinka měla **techtle mechtle** s kovářem.”

Shakespeare, William: Kupec benátský. Torst, Praha 1999.

doc.id. = kupec:1; počet výskytů: 22

č. *tendence* < nhn. *Tendenz* < fr. *tendance*

„Teprve od této chvíle se začaly v jeho díle projevovat pozdní ohlasy impresionismu i dekorativní **tendence** secese.”

Dějiny českého výtvarného umění IV. – 1. díl. Academia, Praha 1998.

doc.id. = cesvyt4a:1; počet výskytů: 4378; odvozené adjektivum: tendenční

č. *tepich*, *tébich* < bav. *tebich* aj., raně nhn. *teppich* (dnes *Teppich*) < střhn. *tep(p)ich*

„A ten pán, pan hrabě, rázným krokem sestupuje po schodech, jako by to bylo mramorové schodiště jeho paláce s červeným **tepichem** uprostřed.”

Macura, Vladimír: Komandant. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = komandan:1; počet výskytů: 6 (tepich) + 9 (tébich)

č. *tér* < nhn. *Teer*

„Vybírá si hlavně organické hmoty anebo **tér**, vyjetý motorový olej, gely, mýdla a další, které jsou schopny šířit pachy.”

Právo, 2. 12. 2003

doc.id. = pr031202:101; počet výskytů: min. 12

č. *terč* < střhn. *tarsche*, *tarze* aj. (dnes *Tartsche*) < stfr. *targe*

„Na okraji lesů nad městem, kde cesty a cestičky jsou krásně upravené, kde lučištníci na hřištích střílejí do **terčů** a kluci se divoce prohánějí, je v husté zeleni ukryta hospůdka jako vystřižená ze staré písně.”

Nuska, Bohumil: Padraikův zánik. Torst, Praha 1997.

doc.id. = nuska_p:1; počet výskytů: 1617

č. *terpentýn* < něm. *Terpentin*

„Dick uklidil nádobky s barvou i štětce ve skleničce **terpentýnu**.”

Blyton, Enid: Pětka znovu na ostrově. Egmont, Praha 1994.

doc.id. = petka6:2; počet výskytů: 64; odvozené adjektivum: terpentýnový

č. *tingltangl* < nhn. *Tingeltangel*

„A navíc – takové velké varhany se všemi těmi píšťalami jsou mnohem hezčí než nějaký **tingltangl**.”

Hart, Maarten't: Hněv celého světa. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hnevcele:1; počet výskytů: 8

č. *titěrný* < střhn. *tenterē* < fr. *tinter*

„Domek měl **titěrnou** verandu a na ní stála jediná židle.”

Chandler, Raymond: Dáma v jezeře. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = damavjez:1; počet výskytů: 199

„Staromódní toaletní stolek, plný různých **titěrností**, vypovídal o tom, že tady žije mladá žena; svědčily o tom ostatně i šaty na věšáku u dveří šatny.”

Waltari, Mika: Kdo zavraždil paní Skrofovou? Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = kdozavra:1; počet výskytů: 23

č. *tolar* < raně nhn. *taler*, dnes *Taler*

„Stipendium, které jsme dostávali ve slovinských **tolarech**, představovalo v přepočtu asi pět tisíc korun měsíčně.”

Reflex, č. 15/2004

doc.id. = refl0415:35; počet výskytů: 164

č. *toufar* < něm. (*Wieder*)*täuf**er*

„Židlochovický pán dokázal stejně jako jeho sousedé z okolí ocenit zdatné řemeslníky z řad **,toufarů'**, ať už hrnčíře, kováře, krejčí, soukeníky, tkalce či vinaře.”

Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = aristokr:4; počet výskytů: 1

č. *trafika* < rak.-něm. *Trafik* < it. *traffico*, popř. fr. *trafic*

„Slyšela jsem o tom, že pro noviny a časopisy už není třeba chodit do **trafiky**, ale dají se číst i na internetu.”

Lidové noviny, 30. 5. 2001

doc.id. = ln010530:58; počet výskytů: 394

č. *tragant* < raně nhn. *tragant*, *dragant* (dnes *Tragant*, † *Dragant*) < střhn. *dragant*

„K přípravě emulzí k vnitřnímu užití se používá jako stabilizátoru arabská klovatina, **tragant**.“

Mičuda, Stanislav – Martínková, Jiřina (et al.): Předepisování léků. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = prpislek:1; počet výskytů: 2

č. *trám* < střhn. *trāme*, dnes *Tram*

„Strop podpíraly dubové **trámy**, stěny byly do poloviny obložené keramikou a kroky tlumil tlustý běhoun s květinovým vzorem, jehož poupata byla větší než talíř.“

Grafton, Sue: E jako exploze. Argo, Praha 1994.

doc.id. = graftone:2; počet výskytů: 1180; odvozené adjektivum: trámový

„Ve všech prostorách architekt zachoval cihlové stěny a původní **trámoví**, interiér však bude z kontrastních, chladných materiálů: skla, nerez, mozaiky.“

Týden, č. 36/2002

doc.id. = tydn0236:105; počet výskytů: 41

č. *tramín* < nhn. *Tramin*

„Šampiona mezi veltlíny zelenými představil Mikron Mikulov z roku 1999, nejlepší **tramín** má Vlastimil Jordán z Vések na Uherskohradištsku a frankovku Víno Mikulov.“

Blesk, 27. 2. 2001

doc.id. = bl010227:116; počet výskytů: 14

č. *traňk* < střhn. *tranc* (dnes *Trank*) < sthn. *trank*

„A sušený je dobrý i v **traňku**, třeba takovej puškvorec nebo zázvor šmakuje víc v puškvorcový nebo zázvorový, jak strouhaný.“

Marhold, Jiří: Krkonošská kuchařka. Ikar, Praha 2002.

doc.id. = krkonose:5; počet výskytů: 1

č. *trať* < střhn. *trat*

„Rychlík se zas brzo rozjel, po této hlavní **trati** východ-západ projíždí vlak každé čtyři minuty a každé zdržení musí být minimální.“

Páral, Vladimír: Katapult. Mladá fronta, Praha 1970.

doc.id. = katapult:1; počet výskytů: min. 5673; odvozené adjektivum: traťový

č. *trefit* < střhn. *treffen* (dnes *treffen*) < sthn. *tref(f)an*

„A nejsem si jistý, zda je zase tak dobrý, aby střílel a **trefil** v takovém počasí.”

Ludva, Roman: Jezdci pod slunečníkem. Host, Brno 1999.

doc.id. = rludvajs:1; počet výskytů: 2358

č. *tréma* < něm. *Trema*, *Tremor* < lat. *tremor*

„Má **trému**, je nervózní, a tudíž ve stresu.”

Moderní řízení, č. 8/2004

doc.id. = mori0408:46; počet výskytů: 341

č. *trepka* < dněm., popř. středn. *treppe*, *trippe*

„Vstal ve tři čtvrti na osm, obul si **trepky** a župan a přinesl noviny.”

Polák, Jiří: Závody. L. Marek, Brno 2003.

doc.id. = zavody:1; počet výskytů: 201

č. *tretra* < bav. *trettø*, *trettør*, nhn. *Treter*

„Pohorky, případně cyklistické **tretry** místo tradiční lyžařské obuvi si obouvali lidé, kteří přijeli strávit vánoční svátky do karlovarské části Krušných hor.”

Právo, 27. 12. 2000

doc.id. = pr001227:211; počet výskytů: 100

č. *treuhänder*, *trojhendr* < nhn. *Treuhänder*

„Zkrátka z pana Husy se stal Herr Hüsse, obchodvedoucí se proměnil v **treuhändera** a přítel příručích se stal přítelem pana regierungskommissära Horsta Hermanna Kühla, pana Hünekeho a pana ředitele Czermacka, o němž ještě bude řeč.”

Škvorecký, Josef: Sedmiramenný svícen. Ivo Železný, Praha 1996.

doc.id. = svicen:2; počet výskytů: 11 (*treuhänder*) + 2 (*trojhendr*)

č. *tringelt* < nhn. *Trinkgeld*

„Dal jsem jí pět guldenů za dvě piva a zbytek jsem jí nechal /jako, TT/ **tringelt**.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:2; počet výskytů: 4

č. *tripl* < nhn. *Tripper*

„A tohle bylo v Hammu, kde zas konečně po třech měsících sbalil ženskou a prvně chytil **tripla**.”

Puzo, Mario: Temná aréna. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = arena:1; počet výskytů: 37

č. *trokar* < nhn. *Trokar* < fr. *trocart*

„Vyjmul z implantační jehly **trokar** a připojil k ní stříkačku.”

Cook, Robin: Záchvat. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = zachvat:7; počet výskytů: 6

č. *troky* < stĕhn. *troc* (dnes *Trog*) < stĕhn. *trog*

„Ráno jsme museli všichni dřív vstát, aby se v kuchyni uklidilo, přes postele se daly papíry, od rohu k rohu prkna čistě vydrhnutá na odkládání masa a jitřnic, a už se vařily železnáky vody, tloukla kalafuna, zametl na dvorku sníh a postavily ze dvora vypůjčené veliké necky (**troky**), vydlabané z jednoho dubu nebo buku.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:1; počet výskytů: 7

„Pak jsme zabočili a před námi se, na téměř kuželovité vyvýšenině, trčící mezi dvěma zelenými řadry kopců, objevily **troky** hradu Corfe, jako nějaký obrovský hnijící dinosauří zub, zasazený v zelené dásni.”

Durrell, Gerald: Vdáváme matku a jiné povídky. BB art, Praha 1994.

doc.id. = durrell4:1

„Synáček blbej jako **troky**, na hudbu netalementovaný, ale jelikož měl toho svého vysoce postaveného tatku, tak studia na konzervatoři zdárně, téměř s vyznamenáním ukončil.”

Třešňák, Vlastimil: Plonková sedmička. Torst, Praha 1998.

doc.id. = plonkova:1

č. *troll* < nhn. *Troll*

„A tak jako jsou naše pohádky plné čertů a čarodějnic, norské děti poslouchají vyprávění o **trollech**, podivných zlomyslných stvořeních, tak šeredných, že z nich jde strach.”

Lidé a země, ročník 2000

doc.id. = zeme00:12; počet výskytů: 34

č. *trotl* < *nhn. Trottell*

„Myslíš, že jsem **trotl**, že neumím počítat do pěti?“

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:4; počet výskytů: 14

č. *troufat si* < *střhn. trūwen*, dnes (*sich*) *trauen*

„Přesto **si troufám** říci, že je to docela vážná otázka, která stojí za zamyšlení.“

Fidelius, Petr: Kritické eseje. Torst, Praha 2000.

doc.id. = fidelius:1; počet výskytů: 1052; odvozené adjektivum: troufalý

„Vím samozřejmě, že je to ode mne hrozná **troufalost**, něco takového vám vykládat.“

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: 163

č. *truc* < *střhn. truz, traz*, dnes *Trotz*

„Nedisciplinovaná, nikdy se dobře neučila a v pubertě na **truc** odešla z domu.“

Story, č. 3/2000

doc.id. = stor0003:9; počet výskytů: 72

č. *truhla* < *bav. dem. truhl*, *střhn. dem. trühel* od *truhe* (dnes *Truhe*) < *sthn. truha*

„Vyndám z **truhly** pod lavicí prostěradla a přikrývky a připravím pro nás postel, Anna může rozestlat pro ně.“

Atwoodová, Margaret: Z hlubin. Argo, Praha 1998.

doc.id. = atwood:1; počet výskytů: 503

„Kde sou ty časy, kdy si můj táta dával šít u ševce Smrčka boty na míru, u krejčího Vavrušky šaty, taky na míru, a když se ženil, těžkej dubovej nábytek vod **truhláře** Dolejše, samozřejmě na míru svýho bytu a vkusu.“

Vokolek, Vladimír: Tak pravil Švejk. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = svejkprv:1; počet výskytů: 378; odvozené adjektivum: truhlářský

č. *truksas* < *střhn. truh(t)saeze* (dnes *Truchsess*) < *sthn. truh(t)sāz(3)o*

„Tak tomu bylo v případě biskupa Prusinovského (č. kat. 23) i Pavlovského, který poskytl svému **truksasovi** Petru Pražmovi z Bílkova nejen dřevo na stavbu kostela, ale i stavitele ‚Jakuba Vlacha‘.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenáš olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 2

č. *trumpf* < nhn. *Trumpf*

„Teprve ve finále můžete vytáhnout pár **trumfů** skrytých v rukávě.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 499

„Nikdo jej nemůže **trumfnout** kvalitou oblečení, pití nebo kuřiva, nikdo není takový frajer jako Yul.”

Rushdie, Salman: Zem pod jejíma nohama. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = zem_pod:10; počet výskytů: 50

č. *trumpeta* < nhn. *Trompete* < raně nhn. *trompet*, *trumpet* < střhn. *trum(p)et* < střfr. dem. *trompette* od střfr. *trompe*

„Děda hraje na **trumpetu** a zároveň s ní diriguje dechovku – právě se však velmi rozčilí a všechny překřikuje.”

Dietl, Jaroslav: Tři chlapi v chalupě. Orbis, Praha 1963.

doc.id. = dietl:1; počet výskytů: 179

„Natačel desky s **trumpetistou** Chetem Bakerem, dva roky působil v kapele bubeníka Billyho Cobhama, byl také koncertním spoluhráčem geniálního **trumpetisty** Milese Davise.”

Mladá fronta DNES, 12. 6. 2000

doc.id. = mf000612:48; počet výskytů: 158

č. *trumšajt* < nhn. † *Trummscheit*

„Časem jsem si přibrala i gotické hudební nástroje – kantele, loutnu, **trumšajt**, smyčcový žaltář.”

Xantypa, č. 1/2004

doc.id. = xant0401:33; počet výskytů: 3

č. *trůn* < střhn. *t(h)rōn* (dnes *Thron*) < stfr. *tron* < lat. *thronus* < ř. *θρόνος*

„Návštěva byla považována za záležitost celého kmene, a tak odvedli krále na **trůn** a jeho poradci se shlukli kolem něho.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: 2745

„Hrad **trůní** na vrcholu skalnatého kopce jako orlí hnízdo a skýtá úžasný výhled do okolí.”

Toula, Tomáš: Marokem za bakšiš, Welcome to Syria. L. Marek, Brno 2000.

doc.id. = cestopis:1; počet výskytů: 101

č. *truňk* < střhn. *trunc* (dnes *Trunk*) < sthn. *trunk*

„Bylo záhodno nadýchat se skutečné atmosféry starobylého města, poznat jeho tajemná zákoutí a navštívit krčmy, kdy popíjel **truňk** pan Mikuláš Dačický z Heslova.”

Městopis: 50 autorů povídek měst. NLN, Praha 2000.

doc.id. = mestopis:1; počet výskytů: 15

č. *trýb* < nhn. *Trieb*

„A ještě nám spadnul štyft do **trýbu!**“

Solženicyn, Alexandr Isajevič: V kruhu prvním II. Mladá fronta, Praha 1992.

doc.id. = solzen2:1; počet výskytů: 1

č. *trychtýř* < raně nhn. *trichter* (dnes *Trichter*) < střhn. *trihter*, *trehter*, *trahter*

„Chemik občas přilil **trychtýřem** trochu nevzhledné tekutiny ze zazátkované lahvičky; v jednom okamžiku přistoupil jeho pomocník a přidal několik kapek něčeho, co Wimsey odhadl na kyselinu solnou.”

Sayersová, Dorothy L.: Nepříjemnost v klubu Bellona. NLN, Praha 1999.

doc.id. = bellona:1; počet výskytů: 157

č. *trylek* < nhn. *Triller* < it. *trillo*

„Mávl netrpělivě rukou a ode dveří mu odpovídaly veselé **trylky** písťalky.”

Bulgakov, Michail Afanasjevič: Mistr a Markétka. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = marketka:1; počet výskytů: 112

„Po lukách květů motýli se honí, svou píseň skřivan **trylkuje**, vše pak svým šťastným ránem voní, noc pak tu dni vše žaluje.”

Šubrt, Josef: Temno života. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = temnozi:1; počet výskytů: 22

č. *tucet* < raně nhn. *tutzet*, *dutzet* aj., dnes *Dutzend*

„Dnes byl u mne celý **tucet** studentů, kteří přišli poslouchat moudrost kanoucí z mých vousů.”

Čapek, Karel: Korespondence I. Československý spisovatel, Praha 1993.

doc.id. = koresp1:1; počet výskytů: 1595; odvozené adjektivum: tuctový

č. *tuf* < nhn. *Tuff* < it. *tufo* < lat. *tofus*

„V jeskyních vyhloubených do měkkých **tufů** se bydlelo odpradáвна, ale největšího rozmachu dosáhl tento způsob existence v dobách raného křesťanství, kdy se do jeskyní schovávali křesťanští vyznavači /před, TT/ pronásledovateli za ikonoklastických nepokojů, později zase před nájezdy muslimů.”

Lidé a země, ročník 1998

doc.id. = zeme98:181; počet výskytů: 29; odvozené adjektivum: tufový

č. *tulich* < raně nhn. *dollich*, dnes *Dolch*

„Vedle standardní výzbroje (sedla, ručnice, peří, rystunky, **tulichy**, kordy, kapalce, palaše a šavle, halapartny, bubny i praporce) mohla zbrojnice zahrnovat i luxusnější ‚sbírkové‘ kusy zbraní, podobně jako i na jiných sídlech.”

Jakubec, Ondřej: Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = kulprost:1; počet výskytů: 3

č. *tulipán* < raně nhn. *tulipan* aj., dnes *Tulpe*, dř. *Tulipan*

„Viděla tam sklenku červeného vína, talíř se dvěma koláči, vázu s třemi nádhernými **tulipány** a tři svíce.”

Fuks, Ladislav: Myši Natálie Mooshabrové. Český spisovatel, Praha 1994.

doc.id. = mysi_nm:1; počet výskytů: 316; odvozené adjektivum: tulipánový

č. *tuml* < raně nhn. *tummeln* (dnes *tummeln*) < střhn. *tumelen* < sthn. *tumelen*

„Někdy v tom **tumlu** se to často stávalo a vyjeli jsme třeba na úseku deseti metrů i metr nebo víc ze směru.”

Landsmann, Ivan: Pestré vrstvy. Torst, Praha 1999.

doc.id. = pestrevr:1; počet výskytů: 3

č. *tuna* < sthn. *tunna* (dnes *Tonne*) < střlat. *tunna*

„Projekt získal pozornost sdělovacích prostředků a pomohl nejen získat několik set **tun** rýže pro somálské děti, ale zvýšil významně povědomí mezi francouzskou populací o situaci v Somálsku.”

Nováček, Pavel: Mys Dobré naděje: partnerství pro rozvoj jako globální environmentální výzva. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.

doc.id. = mysdobna:1; počet výskytů: 4167; odvozené adjektivum: tunový

č. *tuňák* < nhn. *T(h)unfisch* < lat. *thunnus*, *thynnus* < ř. *θύννος*

„Hodně olivového oleje vyrobeného v Portugalsku, který se vyznačuje mírně pikantnější chutí než v jiných zemích, se používá při konzervování sardinek a **tuňáka**.”

Lidé a země, ročník 1995

doc.id. = zeme95:101; počet výskytů: 267; odvozené adjektivum: tuňákový

č. *tupírovat* < nhn. *toupieren* od *Toupet* < fr. *toupet*

„Účes už nebylo zapotřebí **tupírovat**, stačilo jen doupravit širokým hřebenem a zlehka zafixovat lakem Infinium Fx.”

Blesk, 26. 11. 2001

doc.id. = bl011126:92; počet výskytů: 3

„Přečetl si reportáž o historii slavných superkadeřníků, o Julianovi d' Yse, Oribeovi i krátké dějiny retro stylu **tupírování**.”

Hvorecký, Michal: Lovci a sběrači. Odeon, Praha 2003.

doc.id. = lovci:1; počet výskytů: 5

č. *turban* < nhn. *Turban*

„Jeli na nich divoce vyhlízející muži s kníry a **turbany** na hlavách, oblečení do pestrobarevných halen a kalhot a posazení v sedlech ozdobených vypouklými vzory a stříbrnými cvočky.”

Berman, Edgar: Se Schweitzerem v Africe. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = schweitz:1; počet výskytů: 261

č. *turnaj* < střhn. *turnei*, *tornei*, *turnoi*

„S mírně pozměněným kádrem v témže roce vyhrál olympijský **turnaj** v Los Angeles a v následujícím dobyl bronz na MS 1986.”

Herfurt, Ivan: Evropské góly. Vyšehrad, Praha 1996.

doc.id. = fotbal:1; počet výskytů: 4726; odvozené adjektivum: turnajový

č. *turner* < nhn. *Turner*

„Německé **turnery**, české sokoly a ani americké atletické supermany nic takového totiž nenapadlo.”

Reflex, č. 24/2001

doc.id. = refl0124:51; počet výskytů: 5; odvozené adjektivum: turnerský

č. *turnus* < nhn. *Turnus* < střlat. *turnus* < lat. *tornos*

„V **turnusech** se střídáme pokaždý s někým jiným.”

McBain, Ed: Romance. BB art, Praha 1998.

doc.id. = mcbain:1; počet výskytů: 62

č. *tuš* < rak.-něm. *Tusch*, nhn. *Tusche*

„Je to škoda, že nemám **tuš**, štětec a papír.”

Furutani, Dale: Smrt na křižovatce. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = smrtnakr:4; počet výskytů: min. 104

č. *tyátr* < bav. *tiāt̥t̥*, *tiāt̥ar*, nhn. *Theater*

„To je hnus, já proti němu sice nic nemám, ale tenhle **tyátr** musí skončit.”

Hemingway, Ernest: Komu zvoní hrana. Naše vojsko, Praha 1981.

doc.id. = hemingw3:1; počet výskytů: 50

č. *tyčkrle* < rak.-něm. *Titschkerl*

„Na jaře se mne ptá, budou-li dneska kuličky nebo se bude hrát **tyčkrle**.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 1

č. *tyglík* < střhn. *tigel*, *tegel* (dnes *Tiegel*) < sthn. *tegel*

„Dále se v takové zídce najde plechový nůž, rezavá vidlička, kolo od řezačky, kočičí lebka, prasklá lopata, kozí roh, porcelánový **tyglík** a zlomená motyka.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 25

č. *tyrkys* < raně nhn. *türkis* (dnes *Türkis*) < střhn. *turkīs*, *turkoys* < fr. *turquoise*

„Na krku mu visel těžký náhrdelník z **tyrkysu** a zlata a na něm se houpalo zlaté Horovo oko.”

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:3; počet výskytů: 45; odvozené adjektivum: tyrkysový

U

č. *ubikace* < rak.-něm. † *Ubikation*

„Neměli vůbec nic, bydleli na **ubikacích**, po večerech si ve společné kuchyni vařili, čítali v bibli a nikdy si na nic nestěžovali.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 224

č. *urbář* < raně nhn. *urbar*, popř. střhn. *urbor*, *urbur*, *urber*, *urbar*, dnes *Urbar*

„Už předtím podobným způsobem sbírali informace majitelé jednotlivých panství, když vedli takzvané **urbáře**, což byly jakési inventáře robotníků.”

Reflex, č. 9/2001

doc.id. = refl0109:8; počet výskytů: 35

č. *urlaub* < nhn. *Urlaub*

„V zálivu u Bertioğa Beach, poblíž městečka pojmenovaném po São Paulovi McSaulovi, přestože na **urlaub** bratr normálně létal do Švajcu!”

Třešňák, Vlastimil: Evangelium a ostružina. Torst, Praha 1999.

doc.id. = ostruzin:2; počet výskytů: 1

č. *váček* < střhn. *wātsac*

„Muž vytáhl ze zadní kapsy hluboký kožený **váček**, rozvázal šňůrky a otevřel ho.”

Steinbeck, John: Hrozny hněvu. Melantrich, Praha 1987.

doc.id. = hrozny:1; počet výskytů: 566

č. *vafle* < nhn. *Waffel* < hol. *wafel* < střhol. *wāfel*

„Samozřejmě že tam bude bleší trh a horké **vafle** a cukrová vata a v malém stanu bába kartářka.”

Blöbel, Brigitte: Jeho matka mě nemá ráda. Egmont, Praha 1996.

doc.id. = mama:1; počet výskytů: 53

č. *váha* < sthn. *wāga*, dnes *Waage*

„Eberhard pracoval v letectví a věděl, že tímhle by se dramaticky snížila **váha** letadel, takže by došlo k hotové revoluci v létání – myslím, co se týče nákladů.”

Christie, Agatha: Záhada sedmi ciferníků. Knižní klub, Praha 2003.

doc.id. = cifernik:1; počet výskytů: min. 4144

„Postupovali však bez odporu a začínalo být jasné, že Lambert **váhá**, protože nechce vyvolat novou občanskou válku.”

Harrod-Eagles, Cynthia: Dynastie Morlandů – 5. díl, Černá perla. Knižní klub, Praha 1999.

doc.id. = harrodea:1; počet výskytů: 2756

„Utíkej a bez dalšího **váhání** požádej tu dívku o ruku – do měsíce ať ji máš pod čepcem!”

Herriot, James: To by se zvěrolékaři stát nemělo. Svoboda – Libertas, Praha 1993.

doc.id. = herriot:1; počet výskytů: 1085

č. *vacha* < nhn. *Wache*

„Von u něj moc nedělá, spíš tam drží **vachu** někdy vod pruský vojny.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:5; počet výskytů: 2

č. *vachmajstr*, *vachmistr* < nhn. *Wach(t)meister*

„Podle vašeho nařízení, pane **vachmajstr**, zaopatřujeme stravou jen ty, kteří jsou předvedeni a vyslechnuti do dvanácti hodin.”

Hašek, Jaroslav: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 12 (vachmajstr) + 2 (vachmistr)

č. *vachman* < nhn. *Wachmann*

„Podél plotu jako obvykle hlídkují **vachmani** s puškou na rameni, občas se s nimi hulákavě dorozumívají ti ze strážní věže na tomhle konci.”

Glazar, Richard: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky. Torst, Praha 1994.

doc.id. = glazar:4; počet výskytů: 127

č. *vajksle* < nhn. *Weichsel*

„Seděli napěchovaní do písecké sednice ještě temnější než obvykle, protože se mračna přímo ploužila svými břichy po korunách **vajkslí** a jabloní v zahradě.”

Stiborová, Věra: Zapomeň, řeko, téci. Karolinum, Praha 2000.

doc.id. = rekastib:1; počet výskytů: 1

č. *val* < raně nhn. *val* (dnes *Wall*) < střhn. *wal* < sthn. (*erdē*)*wal* < lat. *vallum*

„Stavěli ji, opravovali a obnovovali celá staletí jako obranný **val** vůči kočovným národům přicházejícím z mongolských stepí.”

Zeměpis světa. Slovart, Praha 1997.

doc.id. = zemssvet:9; počet výskytů: 587

č. *valba* < raně nhn. popř. střhn. *walbe* (dnes *Walm*) < sthn. *walbo*

„Zastřešení je zčásti sedlovou střechou s **valbami**, zčásti plochou střechou a terasami.”

Stavitel, č. 2/2004

doc.id. = stav0402:36; počet výskytů: 6; odvozené adjektivum: valbový

č. *valdhorna* < nhn. *Waldhorn*

„Potom hlasitě zatroubila **valdhorna**.”

Zamjatin, Jevgenij: Bič boží. Host, Brno 1999.

doc.id. = zamjatin:1; počet výskytů: 3

č. *valkýra* < nhn. *Walküre* < stisl. *valkyrja*

„Severská mytologie má starogermánské kořeny a jejím ústředním motivem je Valhala, původně sídlo padlých bojovníků, později i bohů – Ódina, jeho synů Thora, Tyra, a také krásných **valkýr**, průvodkyň padlých.”

Lidé a země, ročník 2000

doc.id. = zeme00:12; počet výskytů: 9

č. *vana* < raně nhn. *wanne* (dnes *Wanne*) < střhn. *wanne* < sthn. *wanna* < lat. *vannus*

„Na jedné straně pokoje byly dveře do koupelny obložené zrcadly a s orchideově růžovou porcelánovou **vanou**.”

Christie, Agatha: Kapsa plná žita. Odeon, Praha 1972.

doc.id. = christi1:1; počet výskytů: min. 1398

č. *vandr* < něm. *Wand(e)rer*

„V dřívějších dobách mladíci odcházeli z domova na nějakou dobu na **vandr**, učili se řemeslu a putovali do vzdálených měst, aby tam byli vystaveni novým úkolům a podnětům.”

Csikszentmihalyi, Mihaly: O štěstí a smyslu života. NLN, Praha 1996.

doc.id. = ostesti:8; počet výskytů: 99

„Přiženu si to z prachatého Německa s batohem na zádech jako **vandrák**.”

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 291

„Řemeslníci **vandrovali** za zkušenostmi do světa a vraceli se s poznatky o řemeslné práci, ale i dobovém vkusu.”

Chatař a chalupář, č. 12/2002

doc.id. = chch0212:17; počet výskytů: 38

č. *vandrbuch* < nhn. *Wanderbuch*

„Co však udělají se mnou, jakmile vytáhnu svůj **vandrbuch**, navíc s neorazítkovaným vstupem, bylo při podobných pohraničních akcích, v Evropě naštěstí řídkých, otázkou nálady a ostražitosti hlídky.”

Vejvoda, Jaroslav: Provdaná nevěsta. Mladá fronta, Praha 1995.

doc.id. = provdana:1; počet výskytů: 1

č. *vantroky* < raně nhn. *wandtrog*

„Budova se podobala tradičnímu vodnímu mlýnu – náhonem a **vantrokami** se voda dostávala na tři kola, navlas stejná s mlýnskými.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 9

č. *varta* < střhn. *warte* (dnes *Warte*) < sthn. *warta*

„I ty, člověče obyčejný, jsi na svém místě představitelem státu, jako jím je na svém místě prezident nebo na **vartě** voják nebo na soudním stolci soudce; věz tedy, že nesmíš selhat.”

Čapek, Karel: O věcech obecných čili Zóon politikon. Československý spisovatel, Praha 1991.

doc.id. = o_vecech:1; počet výskytů: 39

„Ale prochodila jsem obec křížem krážem a mluvila s lidmi, kteří tu žijí na ztracené **vartě**, o věcech možných i nemožných.”

Smetanová, Jindřiška: Pozor, vyletí ptáček. Československý spisovatel, Praha 1970.

doc.id. = ptacek:1

„Policisté **vartují** kolem a hlídají i ulici, přes kterou přecházejí atleti na tréninkový stadión Charléty.”

Hospodářské noviny, 20. 8. 2003

doc.id. = hn030820:48; počet výskytů: 7

č. *vata* < nhn. *Watte* < hol. *watten* (plur.) < střlat. *wadda*

„Někteří lidé se modlili, když leželi na slámě, jiní si opakovali básně ze školních let, jiní se zase učili anglicky a někteří si dávali **valu** do uší.”

Weil, Jiří: Život s hvězdou. NLN, Praha 1999.

doc.id. = weil_1:1; počet výskytů: 527; odvozená adjektiva: vatový, vatovaný

č. *váza* < nhn. *Vase* < fr. *vase* < lat. *vas*

„Ne, protože si nepovšimla veliké **vázy** s ranými tulipány, která by okamžitě upoutala každého milovníka květin.”

Christie, Agatha: Karty na stole. Knižní klub, Praha 2002.

doc.id. = karty:1; počet výskytů: min. 884

č. *véba* < rak.-něm. *Webe*

„A vy, obchodníci se střížním zbožím, jste vyvalili balíky suken a **véby** plátýnek rovnou na ulici a plačíce radostí jste stříhali po pěti nebo deseti metrech každému, kdo šel mimo, a proboha jste ho prosili, aby přijal váš maličký dárek; a teprve v docela prázdném krámě jste padli na kolena a děkovali Pánu, že vám dopřál šatit bližní tak jako lilie polní.”

Čapek, Karel: *Továrna na absolutno*. Československý spisovatel, Praha 1982.

doc.id. = tovarna:1; počet výskytů: 1

č. *vechtr* < rak.-něm. *Wachter*, nhn. *Wächter*

„U batalionsraportu, když jsem to vysvětlil obrstlajtnantovi, že nejsme žádní **vechtři**, ale císařští vojáci, dal mne zavřít na dva dny, ale já jsem žádal, aby mne přeložili k regimentraportu.”

Hašek, Jaroslav: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Baronet, Praha 1996.

doc.id. = svejkvoj:1; počet výskytů: 18

„Obvykle se prodávalo lidem, kteří měli **vechtr** už pronajatý, bydleli v něm a byli zaměstnanci či bývalými zaměstnanci drah.”

Reflex, č. 31/2003

doc.id. = refl0331:22

č. *vejrunk* < raně nhn. *währung* (dnes *Währung*) < střhn. *werunge*

„Tehdy odstupovali staří a byli jmenováni noví rychtáři a konšelé, rozhodovaly se zde všechny důležité právní záležitosti vesničanů, sporné i nesporné – převody gruntů, splácení **vejrunků**, zápisy do gruntovních knih, ale i stížnosti a spory mezi sousedy i v rodinách.”

Vědecké práce Národního zemědělského muzea. H+H, Praha 1993.

doc.id. = muzeum:3; počet výskytů: 1

č. *veka* < něm. dial., popř. rak.-něm. *Wecke*, nhn. *Wecken*

„Houbovou smaženici můžeme také mazat na teplé toasty z **veky** nebo /na, TT/ chlebové topinky, které si podle chuti někdo může potřít i česnekem.”

Hanzlik, Josef: *Zábavné vaření pro malé kuchtíky*. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = kuchmale:1; počet výskytů: 253

č. *veksl* < bav. *veksl*, raně nhn. *wechsel* (dnes *Wechsel*) < střhn. *wehse*l < sthn. *wehsal*

„Tvrдила, že je se mnou v jináči, a já – milující mocně a marně krásnou spolužačku Ivanku – jsem podnikl jisté nezákonné kroky (nejdřív **veksl**, potom vykrádačky svých klientů), abych jí sehnal peníze na jiné bydlení.”

Frýbort, Pavel: Vekslák 2. Šulc a spol., Praha 1993.

doc.id. = frybort2:1; počet výskytů: 17

„Jiřina taky povídala, že její sekretářka zná jakéhosi **veksláka**, tak si od něho obě koupily po třech stovkách marek a přivezly si z Německa speciální bezpečnostní zámky.”

Frýbová, Zdena: Hrůzy lásky a nenávisti. Československý spisovatel, Praha 1991.

doc.id. = hruzy:1; počet výskytů: 79

č. *ventil* < nhn. *Ventil* < střlat. *ventile*

„Musel to být nějaký starý vůz, možná ne moc dobře udržovaný; bylo slyšet klapání **ventilů** a nějaké řachtání, nejspíš utržený výfuk.”

Irving, John: Pravidla moštárny. Odeon, Praha 2002.

doc.id. = mostarna:8; počet výskytů: 1048

„Před vjezdem do tunelu mají řidiči zapínat světla, zavřít okna a přepnout **ventilaci** na vnitřní cirkulaci.”

Mladá fronta DNES, 20. 12. 2000

doc.id. = mf001220:524; počet výskytů: 478

„Jako obvykle zjistil, že v písních **ventiluje** své touhy a myšlenky a někdy i naznačuje, jak dopadnou některé budoucí události jeho osobního života.”

Johnston, Ian: Životopis Nicka Cavea. Argo, Praha 1996.

doc.id. = caveziis:4; počet výskytů: 118

č. *verbovat* < raně nhn. *werben* (dnes *werben*) < střhn. *werben* < sthn. *hwerban*

„Děj knihy začíná už v roce 1914, kdy otce bratrů Mašínových Josefa, syna statkářů z Lošan u Kolína a pozdějšího důstojníka, **verbuji** do rakouské armády.”

Mladá fronta DNES, 13. 7. 2004

doc.id. = mf040713:718; počet výskytů: 68

„Kouč Karel Brückner, jenž dovedl celek po 20 letech na sportovní svátek, **verbuje** do kádru posily z první reprezentace.”

Lidové noviny, 20. 6. 2000

doc.id. = ln000620:101

„Tedy dost na nákup zbraní a **verbování** žoldnéřů z okolních zemí.”

Respekt, č. 17/2001

doc.id. = resp0117:4; počet výskytů: 28

č. *verbuňk* < nhn. *Werbung*

„Báječnou atmosféru měla soutěž o nejlepšího tanečníka slováckého **verbuňku**, zvláště když v pauzách mezi jednotlivými koly zaplnili jeviště diváci a za doprovodu cimbálových muzik si sami zatančili pro radost.”

Právo, 1. 7. 2002

doc.id. = pr020701:146; počet výskytů: 13

č. *vercajk* < bav. *werksaik*, *werktsaig*, střhn. *wërcziuc*, dnes *Werkzeug*

„Každej pořádnej řemeslník si nosí **vercajk** s sebou.”

Švejda, Jiří: Havárie. Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1975.

doc.id. = havarie:1; počet výskytů: 47

č. *vergl* < rak.-něm. *Werkel*

„Pak jsme přinesli vodu, strýc to do toho **verglu** nalil, náš táta s několika chlapy to roztlačili a už se jelo s hlasitým buřením a klapáním motoru.”

Zábranová, Jiřina: Ohlédnutí. Torst, Praha 1994.

doc.id. = ohlednut:3; počet výskytů: 8

č. *verk* < raně nhn. *werk* (dnes *Werk*) < střhn. *wer* < sthn. *wer(h)*

„Nemáme na to **verky**, půjde to hůř.”

Steinbeck, John: Hrozny hněvu. Melantrich, Praha 1987.

doc.id. = hrozny:1; počet výskytů: 17

č. *vermut* < nhn. *Wermut*

„Když vešla do pokoje, odložil jsem láhev s **vermutem** k druhé straně postele.”

Hemingway, Ernest: Sbohem, armádo. Melantrich, Praha 1974.

doc.id. = hemingw1:1; počet výskytů: 90

č. *verpánek* < nhn. *Werkbank*

„Všechny stoličky, připomínající ševcovské **verpánky** byly obsazené a mezi hlučící, gestikulující masou lidí ležérně proplouvali číšníci s tácy přeplněnými skleničkami čaje a koflíčky turecké kávy.”

Xantypa, č. 6/2003

doc.id. = xant0306:15; počet výskytů: 39

č. *veřtat* < raně nhn. *werkstatt* (dnes *Werkstatt*) < střhn. *wërcstat*

„Vypráví o dokonalé souhře všech pracovníků **veřtatu**, jak měli nacvičený každý krok a každý pohyb, aby jeden druhému nepřekážel a aby šla práce rychle a dobře.”

Čáka, Jan: Toulání po Brdech. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = brdy:3; počet výskytů: 28

č. *vesta* < nhn. *Weste* < fr. *veste* < it. *veste* < lat. *vestis*

„Při těch slovech vytáhl z kapsičky u **vesty** peníze a podával je Anušce.”

Bulgakov, Michail Afanasjevič: Mistr a Markétka. Odeon, Praha 1980.

doc.id. = marketka:1; počet výskytů: 1035

č. *veškostn* < bav. *weškostn*, rak.-něm. *Wäschekasten*

„Ale ona nedutá, a já ji už chci položit na zem, když ji přes okraj postele přepadne pramen vlasů, smutně už prošedivělých, a švihne mě po tváři, a mně připadá, že to udělala schválně, jen aby mě zas na novo ponížila, a tak zadupu jako Bivoj a a v záchvatu praštim tou postelí o **veškostn**, až se dům zatřese od sklepa po půdu.”

Urban, Josef: Poslední tečka za Rukopisy. Argo, Praha 1998.

doc.id. = rkz:7; počet výskytů: 1

č. *veta* < střhn. *wet(t)e* (dnes *Wette*) < sthn. *wet(t)i*

„Její styl a důvtip, její obavy a touhy, po všem je **veta**, je to zničené, skončilo to.”

Follett, Ken: Kavky. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = kavky:6; počet výskytů: min. 20

č. *vikev* < sthn. *wicca* (dnes *Wicke*) < lat. *vicia*

„K běžným květinám živých plotů patří **vikve**, které šplhají pomocí úponků po jiných rostlinách a sladce vonící svízel křížatý, který překrývá jiné byliny a trávy.”

Durrell, Gerald – Durrell, Lee: Amatérský přírodovědec. Sloart, Praha 1997.

doc.id. = amatprir:6; počet výskytů: 58

č. *viks* < rak.-něm. *Wichs*, nhn. *Wichse*

„I když krabičku **viksu** nedovřel, nic se nestalo!“

Háj, Felix: Školák Kája Mařík. Vyšehrad, Praha 1990.

doc.id. = kajamar:1; počet výskytů: 3

č. *vikslajvant* < rak.-něm. *Wachsleinwand*

„Dřepíme tu ve vytahaných bundách, tepláky na kolenou vyboulené, mezi námi stůl s **vikslajvantem**, na něm papíry, popelník se špačkem a zapálená cigareta, dva hrnky s čajem.”

Grögerová, Bohumila: Branka z pantů. Torst, Praha 1998.

doc.id. = branka:1; počet výskytů: 25; odvozené adjektivum: vikslajvantový

č. *vimrle* < bav.-rak. *Wimmerl*

„Eva však se dívala do zrcátka a mačkala si **vimrle**, které se jí udělalo na bradě.”

Poláček, Karel: Bylo nás pět. Odeon, Praha 1967.

doc.id. = polacek:1; počet výskytů: 11

č. *vingl*, *vinkl* < bav. *wingl*, nhn. *Winkel*

„Aby byla zeď rovná, musí mít člověk vasrváhu, a aby šly věci do pravého úhlu, musí mít **vingl**, jenž najdete v literatuře pod názvem úhelník.”

Nepil, František: Jak se dělá chalupa. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1984.

doc.id. = chalupaa:1; počet výskytů: 2 (*vingl*) + 1 (*vinkl*)

č. *vinšovat* < raně nhn. popř. střhn. *wünschen* (dnes *wünschen*) < sthn. *wunsken*

„Prostí členové i zdatní činovníci těchto spolků si ve vzájemných blahopřáních **vinšovali** lásku a přátelství.”

Právo, 31. 12. 2001

doc.id. = pr011231:127; počet výskytů: 18

„A Vy mně tentokrát musíte věřit, že Vám přeju to nejlepší a že proto končím své psaní tak brzo, abych své upřímné **vinčování** ničím nepokazil.”

Čapek, Karel: Korespondence I. Československý spisovatel, Praha 1993.

doc.id. = koresp1:1; počet výskytů: 5 (vinšování) + 2 (vinčování)

č. *virbl* < nhn. *Wirbel*

„Nebo ještě lépe, **virbl** na buben, jenž doprovází akrobatický kousek, při kterém se tají dech.”

Nabokov, Vladimír Vladimirovič: Zoufalství. H+H, Praha 1997.

doc.id. = zoufal:1; počet výskytů: 31

„Spíš to, že člověk si tady klidně dřepí, každý si nanejvýš myslí, že je to sakramentsky divná zelenina, ale oni zatím stráví polovinu života tím, že na sebe chřestí a **virblují**.”

Wyndham, John: Den Trifidů. Odeon, Praha 1990.

doc.id. = wyndham:1; počet výskytů: 1

č. *virvál* < nhn. *Wirrwarr*

„Chci říct, je jasný, když se četlo mezi řádkama, že jsme udělali pěkněj **virvál** a všichni z toho byli naprdnutý, protože manželka ministra kultury není na takovýhle chování zvyklá.”

Johnston, Ian: Životopis Nicka Cavea. Argo, Praha 1996.

doc.id. = caveziis:3; počet výskytů: 28

č. *vizmut* < nhn. *Wismut*

„Na základě technických znalostí se mu podařilo odlít ze slitiny olova, cínu, antimonu a **vizmutu** více než sto úplně stejných, vyměnitelných kovových typů za hodinu.”

Blesk, 3. 2. 2003

doc.id. = bl030203:1; počet výskytů: 7

č. *vlys* < nhn. *Fries* < fr. *frise*

„Z původní výzdoby se kromě malovaných ostění oken a **vlysů** zachoval malovaný záklopový strop.”

Mladá fronta DNES, 11. 12. 2003

doc.id. = mf031211:78; počet výskytů: 161

č. *vrak* < nhn. *Wrack* < dněm. *wrack* < střdn. *wrack*

„Budeme se potápět k **vraku** lodi a pak si uděláme piknik na pláži.”

Reflex, č. 51/2000

doc.id. = refl0051:23; počet výskytů: 729

č. *vrhcáby*, *vrhcáby* < sthn. *wurfzavel*, *wurfzabel*

„V úvahu přichází mariáš, dáma či begemon neboli **vrhcáby**.”

Mladá fronta DNES, 29. 7. 2002

doc.id. = mf020729:258; počet výskytů: 25 (*vrhcáby*) + 6 (*vrhcáby*)

č. *vuřt* < nhn. *Wurst*

„Objednal jsem si pečený vepřový **vuřt** s kyselým zelím a jasně jsem viděl, jak kuchař vybalil uzenku z celofánového obalu a hodil ji do vařící vody.”

Steinbeck, John: Toulky s Charleym. Československý spisovatel, Praha 1964.

doc.id. = steinbe2:1; počet výskytů: 73

č. *vyštafírovat* < nhn. *staffieren*

„Přestěhoval se do bytu v jiném předměstí; z jakéhosi neznámého důvodu se pro tuhle příležitost **vyštafíroval** jako tyrolský sedlák, narazil si myslivecký klobouk s vetknutým pírkem a oblékl si tyrolské kožené kalhoty, z nichž mu čouhala stará bílá kolena.”

Irving, John: Pokus o záchranu Čuňáka Sneed. Odeon, Praha 2004.

doc.id. = pokus:2; počet výskytů: 5; odvozené adjektivum: vyštafírovaný

W

č. *wolfram* < nhn. *Wolfram*

„Geografie mě vždy vábila kouzlem dalekých krajů i výskytem průmyslových nerostů, jako je například germanium, **wolfram** a osram.”

Páral, Vladimír: Veletrh splněných přání. Paseka, Praha – Litomyšl 2001.

doc.id. = veletrh:1; počet výskytů: 54; odvozené adjektivum: wolframový

Z

č. *zatušovat* < nhn. *vertuschen*

„Kultivovanější část obecnstva se jala taktně tleskat, aby **zatušovala** skandál před představiteli cizích vyslanectví a velvyslanectví, kteří se na zápas dostavili v hojném počtu.”

Gombrowicz, Witold: *Ferdydurke*. Torst, Praha 1997.

doc.id. = ferdydrk:1; počet výskytů: 13

č. *zinek* < nhn. *Zink*

„V produkci olova a **zinku** vedou Mexiko a Peru, které jsou i světově významnými dodavateli stříbra.”

Skokan, Ladislav (et al.): *Hospodářský zeměpis II*. Fortuna, Praha 1994.

doc.id. = zemepis2:1; počet výskytů: 336; odvozené adjektivum: zinkový

Ž

č. *žakéř* < střhn. *sager*

„Vy všichni pěkně poslouchejte **žakéře** při svačině na císařské vinici.”

Preisner, Rio: *Básně*. Torst, Praha 1997.

doc.id. = riobasne:2; počet výskytů: 10

č. *žalm* < sthn. *(p)salm(o)* (dnes *Psalm*) < lat. *psalmus* < ř. *ψαλμός*

„Ovšem celé měsíce jsi každou neděli poslouchal v kostele zpěv **žalmů**.”

Hart, Maarten't: *Hněv celého světa*. Karolinum, Praha 2001.

doc.id. = hnevcele:1; počet výskytů: 347; odvozené adjektivum: žalmový

č. *žaltář* < střhn. *saltāre*, popř. sthn. *saltāri*, *(p)salteri* (dnes *Psalter*) < lat. *psalterium* < ř. *ψαλτήριον*

„Časem jsem si přibrala i gotické hudební nástroje – kantele, loutnu, trumšajt, smyčcový **žaltář**.”

Xantypa, č. 1/2004

doc.id. = xant0401:33; počet výskytů: 36

„Na polici vestavěné pod stolem stály knihy – **žaltář**, pergamenové desky s notami a vybledlé pojednání se zvláštními nákresy.”

Petersová, Ellis: Svatopeterský jarmark. Mladá fronta, Praha 1996.

doc.id. = jarmark:1

č. *žehnat* < střhn. *segennen* (dnes *seggen*) < sthn. *segan(n)ōn* < lat. *signare*

„Ve dvou rozích stály naše postýlky s mřížemi, nad každou z nich visel obrázek Matky boží, křížek a nádobka na svěcenou vodu, jíž nám naše milá maminka večer **žehnala**.”

Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = lender:1; počet výskytů: 360

„Také podle luterského pojetí je konfirmace **žehnáním**, k němuž dochází při modlitbě obce a v němž se lidem zaslibuje a přisuzuje milost.”

Schütte, Heinz: Ekumenický katechismus. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = ekumena:2; počet výskytů: 31

č. *žejdlík* < střhn. *sīdel(in)*, dnes *Seidel*

„Vína stolní jsou jednoduchá, cenově dostupná vína, šenkovaná jako otevřená vína, většinou v **žejdlíku** a jsou pitelná a bezproblémová.”

Dörr, Hans-Georg – Röder, Karl – John, Frank: Co nevíte o víně. Ikar, Praha 2000.

doc.id. = vinovite:4; počet výskytů: 33

č. *žemle* < střhn. *semel(e)*, *simel* (dnes rak.-něm. *Semmel*) < sthn. *semala*, *simila* < lat. *simila*

„Ale stejně jako našinec nepřestane pod tlakem seškvařeného telecího mezi sladkými **žemlemi** jíst utopence a tlačenkou, podobně česká hudba neskoná pod anglo-americkou nadvládou.”

Reflex, č. 41/2001

doc.id. = refl0141:59; počet výskytů: 262

č. *žertovat* < střhn. *sërten*

„Ostatní muži se začali usmívat a **žertovat** mezi sebou.”

Upfield, Arthur: Bony kupuje ženu. Graloprint-Neubert, Praha 1995.

doc.id. = upfield3:1; počet výskytů: 718

„Začal jsem ho mít nesmírně rád a měl jsem pocit, že k uvolnění jeho obvyklé zdrženlivosti došlo asi hlavně proto, že máme podobný smysl pro humor, což se většinou projevovalo při našem společném **žertování** u stolu v jídelně.”

Berman, Edgar: Se Schweitzerem v Africe. Vyšehrad, Praha 1999.

doc.id. = schweitz:1; počet výskytů: 98

„Tuto definici můžeme považovat za pouhý **žert** a shovívavě se jí usmát.”

Kundera, Milan: Nesnesitelná lehkost bytí. Sixty-Eight Publishers, Toronto 1985.

doc.id. = lehkost:1; počet výskytů: 1425; odvozené adjektivum: žertovný

č. *židle* < střhn. *sidel(e)*

„Sedl si na **židli** před psacím stolem.”

Child, Lee: Jatka. BB art, Praha 2000.

doc.id. = child:1; počet výskytů: 7221

č. *žindava* < raně nhn. *sindawe*

„Na mezích, na okolních lukách a na břehu potoka Meole roste **žindava**, starček přímětník, penízek a hadí jazyk, z nichž všechny čistí, stahují a prospívají zastaralým ranám a vředům.”

Pargeterová, Edith: Veliké tajemství. Mladá fronta, Praha 1999.

doc.id. = veltajem:1; počet výskytů: 2

č. *žinýrovat se* < nhn. *sich genieren* < fr. *se gêner*

„Viděl jsem několik lidí, kteří **se** opravdu **žinýrovali** odhodit na zem obal z jídla, ale ať bloudili, kudy chtěli, koš nenašli.”

Blesk, 21. 7. 2001

doc.id. = bl010721:53; počet výskytů: 18

č. *žok* < střhn. *sac* aj. (dnes *Sack*) < sthn. *sac* < lat. *saccus* < ř. *σακκος*

„Přivezl **žok** sušených ryb, soudek zelí a ohromné pecny černého chleba.”

Langer, František: Železný vlk. Mladá fronta, Praha 1994.

doc.id. = zelevlk:1; počet výskytů: 95

č. *žold* < střhn. *solt* (dnes *Sold*) < stfr. *solt* < lat. *solidus*

„Od Mariových vojenských reforem na konci 2. století př. Kr., kdy Řím vedl války již ustavičně a musel v dobytých provinciích udržovat vojenské posádky, se jádrem armády stali dobrovolníci sloužící za **žold**.“

Reflex, č. 31/2000

doc.id. = refl0031:69; počet výskytů: 174

„Jsem **žoldák** a pracuji pro peníze.“

Ikarie – povídky, ročník 1999

doc.id. = ikariec:34; počet výskytů: 82; odvozené adjektivum: žoldácký

č. *žoldněř* < střhn. *soldnaere*, *soldenier*, *soldner*, dnes *Söldner*

„Nebo jinak, bylo to od královny moudré, když si najala armádu **žoldněřů** a pustila se do boje s vlastním bratrem?“

Ashley, Mike: Velká kniha egyptských detektivek. Knižní klub, Praha 2004.

doc.id. = egdet:4; počet výskytů: 191; odvozené adjektivum: žoldněřský

č. *žula* < střhn. *sole* (dnes *Sohle*) < sthn. *sola*

„A tentýž pocit jsem měl, i když jsem vešel do nové soudní budovy, a nezabránil tomu ani okrasný a sešlý trávník, na němž hnízdil žulový obelisk, výtvar místního břídila sochaře; ten neforemný a těžký kus **žuly** jako by mě přímo varoval, abych zpytoval svoje svědomí.“

Charoust, Milan: Ostrov. Petrov, Brno 2002.

doc.id. = ostrov:1; počet výskytů: 413; odvozené adjektivum: žulový

č. *žumpa* < raně nhn. *sumpf* (dnes *Sumpf*) < střhn. *sumpf*

„Přes hodinu vyprošťovali plzeňští hasiči ve středu večer koně, který spadl nešťastnou náhodou do odkryté **žumpy** před stájem statku v Liticích u Plzně.“

Blesk, 7. 1. 2000

doc.id. = bl000107:52; počet výskytů: 188

6 Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině

6.1 Metodika terénního výzkumu

V roce 2004 jsem uskutečnil svůj první terénní kontaktovělingvistický výzkum exploračně sociolingvistický u rodilých Čechů ve městech Kyjov, Rýmařov a Šumvald. Druhý terénní výzkum jsem provedl o tři roky později v Praze, Brně a ve Valašském Meziříčí.

Výzkum jsem konal sám, a to výlučně podle zásad vědecké metodologie sociolingvistické: jeden explorátor, jeden informátor.²³ Pro posouzení vývojových trendů přejímek v novém jazykovém prostředí jsem svůj výzkum aplikoval příslušníkům tří různých generací, vždy v rámci téže rodiny: 1. generace mladá (do 30 let), 2. generace střední (do 60 let), 3. generace stará (nad 60 let). Nejmladší respondent výzkumu má nyní 16 roků, nejstaršímu informátorovi je 80 let. Výzkumu se zúčastnili muži i ženy se základním nebo středním či vysokoškolským vzděláním.

Při sestavování dotazníků jsem valnou měrou pomíjel ty přejaté výrazy, které se v novém jazykovém prostředí časem staly nedílnou složkou celonárodní podoby národního jazyka českého, např. *muset*, *musit* ze sthn. *muozan*, dnes *müssen*; *barva* ze střhn. *varwe*, dnes *Farbe*; *malíř* z raně nhn. *maler*, dnes *Maler*. V prvním dotazníku jsem měl 30 otázek. Do druhého dotazníku jsem přijal 10 z původních otázek, které jsem doplnil 40 dalšími dotazy, a tak celkově jsem jich měl 50.

Před vyptáváním respondentů jsem s nimi vždy volně hovořil, abychom měli komunikaci povahy neformální. Úspěch tohoto úsilí dokazuje fakt, že ve výzkumné části rozhovoru používali informátoři často nespisovné tvary slov a z lexikálního hlediska familiární nebo dokonce vulgární výrazy.

Pracoval jsem metodou nepřímého dotazování, tedy postupem onomaziologickým, např. *Jak se nazývá pracovní stůl řemeslníka?* V případě této otázky si mladí respondenti nevěděli rady, zatímco starší odpovídali podle očekávání slovem *ponk* (z bav. *ponk*, nhn. *Bank*) ‘stůl’. Sémaziologický postup jsem používal u polysémických výrazů, např. *Co je to štych?* Někteří informátoři říkali, že to je ‘steh’. Jiní tvrdili, že to znamená ‘zdvih v kartách’. Další znali frazém *nechat ve štychu*, tedy v nepříjemné situaci. *Štych* ve významu ‘smrad’ používala jediná paní, např. *maso má štych*, to znamená, že je zkažené a smrdí.²⁴

²³ Tento typ bádání se liší od výzkumu dialektologického, při jehož realizaci se s jedním explorátorem setkává synchronně skupina informátorů.

²⁴ Pro zajímavost dodáme, že maďarština také přejala se slovem *stich* [tix] jeho přenesený význam ‘nepříjemná chuť, resp. zápach’ z raně nhn., popř. střhn. *stich*, dnes *Stich*.

Při terénním výzkumu jsem vykonal magnetofonové nahrávky mluvy zkoumaných objektů. Tyto nahrávky mi pak velmi dobře posloužily při potřebném spolehlivém zjišťování přesné formální i funkční povahy zkoumaných přejatých výrazů uváděním jejich kontextového zakotvení, navíc při znalosti jejich zakotvení situačního. Mám v nich také jistou rezervu pro svá lingvistická zkoumání budoucí.

6.2 Osobní údaje respondentů

Každého člena rodiny označuje velké začáteční písmeno tohoto města, kde většina dané rodiny bydlí, např. O = Olomouc ap. Číslo 1 je pro mladou, číslo 2 pro střední a číslo 3 pro starou generaci. Údaje rýmařovské a kyjovské rodiny jsou z doby prvního terénního výzkumu, tedy z roku 2004. Ostatní data pocházejí z roku 2007.

R1

Jméno:	Vendula	Příjmení:	Pilatíková
Rok narození:	1990	Místo narození:	Bruntál
Stále bydliště:	Rýmařov	Jazykové znalosti: ²⁵	angličtina
Školní vzdělání:	–	Povolání:	žákyně

R2

Jméno:	Vlasta	Příjmení:	Pilatíková
Rok narození:	1961	Místo narození:	Košice ²⁶
Stále bydliště:	Rýmařov	Jazykové znalosti:	angličtina
Školní vzdělání:	střední odborné s maturitou	Povolání:	referentka obchodní kanceláře

R3

Jméno:	Vlasta	Příjmení:	Nimrichterová
Rok narození:	1938	Místo narození:	Šumvald
Stále bydliště:	Šumvald	Jazykové znalosti:	–
Školní vzdělání:	základní	Povolání:	důchodkyně

²⁵ Mateřský jazyk všech respondentů je čeština.

²⁶ Informátorka nemá ani jednoho předka slovenské národnosti. Její otec byl tehdy vojákem z povolání, který toho času v Košicích sloužil.

K1

Jméno:	Radek	Příjmení:	Šimík
Rok narození:	1982	Místo narození:	Kyjov
Stále bydliště:	Kyjov	Jazykové znalosti:	angličtina, němčina
Školní vzdělání:	středoškolské s maturitou	Povolání:	student

K2

Jméno:	Vladimír	Příjmení:	Šimík
Rok narození:	1950	Místo narození:	Kyjov
Stále bydliště:	Kyjov	Jazykové znalosti:	angličtina, němčina
Školní vzdělání:	vysokoškolské	Povolání:	technik na exportním oddělení

K3

Jméno:	Vladimíra	Příjmení:	Šimíková
Rok narození:	1929	Místo narození:	Sainz Pena (Argentina) ²⁷
Stále bydliště:	Kyjov	Jazykové znalosti:	–
Školní vzdělání:	základní	Povolání:	důchodkyně

V1

Jméno:	David	Příjmení:	Lukáš
Rok narození:	1992	Místo narození:	Valašské Meziříčí
Stále bydliště:	Valašské Meziříčí	Jazykové znalosti:	angličtina
Školní vzdělání:	–	Povolání:	žák

V2

Jméno:	Markéta	Příjmení:	Lukášová
Rok narození:	1970	Místo narození:	Vsetín
Stále bydliště:	Valašské Meziříčí	Jazykové znalosti:	ruština, němčina
Školní vzdělání:	střední	Povolání:	skladnice

V3A

Jméno:	Václav	Příjmení:	Svoboda
Rok narození:	1944	Místo narození:	Police

²⁷ Informátorka měla české rodiče, kteří se vrátili s ní do Československa, když jí bylo 6 let. Nikdy nemluvila španělsky.

Stále bydliště: Valašské Meziříčí
Školní vzdělání: základní

Jazykové znalosti: –
Povolání: důchodce

V3B

Jméno: Jaroslava
Rok narození: 1948
Stále bydliště: Valašské Meziříčí
Školní vzdělání: střední

Příjmení: Svobodová
Místo narození: Francova Lhota
Jazykové znalosti: –
Povolání: skladnice – důchodkyně

P1

Jméno: Tereza
Rok narození: 1993
Stále bydliště: Praha
Školní vzdělání: základní

Příjmení: Uhlířová
Místo narození: Praha
Jazykové znalosti: angličtina, němčina
Povolání: studentka

P2

Jméno: Jana
Rok narození: 1966
Stále bydliště: Praha
Školní vzdělání: vysokoškolské

Příjmení: Uhlířová
Místo narození: Praha
Jazykové znalosti: angličtina, ruština
Povolání: v domácnosti

P3

Jméno: Ludmila
Rok narození: 1940
Stále bydliště: Praha
Školní vzdělání: vysokoškolské

Příjmení: Uhlířová
Místo narození: Praha
Jazykové znalosti: angličtina, němčina
francouzština, bulharština, ruština
Povolání: jazykovědkyně

B1

Jméno: Jakub
Rok narození: 1991
Stále bydliště: Brno

Příjmení: Aujezdský
Místo narození: Brno
Jazykové znalosti: angličtina

Školní vzdělání:	základní	Povolání:	student
B2			
Jméno:	Marie	Příjmení:	Aujezdská
Rok narození:	1951	Místo narození:	Brno
Stále bydliště:	Brno	Jazykové znalosti:	angličtina, ruština
Školní vzdělání:	vysokoškolské	Povolání:	psycholožka
B3			
Jméno:	Marie	Příjmení:	Vašková
Rok narození:	1929	Místo narození:	Přerov
Stále bydliště:	Brno	Jazykové znalosti:	–
Školní vzdělání:	rodinná škola	Povolání:	v domácnosti
O1			
Jméno:	Ondřej	Příjmení:	Zozorčák
Rok narození:	1991	Místo narození:	Šternberk
Stále bydliště:	Olomouc	Jazykové znalosti:	angličtina
Školní vzdělání:	základní	Povolání:	student
O2			
Jméno:	Pavla	Příjmení:	Sobotková
Rok narození:	1957	Místo narození:	Olomouc
Stále bydliště:	Olomouc	Jazykové znalosti:	ruština
Školní vzdělání:	střední	Povolání:	sociální pracovnice
O3			
Jméno:	Kamila	Příjmení:	Kouřilová
Rok narození:	1936	Místo narození:	Mrsklesy
Stále bydliště:	Mariánské údolí	Jazykové znalosti:	ruština, němčina
Školní vzdělání:	měšťanská škola	Povolání:	soustružnice kovů

6.3 Terénní výzkumy v letech 2004 a 2007

1) Jak nazýváte přední část lidské hlavy?

R1: *obličej* a ***ksicht*** (z bav. *ksixt*, nhn. *Gesicht*). K1: *obličej*. Myslí si, že *ksicht* je velmi sprosté, vulgární slovo. *Ze srandy bych mohl říct: Ty máš hnusný ksicht!* V1: *čelo, tvář*. Používá také *ksicht*. P1: *obličej*. Používá také *ksicht*. B1: *obličej*. O1: *čelo*.

R2: *obličej* a *tvář*. Používá také *ksicht*, ale to má hanlivější význam. K2: *obličej*. *Ksicht* používá málo. V2: *obličej*. P2: *obličej*. *Ksicht* nepoužívá. B2: *obličej*. O2: *čelo*.

R3: *hoba* (spis. *huba*). K3: *obličej*. Její předkové používali *huba*. Dřív se říkalo: *máš flek na hubě* (zde: ‘kus jídla’; z raně nhn. *fleck*, dnes *Fleck*). *Dítě se narodilo s nějakým flekem na hubě* (zde: ‘mateřské znamínko’). V3A: ***ksicht***. V3B: *tvář*. P3: *čelo, obličej, ksicht*. B3: *obličej*. O3: *obličej*.

2) Co je to Baník, Slavia, Sparta ap.?

R1: *fotbalové mužstvo, klub* (z angl. *club*) a *tým* (z angl. *team*). K1: *fotbalový klub* a *mužstvo*. Používá také *fotbalový tým*. V1: *kluby*. P1: *kluby fotbalové*. B1: *fotbalový* (spis. *fotbalové*) *kluby*. O1: *fotbal*.

R2: *fotbalové mužstvo*. K2: *sportovní klub*. Používá také *mančaft* (z nhn. *Mannschaft*). V2: *kluby*. P2: *kluby*. B2: *fotbalový* (spis. *fotbalové*) *mužstvo*. O2: *fotbalový klub*.

R3: *fotbalisti*. K3: *fotbalové mužstvo*. *Můj manžel říkal, že Hradiště nebo Brno hraje. To je dobrý mančaft*. V3A: *kluby*. V3B: na dotaz *mančaft*. P3: *mužstvo*. B3: *sportovní, fotbalový* (spis. *fotbalové*) *kluby*. O3: *fotbalová společnost, klub*.

3) Skříň na nádobí jinak:

R1: *příborník*. *Kredenc* se jí nelíbí. K1: *příborník*. Myslí si, že *kredenc* je spíš na zeleninu. V1: *linka*. P1: ***kredenc*** (z něm. *Kredenz*). B1: *police*. O1: na dotaz *kredenc*.

R2: *příborník, šuplík* (z nhn. *Schublade*) a ***kredenc***. K2: *příborník*. Používá také *kredenc*. V2: *linka*. *Kredenc* nepoužívá. P2: ***kredenc***. B2: dřív ***kredenc***, teďka *linka*. O2: *linka*.

R3: *příborník*. K3: ***kredenc*** na nádoby, *šifonér* na šaty a na prádlo. Na venkově se říkalo dřív *kostn* (‘komoda’; z něm. *Kasten*) na slovácké kroje. Suknice byly v *šuplících* rovněž skládány.

V3A: **kredenc**. V3B: *kuchyňská linka*. P3: (ta) **kredenc**. B3: *My jsme říkali kredenc. Ted' se říká příborník*. O3: **kredenc** je starý (spis. staré) slovo.

4) Co je to náhrdelník, náramek, náušnice, prsten ap.?

R1: **šperk** (ze střhn. *sparke*). K1: **šperk**. V1: **šperk**. P1: **šperk**. B1: **šperk**. O1: *řetízky*.

R2: **šperk** a *klenot*. Myslí si, že *klenot* je spisovný výraz z literatury. K2: **šperk**. *Klenot* málo používá. V2: *ozdoby*. P2: *ozdoba*. B2: *klenot, bižutérie* (z fr. *bijouterie*). O2: **šperk**.

R3: *klenot*. K3: **šperk** a *klenot*. *Klenot* se říkalo k takovému starodávnému a dědičnému, které dostal člověk po rodičích na památku. V3A: *cetka*. V3B: *ozdoba*. P3: **paráda** (z nhn. *Parade*), *ozdoba, bižutérie*. B3: **šperk**. O3: **šperk**.

5) Jak nazýváte takového člověka, který chodí vždycky do stejné hospody nebo restaurace a má tam vlastní stůl?

R1: *stálý zákazník*. Myslí si, že *štamgast* je alkoholik. K1: **štamgast** (z nhn. *Stammgast*). V1: **štamgast**. P1: *štamgast* nezná. B1: **štamgast**. O1: **štamgast**.

R2: *stálý host*. *Štamgast* nepoužívá. K2: **štamgast**. V2: **štamgast**. P2: **štamgast**. B2: **štamgast** nepoužívá. O2: **štamgast**.

R3: *pivní skaut, hospodské flamendr* (spis. hospodský flamendr, z nhn. † *Flamänder*) a **štamgast**. K3: **štamgast**. *Číšník už ví, když dojde štamgast ke svému (spis. svému) stolu, že mu musí donést koňak nebo pivo*. V3A: **kunčaft** (z nhn. *Kundschaft*). V3B: *opilec*. Na dotaz *stálý klient*. P3: *stálý zákazník, pravidelní host, štamgast* (do čtvrté cenové skupiny). B3: **štamgast**. O3: **štamgast**.

6) Jak nazýváte člověka z města, který tráví dovolenou na venkově?

R1 zná *lufták*. K1: *měšťák* a *chatář*. Nezná *lufták*. V1: *měšťák*. P1: *nijak*. B1: *měšťák*. O1: *nijak*.

R2: **lufták** (od *luft* z raně nhn. popř. střhn. *luft*, dnes *Luft*). K2: **lufták**. V2: *měšťák*. P2: *víkendák* (od *víkend* z angl. *weekend*). B2: **lufták**. O2: *měšťák, chatař*.

R3: *měšťák*. Nezná *lufták*. K3: *měšťák*. Zná *lufták*. Dřív se říkalo, že *měšťáci – Pražáci nebo Brňáci – jsou na lontě* (zde 'prázdniny', 'dovolená', 'výlet', 'víkend'; z něm. *Land*).

V3A: **luft'ák**. V3B: *Luft'ák* nepoužívá. P3: (ten) *náplava*, který někde bydlí, ale nenarodil se tam. **Luft'ák**, *víkend'áci*. B3: **luft'ák**. O3: *výletník*.

7) Otáčení, obracení vozu jinak:

R1: *převracení*. Neslyšela *rejd* (ze střhn. *reide*). K1: *zátáčka* na silnici. Vůbec nezná *rejd*. V1: *couvání*. Ví, co znamená *rejd*. P1: *otočka*. *Rejd* nezná. B1: nezná *rejd*. O1: *smej*k (spis. *smyk*). *Rejd* nezná.

R2: *otočka*. Zná *rejd*, ale nepoužívá. K2 zná *rejd*. Myslí si, že *rejd* je *technická vlastnost, schopnost toho auta, otočit se na malém poli, na úzké silnici*. To znamená, že auto má dobrý *rejd*. V2: zná *rejd*, ale nepoužívá. P2: *rejd* nepoužívá. B2: *rejd* nepoužívá. O2: *zátáčení*. Zná *rejd*.

R3: *otáčka* a méně častěji *rejd*. K3: na coufání (spis. *couvání*) **curik** (z něm. *zurück*). Zná *rejd*. *Rejd* je *otáčení konima* (spis. *koňmi*) *na poli z jedné strany na druhú* (spis. *druhou*). Ted' se to říká o autech, že mají takový a makový *rejd*. V3A: *couvání*. U auta, jaký má *rejd*. V3B: *vyouvání, otočení*. Zná *rejd*. P3: *rejd* je vybočení auta (nikoli do protisměru). B3: *zahýbat*. Zná *rejd*. *Auto má velký nebo malý rejd*. O3: *couvání*. Zná *rejd*.

8) Když se chceme trochu rozhýbat a nadýchat se čerstvého vzduchu, tak jdeme na...

R1: *procházku*. K1: *procházku*. V1: *rozcvičku*. P1: *do přírody, na hřiště*. B1: *rozcvičku*. O1: *do lesa*.

R2: *vzduch* a *procházku*. K2: **špacír** (z nhn. *Spazier*) a *vycházka*. V2: *procházku*. P2: *procházku*. B2: *procházku*. O2: *procházku*.

R3: **luft** (z raně nhn. popř. střhn. *luft*, dnes *Luft* 'vzduch') nebo *procházko* (spis. *procházku*). K3: **luft**. Poslali děti ven: *Malá děcka, běžte na luft!* V3A: *vzduch*. V3B: *procházku*. P3: *vzduch*. *Luft* používá spíš starší generace. B3: *procházku*. O3: *do lesa, k vodě*.

9) Když si chcete při práci na pár minut odpočinout, tak si dáte...

R1: **pauzu** (z nhn. *Pause*). K1: **šlofika** (z něm. dial. *šlof, šlōf*, nhn. *Schlaf*), *voraz*, *pohov* a *pauzu*. V1: *pauzu*. P1: *pauzu*. B1: *pauzu*. O1: **šlofika**.

R2: *oddech, pauzu a přestávku*. K2: *pauzu a voraz*. V2: *přestávku*. P2: *pauzu, šlofika*. B2: *oddech, přestávku*. O2: *cigaretu*.

R3: *šlofika a přestávko* (spis. *přestávku*). K3: *šlofika*. Myslí si, že *pauza* je hodně německé slovo, které (spis. které) se používá v Rakúsku (spis. Rakousku) do teďka. Používá spíš *přestávka*. V3A: *šlofika*. V3B: *šlofika*. P3: *voraz, pauzu*. B3: *šlofika*. O3: *pauzu*.

10) Jak se jmenuje speciální druh vína s bublinkami?

R1: *šampaňské* (z fr. *champagne*). Používá také *sekt* (z nhn. *Sekt*). K1: *šampus a šampaňské*. Myslí si, že *sekt* je odborný název na etiketách. V1: *šampáňo*. P1: *šampaňské*. B1: *šampaňské*. O1: *šampaňský*.

R2: *sekt*. K2: *šampus a šampaňské*. V2: *šampus, šampáňo*. P2: *šampaňské*. B2: *sekt, šampaňské*. O2: *sekt, šampus*.

R3: *šampus*. K3: *šampaňo a šampus*. V3A: *šampáňo*. V3B: *sekt, šampáňo*. P3: *šampáňo, šampaňské, sekt*. B3: *šampaňské*. O3: *sekt, šampus*.

11) Když si můžete něco koupit za výhodnou cenu, tak tomu říkáte, že jste udělal/a dobrý...

V1: *kup*. P1: *kšeft* (z bav. *kšeft*, nhn. *Geschäft*). B1: *kšeft*. O1: *kšeft*.

V2: *nákup*. P2: *kup*. B2: *dobrou koupi, kšeft*. O2: *nákup*.

V3A: *kšeft*. V3B: *kup*. P3: *nákup, kauf* (z něm. *Kauf*). B3: *kauf*. O3: *nákup*.

12) Člověk říká někomu nebo napíše sám před svou smrtí, co chce učinit se svým majetkem. Jak se ten doklad jmenuje? Znáte slovo *kšaft*?

V1: *závěť*. *Kšaft* (z něm. dial. *gschaft*, střhn. *geschafft, gescheft(e)*, dnes *Geschäft*) nezná. P1: *závěť*. *Kšaft* nezná. B1: *poslední vůle*. *Kšaft* nezná. O1: *poslední vůle*. *Kšaft* nezná.

V2: *závěť*. *Kšaft* nezná. P2: *závěť*. *Kšaft* nezná. B2: *testament* (z lat. *testāmentum*). Na dotaz *závěť*. *Kšaft* nezná. O2: *závěť*. *Kšaft* zná od Komenského.

V3A: *testament, závěť*. *Kšaft* nezná. V3B: *poslední vůle*. *Kšaft* nezná. P3: *poslední vůle*. *Kšaft* zná od Komenského. B3: *poslední vůle*. Zná *kšaft*. O3: *testament*. *Kšaft* nezná.

13) Jak nazýváte člověka v uniformě, který řídí dopravu, když semaforey nefungují?

V1: *bengo*. P1: ***policajt*** (z nhn. *Polizei*), *policista*. B1: ***policajt***. O1: ***policajt***.

V2: ***policajt***. P2: ***policajt***. B2: ***policajt***. O2: ***policajt***.

V3A: ***policajt***. V3B: ***policajt***. P3: ***policajt***, *esenbák* (z SNB = Sbor národní bezpečnosti).
B3: *strážník*. O3: *regulovčík*.

14) Jak nazýváte takového člověka, který rád jí speciální, exotická jídla?

V1: *gurmán* (z fr. *gourmand*). P1: *nijak*. B1: *nijak*. O1: *gurmán*.

V2: *gurmán*. P2: na dotaz *labužník*. B2: *gurmán*. O2: *gurmán*.

V3A: *labužník*. V3B: *labužník*. P3: *gurmán*. B3: *gurmán*. O3: *gurmán*.

15) Co pro vás znamená slovo *barák*?

V1: *dům*. P1: *dům*. B1: *dům*. O1: *domov*, *dům*.

V2: *dům*. P2: *dům*. B2: *dům*. O2: *nemovitost*.

V3A: *starosti*, *starý dům*. V3B: *dům*. P3: *jakýkoliv obytný dům (velký a malý)*. B3: *dům*.
O3: *dům*.

16) Jak nazýváte vodorovný trám spojující u dřevěné chalupy krokve střechy?

V1: nezná *hambalek*. P1: ***futro*** (z raně nhn. *futter*, dnes *Futter*). Zná *hambalek*. B1: nezná *hambalek*. O1: *trámek*. *Hambalek* nezná.

V2: *trám*. *Hambalek* zná jako příjmení. P2: *krov*, *podkroví*. U chalupy říkají *hambalek*.
B2: zná *hambalek*. O2: *trám*. *Hambálek* je součást domu, na kterém visí něco.

V3A: ve střeše *stříška*. V3B: *vazba*. P3: ***hambalka***, ***hambalky***, ***hambalek*** (ze střhn. *han(en)balke*, dnes *Hahnenbalken*). U kamny je také *hambalek*. B3: zná *hambalek*. O3: zná *hambalek*.

17) Jaké výrazy používáte pro podnik podávající hostům alkoholické nápoje?

V1: *hospoda*, *restaurace*. P1: *bar* (z angl. *bar*), *hospoda*. B1: *bar*, *hospoda*. Na dotaz „horší podnik“ – ***pajzl*** (z bav.-rak. *Beis(e)l*). O1: *hospoda*.

V2: *hospoda, bar*. Na dotaz „horší podnik“ – **putyka** (z *nhn. Budike, Butike*). P2: *bar, hospoda, pivnice*. Na dotaz „horší podnik“ – **pajzl**. B2: *hospoda, bar*. O2: *hospoda, bar*. Na dotaz „horší podnik“ – *paluša, putyka*.

V3A: *hospoda, bar*. V3B: *hospoda, restaurace, bar*. P3: *hospoda, restaurace, bar, vinárna, občerstvovna, bufet* (z *fr. buffet*), *bistro* (z *fr. lid. bistrot*). *Knajpa* (z *nhn. Kneipe*) se nepoužívá. B3: *hostinec, hospoda*. Na dotaz „horší podnik“ – **putyka**. O3: **putyka, restaurace**.

18) Co je to *štych*?

V1: *neví*. P1: *zůstat ve štychu*. B1: *u šití (steh)*. O1: *neví*.

V2: *steh*. P2: *zdvih v mariáši*. B2: *neví*. O2: *steh*.

V3A: *v kartách*. V3B: *smrad. Maso smrdí*. P3: *nechat někoho ve štychu. Steh u chirurgů*. B3: *steh*. O3: *bodnutí*.

19) Používáte také jiná slov(es)a místo *spěchat*?

V1: *pohnout*. P1: *chvátat*. B1: *nepoužívá*. O1: *nepoužívá*.

V2: *nepoužívá*. P2: *šupajdět, chvátat*. B2: *pospíchat*. O2: *valit*.

V3A: *mít pilno*. V3B: *ponáhlat' (sa), utíkat*. P3: *mít **fofr*** (z *raně nhn. focher*, dnes *Fächer*), *bejt* (spis. být) *ve fofru, uhánět. Koukej se pospíšit*. B3: *valit*. O3: **kvaltovat** (od *kvalt* z *raně nhn. g(e)walt*, dnes *Gewalt*).

20) Jak se nazývá vyvýšené místo v kostele pro zpěváky a hudebníky (zpravidla vzadu, proti oltáři)?

V1: *neví*. P1: *neví*. B1: *neví*. Na dotaz *chór*. O1: *neví*. Na dotaz *chór*.

V2: *kůr*. P2: *kůr*. B2: *kůr*. O2: *kůr*.

V3A: *chór*. V3B: *pavlače*. P3: *kůr, **kruchta*** (ze *střhn. gruft, kruft*, dnes *Gruft*). B3: *kůr*. O3: *kůr*.

21) Pracovní směna v továrně:

V1: **šichta** (z *rak.-něm. Schichte*, *nhn. Schicht*). P1: *zná šichta*. B1: *zná šichta*. O1: **šichta**.

V2: *šichta*. P2: *zná šichta*. B2: *zná šichta*. O2: *šichta*.

V3A: *šichta*. V3B: *šichta*. P3: *šichta*. B3: *šichta*. O3: *zná šichta*.

22) Jak se nazývá duté válcovité těleso na vedení tekutin nebo plynů?

V1: *trubka*. P1: *potrubí*. B1: *potrubí*. O1: *trubka*.

V2: *potrubí, trouba*. P2: *potrubí*. B2: na dotaz *potrubí*. O2: ***roura*** (ze střhn. *rōre, roere*, dnes *Röhre*), *trouba*.

V3A: *potrubí*. V3B: *bojler*. Na dotaz *trouba*. P3: *trubka, vedení, trouba*. B3: na dotaz *potrubí*. O3: ***roura***, *potrubí*.

23) Co pro vás znamená slovo *hadry*?

V1: 1. *oblečení*, 2. *na utírání*. P1: 1. *oblečení*, 2. *na utírání*. B1: *starý oblečení*. O1: *oblečení na ven*.

V2: 1. *pěkné šaty*, 2. *na podlahy*. P2: 1. *špinavé, roztrhané šaty*, 2. *na utírání*. B2: 1. *něco roztrhaného*, 2. *oblečení běžný* (spis. *běžné*). O2: *oblečení*.

V3A: *běžné oblečení* nebo dokonce *sváteční hadry*. V3B: *krásné šaty*. P3: 1. *na podlahy*, 2. *nekvalitní oblečení*, 3. *pěkné hadry, hadříky*. B3: 1. *staré věci, staré šaty*. 2. *na umývání*. O3: 1. *oblečení, které nemusí být škaredý* (spis. *škaredé*), 2. *na umývání*.

24) Usazenina kávy v šálku:

V1: ***soc*** (z něm. *Satz*). *Lógr* nezná. P1: *zná lógr*. B1: *lógr a soc* nezná. O1: ***lógr*** (z nhn. *Lager*).

V2: ***soc***. P2: ***lógr***. B2: ***soc***. O2: ***lógr***.

V3A: ***soc***. V3B: *sedlina*. P3: ***lógr***. B3: na dotaz *lógr*. O3: ***soc***.

25) Co je to *sodovka*?

V1: *ochucený nápoj s bublinkami*. P1: *neochucený nápoj s bublinkami*. B1: *sladký, bublinkový* (spis. *sladké, bublinkové*) *pítí*. O1: *ochucený nápoj s bublinkami*.

V2: ochucený nápoj s bublinkami. P2: neochucený nápoj s bublinkami. B2: ochucený nápoj s bublinkami. O2: ochucený nápoj s bublinkami.

V3A: neochucený nápoj s bublinkami. V3B: ochucený nápoj s bublinkami. P3: neochucený nápoj s bublinkami. B3: *ochucená voda*. O3: ochucený nápoj s bublinkami.

26) Co dělá dragoun na koni?

V1: neví. P1: řídí koně. Zná *rajtovat*. B1: *hlídá*. O1: *jezdí*.

V2: *jezdí*. P2: *jede*. B2: *jezdí*. O2: *jede*.

V3A: *jezdí*. V3B: *bojuje*. Na dotaz *rajtuje*. P3: *jede*. B3: *jezdí*. O3: ***rajtuje*** (z nhn. *reiten*)

27) Když se práce nedaří, říkáme, že někde něco...

V1: *vázne*. P1: *nejde*. B1: neodpověděl. O1: neodpověděl.

V2: *se posralo*. P2: *nefunguje*. B2: *drhne*. O2: ***kikslo*** (od *kiks* z nhn. *Kicks*)

V3A: *sere*, ***hapruje*** (z nhn. *hapern*). V3B: *na houby*, *v prdeli*. Používá také *haprovat*. P3: ***hapruje***, *valí*. B3: *vázne*. O3: *máte smůlu*, *nemáte svůj den*.

28) Jak nazýváte zbraň, ze které voják (pěšák) střílí?

V1: *koltka*. P1: *puška*. B1: *puška*. O1: *pistole*.

V2: *puška*. P2: *puška*. B2: *puška*, *samopal*. O2: *puška*.

V3A: ***flinta*** (z nhn. *Flinte*). V3B: ***kvér*** (z bav. *kvēr*, *gvēr*, nhn. *Gewehr*). P3: *puška*, ***kvér***. B3: *puška*. O3: *puška*.

29) Používáte také jiná slov(es)a místo *pomoct*?

V1: používá *helpnout* a *helpnout*. P1: nepoužívá. B1: nepoužívá. O1: *helpnout* (z angl. *to help*).

V2: nepoužívá. P2: nepoužívá. B2: ***helpnout*** (z nhn. *helfen*). O2: ***helpnout***.

V3A: nepoužívá. V3B: nepoužívá. P3: ***helpnout***. B3: ***helpnout***. O3: nepoužívá.

30) Hlásit splněný, uložený úkol zvl. na vojně:

V1: nezná *meldovat* (z nhn. *melden*). P1: nezná *meldovat*. B1: nezná *meldovat*. O1: nezná *meldovat*.

V2: nezná *meldovat*. P2: **raport** (z nhn. *Rapport*). Nezná *meldovat*. B2: **raport**. *Meldovat* znamená pořád něco opakovat. O2: **raport**. Zná *meldovat*.

V3A: *meldovat* znamená víckrát říkat něco za sebou. V3B: zná *meldovat*. P3: zná *meldovat*. B3: zná *meldovat*. O3: zná *meldovat*.

31) Jak nazýváte místo pro potraviny v domě?

V1: **špajzka**. P1: **špajz** (z rak.-něm. *Speis*). B1: na dotaz *spíž*. O1: **spíž** (střhn. *spīse*, dnes *Speise*).

V2: **špajzka**. P2: **špajz**. B2: **špížka**. O2: **spíž**.

V3A: **špajz**. V3B: **špajz**. P3: **špajz**, *spižírna*. B3: **špížka**, *spíže*. O3: **špajz**, **spížka**.

32) Originální pracovní moudro, pomocí něhož je možno vyřešit dosud nevyřešené:

V1: na dotaz *trik*. P1: na dotaz *trik*. B1: neodpověděl. O1: na dotaz *nápad*.

V2: na dotaz *trik*. P2: neví. B2: *nápad*. O2: *zlepšovat*.

V3A: **finta** (z raně nhn. *finte*, dnes *Finte*), *trik*. V3B: na dotaz *trik*. P3: *nápad*. B3: na dotaz *trik*. O3: *štěstí*, *vynález*.

33) Jak se říká odborníkovi, dobrému pracovníkovi?

V1: *mistr*. Používá také *machr*. P1: na dotaz *machr*. B1: *machr* se používá ve sportu ve významu dobrý sportovec. O1: *znalec*.

V2: **kádr** (z nhn. *Kader*). *Machrovat* znamená: někdo jenom dělá, že něco dobře umí. P2: na dotaz *machr*. B2: *machr* nepoužívá. O2: **machr** (z nhn. *Macher*).

V3A: **machr**. V3B: *borec*. Používá také *machr*. P3: **machr**. B3: na dotaz *machr*. O3: **machr**.

34) U stolu byla na sezení jediná...

V1: **židle** (ze střhn. *sidel*, *sidele*). *Sesle* neslyšel. P1: **židle**. *Sesle* nezná. B1: **židle**. O1: **židle**.

V2: *židle*. Zná *sesle*. P2: *židle*. B2: *židle*. O2: *židle*.

V3A: *židle*. V3B: *židle*. P3: *židle*. *Sesle* (z nhn. *Sessel*) se už dávno neříká. B3: *židle*. *Sesle* nepoužívá. O3: *židle*.

35) Co nosí hasiči na hlavě?

V1: *helmu* (ze střhn. *helm(e)*, dnes *Helm*). P1: *helmu*. B1: *helmu*. O1: *helmu*.

V2: *přilbu*, *helmu*. P2: *přilbu*. B2: *přilbu*. O2: *přilbu*.

V3A: *přilbu*. V3B: *helmu*, *přilbu*. P3: *přilbu*. B3: *přilbu*. O3: *helmu*.

36) Velký řev, který dělají fandové po sportovním utkání:

V1: *razie*, *bordel* (z něm. *Bordell*). P1: *skandování*. B1: *skandování*. O1: *hluk*.

V2: *řev*. P2: *rámus*. B2: *aplaus*. Na dotaz *kravál*. *Sousedí dělají kravál*. O2: *kravál* (z nhn. *Krawall*).

V3A: *chorál*. V3B: *randál* (z nhn. *Randale*). P3: *kravál*, *rambajs*. B3: *kravál*. O3: *aplaus*.

37) Co pro vás znamená slovo *loch*?

V1: *vězení*. P1: *neví*. B1: *vězení*. O1: *neví*.

V2: *vězení*. P2: *vězení*. B2: *vězení*. O2: *kriminál*.

V3A: *vězení*. V3B: *vězení*. P3: *vězení*. B3: *díra*, *vězení*. O3: *kriminál* (z rak.-něm. *Kriminal*, popř. nhn. *kriminal*), německy *díra*.

38) Ranila ho mrtvice, trefil ho...

V1: *šlak* (z raně nhn. *schlag*, dnes *Schlag*). P1: *infarkt*. *Šlak* nezná. B1: *šlak*. O1: *šlak*.

V2: *šlak*. P2: *šlak*. B2: *šlak*. O2: *šlak*.

V3A: *šlak*. V3B: *šlak*. P3: *šlak*. B3: *šlak*. O3: *šlak*.

39) Jak se nazývá pracovní stůl řemeslníka?

V1: nezná *ponk*. P1: *deska*. *Ponk* nezná. B1: nezná *ponk*. O1: nezná *ponk*.

V2: **ponk** (z bav. *ponk*, nhn. *Bank*). P2: **ponk**. B2: **ponk**. O2: **ponk**.

V3A: **ponk**. V3B: **ponk**. P3: **ponk**. B3: zná *ponk*. O3: **ponk**.

40) Prodejní místnost, krám(ek) jinak:

V1: *obchod, večerka*. P1: *obchod*. B1: *obchod*. O1: *obchod*.

V2: *obchod*. P2: *obchůdek*. B2: *obchod*. O2: *obchod*.

V3A: **kvelb** (z bav. *kvelb*, *gvelb*, nhn. *Gewölbe*). V3B: **kšeft** (z bav. *kšeft*, nhn. *Geschäft*). *Kvelb* nepoužívá. P3: *krámk, obchůdek*. B3: *obchod*. O3: **kvelb**.

41) Co je hlavní pracovní nástroj stolaře, truhláře?

V1: zná *hoblík*. P1: *pila*. Na dotaz *hoblík*. B1: **hoblík** (raně nhn. *hobel*, dnes *Hobel*). O1: *dláto*.

V2: **ponk**. P2: **hoblík**. B2: **hoblík**. O2: **hoblík**.

V3A: *dláto, hoblík*. V3B: **hoblík**. P3: **hoblík**, *pila*, *kladivo*. B3: **hoblík**. O3: *hoblovka, hoblík, pila, kladivo*.

42) Co je to *šenk*; *šenkovat*; *šenkýř*; *šenktyš*, *šentyš*, *šenkyš*?

V1: nezná ta slova. P1: neví. B1: *šenk* je hospoda, *šenkovat* znamená dávat alkoholický nápoje do nějakých nádob. *Šenkýř* je člověk u toho. O1: neví.

V2: *šenk* (z raně nhn. *schenk(e)* (dnes *Schenk(e)*) je hospoda, *šenkovat* znamená obsluhovat a *šenkýř* je hospodský. P2: *šenk* je pult, *šenkovat* znamená vydávat pití u pultu a *šenkýř* je *barman* (z angl. *barman*). B2: *šenk* je nálevna, *šenkovat* znamená nalívat nebo pracovat jako hospodský a *šenkýř* je číšník. O2: *šenk* je pult nebo výčep, *šenkovat* znamená čepovat, *šenkýř* je hostinský a *šentyš* je výčep.

V3A: *šenk* je hospoda, *šenkovat* znamená točit pivo a *šenkyš* je místnost. V3B: *šenk* je místnost, kde se nalévá pití, *šenkovat* znamená *roznášet* (spis. *roznášet*) a *šenkýř* je číšník. P3: *šenk* je pult, *šenkovat* znamená čepovat a *šenkýř* je hospodský. B3: *šenk* je místo, kde se točí pivo, *šenkovat* znamená točit pivo a *šentyš* je pult. O3: *šenk* je hospoda, *šenkovat* znamená točit pivo, *šenkýř* je hospodský a *šentyš* je čepovací pult.

43) Jak se říká konzervující tekutině, do které se nakládá maso nebo okurky?

V1: *ocet*. Lák nezná. P1: *ocet*. Zná *lák*. B1: *nálev*. Zná *lák*. O1: *zná lák*.

V2: **lák** (ze střdn. *lāk*, nhn. *Lake*). P2: **lák**. B2: **lák**. O2: **lák**.

V3A: **lák**. V3B: **lák**. P3: **lák**. B3: **lák**. O3: **lák**.

44) Jak nazýváte místo, kam dopravují pozůstalí zesnulého k poslednímu odpočinku?

V1: **hřbitov** (ze střhn. *vrīthof*, dnes *Friedhof*), **kerchov** (ze střhn. *kirchhof*, dnes *Kirchhof*).

P1: **hřbitov**. B1: **hřbitov**. O1: na dotaz *hřbitov*.

V2: **hřbitov**. P2: *marnice*. B2: **hřbitov**. O2: **hřbitov**, *krchov*.

V3A: *krematorium*, *marnice*. V3B: *obřadní síň*. P3: **hřbitov**. B3: **hřbitov**. O3: *krematorium*, **hřbitov**.

45) Každý zákazník chce, aby mu ušitý oblek dobře...

V1: *padl*. P1: *seděl*, *padl*. B1: *padl*. O1: *padl*.

V2: *padl*. P2: *padl*. B2: *seděl*. O2: *padl*.

V3A: *sedl*, *padl*. V3B: *sedl*, **pasoval** (z nhn. *passen*). P3: *pad(nu)l*, *seděl*. B3: *padl*. O3: *padl*, *seděl*.

46) Jak se nazývá zedníkův dřevěný truhlík na maltu?

V1: nezná *kalfas*. P1: *necky*. *Kalfas* nezná. B1: nezná *kalfas*. O1: *kyblík*. *Kalfas* nezná.

V2: velkému hrnku říká velký *kalfas*. P2: *Kalfas* nezná. B2: *zná kalfas*. O2: *zná kalfas*.

V3A: **kalfas** (z raně nhn. *kalebasse*, dnes *Kalebasse*). V3B: **kalfas**. P3: *Kalfas* nezná. B3: *zná kalfas*. O3: *zná kalfas*.

47) Jak se nazývá nádoba na roztloukání peckovitého ovoce, ořechů nebo bylin?

V1: *zná hmoždír*. P1: nezná *hmoždír*. B1: **hmoždír** (ze střhn. *morsaere*, *morser*, dnes *Mörser*). O1: nezná *hmoždír*.

V2: **hmoždír**. P2: *zná hmoždír* (na koření). B2: **hmoždír**. O2: **hmoždír**.

V3A: zná *hmoždír* (na obilí). V3B: zná *moždír*. P3: ***hmoždír***. B3: ***hmoždír***. O3: zná *moždír*.

48) Jedno polknutí kouře při kouření:

V1: ***šluk*** (z nhn. *Schluck*). P1: neví. B1: zná *šluk*. O1: ***šluk***.

V2: ***šluk***. P2: ***šluk***. B2: ***šluk***. O2: ***šluk***.

V3A: ***šluk***. V3B: ***šluk***. P3: dej mi *šluka*, *šlukovat*. B3: ***šlukovat***. O3: ***šluk***.

49) Jak se řekne jinak *nefungující*, *zničený* (např. přístroj)?

V1: *nefunkční*. P1: *rozbitý*. B1: neodpověděl. O1: *rozbitý*.

V2: *posraný*. P2: ***kaput*** (z nhn. *kaputt*). B2: *zkažený*, *pokažený*. O2: *hin*.

V3A: ***aušus*** (z nhn. *Ausschuss*). V3B: *rozbitý*, ***kaput***. P3: *rozbitý*. ***Kaput*** je definitivně zničený. B3: *pokažený*. O3: ***kaput***.

50) Jak se říká ručnímu zařízení na zvedání (např. při montáži auta)?

V1: ***hever*** (z raně nhn. *hever*, *heber*, dnes *Heber*). P1: *zdvihadlo*. B1: ***hever***. O1: *zdviška*.

V2: *zvedák*. P2: ***hever***. B2: ***hever***. O2: *kladka*, ***hever***.

V3A: ***hever***. V3B: ***hever***, *kladka*. P3: ***hever***. B3: ***hever***. O3: *zvedák*.

6.4 Generační stratifikace lexikálních germanismů v dnešní mluvené češtině

Podle terénního výzkumu se mi generační stratifikace užívání lexikálních germanismů v dnešní běžně mluvené češtině jevila takto:

1. Germanismy užívané všemi generacemi	2. Germanismy užívané střední a starou generací	3. Germanismy užívané jen starou generací	4. Germanismy mizějící i z mluvy staré generace
štamgast, šlofík, machr, ksicht, kšeft, hadry, policajt, barák, pauza aj.	haprovat, kaput, putyka, lufták, rejda aj.	kauf, kvelb, kvér, flinta, špacír aj.	meldovat, sesle, šentyš, šenkyš, šenkyš aj.

1. Slova, kterých běžně užívají příslušníci všech generací, mají v slovní zásobě současné češtiny pevné postavení. Najdeme mezi nimi germanismy, které tvoří expresivní (citově zabarvené) varianty k neutrálním (citově nezabarveným) českým výrazům, např. *štamgast* (z nhn. *Stammgast*) vs. *stálý host*; *šlofík* (od † *šlof* z něm. dial. *šlof*, nhn. *Schlaf*) vs. (*krátký*) *spánek*; *machr* (z nhn. *Macher*) vs. *odborník*; *ksicht* (z bav. *ksicht*, nhn. *Gesicht*) vs. *obličej*. V každém zaznamenaném idiolektu mělo slovo *ksicht* potenciálně osobité citové zabarvení. Na neutrální dotaz *Jak nazýváte přední část lidské hlavy?* říkali někteří respondenti *ksicht* spíše nežli *obličej* nebo *tvář*. Jiní informátoři naopak zdůrazňovali, že *ksicht* je slovo velmi pejorativní, nebo dokonce vulgární. *Kšeft* (z bav. *kšeft*, nhn. *Geschäft*) je obecně frekventované pouze ve významu ‘obchodní jednání’; ve smyslu ‘prodejní místnost’ ho používají především starší lidé.

Individuální použití výrazu *hadry* (od *hadr* ze střhn. *hader*, dnes *Hader* ‘kus látky k mytí, utírání’, ‘roztrhaný předmět z tkaniny’) představuje podle výzkumu celou sémantickou škálu. Na otázku *Co pro vás znamená hadry?* odpověděli informátoři – osoby demograficky navzájem různé – těmito způsoby: 1. špinavé, roztrhané šaty, 2. nekvalitní oblečení, 3. běžné oblečení, 4. krásné šaty, 6. sváteční šaty.

Výrazy jako *policajt* (z nhn. *Polizei* ‘police’) a *barák* ve významu ‘obytný dům’ (viz níže) mají tendenci k citové neutralizaci. V běžném hovoru nikdo neužívá oficiálního výrazu *policista*. Na dotaz *Jak nazýváte člověka v uniformě, který řídí dopravu, když semaforey nefungují?* odpovídali všichni respondenti výrazem *policajt*, popř. stylově vyšším *strážník* ap. Č. *barák* přišlo přes nhn. *Baracke* ‘budova pro vojáky’, ‘vesnická chalupa’ z fr. *baraque* a to ze šp. *baracca*. Význam ‘dům (i velký a pěkný)’ je už ve fr. *baraque* (Machek 1971, s. 46).

V češtině ztratil *barák* svou expresivitu a dnes se v běžně mluveném jazyce užívá i ve významu ‘dům vůbec’.

2. Výrazy, kterých užívá pouze střední a stará generace, nepatří do centra české slovní zásoby, např. *haprovat* (z nhn. *hapern*) ‘špatně fungovat’, *kaput* (z nhn. *kaputt*) ‘zničený’, *putyka* (z nhn. *Budike*, *Butike*) ‘hospoda (nižší cenové skupiny)’, *lufták* ‘letní host’ od *luft* (z raně nhn., popřípadě střhn. *luft*, dnes *Luft*) ‘vzduch’. Výrazu *luft* užívají především starší lidé (např. *jít na luft* ‘jít na vzduch’), ale jeho odvozeniny *lufták* užívá také střední generace.

Původní význam slova *rejd* (ze střhn. *reide*) mi objasnila starší respondentka (K3) jako *otáčení konima na poli z jedné strany na druhú* (srov. také Machek 1978, s. 511). Výrazu se dnes užívá jako technického termínu (u vozidla) ve smyslu ‘největší možné odchýlení předních kol od podélné osy vozu, umožňující jeho rejdivání, zatáčení’ (srov. SSJČ III, s. 39): čím má vozidlo větší rejd, tím menší plochu potřebuje k otočení kolem své podélné osy.

3. Přejímky z němčiny, které používá zejména stará generace, časem ustupují výrazům domácím, českým, např. *kauf* (z nhn. *Kauf*) ‘(ná)kup’, *kvelb* (z bav. *kvelb*, nhn. *Gewölbe*) ‘malý krámk’, *kvér* (z bav. *kver*, nhn. *Gewehr*) ‘puška’, *flinta* (z nhn. *Flinte*) ‘puška’, *špacír* (z nhn. *Spazier*) ‘procházka’.

4. Germanismy, které už ani stará generace běžně nepoužívá, jsou na periférii slovní zásoby češtiny a během vývoje českého jazyka spějí k zániku. Mladá generace tato slova často ani neslyšela, např. *meldovat* (z nhn. *melden*) ‘hlásit’, *sesle* (z nhn. *Sessel*) ‘židle’, *šentyš*, *šenkyš*, *šenkyš* (z raně nhn., popřípadě střhn. *schenktisch*, dnes *Schenktisch*, *Schantisch*) ‘nálevní pult’.

xxx

Mezi Čechami a Moravou existují i t e r i t o r i á l n í rozdíly v užívání některých germanismů. Výrazu *sodovka* (od *soda* přes nhn. *Soda*, střlat., popř. it. nebo šp. *soda* z arab. *suwwād*) se užívá v Čechách ve významu ‘neochucený nápoj s bublinkami’. Na Moravě však totéž slovo obvykle znamená ‘sladké, bublinkové pití s příchutí malinovou, citronovou apod.’. Slovo *kredenc* ‘příborník’ (přes něm. *Kredenc* z it. *credenza*) je v Brně a Olomouci už funkčně zastaralé, naproti tomu v Praze výraz používá i nejmladší generace.

7 Závěr

Kontakťová lingvistiká jako osobitá lingvistická disciplína zkoumá výchozí okolnosti, povahu a následky jazykových kontaktů. Má práce se zabývá českými lexikálními germanismy. Jako materiálový pramen studia mi posloužil jednak korpus SYN2005, jednak slovníky etymologické (Machek 1971, Newerkla 2004a), vždy tedy prameny jazyka psaného. Jako hlavní sémantické okruhy studovaných přejímek se jeví náboženství, tradiční řemesla, stravování a vojenství. Pro zjištění přítomného vývoje (tj. takového, který je zjistitelný u nyní žijících jedinců) a fungování studovaných, literárně doložených českých germanismů jsem vykonal v České republice přímý terénní sociolingvistický výzkum u řady mluvčích tří demograficky souvztažných generací (členů tří různých generací téže rodiny), a získal tak u rodilých českých mluvčích nezpochybnitelné svědectví jejich současného jazyka mluveného o existenci a fungování daného (údajného) českého germanismu. Při procesu přejímání cizího výrazu se jeví jako jeden z významných zúčastněných vývojových faktorů existence konkurenčního termínu v přejímajícím systému, nebo jeho nepřítomnost – zhusta daná neexistencí označovaného pojmu – v daném jazykovém prostředí. Kdežto v druhém případě je přejetí žádoucí, neboť znamená obohacení výrazových schopností přejímajícího jazyka, v případě prvním se přejetí neobejde bez potíží: dochází ke střetu domácího výrazu s pronikajícím výrazem cizím a následnému zániku jednoho z nich, anebo k zachování obou při jejich významovém nebo stylistickém, respektive emocionálním rozrůznění. Nadto v dnešní době postupující globalizace, zvýšeného mezinárodního proudění obyvatelstva a vzájemné konfluence kultur dochází nutně i ke zmnožení mezijazykových kontaktů spolu s jejich možným vyzněním – rozmanitým mezijazykovým přejímáním. Není pochyby o tom, že zde má, zejména s přítomným rozvojem nových vědních oborů, obrovský vliv nejen na češtinu, ale i na mnoho národních jazyků jiných jazyk anglický, nabývající krok za krokem funkce prvního jazyka mezinárodní komunikace.

Vedle expanze anglicismů obohacují však češtinu mj. i nové přejímky z němčiny, např. *müsli* ‘směs zejména ovesných vloček a kousků různého sušeného ovoce, ořechů a semínek’ z nhn. *Müsli*, *bundesliga* ‘nejvyšší německá fotbalová liga’ z nhn. *Bundesliga*, *eintopf*, a už také s grafikou *ajntopf* ‘jídlo z jednoho hrnce’ z nhn. *Eintopf* (srov. též Nekula 1997, s. 156).

V slovní zásobě dnešní češtiny je tak možno pozorovat tyto trendy týkající se jejich germanismů:

1. Konkurence anglických a německých přejímek

V určitých případech konkurují nové anglické přejímky se staršími přejatými výrazy z němčiny, např. *tým* (z angl. *team*) ‘mužstvo’ je v současné době často frekventovanější než *mančaft* (z nhn. *Mannschaft*) ‘totéž’. Další konkurující výrazy z oblasti sportu jsou *skórovat* ‘dát gól’ (z angl. *to score*) a *trefit* (ze stfhn. *treffen*, dnes *treffen*) ‘totéž’. Vedle *helfnout* (z nhn. *helfen*) ‘pomoci’ se v mluvě mladých Čechů objevuje nová přejímka *helpnout* (z angl. *to help*) ‘totéž’. *Kšeft* a *byznys* (z angl. *business*) ‘obchod’ se v jistých situacích užívají synonymicky.²⁸ Místo zast. *šenkýř* (od *šenk* z raně nhn. *schenk*, dnes *Schenk*) ‘výčepník’ se teď v městech módně říká *barman* (z angl. *barman*), a nezřídka též významově širší výraz domácí *hostinský*. Mladé ženy už častěji používají anglické citátové slovo *make-up* než dříve přejaté *šminka* (z nhn. *Schminke*) ‘nalíčení’.

2. Stylistická (strukturně-útvarová) stratifikace lexikálních germanismů

Přejatá slova nabývají různé funkčně stylové a pragmatické hodnoty a zařazují se do stylových vrstev spolu se slovy domácími (srov. Filipec – Čermák 1985, s. 127). Při odhalování vnitřní členitosti národního jazyka (NJ) a jeho vrstevnatosti (též: typech, druhích realizace NJ) je teoreticky možno postupovat dvojí známou cestou: 1) Při pohledu funkčně-strukturním vzít za základ jeho rozrůznění na složku spisovnou a nespisovnou, dodávat další diferenciaci horizontální (útvary spisovné + teritoriálně dialektické, s interdialekty a tzv. obecnou češtinou) i vertikální (útvary spisovné, považované za sociologicky vyšší + dialekty sociální – nářečí profesionální, slangy, argot, mládežnická mluva, považované za sociologicky nižší), a přitom – jako na okraji – dodávat zmínku o mluvené nebo psané podobě těchto útvarů. Spisovný jazyk zde budu chápat v souladu s profesorem Vaškem jako kultivovanou *komunikativně omnifunkční* podobu národního jazyka (Vašek 1996, s. 89). 2) Při pohledu funkčně-výrazovém (pracovali členové PLK) vycházet z dvojí výrazové podoby, funkční formy národního jazyka, mluvené a psané, studovat jejich vzájemný poměr, jejich faktory a jejich funkční vymezení a teprve jakoby sekundárně si všímat vyjadřovaného obsahu těchto jednotlivých funkčních forem (BHk: funkčních jazyků). Pracovní souvztažnost obou badatelských aspektů je ovšem nepominutelná (srov. Vašek 1963, s. 29).

²⁸ Seriální *Lidové noviny* mají přílohu s názvem *Byznys*, což je důkazem toho, že anglická přejímka v češtině je pocíťována jako výraz citově neutrální. Naproti tomu je maď. *biznisz* ‘byznys’ stejně expresivní jako maď. *seft* ‘kšeft’.

Spisovná čeština obsahuje nemalý počet citově neutrálních, plně zdomácnělých výrazů přejatých především ze starší němčiny, např. *chvíle* ze sthn. (*h*)*wīla* (dnes *Weile*). Mnoho germanismů se vyskytuje v nářečích, např. v mluvě profesionální *kšír* ‘koňský postroj’ z bav. *kšīr*, *kšīp* (nhn. *Geschirr*) se užívá v Čechách a na západní Moravě (viz Kloferová 1994a, s. 183). Některé německé výpůjčky jsou charakteristické pro obecnou češtinu, např. *koukat* (*se*) z raně nhn. *kucken*, *gucken*.

Různé druhy slangu jsou také bohaté na germanismy; např. někteří železničáři se označují výrazem *ajznboňák*, *ajziboňák* (z bav. *āizpōn*, nhn. *Eisenbahn* ‘železnice’). V brněnské hantýrce „hantecu” se vyskytují četná slova přejatá z němčiny, např. *šmirgl* ‘tramvaj’ z nhn. *Schmirgel* ‘smirkový papír’.

Z hlediska časového se v slovní zásobě rozlišují dvě příznakové vrstvy: zastaralá slova a slova nová. Místo archaického germanismu *kšaft* z něm. dial. *kšaft* (střhn. *geschaft*, *gescheft(e)*, dnes *Geschäft*) se dnes užívá výrazů *závěť* a *testament*, popř. slovního spojení *poslední vůle*. Cizí neologismy v dnešní češtině pocházejí především z angličtiny. Německý neologismus je např. *müsli* z nhn. *Müsli*.

Velká část českých germanismů je citově příznaková. Expresivně zabarvená slova se diferencují podle kladného a záporného hodnotícího příznaku. Kladně zabarvený germanismus je např. *šlofik* ‘krátký spánek’ od † *šlof* z něm. dial. *šlof*, *šlōf*, nhn. *Schlaf*. Mezi záporně zabarvená slova patří hanlivá slova, tzv. pejorativa, jako např. *špicl* ‘udavač’ z nhn. *Spitzel*, a slova vulgární, např. *hajzl* ‘nesympatický člověk’, ‘záchod’ z rak.-něm. dem. *Häusel* ‘záchod’ od nhn. *Haus* ‘dům’.

3. Změny v citovém zabarvení slov

Bývalá expresiva jako *barák* ‘dům’ a *policajt* ‘strážník’ fungují v současné běžně mluvené češtině jako výrazy citově bezpříznakové. Naopak původně neutrální označení černochů *negr* (přes nhn. *Neger*, fr. *nègre*, šp., popřípadě port. *negro* z lat. *niger*) získává dnes pejorativní odstín.

4. Zachovávání zastaralých slov

Některé výrazy na periférii lexikálního systému češtiny nezanikly ještě díky tomu, že se vyskytují v často užívaném přísloví (např. *na každém šprochu pravdy trochu*), frazému nebo ustáleném slovním spojení (viz k tomu Bělič 1969, s. 12). Při svých terénních výzkumech jsem zjistil, že jednotlivé germanismy *flinta* a *špacír* používají už jenom starší lidé, ale frazémy *hodit flintu do žita* a *pustit pusu na špacír* jsou obecně frekventované.

Šiml (z nhn. *Schimmel*) ve významu ‘bílý kůň’ a *varta* (ze střhn. *warte*, dnes *Warte*) ve smyslu ‘hlídka, stráž (zvl. vojenská)’ jsou archaické, v ustálených slovních spojeních *úřední šiml* ‘byrokracie’ a *ztracená varta* ‘odlehle místo’ jsou však zcela běžné.

Další germanismy, které jsou ve svém primárním významu již zastaralé, uchovávají s přenesenou významovou náplní nespisovné útvary argot a slang. *Loch* (ze střhn. *loch*, dnes *Loch*) se jako ‘díra’ už neužívá, ale dále funguje v argotu jako ‘vězení’. *Bordel* (přes něm. *Bordell* ze stfr. *bordel*) se dnes vyskytuje častěji ve významu ‘nepořádek’ než ‘nevěstinec’. Namísto vojáka dělostřeleckého pluku označuje historický výraz *kanonýr* (přes nhn. *Kanonier* z fr. *canonnier*) v současném sportovním slangu hráče, především fotbalového útočníka, který v utkáních střílí mnoho gólů. *Flamendr* (z nhn. † *Flamänder*) může označovat kromě příslušníka národa Vlámů v Belgii i takového člověka, který se rád baví, jí a pije.

5. Zanikání slov

Jiná zastaralá slova bez podobného konzervačního prostředku budou pravděpodobně z češtiny časem postupně mizet, např. *firhaňk(a)* ‘záclona’ z bav. *fīrhong*, raně nhn. *fürhang* (dnes *Vorhang*); *kumpanie* ‘vojenská jednotka’, ‘společnost’ přes nhn. *Kompanie*, *Kompagnie*, it. *compagnia*, popř. fr. *compagnie* ze střlat. *compagn(i)a*; *šporhert*, *špolhert* aj. z bav. *šporhert*, popř. rak.-něm. *Sparherd*.

Naše národy – Češi, Slováci a Maďaři – jako členové Evropské unie se nedávno připojily k šengenskému prostoru, zrušily hranice mezi svými státy a tím otevřely možnost pro volnější proudění pracovní síly. Následkem toho můžeme v blízké budoucnosti očekávat opětné zesilování mezietnických, a tedy také mezijazykových kontaktů, v případě našich států patrně snad především kontaktů se zeměmi mluvícími jazykem německým.

Zkratky a značky

Zkratky jazyků a dialektů

angl.	anglický	rak.	rakouský
arab.	arabský	rét.	rétorománský
aram.	aramejský	rum.	rumunský
azt.	aztécký	rus.	ruský
bav.	bavorský	ř.	řecký
č.	český	slk.	slovenský
dněm.	dolnoněmecký	sln.	slovinský
fr.	francouzský	srb.	srbský
hebr.	hebrejský	stbav.	starobavorský
hol.	holandský	stč.	staročeský
chor.	chorvatský	stfr.	starofrancouzský
ie.	indoevropský	sthn.	starohornoněmecký
ind.	indický	stind.	staroindický
it.	italský	stit.	staroitalský
jid.	jidiš	stisl.	staroislandský
keč.	kečuánský	střdn.	středodolnoněmecký
kelt.	keltský	střfr.	středofrancouzský
lat.	latinský	střhn.	středohornoněmecký
lomb.	lombardský	střhol.	středoholandský
maď.	maďarský	střlat.	středolatinický
mal.	malajský	střn.	středoněmecký
něm.	německý	šp.	španělský
nhn.	novohornoněmecký	švýc.	švýcarský
pers.	perský	tam.	tamilský
port.	portugalský	tur.	turecký
prov.	provensálský	vlat.	vulgárně latinský

Jiné zkratky

aj.	a jiné	ob.	obecně český
ak.	akuzativ	op. cit.	opus citatum (citované dílo)
ap.	a podobně	plur.	plurál (množné číslo)
arg.	argot	pol.	polovina
atd.	a tak dále	pomn.	podstatné jméno pomnožné
atp.	a tak podobně	popř.	po případě
bás.	básnický	resp.	respektive
bot.	botanický	s.	stránka
cír.k.	církevní	sing.	singulár (jednotné číslo)
dem.	deminutivum, deminutivní	spis.	spisovný
dial.	dialektický	srov.	srovnej
dř.	dříve	stol.	století
expr.	expresivní	sv.	svatý
fem.	femininum (ženský rod)	tj.	to jest
gen.	genitiv	t.v.	téhož významu
hanl.	hanlivý	tzv.	takzvaný
lid.	lidový	voj.	vojenský
mj.	mezi jiným	vok.	vokativ
neutr.	neutrum (střední rod)	vs.	versus
např.	například	zprav.	zpravidla
nom.	nominativ	zvl.	zvláště

Značky

<	mezi dvěma slovy označuje, že předešlé slovo se vyvinulo z následujícího slova
>	mezi dvěma slovy označuje, že předešlé slovo je východiskem následující odvozeniny
†	před slovem značí, že jde o výraz funkčně zastaralý
/.../	v šikmých závorkách se uvádí fonologický přepis
[...]	v hranatých závorkách se uvádí fonetický přepis

Literatura

Slovníky a jazykové korpusy

- Bakos, F.: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest 2005.
- Bělič, J. – Kamiš, A. – Kučera, K.: *Malý staročeský slovník*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1978.
- BFK: *Bonner Frühneuhochdeutsch-Korpus*. Institut für Kommunikationsforschung und Phonetik der Universität Bonn. <http://www.korpora.org/Fnhd/>
- COSMAS II: *Corpus Search, Management and Analysis System*. Institut für deutsche Sprache (IDS), Mannheim. <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2/>
- ČNK: *Český národní korpus*. Ústav Českého národního korpusu (ÚČNK), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha. <http://ucnk.ff.cuni.cz/>
- Duden – Deutsches Universalwörterbuch*. Dudenverlag, Mannheim 2001.
- ESSČ: *Elektronický slovník staré češtiny*. Oddělení vývoje jazyka, Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha. Dostupné na adrese: <http://vokabular.ujc.cas.cz>
- Filipec, J. – Daneš, F. – Machač, J. – Mejstřík, V. (eds.): *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Academia, Praha 2005.
- Grimm, J. – Grimm, W.: *Deutsches Wörterbuch*. S. Hirzel, Leipzig 1854-1960; Quellenverzeichnis 1971. Dostupné na adrese: <http://germazope.uni-trier.de/Projects/WBB/woerterbuecher>
- Havránek, B. (ed.): *Slovník spisovného jazyka českého I-IV*. Academia, Praha 1960-1971.
- Holub, J. – Kopečný, F.: *Etymologický slovník jazyka českého*. Státní nakladatelství učebnic, Praha 1952.
- Holub, J. – Lyr, S.: *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1978.
- Hugo, J. (et al.): *Slovník nespisovné češtiny*. Maxdorf, Praha 2006.
- Hujer, O. – Smetánka, E. – Weingart, M. (et al.): *Příruční slovník jazyka českého I-VIII*. Academia, Praha.
- Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2002.
- Klimeš, L.: *Slovník cizích slov*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981.
- Kluge, F.: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Walter de Gruyter, Berlin 2002.

- Kraus, J. (et al.): *Nový akademický slovník cizích slov*. Academia, Praha 2006.
- Lexner, M.: *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch* (Leipzig 1872-1878). S. Hirzel, Stuttgart 1992. Dostupné na adrese:
<http://germazope.uni-trier.de/Projects/WBB/woerterbuecher>
- Lotko, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Univerzita Palackého, Olomouc 2003.
- Lumtzer, V. – Melich, J.: *Deutsche Ortsnamen und Lehnwörter des ungarischen Sprachschatzes*. Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, Innsbruck 1900.
- Machek, V.: *Etymologický slovník jazyka českého*. Academia, Praha 1971.
- MNSZ: *Magyar Nemzeti Szövegtár*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
<http://corpus.nytud.hu/mnsz/>
- Martincová, O. (et al.): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů I*. Academia, Praha 1998.
- Martincová, O. (et al.): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů II*. Academia, Praha 2004.
- Mollay, K.: *Német-magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig*. Nyelvészeti tanulmányok 23. Akadémiai Kiadó, Budapest 1982.
- Newerkla, S. M.: *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch. Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Tschechischen und Slowakischen: historische Entwicklung, Beleglage, bisherige und neue Deutungen*. Schriften über Sprachen und Texte 7. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 2004a.
- Ouředník, P.: *Šmírbuch jazyka českého. Slovník nekonvenční češtiny*. Paseka, Praha 2005.
- Pala, K. – Všianský, J.: *Slovník českých synonym*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.
- Rejzek, J.: *Český etymologický slovník*. Leda, Praha 2001.
- Rosten, L.: *Jidiš pro ještě větší radost*. Garamond, Praha 2004.
- Siebenschneid, H. (ed.): *Česko-německý slovník I-II*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1998.
- Sonnenleitner, J.: *Mundart der Österreicher oder Kern ächt österreichischer Phrasen und Redensarten*. Wien 1811. Dostupné na adrese:
<http://www.sagen.at/doku/lexika/mundart1811/mundart1811.html>
- Sterzinger, J. V.: *Encyklopedický německo-český slovník I-IV*. J. Otto, Praha 1916-1935.
- Štefánik, J. – Palcútová, M. – Lanstyák I.: Terminologický slovník. In: *Antológia bilingvizmu*. Ed. J. Štefánik. Academic Electronic Press, Bratislava 2003, s. 283-294.
- Tótfalusi, I.: *Idegenszó-tár*.²⁹ Tinta Könyvkiadó, Budapest 2005.

²⁹ Název díla je výsledkem slovní hříčky. *Idegen szó* je 'cizí slovo', *szótár* je 'slovník' v češtině.

- Wahrig, G. (et al.): *Deutsches Wörterbuch. Mit einem „Lexikon der deutschen Sprachlehre“*. Wissen Media Verlag, Gütersloh – München 2002.
- Wahrig *Herkunftswörterbuch*. Ed. A. Matschiner. Wissen Media Verlag, München 2002.
- Zaicz, G. (ed.): *Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete*. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2006.

Monografie, studie, články a příspěvky

- Batušek, J.: Zur Problematik der deutsch-tschechischen Beziehungen im Bereich der Geschichte der tschechischen physikalischen Terminologie. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 85-95.
- Beaugrande, R. de: Funkce a forma v jazykové teorii a výzkumu. *Slovo a slovesnost* 57, 1996, s. 1-29.
- Bělič, J.: Celonárodní slovní zásoba ne plně spisovná a nespisovná. *Slovo a slovesnost* 25, 1964, s. 11-26.
- Bělič, J.: Die Parallele „Stadt – město“. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 35-44.
- Bělič, J.: Poznámky o postavení německých přejatých slov v dnešní češtině. In: *Slawisch-deutsche Wechselbeziehungen in Sprache, Literatur und Kultur. Hans Holm Bielfeldt zum 60. Geburtstag*. Eds. W. Krauss – Z. Stieber – J. Bělič – V. I. Borkovskij. Akademie-Verlag, Berlin 1969, s. 7-18.
- Beller, B.: *Kurze Geschichte der Deutschen in Ungarn*. I. Teil bis 1919. Budapest 1986.
- Beneš, E.: Sborník o česko-německých jazykových a kulturních vztazích. *Slovo a slovesnost* 28, 1967, s. 70-75.
- Beneš, E.: Problematika jazykových kontaktů na VI. mezinárodním sjezdu slavistů. Slovansko-německé jazykové kontakty. *Slavia* 38, 1969, s. 294-295.
- Berger, T.: Gibt es Alternativen zur herkömmlichen Beschreibung der tschechischen Lautgeschichte? In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 9-37.
- Bielfeldt, H. H.: Slavisches im deutschen Wortschatz. *Zeitschrift für Slawistik* III, 1958, s. 663-667.

- Bielfeldt, H. H.: Slavische Wörter in den deutschen Mundarten der Niederlausitz und benachbarter Gebiete. *Zeitschrift für Slawistik* VII, 1962, s. 327-360.
- Bielfeldt, H. H.: *Die historische Gliederung des Bestandes slawischer Wörter im Deutschen*. Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst, 1963/4. Akademie-Verlag, Berlin 1963.
- Bielfeldt, H. H.: Die slawischen eigentlichen Reliktwörter in den deutschen Mundarten. *Zeitschrift für Slawistik* VIII, 1963, s. 155-172.
- Bielfeldt, H. H.: Die Wege der Wortentlehnungen aus dem Russischen ins Niederdeutsche. In: *Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung* 86, 1963, s. 17-27.
- Bielfeldt, H. H.: *Die Entlehnungen aus den verschiedenen slawischen Sprachen im Wortschatz der neuhochdeutschen Schriftsprache*. Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst, 1965/1. Akademie-Verlag, Berlin 1965.
- Bielfeldt, H. H.: Fernentlehnungen aus dem Polnischen im Deutschen. *Zeitschrift für Slawistik* X, 1965, s. 337-340.
- Bielfeldt, H. H.: Die tschechischen Lehnwörter im Deutschen. In: *Acta Universitatis Carolinae. Slavica Pragensia* VIII, 1966, s. 123-133.
- Bielfeldt, H. H.: Pomoranische Wörter in der deutschen Mundart Hinterpommerns im 19. Jahrhundert. In: *Prace Filologiczne* 18, 1966, s. 172-184.
- Bielfeldt, H. H.: Die Wege der Verbreitung slawischer Wörter im Deutschen nach ihrer Entlehnung. *Muttersprache* 77, 1967, s. 80-95.
- Bielfeldt, H. H.: Russische Lehnwörter in deutschen Mundarten. *Zeitschrift für Slawistik* XII, 1967, s. 627-638.
- Bielfeldt, H. H.: Zum Bestand der deutschen Lehnwörter im Obersorbischen. In: *Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft*. Eds. H. Faßke – R. Löttsch. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1968, s. 158-162.
- Bielfeldt, H. H.: *Die slawischen Wörter im Deutschen. Ausgewählte Schriften 1950-1978*. Opuscula. Sammelausgaben seltener und bisher nicht selbständig erschienener wissenschaftlicher Abhandlungen 15. Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik, Leipzig 1982.
- Blanár, V.: Otázka prevzatých slov v slovanských jazykoch. In: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Academia, Praha 1968, s. 155-166.

- Blanár, V.: Die Entwicklung der slawischen Benennungssysteme unter strukturellem Aspekt. In: *Leipziger namenkundliche Beiträge II*. Eds. R. Fischer – H. Walther – J. Schultheis – E. Eichler – K. Hengst – V. Blanár. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 59-74.
- Blanár, V.: O preberaní lexikálnych prvkov z nemčiny do slovenčiny. Metodologické poznámky. In: *Zborník FF UK, Philologica 49*. UK, Bratislava 1998. s. 11-19.
- Braune, W. – Eggers, H.: *Althochdeutsche Grammatik*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1987.
- Bukáček, J.: Je čeština přeloženou němčinou? *Naše řeč* 18, 1934, s. 114-115.
- Bynon, T.: *Történeti nyelvészet*. Osiris, Budapest 1997.
- Cuřín, F.: *Vývoj spisovné češtiny*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1985.
- Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Univerzita Karlova, Nakladatelství Klementinum, Praha 2001.
- Daneš, F.: Dialektické tendence ve vývoji spisovných jazyků (příspěvek sociolingvistický). In: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Academia, Praha 1968, s. 119-128.
- Daneš, F.: Trampoty s hláskami českými i cizími. In: *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Eds. S. Čmejrková – F. Daneš – J. Kraus – I. Svobodová. Academia, Praha 1996, s. 126-129.
- Dokulil, M.: Die von Adjektiven abgeleiteten Verben in der tschechischen Gegenwartssprache im Vergleich mit dem Deutschen. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžicka. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 112-127.
- Dokulil, M. – Kuchář, J.: Slovo tvorná charakteristika cizích slov. *Naše řeč* 60, 1977, s. 169-185.
- Dokulil, M.: Cizí jazyky a naše pravopisná reflexe. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27. Brno 1996, s. 98-102.
- Dolník, J. – Benkovičová, J. – Jarošová, A.: *Porovnávací opis lexikálnej zásoby*. Veda, Bratislava 1993.
- Eichler, E.: Josef Dobrovský über tschechisch-deutsche Sprachbeziehungen. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II*. Eds. B. Havránek – F. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 103-107.
- Eichler, E.: Ehemalige slawische Siedlungsräume an der westlichen Peripherie des slawischen Sprachgebietes. In: *Leipziger namenkundliche Beiträge II*. Eds. R. Fischer –

- H. Walther – J. Schultheis – E. Eichler – K. Hengst – V. Blanár. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 41-45.
- Eichler, E. – Filipec, J. – Havránek, B. – Růžička, R. (eds.): *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976.
- Eichler, E.: Zur Morphemalternation im Tschechischen und Deutschen. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžička. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 128-132.
- Eichler, E. (ed.): *Beiträge zum deutsch-slawischen Sprachkontakt*. Akademie Verlag, Berlin 1977.
- Eichler, E.: Zum tschechischen Anteil am deutschen Wortschatz. In: *Beiträge zum deutsch-slawischen Sprachkontakt*. Eds. E. Eichler. Akademie Verlag, Berlin 1977, s. 21-28.
- Eichler, E.: Zur Untersuchung der Slavischen Toponymie in Nordbayern. In: *Deutsch-tschechische Sprachbeziehungen. Germanismen, Personalnamen, Ortsnamen*. Ed. K. Trost. SELP, Series II: Studia minora, Tom. VI. S. Roderer Verlag, Regensburg 2000, s. 85-95.
- Eichler, E. (ed.): *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. LIT Verlag, Münster 2003.
- Eichler, E.: Tschechisch-deutsche Sprach- und Kulturbeziehungen zu Beginn des dritten Jahrtausends. In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 7-8.
- Eisner, P.: *Čeština poklepem a poslechem*. Pražské nakladatelství Jiřího Poláčka a nakladatelství B. Just, Praha 1996.
- Eisner, P.: *Rady Čechům, jak se hravě přiučiti češtině*. Academia, Praha 2002.
- Faßke, H. – Löttsch, R.: *Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft*. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1968.
- Filipec, J.: Zur Problematik der Konfrontation des tschechischen und deutschen Wortschatzes. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžička. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 23-41.
- Filipec, J. – Čermák, F.: *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985.
- Fischer, R.: Zum Ringen um die tschechische Sprache. Franz Spina – ein deutscher Bohemist. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 7-13.
- Földes, Cs.: Biblische Phraseologismen im Deutschen und Ungarischen. In: *Germanistisches Jahrbuch DDR-UVR/5*. Ed. S. Dallman. Budapest 1986, s. 176-191.

- Földes, Cs.: *Deutsche Phraseologie kontrastiv: Intra- und interlinguale Zugänge*. Deutsch im Kontrast 15. Groos, Heidelberg 1996.
- Frinta, A.: K otázce cizího vlivu na jazyk. *Časopis pro moderní filologii* 28, 1942, s. 349-356.
- Furdík, J.: *Slovotvorná motivácia a jej jazykové funkcie*. Modrý Peter, Levoča 1993.
- Goebel, H. – Nelde, P. H. – Starý, Z. – Wölck, W. (eds.): *Kontaktlinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung / Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research / Linguistique de contact. Manuel international des recherches contemporaines*. Walter de Gruyter, Berlin – New York 1996-1997.
- Haarmann, H.: *Aspekte der Arealtypologie*. Gunter Narr, Tübingen 1976.
- Hartnagel, E.: *Újabb német jövevényszavainkról*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, 32. szám, Budapest 1933.
- Haugen, E.: Analýza jazykového vypožičiavania (1950). In: *Antológia bilingvizmu*. Ed. J. Štefánik. Academic Electronic Press, Bratislava 2003, s. 51-72.
- Havlová, E.: Č. brusinka a něm. Rausch t.v. *Slovo a slovesnost* 38, 1977, s. 348-349.
- Havránek, B.: *Studie o spisovném jazyce*. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1963.
- Havránek, B.: Die sprachlichen Beziehungen zwischen dem Tschechischen und Deutschen. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 15-19.
- Havránek, B.: *Vývoj českého spisovného jazyka*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1979.
- Hessky, R.: Gleichartige idiomatische Wendungen im Ungarischen und Deutschen. In: *Idiomatik. Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht*, 56. Ed. G. Stötzel. Schönigh – Fink, Paderborn – München 1985, s. 81-87.
- Hengst, K.: Strukturelle Betrachtung slawischer Namen in der Überlieferung des 11./12. Jahrhunderts. In: *Leipziger namenkundliche Beiträge II*. Eds. R. Fischer – H. Walther – J. Schultheis – E. Eichler – K. Hengst – V. Blanár. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 47-58.
- Hodura, K.: Fext, fest. *Naše řeč* 25, 1941, s. 125-126.
- Hoffmannová, J.: Mluvenost, nespisovnost a psaný text (v publicistice). In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 195-200.

- Höhne, S. – Nekula, M. (eds.): *Sprache, Wirtschaft, Kultur. Deutsche und Tschechen in Interaktion*. Iudicium, München 1997.
- Horálek, K.: Zur tschechisch-deutschen Phraseologie. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžicka. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 175-178.
- Horecký, J.: Genetická štruktúra slovnej zásoby a preberanie slov. In: *Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty jazykovej komunikácie*. Ed. V. Patráš. UMB, Banská Bystrica 1996, s. 148-151.
- Horváth, M.: *Német elemek a 17. század magyar nyelvében*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1978.
- Chladková, V. (et al.): Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (šlechta, šlechtic). *Slovo a slovesnost* 38, 1977, s. 229-237.
- Chladková, V. (et al.): Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (rytieř). In: *Slovo a slovesnost* 41, 1980, s. 62.
- Interfaces: Obraz vzájemných vztahů Čechů, Poláků a Němců v jejich jazycích, literaturách a kulturách*. Opera linguae bohemicae studentium 4. Eds. Š. Lešnerová – D. Uhle – A. Wojda – A. Gorzowski. Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK, Praha 2002.
- Jaklová, A.: Germanismen als Flurnamen in Südböhmen. In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 75-81.
- Jaklová, A.: Germanismen in südböhmischen Slangs. In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 83-91.
- Jakobson, R.: O dnešním brusičství českém. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Výhledy 14. Eds. B. Havránek – M. Weingart. Melantrich, Praha 1932, s. 85-122.
- Janečková, M.: Entlehnungen aus dem Deutschen und den österreichisch-bairischen Dialekten im Wortschatz der südböhmischen Dialektregion, In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 55-74.
- Janko, J.: Slova klevera atp.; mandlot. *Naše řeč* 5, 1921, s. 210-212.
- Janko, J.: Varkule, varhule. *Naše řeč* 6, 1922, s. 76-78.
- Janko, J.: Úřední šiml. *Naše řeč* 15, 1931, s. 111.

- Janko, J.: O českých slovech počínajících se skupinami hlásek smal-, šmal-, šmel-, šmol-. *Naše řeč* 30, 1946, s. 69-71.
- Jelínek, M.: Germanismy v novodobé spisovné češtině. In: *Přednášky a besedy z XXX. běhu Letní školy slovanských studií*. FF MU, Brno 1997, s. 30-44.
- Jelínek, M.: Der Purismus in der Entwicklung der tschechischen Schriftsprache im 19. und 20. Jahrhundert. In: *Deutsch-tschechische Sprachbeziehungen. Germanismen, Personalnamen, Ortsnamen*. Ed. K. Trost. SELP, Series II: Studia minora, Tom. VI. S. Roderer Verlag, Regensburg 2000, s. 9-63.
- Jodas, J.: K postavení německých přejatých slov v současné češtině. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas Philosophica, Philologica* 66, 1996, s. 113-118.
- Jodas, J.: Česko-německá frazeologická kongruence ze srovnávacího slavistického hlediska. In: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*. Praha 1998, s. 186-189.
- Jodas, J.: O paralelách ve slovní zásobě češtiny a rakouské němčiny. In: *Acta Facultatis Philosophicae, Universitas Ostraviensis, Linguistica* 3, 1999, s. 111-116.
- Jodas, J.: Ještě k paralelám ve slovní zásobě češtiny a rakouské němčiny. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas Philosophica, Philologica* 72, 2000, s. 161-165.
- Jodas, J.: Slova českého původu ve spisovné němčině. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas Paedagogica, Philologica* XIX, 1999, s. 23-30.
- Jodas, J.: Přejatá německá slova v některých novějších slovnících jazyka českého. In: *Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Řada jazykovědná (D1)*. Opava 2001, s. 172-179.
- Jodas, J.: Lexikální bohemismy v německé městské mluvě v Olomouci. *Časopis pro moderní filologii* 83, 2001, 81-88.
- Jodas, J.: K hláskosloví německých lexikálních bohemismů (městská mluva v Olomouci). In: *Časopis pro moderní filologii* 85/2003, s. 72-79.
- Jodas, J.: Alternativní a hypotetické bohemismy v lexiku německé městské mluvy v Olomouci. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas Philosophica, Moravica* 1, 2004, s. 93-98.
- Jodas, J.: Fenomén městskosti v Olomoucké němčině první poloviny 20. století. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas Philosophica, Moravica* 2, 2004, s. 117-122.
- Jodas, J.: Slova fuk a šumafuk. *Časopis pro moderní filologii* 88, 2006, s. 27-31.
- Jodas, J.: Šlofik a klika. *Časopis pro moderní filologii* 88, 2006, s. 32-35.

- Käfer, I.: *Dona nobis pacem. Magyar-szlovák kérdések*. PPKE BTK, Piliscsaba 2005.
- Käfer, I.: Interetnikus összefüggések. In: *Hungaro-szlovakológia*. Ed. Illés P. A. Szent István Társulat, Budapest 2007, s. 7-41.
- Kamiš, A.: Tschechisch-deutsche Beziehungen in der politischen Terminologie zu Beginn des konstitutionellen Lebens. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 71-83.
- Karlíková, H.: Německé výpůjčky v češtině a slovenštině. *Naše řeč* 88, 2005, s. 207-213.
- Kellner, A.: *Východolašská nářečí II*. Brno 1949.
- Kloferová, S.: O názvech německého původu v české nářeční zemědělské terminologii. *Naše řeč* 77, 1994a, s. 179-185.
- Kloferová, S.: K německým výpůjčkám v nářečích. *Slovo a slovesnost* 55, 1994b, s. 202-207.
- Kloferová, S.: Adaptace slov cizího původu v českých nářečích. In: *Pocta Dušanu Šlosarovi. Sborník k 65. narozeninám*. Eds. P. Karlík – J. Pleskalová – Z. Rusínová. Nakladatelství Albert, Boskovice 1995, s. 117-121.
- Kloferová, S.: Nářeční slovní zásoba a status spisovnosti. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 142-144.
- Kloferová, S.: Sprachatlanten im Kontakt – Tschechisch – Deutsch. In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur*. Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 39-54.
- Knop, A.: Odraz vzájemných historických kontaktů češtiny a němčiny v obrazných rčeních obou jazyků. *Jazykovědné aktuality* 29, 1992, s. 128-129.
- Kocek, J. – Kopřivová, M. – Kučera, K. (eds.): *Český národní korpus. Úvod a příručka uživatele*. ÚČNK FF UK, Praha 2000.
- Kopečný, F.: K podmínkám etymologické rekonstrukce. *Slovo a slovesnost* 38, 1977, s. 267-270.
- Kořenský, J.: K otázce procesuálního pojetí slovní zásoby. *Slovo a slovesnost* 53, 1992, s. 265-272.
- Koschmal, W. – Nekula, M. – Rogall, J. (eds.): *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika*. Paseka, Praha 2002.
- Krajčovič, R.: Slovenčina v dejinách kontaktov neslovanských jazykov. In: *SAS 16*. Bratislava 1987, s. 204-213.

- Králík, S.: K otázce vlivu latiny na rozvoj slovní zásoby humanistické češtiny. In: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Academia, Praha 1968, s. 171-173.
- Kraus, A.: Šemík. *Naše řeč* 24, 1940, s. 43-44.
- Kraus, J.: K problematice jazykového purismu. In: *Jazyk a kultura vyjadřování. Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám*. Eds. P. Karlík – M. Krčmová. MU, Brno 1998, s. 91-95.
- Krauss, W. – Stieber, Z. – Bělič, J. – Borkovskij, V. I. (eds.): *Slawisch-deutsche Wechselbeziehungen in Sprache, Literatur und Kultur. Hans Holm Bielfeldt zum 60. Geburtstag*. Akademie-Verlag, Berlin 1969.
- Krčmová, M.: Brněnská městská mluva – odraz kontaktu etnik. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*, A 41, Brno 1993, s. 77-86.
- Krčmová, M.: Aktuelle Problemen der Sprachkultur des Tschechischen. In: *Europäische Sprachkultur und Sprachpflege*. Eds. A. Greule – F. Lebsanft. Gunter Narr Verlag, Tübingen 1998, s. 169-178.
- Lamprecht, A.: K otázce vlivu jazyka na jazyk. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*, A6, Brno 1958, s. 88-93.
- Lamprecht, A.: Zur Frage der tschechisch-deutschen Sprachkonvergenz. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 29-33.
- Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986.
- Lanstyák, I.: K niektorým pojmom a dištinkciám z oblasti kontaktológie. In: *Bilingvizmus. Zborník príspevkov z medzinárodného kolokvia o bilingvisme*. Academic Electronic Press, Bratislava 2002, s. 77-90.
- Lötzsch, R.: Něktore wuskutki němskeho wliwa na werbalny system serbšćiny. In: *Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft*. Eds. H. Faßke – R. Lötzsch. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1968, s. 337-344.
- Machek, V.: Germano-slavisches Wortstudien. *Časopis pro moderní filologii* 26, 1940, s. 161-167.
- Manherz, K. (ed.): *Die Ungarndeutschen*. Útmutató Kiadó, Budapest 1998.
- Marvan, J. – Michálek, E. – Němec, I.: Základní procesy v lexikálním vývoji českého jazyka. In: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Academia, Praha 1963, s. 105-113.

- Mathesius, V.: O výrazové platnosti některých českých skupin hláskových. *Naše řeč* 15, 1931, s. 38-40.
- Mathesius, V.: *Jazyk, kultura a slovesnost*. Odeon, Praha 1982, s. 9-28.
- Mayer, A.: *Die deutschen Lehnwörter im Tschechischen*. Forschungen zur Sudetendeutschen Heimatkunde. Verlag Gebrüder Stiepel, Reichenberg 1927.
- Melich, J.: *Német vendégszók*. Horánszky Viktor Könyvnyomdája, Budapest 1895.
- Michálek, E. – Němec, I.: Padesát let české historické lexikologie. *Slovo a slovesnost* 29, 1968, s. 276-287.
- Minářová, E.: Nespisovnost na stránkách denního tisku. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 201-203.
- Muratovné, D. É.: Słownik zapożyczeń węgierskich w czeskim języku literackim. In: *A Duna vallomása. Tanulmányok Käfer István hetvenedik születésnapjára*. Eds. Ábrahám B. – Pilecky M. PPPKE BTK, Piliscsaba 2006, s. 84-110.
- Nekula, M.: Germanismen in der tschechischen Presse und Werbung. Die Einstellung gegenüber dem Deutschen. In: *Sprache, Wirtschaft, Kultur. Deutsche und Tschechen in Interaktion*. Eds. S. Höhne – M. Nekula. Iudicium, München 1997, s. 147-159.
- Nekula, M. – Uhlířová, L.: Tschechisch. In: *Sprachkulturen in Europa. Ein internationales Handbuch*. Eds. N. Janich – A. Greule. Gunter Narr Verlag, Tübingen 2002, s. 302-310.
- Nekula, M.: Česko-německý bilingvismus. In: *Češi a němci. Dějiny – kultura – politika*. Eds. W. Koschmal – M. Nekula – J. Rogall. Paseka, Praha 2002, s. 152-158.
- Němec, I.: Citově zabarvené výrazy s hláskovou skupinou -ajs-/-ajz-. *Naše řeč* 43, 1960, s. 18-26.
- Němec, I.: *Vývojové postupy české slovní zásoby*. Academia, Praha 1968.
- Němec, I.: Strukturní předpoklady zániku slov. *Slovo a slovesnost* 29, 1968, s. 152-158.
- Němec, I. (et. al.): *Slova a dějiny*. Academia, Praha 1980.
- Němec, I.: Principy jazykového vývoje a historické češtiny. *Slovo a slovesnost* 50, 1989, s. 81-96.
- Němec, I.: Lexikální význam ve světle teorie Pražské školy. *Slovo a slovesnost* 57, 1996, s. 218-225.
- Newerkla, S. M.: Sprachliche Konvergenzprozesse in Mitteleuropa. In: *Crossroads of Cultures: Central Europe / Perekrestki kul'tury: Srednjaja Evropa / Křižovatky*

- kultury: *Střední Evropa*. Ed. I. Pospíšil. Litteraria Humanitas XI. Masarykova univerzita, Brno 2002, s. 211-236.
- Newerkla, S. M.: Čeština v monarchii a středoevropský jazykový areál. *Český jazyk a literatura* 53, 2002-2003, s. 61-69.
- Newerkla, S. M.: Deutsch-slavischer Sprachkontakt und phonologische Sprachwandelprozesse. *Brücken. Neue Folge* 11, *Germanistisches Jahrbuch Tschechien – Slowakei* 2003, s. 121-134.
- Newerkla, S. M.: Rozmanitost jazyků a kultur v Rakousku-Uhersku a jejich konvergenční tendence. In: *Comparative Cultural Studies in Central Europa*. Eds. I. Pospíšil – M. Moser. Ústav slavistiky FF MU, Brno 2004b, s. 11-42.
- Newerkla, S. M.: Teebutter – tschechisch *čajové máslo*, slowakisch *čajové maslo*, ungarisch *teavaj*, slowenisch *čajno maslo*, kroatisch *čajni maslac*. In: *Studia etymologica brunensia* 3. Eds. I. Janyšková – H. Karlíková. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2006, s. 271-284.
- Nováková, A.: K lexikálním germanismům v současné češtině aneb „stylisticky falešní přátelé“. In: *Interfaces: Obraz vzájemných vztahů Čechů, Poláků a Němců v jejich jazycích, literaturách a kulturách*. Opera linguae bohemicae studentium 4. Eds. Š. Lešnerová – D. Uhle – A. Wojda – A. Gorzowski. Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK, Praha 2002, s. 188-190.
- Oliva, K.: K otázce lexikálního systému (na materiále českém a polském). *Slovo a slovesnost* 29, 1968, s. 158-167.
- Pančíková, M.: Čo nás spája a čo nás delí. In: *A Duna vallomása. Tanulmányok Käfer István hetvenedik születésnapjára*. Eds. Ábrahám B. – Pilecky M. PPKE BTK, Piliscsaba 2006, s. 111-114.
- Paul, H. – Mitzka, W.: *Mittelhochdeutsche Grammatik*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1966.
- Petr, J. (et al.): *Mluvnice češtiny I*. Fonetika, fonologie, morfonologie a morfemika, tvoření slov. Academia, Praha 1986.
- Petr, J. (et al.): *Mluvnice češtiny II*. Tvarosloví. Academia, Praha 1986.
- Petr, J. (et al.): *Mluvnice češtiny III*. Skladba. Academia, Praha 1987.
- Pilecky, M.: K porovnaniu vokálního podsystemu slovenčiny a maďarčiny. In: *Recepcia hodnôt v literatúre a jazyku*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie (4. 10. 2000). Univerzita Mateja Bela, Filologická fakulta, Katedra ugrofínskych jazykov, Banská Bystrica 2001, s. 142-146.

- Porák, J.: Modalverben im Tschechischen und Deutschen. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 97-101.
- Povejšil, J.: Dvojjazyčnost v západních Čechách. *Slovo a slovesnost* 28, 1967, s. 431-434.
- Povejšil, J.: K česko-německému jazykovému kontaktu. *Časopis pro moderní filologii* 76, 1994, s. 101-108.
- Rippl, E.: Wege und Voraussetzungen einer deutsch-tschechischen Lehnwörterkunde. *Slavia* 18, 1944, s. 1-31.
- Růžička, R.: Über vergleichende und konfrontierende Sprachwissenschaft. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžička. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 9-22.
- Schmiedtová, V.: Co ve slovníku nenajdete. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 121-124.
- Schneeweis, E.: Tschechische Lehnwörter im Schönhengster Dialekt. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 209-210.
- Sehnert, J. A.: The morphology of German loanwords in Upper Sorbian. In: *Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft*. Eds. H. Faßke – R. Löttsch. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1968, s. 145-151.
- Sgall, P. – Hronek, J.: *Čeština bez příkras*. Nakladatelství H & H, Praha 1992.
- Siatkowski, J.: O nemeckých vplyvoch v materiáloch celokarpátskeho dialektologického atlasu. In: *Nárečia a národný jazyk*. Ed. A. Ferenčíková. Veda, Bratislava 1999, s. 123-131.
- Skála, E. – Štindlová, J.: Pochybená práce o českých kalcích z němčiny. *Slovo a slovesnost* 21, 1960, s. 206-213.
- Skála, E.: Deutsche Lehnwörter in der heutigen tschechischen Umgangssprache. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 127-141.
- Skála, E.: Zur kontrastiven Wortschatzarchitektur im Deutschen und Tschechischen. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžička. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 193-211.

- Skála, E.: Vznik a vývoj česko-německého bilingvismu. *Slovo a slovesnost* 38, 1977, s. 197-207.
- Skalička, V.: Zur mitteleuropäischen Phonologie. *Časopis pro moderní filologii* 21, 1935, s. 151-154.
- Soukup, D.: Literární užití lexikálních germanismů v písňových textech Jaromíra Nohavici. In: *Interfaces: Obraz vzájemných vztahů Čechů, Poláků a Němců v jejich jazycích, literaturách a kulturách*. Opera linguae bohemicae studentium 4. Eds. Š. Lešnerová – D. Uhle – A. Wojda – A. Gorzowski. Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK, Praha 2002, s. 159-174.
- Stender-Petersen, A.: *Slavisch-Germanische Lehnwortkunde*. Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles Handlingar, fjärde följdén, 31/4, Göteborg 1927.
- Stone, G.: Der Purismus in der Entwicklung des Wortschatzes der obersorbischen Schriftsprache. In: *Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft*. Eds. H. Faßke – R. Löttsch. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1968, s. 152-157.
- Šaur, V.: *Česká historická morfologie*. Slezská univerzita, Opava 1995.
- Šlosar, D.: Česko-německé jazykové kontakty. In: *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika*. Eds. W. Koschmal – M. Nekula – J. Rogall. Paseka, Praha 2002, s. 105-109.
- Šmilauer, V.: Výklady slov. *Naše řeč* 22, 1938, s. 48-52.
- Šmilauer, V.: *Přínos Asie do evropského kulturního slovníku*. Předneseno dne 7. října 1949 v pražské odbočce Kruhu přátel českého jazyka. Praha 1949.
- Šrámek, R. (ed.): *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996.
- Šrámek, R.: Zu den Entlehnungen deutscher Personalnamen ins Tschechische. In: *Deutsch-tschechische Sprachbeziehungen. Germanismen, Personalnamen, Ortsnamen*. Ed. K. Trost. SELP, Series II: Studia minora, Tom. VI. S. Roderer Verlag, Regensburg 2000, s. 65-84.
- Štefánik, J. (ed.): *Antológia bilingvizmu*. Academic Electronic Press, Bratislava 2003.
- Štěpán, J.: Konfrontační sborník česko-německý. *Slovo a slovesnost* 39, 1978, s. 57-60.
- Štěpán, J.: Němčina na pozadí češtiny ve společnosti národního obrození. *Jazykovědné aktuality* 41, 2004, s. 4-30.
- The principles of the International Phonetic Association*. International Phonetic Association, Department of Phonetics, University College, London 1949.
- Titz, K.: *O vojenské češtině v 19. století*. Vojensko-historický sborník, roč. 2, svazek 2, 1933.

- Tölgyesi, T.: *Německé výrazy v soudobém českém tisku*. Diplomová práce (rkp.). PPKE BTK, Piliscsaba 2005.
- Tölgyesi, T.: Német katonai terminológia a cseh, a szlovák és a magyar nyelvben. In: *Tavaszi Szél 2007*. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest 2007a, s. 175-179.
- Tölgyesi, T.: Příspěvek k funkční stratifikaci germanismů v dnešní češtině. In: *Funkce – Funkčnost – Funkcionalismus*. Ed. V. P. Polách. Univerzita Palackého, Olomouc 2007b, s. 247-249.
- Tölgyesi, T.: A nyelvművelés helyzete Csehországban. In: *Európai nyelvművelés. Az európai nyelvi kultúra múltja, jelene és jövője*. Eds. Balázs G. – Dede É. Inter Kht. – PRAE.HU, Budapest 2008a, s. 51-61.
- Tölgyesi, T.: Ke germanismům v nespisovné češtině. In: *Svět za slovy a jejich tvary, svět za spojením slov*. Ed. V. P. Polách. Univerzita Palackého, Olomouc 2008b, s. 203-206.
- Tölgyesi, T.: A cseh, a szlovák és a magyar nyelvbe a latinból, ill. görögből német közvetítéssel átvett vallási terminológia. In: *Tavaszi Szél 2008*. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest 2008c, s. 129-133.
- Tölgyesi, T.: Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině na základě dat z korpusu ORAL2006. In: *Čeština v mluveném korpusu*. Eds. M. Kopřivová – M. Waclawičová. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008d, s. 243-248.
- Tölgyesi, T.: K lexikálním germanizmům v češtině z hlediska kontaktové lingvistiky. In: *Varia XV*. Ed. S. Ondrejovič. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, Bratislava 2008e, s. 601-605.
- Tölgyesi, T.: Ke vztahu mezi hláskovou podobou a citovou zabarveností lexikálních germanismů v češtině. In: *Jazyková interakce a jazykové rozhraní a strategie „cutting-edge“*. Ed. V. P. Polách. Univerzita Palackého, Olomouc 2008f, s. 259-262.
- Tölgyesi, T.: *Das Kasussystem im Deutschen und Tschechischen. Eine sprachhistorische Untersuchung*. Verlag Dr. Müller, Saarbrücken 2009a.
- Tölgyesi, T.: A cseh helyesírási rendszer története és mai állapota. In: *Európai íráskultúra. Az európai helyesírások múltja, jelene, jövője*. Eds. Balázs G. – Dede É. Inter Kht. – PRAE.HU, Budapest 2009b, s. 53-60.
- Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny I*. Hláskosloví, tvoření slov, tvarosloví. Melantrich, Praha 1949.
- Trávníček, F.: *Mluvnice spisovné češtiny II*. Skladba. Melantrich, Praha 1949.

- Trost, K. (ed.): *Deutsch-tschechische Sprachbeziehungen. Germanismen, Personalnamen, Ortsnamen*. SELP, Series II: Studia minora, Tom. VI. S. Roderer Verlag, Regensburg 2000.
- Trost, P.: Německé vlivy na slovanské jazyky. In: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Academia, Praha 1963, s. 29-30.
- Trost, P.: Deutsch-tschechische Zweisprachigkeit. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien I*. Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 21-28.
- Trost, P.: Ještě k původu slova chachar. *Naše řeč* 50, 1967, s. 57-58.
- Trost, P.: Slova fucmuc a fucek, flák a flek. *Naše řeč* 57, 1974, s. 36-38.
- Trost, P.: Slangová slova majznout, rambajs, šťabák a šťabajzna. *Naše řeč* 58, 1975, s. 166.
- Trost, P.: Zur kontrastiven Phonetik von Tschechisch und Deutsch. In: *Beiträge zur konfrontierenden Sprachwissenschaft*. Eds. E. Eichler – J. Filipec – B. Havránek – R. Růžicka. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle – Saale 1976, s. 190-192.
- Trost, P.: Cimbolec „rampouch“. *Naše řeč* 60, 1977, s. 53-54.
- Trost, P.: Štrádovat a štrachat. *Naše řeč* 60, 1977, s. 54-55.
- Trost, P.: Heble. Vachraltý. *Naše řeč* 61, 1978, s. 56.
- Trost, P.: Popeláři a smetař. Bez a šefík. Valcha. *Naše řeč* 61, 1978, s. 167.
- Trost, P.: K původu slov – ještě k názvosloví selského vozu. Bugr. Fičet, šupat. Kérovat, pérovat. *Naše řeč* 62, 1979, s. 54-56.
- Trost, P.: K původu slov: Tébuch, vergl. Jména Honza a Merta. Čtverák. Facha. Rázovat. Štrúdl. *Naše řeč* 62, 1979, s. 109-111.
- Trost, P.: K původu slov: Epes rádes. Šárovat. Mázhaus. Špendlík. Šart, šarpatka. Šmigrust, šmerkus. Ještě jednou o slově vachrlatý. *Naše řeč* 63, 1980, s. 110-112.
- Trost, P.: *Studie o jazycích a literatuře*. Torst, Praha 1995.
- Uher, F.: Spisovnost a nespisovnost v lexikální rovině jazyka. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 125-129.
- Uličný, O.: K teoretickým otázkám grafické adaptace přejatých slov v češtině. . In: *Jazyk a kultura vyjadřování. Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám*. Eds. P. Karlík – M. Krčmová. MU, Brno 1998, s. 101-106.
- Utěšený, S.: Zur Entlehnung des deutschen Diphtongs ei ins Tschechische (an Hand der Ortsnamen auf -stein). In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache*

- und Kultur. Aufsätze und Studien I.* Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1965, s. 149-157.
- Utěšený, S.: Zum sprachgeographischen Studium der deutschen Lehnwörter in tschechischen Dialekten. In: *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur. Aufsätze und Studien II.* Eds. B. Havránek – R. Fischer. Akademie-Verlag, Berlin 1968, s. 109-125.
- Utěšený, S.: Diastratické aspekty ústupu německých přejetí v češtině. *Slovo a slovesnost* 38, 1977, s. 320-323.
- Utěšený, S.: K rozrůznění českého národního jazyka. Metodologické a terminologické poznámky. *Slovo a slovesnost* 41, 1980, s. 7-16.
- Vachek, J.: Poznámky k fonologii českého lexika. *Listy filologické* 67, 1940, s. 395-402.
- Vachek, J.: K problematice vývoje fonologického systému českých samohlásek. In: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů.* Academia, Praha 1968, s. 5-10.
- Vachek, J.: K fonologické signalizaci českých emotivních výrazů. *Slovo a slovesnost* 39, 1978, s. 224-226.
- Vachek, J.: *Prolegomena k dějinám Pražské školy jazykovědné.* H & H, Jinočany 1999.
- van Leeuwen-Turnovcová, J.: Tschechisch-deutsches Lehngut im historischen Argot und neueren Gefängnislang in Böhmen. In: *Selecta Bohemico-Germanica. Tschechisch-deutsche Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur.* Ed. E. Eichler. LIT Verlag, Münster 2003, s. 93-121.
- Vašek, A.: K vývojovým tendencím v dnešní češtině. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*, A 11, Brno 1963, s. 29-41.
- Vašek, A.: *Jazykové vlivy karpatské salašnické kolonizace na Moravě. Konfrontačně-komparatistická gramatická studie karpatologická.* Rozpravy Československé akademie věd. Řada společenských věd, roč. 77, sešit 10. Academia, Praha 1967.
- Vašek, A.: K vzájemným vztahům slovanských a neslovanských jazyků v rumunském Banátě. In: *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů.* Academia, Praha 1968, s. 165-169.
- Vašek, A.: On Slavic-Roumanian Linguistic Contacts. In: *Folia Linguistica*, V, 1-2, Mouton Publishers, The Hague 1969a, s. 156-168.
- Vašek, A.: Problematika jazykových kontaktů na VI. mezinárodním sjezdu slavistů. Slovansko-neslovanské jazykové kontakty. *Slavia* 38, 1969b, s. 290-293.

- Vašek, A.: Some Remarks on Sociolinguistics in Monolingualism and Plurilingualism. In: *Giornate internazionali di Sociolinguistica*, Roma 15-17 settembre 1969c, Řím 1969, s. 871-879.
- Vašek, A.: K vývoji „izolovaného“ slovanského jazyka. *Slavia* 44, 1975, s. 1-6.
- Vašek, A.: Koncepce a realizace Karpatského lingvistického atlasu. In: *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Philologica* 26, Bratislava 1976a, s. 19-27.
- Vašek, A.: On the Problem of the Isolated Language. In: *Folia Linguistica*, IX, 1-2, Mouton Publishers, The Hague 1976b, s. 85-124.
- Vašek, A.: On language shift and language switch in isolated languages. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*, A31, Brno 1983, s. 15-23.
- Vašek, A.: K statickosti lingvogeografického zobrazení. In: *Studia z dialektologii polskiej i słowiańskiej*. Seria „Język na Pograniczach“, Nr 4, Eds. W. Borysia – W. Sędzika. SOW przy Instytucie Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1992, s. 255-261.
- Vašek, A.: K otázce spisovnosti jazyka izolovaného. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ed. R. Šrámek. Sborník prací PF MU v Brně, svazek 133, Řada jazyková a literární č. 27, Brno 1996, s. 88-92.
- Vašek, A.: Kontaktní lingvistika a její perspektivy. *Češtinář* VII, 1996-97, 1, s. 13-21, 2, s. 33-44.
- Vašek, A.: Od bilingvismu k diglosii. In: *Studia Slavica Hung.* 46. Akadémiai Kiadó, Budapest 2001a, s. 129-142.
- Vašek, A.: K lingvistické karpatologii v západních Karpatech. In: *Recepcia hodnôt v literatúre a jazyku*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie (4. 10. 2000). Univerzita Mateja Bela, Filologická fakulta, Katedra ugrofínskych jazykov, Banská Bystrica 2001b, s. 128-141.
- Vašek, A.: K českému podílu na projektu Karpatského jazykového atlasu. In: *Studia Slavica Hung.* 48/4. Akadémiai Kiadó, Budapest 2003, s. 393-404.
- Vašek, A.: Ogar podruhé. In: *A Duna vallomása. Tanulmányok Käfer István hetvenedik születésnapjára*. Eds. Ábrahám B. – Pilecky M. PPKE BTK, Piliscsaba 2006, s. 115-124.
- Večerka, R. (et al.): *K pramenům slov. Uvedení do etymologie*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2006.
- Wardhaugh, R.: *Szociolingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest 2005.

- Weddige, H.: *Mittelhochdeutsch. Eine Einführung*. Verlag C. H. Beck, München 1996.
- Weinreich, U.: *Languages in Contact. Findings and Problems*. Mouton, The Hague 1974.
- Weinreich, U.: Jazyky v kontakte (1968). In: *Antológia bilingvizmu*. Ed. J. Štefánik. Academic Electronic Press, Bratislava 2003, s. 17-23.
- Zaorálek, J.: *Lidová rčení*. Academia, Praha 2000.
- Zubatý, J.: Haló, hola, hele! *Naše řeč* 8, 1924, s. 78-81.
- Žaža, S.: K vlivu němčiny na strukturní rozdíly mezi češtinou a ruštinou. In: *Pocta Dušanu Šlosarovi. Sborník k 65. narozeninám*. Eds. P. Karlík – J. Pleskalová – Z. Rusínová. Nakladatelství Albert, Boskovice 1995, s. 233-240.
- Žilka, T.: Expresivnost výrazu. In: *Tezaurus estetických výrazových kvalit*. Ed. L. Plesník. Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra 2008, s. 55-60.

Resumé

V rámci své disertační práce zkoumám lexikální germanismy historicky dané a jejich vývoj v češtině. Svůj výzkum konám v souladu se zákonitostmi jazykového vývoje, jak nám je předkládá kontaktní lingvistika. Protože ta nám mj. ukazuje, že každý studovaný jinojazyčný útvar badatel (nezřídka bezděčně) lingvisticky poznává a hodnotí na pozadí svého vlastního jazyka či idiolektu (srov. Vašek 1976b, s. 96; týž 1996-97 s. 16), tu jako badatel, jehož mateřským jazykem je maďarština, hodlám si všímat také osudů stejných výrazů německých (tj. fungujících jako zmíněné germanizmy české) v jazyce maďarském.

Soužití našich národů ve střední Evropě vedlo k vzájemnému mezijazykovému přejímání slov. Z hlavních sémantických okruhů nalezených německých přejímek v českém, slovenském a maďarském jazyce podrobněji pojednávám o náboženských, vojenských a kuchyňských výrazech.

Cílem této disertační práce je zjistit, jak fungují lexikální germanismy v dnešním českém jazykovém prostředí, a pokusit se o stanovení budoucího vývojového trendu přejímání v nové evropské situaci.

Z etymologického slovníku V. Machka (1971) a z díla *Sprachkontakte Deutsch-Tschechisch-Slowakisch* vídeňského slavisty S. M. Newerkly (2004a) jsem po kritické analýze sestavil soupis více než 2000 lexikálních germanismů v českém jazyce.

Existenci, doloženou frekvenci, kontextovou zakotvenost a zachycené eventuální významové změny zkoumaných germanismů v psané češtině jsem zjišťoval s pomocí korpusu SYN2005. Z obrovského množství korpusových textů jsem ke každému nalezenému germanismu pečlivě vybral takovou větu, která nejlépe zrcadlí jeho význam. Po citátech je uveden pramen, identifikační číslo dokumentu podle korpusu, počet výskytů, popř. odvozené adjektivum.

Generačně stratifikované fungování vybraných germanismů v běžně mluvené češtině jsem prověřoval u rodilých Čechů přímým terénním výzkumem v Praze, Brně, Olomouci, dále v severomoravském Rýmařově, v hanáckém Šumvaldě, ve Valašském Meziříčí a v jihomoravském Kyjově. Výzkum jsem konal sám, a to výlučně podle zásad vědecké metodologie sociolingvistické: jeden explorátor, jeden informátor. Pro posouzení vývojových trendů přejímek v novém jazykovém prostředí jsem svůj výzkum aplikoval příslušníkům tří různých generací, vždy v rámci téže rodiny: 1. generace mladá (do 30 let), 2. generace střední (do 60 let), 3. generace stará (nad 60 let). Nejmladší respondent výzkumu má nyní 16 roků, nejstaršímu informátorovi je 80 let. Výzkumu se zúčastnili muži i ženy se základním nebo středním či vysokoškolským vzděláním.

Podle výsledků korpusové analýzy a terénního výzkumu je možno v slovní zásobě dnešní češtiny pozorovat tyto trendy týkající se germanismů: 1) konkurence anglických a německých přejímek, 2) stylistická (strukturně-útvárová) stratifikace lexikálních germanismů, 3) změny v citovém zabarvení slov, 4) zachovávání zastaralých slov a 5) zanikání slov.

Naše národy – Češi, Slováci a Maďaři – jako členové Evropské unie se nedávno připojily k šengenskému prostoru, zrušily hranice mezi svými státy a tím otevřely možnost pro volnější proudění pracovní síly. Následkem toho můžeme v blízké budoucnosti očekávat opětné zesilování mezietnických, a tedy také mezijazykových kontaktů, v případě našich států patrně snad především kontaktů se zeměmi mluvícími jazykem německým.

Rezümé

Doktori disszertációm keretein belül a cseh nyelvben található lexikális germanizmusokat, azaz a német nyelvből (vagy a német nyelv közvetítésével más nyelvekből) a cseh nyelvbe átkerült szavak történeti fejlődését és mai helyzetét tanulmányozom. Vizsgálatomat a kontaktlingvisztika irányelvei alapján végzem, melyek közül az egyik kimondja, hogy a kutató minden idegen nyelvet (gyakran önkéntelenül is) nyelvészetileg a saját nyelve vagy idiolektusa alapján ismer meg és értékeli (vö. Vašek 1976b, 96; Vašek 1996-97, 16). Ebből kifolyólag a vizsgált germanizmusok sorsát anyanyelvemben, a magyarban is figyelemmel szándékozom követni.

Nemzeteink együttélése a közép-európai régióban számos szóátvételhez vezetett. A cseh, a szlovák és a magyar nyelvben fellelhető német jövevényszavak fő témakörei közül munkámban részletesebben tárgyalom a vallási, katonai és gasztronómiai kifejezéseket.

Disszertációm célja annak megállapítása, hogy a lexikális germanizmusok miként működnek a mai cseh nyelvi környezetben, ill. a jövőben mely fejlődési tendenciáik várhatóak az új európai szituációban.

V. Machek etimológiai szótárából (1971) és a bécsi szlavista S. M. Newerkla *Sprachkontakte Deutsch-Tschechisch-Slowakisch* (2004a) című művéből alapos kritikai elemzés után egy több mint 2000 cseh germanizmust tartalmazó listát állítottam össze.

A vizsgált germanizmusok létezését, gyakoriságát, kontextualitását és esetleges jelentésváltozását az írott cseh nyelvben a SYN2005 korpusz segítségével állapítottam meg. Az óriási terjedelmű szövegtörzsből minden egyes megtalált germanizmushoz gondosan olyan mondatot választottam, amely a legjobban tükrözi annak jelentését. Az idézetek után megtalálható a forrás, a korpusz szerinti identifikációs szám, az adott germanizmus gyakorisága, ill. a belőle képzett melléknév.

A kiválasztott germanizmusok társadalmi rétegződését a mai beszélt cseh nyelvben közvetlen terepmunkával vizsgáltam anyanyelvi cseh beszélők körében, Prágában, Brnóban, Olmützben, továbbá Rýmařovban, Šumvaldban, Valašské Meziříčíben és Kyjovban. A kutatást egyedül, kizárólag a szociolingvisztika tudományos metodológiája alapján végeztem: egy kutató, egy reszpondens. A jövevényszavak fejlődési tendenciáinak megítélése érdekében szociolingvisztikai vizsgálatomat egy-egy családon belül mindig három különböző generációra applikáltam: 1. fiatal generáció (30 éves korig), 2. középső generáció (60 éves korig), 3. idős generáció (60 éves kor felett). A kutatás legfiatalabb alanya most 16, legidősebb résztvevője pedig 80 éves. A vizsgálatba egyaránt bevontam férfiakat és nőket, alap-, közép-, ill. felsőfokú végzettséggel.

A korpuszelemzés és a terepmunka eredményei alapján a mai cseh nyelv szókincsében a következő, germanizmusokat érintő folyamatokat lehet megállapítani: 1) angol és német jövevényszavak konkurálása, 2) lexikális germanizmusok stilisztikai (strukturális-formai) rétegződése, 3) változások a szavak érzelmi színezetében, 4) régies szavak fennmaradása és 5) szavak kihalása.

Nemzeteink – csehek, szlovákok és magyarok – az Európai Unió tagjaiként nemrég csatlakoztak a schengeni térséghez, megszüntették határaikat államaik között, s ezzel lehetőséget nyitottak a munkaerő szabad áramlásának. Ennek következtében a közeljövőben várható az interetnikus és interlingvális kontaktusok ismételt felerősödése és újabb kölcsönös szóátvételek a közép-európai térségben.